

ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของ
สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
A STUDY OF APPLICATION OF LOVING KINDNESS' PRINCIPLES IN SERVING
THE PUBLIC AT THE REGISTRY OF CHALERMOPRAKEART DISTRICT,
BURIRAM PROVINCE

นายคุณากร ช่างกระจำ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตธรรมในการให้บริการของ
สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

นายคุณากร ช่างกระจ่าง

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of Application of Loving Kindness' Principles in Serving
the Public at the Registry of Chalermprakeart District,
Buriram Province

Mr. Kunakorn Chuangkrachang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. วีระชัย ยศโสธร)

กรรมการ

(รศ. วิเชียร ชาบุดรบุญทริก)

กรรมการ

(ดร. บรรพต แคนไธสง)

กรรมการ

(รศ. ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร. บรรพต แคนไธสง

ประธานกรรมการ

รศ. ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายคุณากร ช่วงกระจ่าง)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนัก
ทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย : นายคุณากร ช่างกระจ่าง

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ดร.บรรพต แคะไธสง, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา), M.A. (Philosophy),
Ph.D. (Philosophy)

: รศ. ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน, กศ.บ. (ภาษาไทย-ประวัติศาสตร์),
อ.ม. (บาลี-สันสกฤต), Ph.D. (Eastern Language-Sanskrit)

วันสำเร็จการศึกษา : ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาหลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความหมายของเมตตาธรรม หมายถึง ความรู้สึกเมตตาปรารถนาดีต่อกัน

๒) การให้บริการโดยใช้หลักเมตตาธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยศรัทธาเชื่อมั่นว่า

คุณธรรมพื้นฐานเบื้องต้นแห่งจิตใจมนุษย์คือ เมตตาธรรมนั้นสามารถพัฒนาและยกระดับได้จนปรากฏผลเป็นปาฏิหาริย์หรืออานิสงส์ในการทำหน้าที่ที่เหนือกว่าหน้าที่

๓) การปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายปกครองของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด

บุรีรัมย์ ได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เมตตาธรรม อิทธิบาท ๔ ฯลฯ ทำให้นโยบายในการให้บริการของภาครัฐเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำมาซึ่งความรักความศรัทธาระหว่างข้าราชการกับประชาชนเนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างมีความเห็นที่ถูกต้องร่วมกันว่าการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐได้ก่อให้เกิดความสุขร่วมกัน กล่าวคือเจ้าหน้าที่จะพบความสุขที่ได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ทำความดี (บุญ) และในส่วนประชาชนก็มีความสุขที่ความสงสัย ความต้องการ หรือความเดือดร้อนของตนได้รับการตอบสนองช่วยเหลือแก้ไขอย่างเต็มกำลัง ก่อให้เกิดภาพแห่งการทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริงดังคำกล่าวที่ว่า “ข้าราชการคือผู้ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ” ซึ่งจะปรากฏผลเป็นรูปธรรมคือ ความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และสมบูรณ์ตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอันเกิดจากคุณธรรมความเมตตาภายในจิตใจได้ขับเคลื่อนและกำกับการใช้อำนาจในการทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างแท้จริง

เมตตาในพระพุทธศาสนานั้นเปรียบเสมือนน้ำบริสุทธิ์สำหรับชำระสิ่งสกปรก คือ ความโลภ ความหลง และความโกรธ ซึ่งมีอยู่ในสังคมาวิชชา เพราะเมตตาธรรมเป็นหลักธรรมพื้นฐานของทุกจิตใจอันจะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกด้วยความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกหมู่เหล่าในที่ทั้งปวงและเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนให้มนุษย์โลก

ทุกคนให้ได้ประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจ เนื่องจากจะก่อให้เกิดอานิสงส์ปรากฏออกมาเป็นคุณธรรมสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) เมตตาภาวกรรม เป็นการประพฤติสุจริตทางกาย ๒) เมตตาวิจิตรกรรม เป็นการประพฤติสุจริตทางวาจา และ ๓) เมตตาเมโนกรรม เป็นการประพฤติสุจริตทางใจ โดยหนทางหรือวิธีการเข้าถึงเมตตาธรรมได้พึงปฏิบัติตามพระโอวาทของพระพุทธเจ้าประกอบด้วย ๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ ๓) การทำจิตให้บริสุทธิ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนการประยุกต์แนวทางตามคำสอนพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความตื่นรู้ในตัวบุคคลในการทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ โดยอาศัยหลักธรรมที่ว่า “เมตตาธรรมค้ำจุนโลก” หรือตามพระบาลีว่า “โลโก ปตณฺณิกา เมตตา” จนกระทั่งเกิดผลสัมฤทธิ์ร่วมกันคือ ความเห็นร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอยู่ในฐานะเหนือกว่าทางกฎหมายที่เรียกว่า “ผู้ให้บริการ” กับประชาชนซึ่งอยู่ในฐานะรองที่เรียกว่า “ผู้รับบริการ” ต่างเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของกันและกันโดยมีหลักธรรมอันจะก่อให้เกิดความเห็นที่ถูกต้องร่วมกันคือ ความรู้สึกร่วมเมตตาปราณีปรารถนาดีต่อกัน และได้ประโยชน์ร่วมกันนั่นก็คือทั้งสองฝ่ายต่างมีความสุขในการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่าย จนกระทั่งเกิดปรากฏการณ์ส่วนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมแห่งความไม่รู้จักความจริง (สังขะธรรม) ที่เรียกว่า “สังคมอวิชชา” โดยใช้ความเพียรพยายามร่วมกันในการผลักดันส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้มีขึ้นในตัวบุคคลทุกฝ่ายในสังคมที่เรียกว่า “สังคมวิริยะ” อันจะนำไปสู่สังคมแห่งความเอื้ออาทรแบ่งปันต่อกันที่ทุกคนต่างปรารถนาจะพบและได้อาศัยอยู่ที่เรียกว่า “สังคมแห่งคุณธรรม” ตามหนทางซึ่งได้ปรากฏอยู่ในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เรื่อง พระมหาชนก อันเป็นการสำเร็จประโยชน์ร่วมกันคือการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการส่งเสริมสนับสนุนคนดีให้มีมากขึ้น และได้มีโอกาสทำหน้าที่สำคัญในบ้านเมือง เพื่อร่วมกันสรรค์สร้างสังคมแห่งความมีเมตตาธรรมให้บังเกิดขึ้นยังผลให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันทุกฝ่ายโดยแท้

Thesis Title : A Study of Application of Loving Kindness’ Principles in Serving the Public at the Registry of Chalermprakeart District, Buriram Province

Researcher : Mr. Kunakorn Chuangkrachang

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Banpot Khathaisong , B.A. (Buddhism),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

: Assoc. Prof. Dr. Ekkachat Jarumethichon, B.A. (History-Thai Language), M.A. (Pali-Sanskrit), Ph.D. (Eastern Language-Sanskrit)

Date of Graduation : February 7, 2019

Abstract

The research on “A Study of Application Loving Kindness Principles in Serving the Public at the Registry of Chalermprakeart District, Buriram Province” have the three objectives namely : 1) to study the principles of Loving Kindness in Theravada Buddhism, 2) to study the service condition the Registry of Chalermprakeart District, Buriram Province, 3) to study the application of mercy in service the registry of Chalermprakeart District, Buriram Province.

The research found that

- 1) The meaning of kindness is hearted feeling with love to each other.
- 2) Service by kindness will be achieved to believe that the basic virtue of human heart is mercy. The mercy can be developed and raised until gain a miracle or result on doing the duty which beyond normal duty.
- 3) Performance of administrative officials in Chalermphrakiat District, Buriram Province, had applied the doctrine of Buddhism, such as mercy, four Itthipadhas etc. The policy of government makes the services effective and efficient which bring the love and faith between the servant and the people because both sides have a common opinion that duty of government officials is to create a happiness together. That is, the government officials will be happy to use the position of doing good (merit) and in the part of the people, they are happy that their doubts, needs, or troubles and their misery get full response, help fix it. It makes the image of working for the people truly as the words “Commissioner is a worker for the harmony of people”. The result will be concrete which is fast,

accurate and complete according to facts and laws from the moral mercy within the mind, move and control of power to act duty for duty truly.

The compassion in Buddhism likes pure water for cleaning the dirty as greed, Passion and anger which are in Ignorance society. Because mercy is the basic principle of the mind which lead to the development of human behavior that expressed with love in animals. It is always the same in all animals in all places. It is a principle that taught by the Buddha to every man in the world to behave in the mind. Because there are results appearing out as three virtues namely, 1) Mettakayakamma is mercy of acrobatics which behave body honestly. 2) Mettakayakamma is having compassion to behave verbal honestly. 3) Mettakayakamma is to be honest in mind. The way or technique in access to mercy should practice the Buddha's teaching namely 1) do not act evil, 2) cultivate the good 3) to purify the mind. It is necessary to promote the application of the doctrine Buddhism for creation of awareness of person in the act of duty. As the Buddhist principle "Mercy heals the world" or by the Bali "Logo Pattamapiga Metta". The achievement is reached together or a common opinion among government officials which is in the above the law "Service Providers" with the public, which is in the secondary call "client". They understand each other's roles and duties. The principle is to create the right opinion is a feeling of compassion, goodwill, and mutual benefit each party is happy to act. The phenomenon is part of the change in the society of ignorance (truth) the so-called "ignorance society". Using the effort to promote morality and virtue to be in every person in the society called "persistent society". This will lead to a society of mutual benevolence that everyone will want to meet and lived the so-called "Society of virtue". It likes the way that appeared in the story of MAHAJANAKA of His Majesties King Bhumibol Adulyadej, which is altogether success. it is a complete human development and encouraging good people to have more and have the opportunity to serve in the country for to create a mercy society as a result, brings the benefits of all parties sincerely.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี ด้วยความเสียสละและความอนุเคราะห์จาก นางสาว เพชรรัตน์ ภูมาศ นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ข้าราชการฝ่ายปกครองทุกระดับ และประชาชนผู้เข้ารับบริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้โอกาสในการศึกษาและการทำวิจัย ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระศรีปริยัติธาดา (ป.ธ.๙) ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์, พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณฺโณ,ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, ดร.บรรพต แคะไธสง ประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาข้อแนะนำให้แนวคิดและช่วยตรวจแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งเขียนวิทยานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อยเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้ให้ความรู้ต่างๆ ท่าน ที่ได้ให้ความรู้แจ้งในหลักธรรมและให้คำปรึกษาตลอดจนแนวคิดวิธีการต่างๆ ในการศึกษาและการเขียน อีกทั้งวิธีค้นหาข้อมูลต่างๆ และนายมงคล สอนไธสง เลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ที่ได้ชักชวนให้เข้ามาสมัครเรียนรวมทั้ง พระปลัดกิตติ ยุติธโร,ดร. ที่ได้ช่วยตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์และช่วยให้คำแนะนำแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ จนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกๆ ท่าน ที่ได้ร่วมให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก

สุดท้ายนี้ คุณความดีและกุศลที่พึงบังเกิดมีขึ้นจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นผลมาจากความเมตตากรุณาของคุณแม่ คุณพ่อ ภรรยา บุตร ญาติ พี่น้องทุกๆ คนที่คอยเป็นกำลังใจตลอดมา โดยเฉพาะขอขอบคุณ นางกนกวรรณ ช่วงกระจ่าง ที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือปัจจัยเกี่ยวกับอาหารในการเรียนครั้งนี้ รวมตลอดทั้งคณาจารย์ทุกๆ ท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้วิจัย ขอยกคุณงามความดีเหล่านี้เป็นเครื่องบูชาพระคุณของท่านเหล่านั้นด้วยความเคารพและสักการะยิ่ง

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณพระศรีรัตนตรัยและพระคุณบุพการีผู้ให้กำเนิดตลอดทั้งคณาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาสืบไป

นายคุณากร ช่วงกระจ่าง

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ หลักเมตตาธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท	๑๒
๒.๑ ความหมายของคำว่าเมตตาธรรม	๑๒
๒.๒ คุณลักษณะของเมตตาธรรม	๑๕
๒.๓ องค์ประกอบของเมตตาธรรม	๑๕
๒.๔ หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๔.๑ หลักพรหมวิหาร ๔	๒๐
๒.๔.๒ หลักสาราณียธรรม	๒๓
๒.๔.๓ หลักเมตตาในอัปปมัญญา	๒๔
๒.๕ จุดมุ่งหมายของการใช้เมตตาธรรม เพื่อสร้างสังคมแห่งคุณธรรม	๒๕
๒.๕.๑ เมตตาในเบญจธรรม	๒๕
๒.๕.๒ เมตตาในทศบารมี	๒๘
๒.๖ ประโยชน์ของการใช้หลักเมตตาธรรม	๓๐
๒.๖.๑ ด้านประโยชน์ส่วนบุคคล	๓๐
๒.๖.๒ ด้านประโยชน์สาธารณะ	๓๕
๒.๗ โทษของการขาดหลักเมตตาธรรม	๓๘
๒.๗.๑ ด้านโทษที่เกิดขึ้นแก่บุคคล	๓๘
๒.๗.๒ ด้านโทษที่เกิดขึ้นแก่สาธารณะ	๔๐

๒.๘ สรุป	๔๔
บทที่ ๓ สภาพปัญหาการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายปกครองในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๔๖
๓.๑ ข้อมูลทั่วไปของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๔๖
๓.๑.๑ ข้อมูลด้านประชากร	๔๖
๓.๑.๒ ข้อมูลด้านพื้นที่	๔๗
๓.๑.๓ ข้อมูลด้านการศึกษา	๔๘
๓.๑.๔ ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง	๔๙
๓.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๔๙
๓.๒.๑ ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง	๕๕
๓.๒.๒ ปัญหาด้านสังคม	๕๗
๓.๒.๓ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ	๖๑
๓.๒.๔ ปัญหาด้านการศึกษา	๖๔
๓.๓ บทบาทของข้าราชการฝ่ายปกครองในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๖๗
๓.๓.๑ บทบาทตามกฎหมายของข้าราชการฝ่ายปกครอง	๖๙
๓.๓.๒ บทบาทในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครอง	๗๓
๓.๓.๓ บทบาทในฐานะผู้ให้บริการแก่ประชาชน	๗๕
๓.๓.๔ บทบาทในฐานะอื่นๆ	๗๗
๓.๔ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ณ สำนักระเบียงอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๗๘
๓.๔.๑ สภาพปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎร	๗๙
๓.๔.๒ สภาพปัญหาด้านงานทะเบียนครอบครัว	๗๙
๓.๔.๓ สภาพปัญหาด้านงานทะเบียนทั่วไป	๘๐
๓.๔.๔ สภาพปัญหาด้านงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ	๘๐
๓.๕ สรุป	๘๑
บทที่ ๔ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายปกครองในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๘๓
๔.๑. การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในการให้บริการแก่ประชาชนด้านงานทะเบียน	๘๓
๔.๑.๑ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในงานทะเบียนราษฎร	๘๗
๔.๑.๒ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในงานทะเบียนครอบครัว	๙๐
๔.๑.๓ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในงานทะเบียนทั่วไป	๙๒
๔.๑.๔ สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับงานทะเบียน	๙๕
๔.๒ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในการให้บริการประชาชนด้านงานปกครอง	๙๗
๔.๒.๑ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองภายในสำนักงาน	๙๗
๔.๒.๒ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองประชาชนในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๙๙

๔.๒.๓ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาการศึกษา	๑๐๑
๔.๒.๔ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ	๑๐๒
๔.๒.๕ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาสังคม	๑๐๔
๔.๓ ประโยชน์ของการใช้หลักเมตตาธรรม	๑๐๕
๔.๓.๑ ประโยชน์ที่มีต่อปัจเจกบุคคล	๑๐๕
๔.๓.๒ ประโยชน์ที่มีต่อสาธารณะ	๑๐๗
๔.๔ โทษของการขาดหลักเมตตาธรรม	๑๐๗
๔.๔.๑ ผลกระทบที่มีต่อบุคคล	๑๐๘
๔.๔.๒ ผลกระทบที่มีต่อองค์กร	๑๑๐
๔.๔.๓ ผลกระทบที่มีต่อระบบราชการ	๑๑๐
๔.๔.๔ ผลกระทบที่มีต่อประชาชน	๑๑๐
๔.๕ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการจัดการกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น	
ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์	๑๑๑
๔.๕.๑ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎร	๑๑๑
๔.๕.๒ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานทะเบียนครอบครัว	๑๑๒
๔.๕.๓ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานทะเบียนทั่วไป	๑๑๓
๔.๕.๔ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ	๑๑๔
๔.๖ สรุป	๑๑๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๒๔
๕.๒.๑ เชิงนโยบาย	๑๒๔
๕.๒.๒ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๑๒๔
บรรณานุกรม	๑๒๕
ภาคผนวก	๑๓๐
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๓๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๒
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๖

ภาคผนวก ง	รายนามผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๙
ภาคผนวก จ	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)	๑๔๐
ภาคผนวก ฉ	ภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์	๑๖๗
ภาคผนวก ช	ภาพบรรยากาศการให้บริการ	๑๖๙
ประวัติผู้วิจัย		๑๗๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

ก. อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก จุฬวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตค	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ติกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.วิ. (ไทย) = พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

ข. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยเล่มนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นหลักในการอ้างอิง ชื่อพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะใช้ระบบระบุเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ม.

(ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘ หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ เป็นต้น

๒. ย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

สำหรับอรรถกถา อ้างอิงพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยใช้ระบวย่อคำ ดังต่อไปนี้

ก.อักษรย่อชื่อคัมภีร์

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ. (ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)

ม.ม.อ. (ไทย) = มัชฌิมนิกาย ปัญจสุทนี มูลปัญณาสกอรรถกถา (ภาษาไทย)

ข. การระบุเลขหมายอรรถกถา

การอ้างอิงอรรถกถา ฉบับมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัยนั้นใช้ระบุ เล่ม/ภาค/ตอน/หน้า เช่น ชุ.เถร.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๘๙. หมายถึง พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุกทกนิกาย ปรมัตถทีปนี เถรคาถา อรรถกถา เล่ม ๑ ภาค ๒ หน้า ๘๙ ฉบับมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย ๒๕๓๔ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทางเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจซึ่งมีลักษณะแปรผกผันหรือตรงกันข้าม เป็นเหตุให้คุณธรรมและจริยธรรมถูกมองข้ามไปจนเกิดเป็นความความรู้สึกเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมหรือที่เรียกว่าประโยชน์สาธารณะ เห็นได้ชัดจากปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีหลากหลายด้าน อีกทั้งยังมีความสลับซับซ้อนทำให้เกิดผลกระทบต่อทุกองค์ของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย ปัจจุบันภาคราชการ ภาคธุรกิจ และภาคเอกชนต่างได้รับผลกระทบและยอมรับร่วมกันว่าเป็นปัญหาสาธารณะในทุกมิติ อาทิเช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน และปัญหาความเห็นต่างทางความคิดอย่างไร้เหตุผลเนื่องจากการไม่ตระหนักรู้เกี่ยวกับความจริงในการดำเนินชีวิตที่ถูกอันมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเห็นที่ถูกต้องร่วมกัน (สัมมาทิฐิ) ของบุคคล กลุ่มคน และสังคมตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรือตัวชี้วัดความสุขมวลรวมของสังคมอันแท้จริง คือ ความเมตตา กรุณา อันถือได้ว่าเป็นกัลยาณธรรม กล่าวคือเป็นธรรมที่งามหรือธรรมที่ทำให้เป็นกัลยาณชนคนดีงาม โดยเฉพาะหลักเมตตาก็คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขและเมตตาจะตรงข้ามกับโทสะ พยาบาท เห็นได้จากเมตตาเป็นเครื่องอุปถัมภ์ความดี ส่วนโทสะพยาบาทเป็นเครื่องทำลายล้าง ฉะนั้นเมื่อบุคคลในสังคมมีความเมตตาต่อกันย่อมคิดจะเกื้อกูลกันให้มีความสุขถึงจะประพาศติผิตพลาดต่อกันบ้างก็ให้อภัยกันไม่ถือโทษเหมือนอย่างมารดาบิดาผู้เปี่ยมด้วยเมตตาไม่ถือโทษด้วยโทสะ พยาบาทในบุตรธิดาแต่ถ้าขาดเมตตาแล้วก็จะตรงกันข้าม ส่วนหลักกรุณาก็คือความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นปราศจากทุกข์เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวนใจสงสารเป็นเหตุให้คิดช่วยให้พ้นทุกข์ภัยของกันและกัน พยานธรรมสำคัญประการหนึ่งที่สำคัญก็คือชีวิตของทุกคนดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยความเมตตากรุณาของผู้อื่นมาตั้งแต่เบื้องต้น คือ ตั้งต้นแต่บิดา มารดา ครูอาจารย์ พระมหากษัตริย์ และรัฐบาล ตลอดทั้งญาติสนิทมิตรสหาย ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางแห่งวิธีปลูกเมตตาในตัวบุคคลอันจะขยายผลไปสู่กลุ่มคนและสังคมอย่างยั่งยืนที่เรียกว่า “เมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก” หรือตามพระบาลีว่า “โลโก ปตณฺณภิกขา เมตฺตา” จากเหตุผลแห่งสภาพปัญหาสังคมดังกล่าวข้างต้นหากปล่อยให้คุณธรรมและจริยธรรมของความเป็นมนุษย์ไม่ถูกยกระดับให้สูงขึ้นตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) ก็จะนำไปสู่การเป็นมนุษย์แต่เพียงร่างกายแต่จิตใจยังขาดซึ่งปัญญาหรือกลายเป็นกลุ่มคนผู้ไม่รู้จักความจริงของชีวิตจนอาจก้าวไปสู่สังคมแห่งความเสื่อม ที่เรียกว่า “สังคมอวิชชา” ดังนั้น ในสภาพสังคมปัจจุบันซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษา เผยแพร่ และนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (เมตตากรุณา) มาสู่การปฏิบัติให้ปรากฏเป็นรูปธรรม (ความผาสุกและสันติภาพ) และการที่จะสามารถข้ามพ้นวงจรแห่งการนำไปสู่สังคมอวิชชา (ขาดปัญญา) จะต้องใช้บาร์มีทั้ง ๑๐ หรือทศบาร์มีธรรม (ธรรมที่บำเพ็ญเพื่อความเป็น

พระพุทธเจ้า ๑๐ ประการ) ได้แก่ ทานบารมี (การให้) ศีลบารมี (การรักษาศีล) เนกขัมมบารมี (การบวช) ปัญญาบารมี (ความรู้) วิริยะบารมี (ความเพียร) ขันติบารมี (ความอดทน) สัจจบารมี (การรักษาความสัตย์) อธิษฐานบารมี (ความตั้งใจ) เมตตาบารมี (ความเมตตา) และอุเบกขาบารมี (การวางเฉย) พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมิเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงอธิบายไว้ว่าพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการครบทุกพระชาติ มิใช่บำเพ็ญบารมีแต่อย่างเดียวตลอดพระชาติหนึ่ง และในแต่ละชาติได้บำเพ็ญบารมีอย่างหนึ่งเป็นเยี่ยมยอดกว่า ๙ บารมี โดยเฉพาะหลักความเพียร คือ “วิริยะหรือความเพียร” อันจะนำไปสู่สังคมที่เรียกว่า “สังคมแห่งการวิริยะ” จนกระทั่งก้าวไปสู่สังคมที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา คือ “สังคมแห่งคุณธรรม” โดยใช้หลักการหรือแนวทางของพระราชาธิปไตย เรื่องพระมหาชนก ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อให้ข้าราชการได้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในการให้บริการประชาชน ปรากฏตามพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

“...ความพากเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือ ความพากเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีความเจริญให้บังเกิดขึ้น และระวังรักษามิให้เสื่อมสลายไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้ เป็นอุปการะอย่างสำคัญต่อการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนอยู่ในความพากเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม”...

“คุณธรรมข้อหนึ่ง ที่ยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในจิตใจของคนไทย ก็คือ การให้ การให้นี้ ไม่ว่าจะให้สิ่งใดแก่ผู้ใดโดยสถานที่ใดก็ตาม ล้วนเป็นสิ่งที่ดีที่พึงประสงค์อย่างยิ่งเพราะเป็นเครื่องสานไมตรีอย่างสำคัญระหว่างบุคคลกับบุคคลและทำให้สังคมมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นด้วยสามัคคีธรรม นอกจากนั้น การให้ยังเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ให้ก็มีความสุข มีความอเม็บใจ ผู้รับก็มีความสุข มีกำลังใจ สังคมส่วนรวมตลอดถึงประเทศชาติก็มีความผาสุก มีความร่มเย็น”...

คำว่า “ข้าราชการ” ไม่ว่าจะสังกัดกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานของรัฐที่เรียกชื่ออื่นใดก็ตาม ล้วนแล้วแต่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศและรับใช้ประชาชน กับการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติและประชาชน ตลอดทั้งการประสานประโยชน์ของรัฐและประชาชน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งในส่วนของการข้าราชการฝ่ายพลเรือน ฝ่ายทหาร และฝ่ายตำรวจ ต่างก็มีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ในส่วนของการข้าราชการฝ่ายปกครองตั้งแต่ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด จนถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย ถือว่าเป็นตำแหน่งที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดเพราะมีอุดมการณ์อันเดียวกัน คือ “การบำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ประชาชน เมื่อข้าราชการฝ่ายปกครอง คือ ผู้มีหน้าที่และใช้อำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังและเสริมสร้างหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริม

^๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, **ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ๒๕๒๕, หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

^๒ พระราชดำรัส พระราชทานในพิธีกฐินาภิเษกทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙

^๓ พระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๔๖ วันอังคารที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๕

และสนับสนุนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำหน้าที่ของการเป็นข้าราชการที่ดี หรือผู้ให้บริการประชาชนด้วยรอยยิ้มและมีน้ำใจ อาทิเช่น หลักเมตตาธรรม กล่าวคือ มีความปรารถนาดีที่จะให้ประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการหรือขอรับความช่วยเหลือจากทางราชการได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง หรือแม้แต่ปัญหาความเดือดร้อนในด้านต่างๆ ของประชาชนจะต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างรวดเร็ว และทันท่วงที จนก่อให้เกิดความศรัทธาขึ้นในใจของประชาชนว่า ข้าราชการ คือ “**ผู้ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ**” โดยอาศัยหลักธรรมว่าด้วยเมตตานำสู่การปฏิบัติหน้าที่ราชการในการนำนโยบายและการบริการของรัฐไปสู่การพัฒนาประเทศและให้บริการประชาชนด้วยความเพียรซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “ความคิดหลักของชาดกนี้ ชี้ให้เห็นว่าความเพียรต้องมี และสำคัญที่สุดว่าคนเราทำอะไรต้องมีความเพียรแม้จะไม่เห็นผั๋งก็ต้องว่ายน้ำต่อไปและมีคำตอบอยู่ว่าทำไมต้องว่ายน้ำ ไม่เห็นผั๋งมีประโยชน์อย่างไร มีประโยชน์เพราะว่าถ้าหากไม่เพียร ว่ายน้ำน้ำเจ็ดวันเจ็ดคืน ก็จะได้พบเหวตา คนอื่นที่ไม่มีความเพียรที่จะว่ายน้ำก็จม เป็นอาหารของปลาของเต่าไปหมดแล้ว ฉะนั้นความเพียรแม้จะไม่ทราบว่าจะถึงเมื่อไหร่ไม่เห็นผั๋งก็ต้องเพียรว่ายน้ำ สำหรับอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้นศูนย์กลางของหนังสือเล่มนี้คือ ความเพียรโดยไม่นึกถึงว่าจะได้ประโยชน์อะไร หรือได้ผลอะไร”^๔

ส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ มีนายทะเบียนอำเภอ (นายอำเภอ) และผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ(ปลัดอำเภอ และเจ้าหน้าที่ปกครอง) รวมทั้งนายทะเบียนผู้รับแจ้ง (ผู้ใหญ่บ้าน/กำนันท้องที่) ตามกฎหมายทะเบียนราษฎร ว่าด้วยเรื่อง การเกิด การปลูกสร้างบ้าน การย้ายที่อยู่ และการตาย อีกทั้งยังต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนายทะเบียนท้องที่ (นายอำเภอ) ตามกฎหมายทะเบียนครอบครัว อาทิเช่น ทะเบียนสมรสทะเบียนการหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม บันทึกรฐานะแห่งครอบครัว และบันทึกฐานะแห่งภรรยา ตลอดถึงทะเบียนทั่วไป เช่น สมาคม มูลนิธิ สัตว์พาหนะ สุสานและฌาปนสถาน ฯลฯ โดยเป็นภารกิจหลักในการให้บริการประชาชน จึงกล่าวได้ว่าการให้บริการประชาชนของข้าราชการฝ่ายปกครอง ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ จะต้องอาศัยความมีเมตตาในการที่จะรับฟังปัญหาความต้องการและหรือความขัดแย้งเพื่อใช้ความรู้ความสามารถที่เรียกว่า “ปัญญา” ในการพิจารณาปรับข้อเท็จจริงเข้ากับระเบียบกฎหมาย ในอันที่จะพิจารณานุญาต หรืออนุมัติตามอำนาจหน้าที่ ตลอดถึงการเลือกแนวทางหรือวิธีการในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และจัดการกับปัญหาความต้องการ ความเดือดร้อน และปัญหาความขัดแย้งของประชาชน จึงควรนำหลักธรรมคำสอนเรื่อง “เมตตาธรรม” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญของการเป็น”ผู้ให้” หรือ “ผู้ใช้อำนาจรัฐ”

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยวิสัยทัศน์ (สันติภาพ : เมตตาธรรมคำจุนโลก) ยุทธศาสตร์ (ความเพียร : อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย) กลยุทธ์ (จิตอาสา/บริการ : การทำหน้าที่ราชการในการให้บริการประชาชนโดยถือเป้าหมายความสุขร่วมกัน)

^๔ พระราชดำรัส ในวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๙ ที่ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา อ้างถึงในปัญหา สิริกุล, เรื่องเดิม

โดยบูรณาการเข้ากับเหตุการณ์ที่แสดงเป็นแก่นเรื่องของพระมหากษัตริย์ในตอนที่พระมหากษัตริย์
น้ำเจ็ดวันเจ็ดคืน นางเมขลามาพบและได้ให้การช่วยเหลือ โดยแต่ละคาถา พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงยกคาถาภาษาบาลี พร้อมคำแปล และเขียนตัวอักษรเทวนาครีกำกับไว้ด้วย และหนทาง
ในการที่ข้าราชการจะเกิดความกล้าในการเผชิญกับความทุกข์ ปัญหา อุปสรรค ความท้อแท้ท้อถอย
ทั้งทางกายและทางใจ จำต้องอาศัยความกล้าเผชิญกับสิ่งเหล่านี้อย่างมุ่งมั่นและมีมานะเท่านั้น เพื่อ
แก้ปัญหาการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอ โดยการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการ
แก่ประชาชน ด้วยความวิริยะ แปลว่า ความเพียร ความพยายาม ความกล้าที่จะลงมือกระทำ^๕ และ
เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่ข้าราชการฝ่ายปกครองให้เกิดเมตตาธรรมขึ้นในจิตใจโดยอาศัยแรงบันดาลใจ
จากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ในอันที่จะกระทำความดีด้วยจิตสาธารณะ และอาศัยความเพียร
ในการทำความดีแม้จะต้องพบเจอกับปัญหาอุปสรรคในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในการที่จะใช้
อำนาจหน้าที่แก้ไข้ปัญหาของประเทศชาติและประชาชน โดยคิดว่าสิ่งที่เกิดจากการทำความดีนั้นเอง
คือรางวัลที่มีค่าประเสริฐสุด จนนำไปสู่การทำหน้าที่ บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ได้อย่างมีประสิทธิภาพและ
เกิดผลสัมฤทธิ์ในการนำพาคุณธรรมสู่สังคมไทยสืบไป อีกทั้งยังสำเร็จประโยชน์ที่สำคัญยิ่งในการ
นำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมสนับสนุนกำลังกายใจแก่คนดีให้เกิดมีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
สมดังพระราชประสงค์แห่งพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล
อดุลยเดชในอันที่จะแสวงหาวิธีการขยายพันธุ์มะม่วงซึ่งเปรียบได้กับคนดีที่ต้องช่วยกันส่งเสริม
สนับสนุนให้เป็นผู้นำของสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียน
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ สภาพการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็น
อย่างไร
- ๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิม
พระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบศึกษาจาก
เอกสารและแบบสัมภาษณ์ เรื่อง ความมีเมตตาธรรมของข้าราชการฝ่ายปกครองในการให้บริการ

^๕ พระธรรมกิตติวงศ์. พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, (พิมพ์ครั้งที่ ๒
กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ท., ๒๕๕๘.) หน้า

ประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาถึงความหมาย ลักษณะ และประเภทของหลักเมตตาทธรรม เพื่อหาความเป็นเลิศแห่งคุณค่าของเมตตาทธรรมในพระพุทธศาสนา เถรวาท การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) **ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ** ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๒) **ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ** ได้แก่ วรรณคดี หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง กับคุณค่าของหลักเมตตาทธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๔.๓ **ขอบเขตด้านพื้นที่** เฉพาะเขตพื้นที่ในการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้วางขอบเขตด้านประชากรไว้ดังนี้

๑) **ประชากร** ได้แก่ ประชาชนในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ, อำเภอประโคนชัย และอำเภอใกล้เคียงต่างๆ ซึ่งเป็นประชาชนผู้เข้ารับบริการเกี่ยวกับงานทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน รวมทั้งงานแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านเอกสารในอำนาจของนายอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๒) **กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่** ได้แก่ ตัวแทนของข้าราชการฝ่ายปกครอง (นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ปกครอง และประชาชนผู้เข้ารับบริการ เช่น งานทะเบียนราษฎร ทะเบียนครอบครัว ทะเบียนทั่วไป และงานบัตรประจำตัวประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๕๐ คน ได้จากการสุ่มประชากร รวมทั้งการสุ่มให้กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ตามสัดส่วนโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย

๑.๔.๕ **สรุปผลของการศึกษาวิจัยและนำเสนอข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์จาก** ข้าราชการฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และหรืออำเภอใกล้เคียงซึ่งได้เดินทางเข้ามาใช้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบกับพรรณนาแนวความคิดเห็นของผู้วิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยไว้ ดังต่อไปนี้

คุณค่า หมายถึง ความดี ความมีประโยชน์ ผลอันดีที่ได้รับจากหลักเมตตาทธรรม ลักษณะที่พึงประสงค์ หรือลักษณะที่น่าพึงปรารถนาอันนำไปสู่การเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองที่ดี

เมตตาทธรรม หมายถึง การให้ความรู้ คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องภายใต้พื้นฐานหลักเกณฑ์ของระเบียบ กฎหมาย และแบบแผนของทางราชการ เพื่อสร้างความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกันในการให้และรับบริการในฐานะข้าราชการ (ผู้ทำให้ประชาชนชื่นใจ) กับประชาชน

บำบัดทุกข์ บำรุงสุข หมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายในการให้บริการ การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน หรือความขัดแย้ง รวมทั้งการประสานประโยชน์ของรัฐกับประชาชน ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตลอดจนการสานประโยชน์ของชาติและประชาชน เพื่อมุ่งสู่การเป็นข้าราชการที่ดี โดยเป็นที่พึ่งและการทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ของประชาชนต่างพระเนตรพระกรรณสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร พระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๑๐ แห่งสยามประเทศ

คัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส และคัมภีร์สำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง นิกายพระพุทธศาสนาฝ่ายใต้ ซึ่งถือตามคติพระอรหันต์พุทธสาวกที่ได้วางหลักธรรมวินัยเป็นแบบแผน เมื่อครั้งปฐมสังคายนา

พระมหาชนก หมายถึง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เรื่อง พระมหาชนก ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสกาญจนาภิเษก ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ นับเป็นของขวัญอันล้ำค่าที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เพื่อเตือนสติให้คนไทยเลิกกลุ่มหลงในอวิชชา ที่ทำให้มุ่งทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ด้วยความเพียรพยายาม และให้ระงับความมัวเมาในการตกตวงแสวงหาเพื่อประโยชน์สุขของตน โดยปราศจากการพินิจพิเคราะห์ด้วยสติปัญญา

ยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนา หมายถึง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่จะต้องดำเนินควบคู่กันไป เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติคุณธรรมนำการพัฒนา ยังผลให้การพัฒนาประเทศและการให้บริการประชาชนเกิด ความมั่นคง (จิตใจ) มั่งคั่ง (เศรษฐกิจ) และยั่งยืน (คุณภาพชีวิตที่ดี)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การพัฒนาคนด้านความเพียร ด้านปัญญา ด้านกำลังกาย และด้านคุณธรรม

ความพึงพอใจ หมายถึง การปฏิบัติราชการโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและประยุกต์ใช้แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

ข้าราชการฝ่ายปกครอง หมายถึง บุคคลซึ่งดำรงตำแหน่ง นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย สารวัตรกำนัน ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ประชาชนผู้รับบริการ หมายถึง ประชาชนผู้เดินทางเข้ามาขอรับบริการเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร ทะเบียนครอบครัว ทะเบียนทั่วไป และทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน รวมทั้งการออกหนังสือรับรองเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในอำนาจของนายอำเภอท้องที่ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน, ป.ธ.๙) ทรงเรียบเรียงหนังสือชุด “รวมธรรมะ” ตอนที่ว่าด้วยเมตตาในพรหมวิหาร ๔ มีความตอนหนึ่งมีว่า “เมตตา คือภาวะจิตที่มีเอื้อโยไมตรีจิตมิตรใจคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาต พยาบาท ซึ่งเครียดโกรธแค้นแสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่นมองสายตาด้านแสดงถึงใจที่เอบอบด้วยความปรารถนาให้มีความสุขปราศจากความมุ่งร้าย ที่เป็นเวรภัยทั้งปวง เมตตาไม่เพียงมีขอบเขต ไม่เพียงมีระยะกาล ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเช่นไร ณ ที่แห่งใดในกาลเวลาไหน เมตตาพึงมีได้อย่างเต็มเปี่ยมโดยปราศจากอุปสรรค เพราะเมตตาไม่จำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สินของ เมตตาเป็นเรื่องของจิตใจโดยบริสุทธิ์แท้ เมื่อมีจิตใจก็มีความเมตตาด้วยกันทุกคน และก็พึงมีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรงอย่างไรเลย เพียงแต่น้อมใจให้ละมุนไมใจแข็งใจดำเมื่อเห็นอยู่ว่าเขาเป็นทุกข์ เพียงแต่น้อมใจลงปรารถนาให้เขาเป็นสุขโดยทั่วกันเท่านั้นเองก็เป็นการแสดงเมตตาแล้ว”^๖

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงเรียบเรียงหนังสือชุดรวมธรรมะ ตอนที่ว่าด้วยพรหมวิหาร ๔ สามารถสรุปความได้ว่า “พรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจของพรหม คือ ผู้ใหญ่ หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ ดังนี้ ขั้นแรก ให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์ บุคคลทั้งหลาย คือเมตตา ซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้น เมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อน ก็ปฏิบัติช่วยเหลือบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณา ซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งใดเห็นเขามีสุข ไม่มีทุกข์ ก็พลอยยินดี และเมื่อไม่กิจที่ควรทำต่อไป ก็อุเบกขา คือ ดูอยู่เฉยๆ”^๗

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่า ดำเนินชีวิตแบบหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ นอกจากนี้ พรหมวิหารยังมีความหมายที่สามารถแปลอีกในหนึ่งว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม หรือธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมหรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่^๘

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้คำนิยามความหมาย หรือให้รรถาธิบายเกี่ยวกับเมตตา กับความรักที่เป็นอกุศล ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ “ความรักที่เป็นเมตตานั้น มีลักษณะของความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข และประสบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ซึ่งแตกต่างจากความรักที่เป็นอกุศลที่เรียกว่า “สินะ” หรือเสน่หาซึ่งเป็นไวพจน์ของตัณหา ความรักที่เป็นอกุศลเป็นความรัก

^๖ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, (เจริญ สุวฑฺฒโน). รวมธรรมะ. (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๓

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๙.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอสอาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

ที่เกิดจากตัณหา มีความมุ่งหมายจะแสวงหา (ความรู้สึก) และเกี่ยวกับการปกป้องรักษาตนเอง”^๙ จากทรรณะของพระธรรมปิฎก ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ความรัก คือความเมตตา หมายถึงความรู้สึกในด้านกุศล เพราะทำให้จิตไม่คับแคบ มีลักษณะเปิดกว้าง แจ่มใส เบิกบาน ไม่เจือปนด้วยสิ่งที่เป็นอามิส ดังนั้น ถ้าความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นแล้วสามารถชักนำ หรือเป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำการใด ๆ การกระทำนั้นถือได้ว่ามีคุณค่าทางจริยธรรม

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร ๔ ในหนังสือ มณีแห่งปัญญา ตอนคุณธรรมสำหรับนักบริหาร สามารถสรุปใจความได้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ เพราะเมตตา ทำให้นักบริหารรู้จักมองเห็นแง่ดีของเพื่อนร่วมงานและจดจำไว้ เพื่อที่จะใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณา จะทำให้นักบริหารเปิดใจกว้าง รับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตา ทำให้นักบริหาร ส่งเสริมให้คนทำงาน มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น และอุเบกขา จะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษ โดยรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน^{๑๐}

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ได้ให้ทรรณะเกี่ยวกับเมตตาไว้ในหนังสือศาสนาสากเล่มที่ ๓ ว่า “เมตตากับกรุณาไม่เหมือนกัน เมตตา หมายถึง ความปรารถนาที่จะให้โลกอยู่เป็นสุข ให้คนและสัตว์ทั้งหลายได้รับความสุขด้วยกัน ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเมตตาเป็นธรรมที่สำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แผ่เมตตาจิตจนกระทั่งศัตรู ทรงสอนให้แผ่เมตตาจิตแก่ผู้แพ้ (ชโย โหตุ ปราชิต) แต่ไม่ได้หมายถึงความคิดที่จะช่วยเหลือ ส่วนกรุณาสูงขึ้นไปกว่าเมตตา คือมีความคิดที่จะช่วยเหลือด้วย ฉะนั้น ท่านจึงอธิบายเมตตาว่า ปรารถนาให้เป็นสุข และอธิบายกรุณาว่าคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์”^{๑๑}

พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้ให้ทรรณะเกี่ยวกับเมตตาไว้ในหนังสือ “บันทึกธรรม” ว่าความรักใคร่มีอยู่ ๒ ประเภท คือ ความรักด้วยอำนาจความกำหนด เช่น ความรักระหว่างเพศ เป็นพวกราคะตัณหาไม่ใช่ลักษณะของเมตตา ความรักที่เรียกว่า เมตตา ในที่นี้หมายถึงความหวังดี คือปรารถนาจะให้เข้าเป็นสุข เช่น มารดารักบุตร มิตรสหายรักกัน เป็นต้น ความรักที่เป็นราคะตัณหา นั้นเป็นกิเลส...ส่วนความรักที่เรียกว่าเมตตานี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้บำเพ็ญทั้งฆราวาสทั้งบรรพชิต...”^{๑๒}

ประไพ ประดิษฐ์สุขถาวร ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร ๔ และสังคัตถุ ๔ ว่า คนมีน้ำใจหรือมีใจเอื้อเฟื้อ คือบุคคลที่มีคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรม ๒ หมวด คือ พรหมวิหาร ๔ และสังคัตถุ ๔ ซึ่งแยกออกจากกันไม่ได้ในภาคปฏิบัติ เพราะคนที่มีความน้ำใจช่วยสร้างสรรค์สังคม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จะมีหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมพื้นฐานภายในจิตใจ และมีสังคัตถุ ๔

^๙ พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕๔๑). หน้า ๕๐๗.

^{๑๐} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **มณีแห่งปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๔๓.

^{๑๑} พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, **ศาสนาสาก เล่ม ๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๑๘), หน้า ๑๙๖

^{๑๒} พันเอก ปิ่น มุทุกันต์, **บันทึกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐๔.

เป็นคุณธรรมภายนอก ที่พึงแสดงออกตามหลักธรรมสังเคราะห์ หรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนและ
ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี^{๑๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าไม่ว่า
จะแสดงที่ใดและแก่ใครย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกัน คือ มุ่งให้เกิดความรู้เข้าใจในสภาพของสิ่ง
ทั้งหลายตามความเป็นจริงให้มีทัศนคติและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้องในทางที่เป็นประโยชน์ทั้ง
แก่ตนเองและบุคคลอื่นแต่เนื้อเรื่องและวิธีการสอนย่อมแตกต่างกันไปตามอุปนิสัยความถนัดและ
ความสนใจของผู้ฟังสุดแต่เรื่องใดจะช่วยให้เขาเข้าใจธรรมได้ดีพุทธวิธีในการสอนเป็นความยิ่งใหญ่และ
พระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าในการถ่ายทอดพระองค์ทรงมีหลักสอนแยกแยะกลุ่มเป้าหมายลีลา
การสอนเทคนิคการสอนกลวิธีและกุศโลบายประกอบการสอนต่างๆ ได้อย่างยอดเยี่ยมจนได้รับการยก
ย่องว่าเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดจนได้รับการขนานพระนามว่าพระบรมครู^{๑๔}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำคือคุณสมบัติของบุคคล เช่น
สติปัญญาความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากัน
ไปสู่จุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามหลักธรรมภาวะผู้นำ คุณสมบัติของบุคคล เช่น สติปัญญา ความดี
งาม ความรู้ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและกันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม
โดยถูกต้องตามธรรม^{๑๕}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สืบทารวจโทหญิง ธมลัญญ์ พายยะโป๊ะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์
ตามหลักพรหมวิหาร ๔ : กรณีศึกษาข้าราชการ สังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ” ผลการวิจัย
พบว่า ๑) ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของข้าราชการทหารในสังกัดสถาบัน
วิชาการป้องกันประเทศ โดยภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไป
น้อยดังนี้ คือ อุเบกขามากที่สุด รองลงมาคือหลักเมตตา หลักมูทิตา และหลักกรุณาตามลำดับ ^{๑๖}

สุรศักดิ์ ม่วงทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ศึกษากรณี
กำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับ “ผู้นำ” ปรากฏในพระสูตร
ต่างๆ เช่น อคคัณฐสูตร ส่วนหลักพุทธธรรมที่แสดงถึง “ภาวะผู้นำ” ที่ปรากฏในพระสูตร คือ ลักขณสูตร
สัปปริสสูตร ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ได้สอดคล้องกับ

^{๑๓} ประไพ ประดิษฐ์สุขถาวร, **คุณธรรมพื้นฐานเรื่องมีน้ำใจ**, (กรุงเทพมหานคร : งามครุ, ๒๕๕๔),
หน้า ๒.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร :
บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐.

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีการสอน**, หน้า

^{๑๖} สืบทารวจโทหญิง ธมลัญญ์ พายยะโป๊ะ, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ :
กรณีศึกษาข้าราชการทหาร สังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก.

แนวคิดของนักคิดชาวตะวันตกและตะวันตกต่างๆ ที่ได้กำหนดคุณสมบัติ บทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่พึงประสงค์ในสังคมไทย^{๑๗}

พระครูโชติพัฒนานุยุต (อุทัย ดีหาญ/สิริจนโท) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารของพระสังฆาธิการ ในเขตตำบลโพธิ์ทอง อำเภอสกลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจูงใจและเชื่อมสัมพันธ์กับบุคคลผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้กระทำหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามประสงค์ เพื่อให้บรรลุประโยชน์ส่วนรวม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ได้ตั้งไว้ ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารมีลักษณะเป็นจุดศูนย์รวม คือสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ร่วมงาน โดยเป็นผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถในการทำงาน รู้จักความเมตตา รู้จักตนเองและผู้อื่น มีความกรุณาต่อผู้ร่วมงาน ประกอบด้วยมุกตบและมุกเบิกขา รู้กาลเวลาที่เหมาะสม รู้จักระเบียบ กฎเกณฑ์และโครงสร้างของสังคม และพบว่าคณะสงฆ์ในเขตตำบลโพธิ์ทองได้นำหลักพรหมวิหาร มาปรับใช้ในการปกครองโดยใช้หลักเมตตาต่อผู้ใต้ปกครองทั้งบรรพชิต และฆราวาส ยึดหลักกรุณาต่อเพื่อนร่วมงาน ประสานสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เมื่อสมาชิกประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็พลอยยินดีสร้างความอุเบกขาในคราวมีเรื่องมากระทบ^{๑๘}

พระมนัส อคคมโม (ก้อนใหญ่) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒) เพศ ระดับการศึกษาของครูผู้สอน ไม่มีผลต่อความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน แต่อายุและประสบการณ์สอนของครูผู้สอน มีผลต่อความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน^{๑๙}

พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภททปญโญ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒) ในด้านภาวะผู้นำ เมื่อจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม พระภิกษุที่มี อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางบาลีที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน ๓) ปัญหาส่วนใหญ่ของเจ้าอาวาสแต่ละวัด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวัดและชุมชนใกล้เคียงอยู่ในระดับปานกลาง

^{๑๗} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษากรณีกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนครศรีธรรมราช”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ.

^{๑๘} พระครูโชติพัฒนานุยุต (อุทัย ดีหาญ/สิริจนโท), “การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารของพระสังฆาธิการ ในเขตตำบลโพธิ์ทอง อำเภอสกลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก.

^{๑๙} พระมนัส อคคมโม (ก้อนใหญ่), “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก.

และทำแบบเชิงรับอยู่ที่วัดเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ขาดการรับทราบข้อมูล และปัญหาที่แท้จริงเจ้าอาวาสส่วนใหญ่ไม่มีนโยบาย และการวางแผนที่ชัดเจน ขาดการทำงานเป็นระบบมีเครือข่าย ซึ่งต่างวัดต่างทำ และที่สำคัญคือ ขาดบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะสนองงานด้านการพัฒนาแต่ละด้าน^{๒๐}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูล จากคัมภีร์ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีลำดับขั้นตอนวิธีการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ขั้นปฐมภูมิ โดยค้นคว้าเอกสารจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๑.๗.๒ ขั้นทุติยภูมิ โดยค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักเมตตธรรมซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง และระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับรวมทั้งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และเรียบเรียงสรุปประเด็นที่มีความสัมพันธ์กันในด้านต่างๆ และนำเสนอเป็นผลงานวิจัยต่อไป

๑.๗.๓ ศึกษาวิจัยจากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ข้าราชการฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบกับทัศนะแนวคิดเห็นของผู้วิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๒.๑ ทำให้ทราบหลักเมตตธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ ทำให้ทราบสภาพการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๒.๓ ทำให้ทราบแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักเมตตธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายปกครองในการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

^{๒๐} พระครูไพโรจน์ภทฺทคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปัญโญ), “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน”, วิทยานิพนธ์พระพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก.

บทที่ ๒

หลักเมตตาธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยในส่วนของบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักเมตตาธรรมซึ่งปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยอาศัยความหมายตามคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา อันเกี่ยวข้องกับองค์ธรรมซึ่งปรากฏในหลักพรหมวิหาร ๔ รวมทั้งคุณลักษณะของเมตตาธรรม องค์ประกอบของเมตตาธรรม อีกทั้งหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มีความสำคัญ ก่อประโยชน์และเกิดคุณค่าในการดำเนินชีวิตโดยส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อแสดงให้เห็นว่าหลักเมตตาธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งซึ่งควรมีในตัวบุคคลผู้ทำหน้าที่ให้บริการ โดยเฉพาะบุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐ คือ ข้าราชการ เพื่อจะได้กลายเป็นบุคคลซึ่งเป็นที่รักของผู้รับบริการ คือ ประชาชนผู้รับบริการ จนพัฒนาไปสู่การเป็นข้าราชการที่สมบูรณ์และประเสริฐในการทำหน้าที่ตามคำกล่าวที่ว่า ข้าราชการคือผู้ทำให้ประชาชนชื่นใจ ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเด็นในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ ความหมายของคำว่าเมตตาธรรม

เมตตาธรรมเป็นองค์ธรรมหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่ในหลักธรรมว่าด้วยพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมซึ่งพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญและเผยแผ่อบรมสั่งสอนในระหว่างบำเพ็ญบารมีหลายยุคหลายสมัย การเจริญพรหมวิหาร ๔^{๒๑} จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลดังข้อมูลที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎกหลายแห่ง เช่น มฆเทวสูตร มหาสุทฺธสนสูตร และมหาโควินทสูตร^{๒๒} เป็นต้น แต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ เหล่านี้ สามารถทำให้บรรลุผลได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่มีความสมบูรณ์พร้อมด้วยเหตุผลและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลอย่างครบถ้วนบริบูรณ์เหมือนการเจริญพรหมวิหาร ๔ ซึ่งปรากฏคำสอนของพระพุทธศาสนาดังพุทธพจน์ในเมตตาสาหคตสูตรว่า^{๒๓}

เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเจริญแล้วอย่างไร มีอะไรเป็นคติ มีอะไรเป็นอย่างยิ่ง มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นที่สุด^{๒๔} อนึ่ง อุเบกขาเจโตวิมุตติ ภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์เรายังไม่เห็นบุคคลที่จะทำให้อินดีได้ด้วยการตอบปัญหานี้ เว้นตถาคตหรือ สาวกของตถาคตหรือผู้ที่ฟังจากคำสอนของตถาคตนี้^{๒๕}

^{๒๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๙/๓๗๓-๓๘๑

^{๒๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖-๒๕๗

^{๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๖๒/๑๙๔

^{๒๔} ดูรายละเอียด ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๙/๒๕๗.

^{๒๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๕/๑๗๖-๑๗๗

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ด้วยพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระกรุณาธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา^{๒๖} จึงได้ถูกรวบรวมไว้เป็นหมวดธรรมหนึ่งในพระพุทธานุศาสตร์พร้อมทั้งมีโอกาสแสดงประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสมบูรณ์ทั้งแบบแยกส่วนและแบบบูรณาการสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ^{๒๗} ได้อย่างเหมาะสมดังจะเห็นได้จากการที่พระพุทธองค์ทรงนำการเจริญพรหมวิหาร ๔ มาใช้ตอบปัญหาแก่ชาวเสฏฐมานพและภาริฏทวาชมานพ ซึ่งมาทูลถามพระองค์เรื่องทางไปสู่พรหมโลก ว่าการละนิวรณ์ ๕ ให้จิตสงบ การเจริญเมตตาจิต กรุณาจิต มุทิตาจิต และอุเบกขาจิต เป็นเหตุให้เกิดในพรหมโลกและทรงแนะนำให้ภิกษุแผ่เมตตาให้แก่ตระกูลพญา ๔ ตระกูล เพื่อป้องกันและคุ้มครองรักษาตนเป็นต้น^{๒๘} หลังพุทธกาล พรหมวิหาร ๔ ยังคงเป็นหมวดธรรมหนึ่งซึ่งได้รับความสนใจจากนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากการนำพรหมวิหาร ๔ มาเผยแผ่และอธิบายขยายความไว้ในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาของอรรถกถาจารย์ และนักวิชาการร่วมสมัยดังต่อไปนี้^{๒๙}

ประมาณปีพุทธศักราช ๕๐๐ คัมภีร์มิลินปัญหา นำอานิสงส์ ๑๑ ประการ ของเมตตาภาวนามาอธิบายขยายความไว้ในเมตตานิสสังสปัญหาวา อานิสงส์ ๑๑ ประการ ของเมตตาภาวนาเป็นคุณสมบัติของเมตตาภาวนาไม่ใช่คุณสมบัติของบุคคล ต่อมาผู้รจนาคัมภีร์วิมุตติมรรค^{๓๐}ได้นำองค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ มาอธิบายขยายความให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นในหลายประเด็น เช่น การนำภาวะจิตขณะมีองค์ธรรมแต่ละข้อมาอธิบายเปรียบเทียบกับความรู้สึกของมารดาบิดาที่มีต่อบุตรคนเดียวของตนในสถานการณ์ต่างๆ^{๓๑} เป็นต้น และปีพุทธศักราช ๙๕๖ พระพุทธโฆษาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค^{๓๒}ได้นำพรหมวิหาร ๔ มาแสดงไว้ในฐานะเป็นกัมมภูมิตามหมวดหนึ่งในปริมจกที่ ๙ พรหมวิหารนิกาย^{๓๓}

สำหรับยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสาร สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่เป็นไปอย่างเร่งรัดและคนในสังคมมีค่านิยมในการบริโภคและค่านิยมในวัตถุ การเจริญสมถกัมมภูมิจึงไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคมยุคปัจจุบัน การนำ

^{๒๖} ดูรายละเอียด ที่.สี่ (ไทย) ๙/๕๑๘-๕๕๙/๒๓๐-๒๔๗

^{๒๗} วิ.จุ (ไทย) ๗/๒๕๑/๑๕.

^{๒๘} มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, **มิลินปัญหา ฉบับแปลในมหาจุฬาราชวิทยาลัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า คำนำ .

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๗-๒๑๘.

^{๓๐} พระอุปัชฌาย์, **วิมุตติมรรค ฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ** แปลภาษาจากฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐๓.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๒-๑๘๖.

^{๓๒} พระพุทธโฆษาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรคฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)**, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนาเพรสจำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๑-๕๘๘.

พรหมวิหารมาเผยแผ่ และอธิบายความในฐานะหมวดธรรมหนึ่ง^{๓๔} ซึ่งพระพุทธศาสนิกชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตามความเหมาะสม เช่น เป็นคุณธรรมประจำใจของผู้บริหารเป็นต้น^{๓๕} จึงเกิดขึ้นในยุคนี้ นอกจากนี้ยังมีการนำองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มาแยกศึกษาวิเคราะห์และเผยแผ่ทำให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติตาม เช่น การนำเมตตาซึ่งเป็นองค์ธรรมข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ มาเผยแผ่ ภายใต้ชื่อต่างๆ ตามความเหมาะสมเช่น ความรักสากล เมตตาเยยพฤษยา เป็นต้น

จากข้อมูลซึ่งนำเสนอข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมซึ่งพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญและเผยแผ่อบรมสั่งสอนในระหว่างการทำเพียรปฏิบัติ^{๓๖} การเจริญพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล แต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ เหล่านั้นไม่สามารถผู้ปฏิบัติไปสู่ปรารถนาประโยชน์ได้ เหมือนการเจริญพรหมวิหาร ๔ ภายใต้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา^{๓๗} และพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมหนึ่งซึ่งพระอรหันตเจ้าจารย์และนักวิชาการให้ความสำคัญตลอดมาทำให้พรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมซึ่งถูกนำมาถ่ายทอดและอธิบายขยายความให้เหมาะสมกับยุคสมัยอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งยุคปัจจุบัน

วรรณกรรมชั้นรองลงมาซึ่งอรหันตเจ้าจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎก มีความว่า

พระอุปติสสะเถระ^{๓๘} อธิบายว่า เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ เปรียบเหมือนจิตของมารดาบิดาเมื่อมองดูบุตรคนเดียวของตนด้วยความปรารถนาดี

พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า เมตตา คือ ธรรมชาติที่ห่วงใยในอันที่จะทำประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งหลายอภัยาศัยที่ใคร่ประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตร^{๓๙}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)^{๔๐} ทรงอธิบายว่าเมตตา คือ ภาวะของจิตใจที่มีเยื่อใยในไมตรีจิตมิตรจะคิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์ ปราศจากอาฆาตพยาบาทซึ่งเคียดโกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองดูด้วยสายตาดำเนินแสดงถึงใจที่เฝ้าอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุขปราศจากความพยาบาทมุ่งร้ายที่เป็นภัยเวรทั้งปวง

^{๓๔}จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, **สังคัมภีรตามแนวพุทธศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๕-๑๔๖

^{๓๕}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **เสถียรพงษ์ วรรณปก, มณีแห่งปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม ม.ป.ป.), หน้า ๔๓-๔๕

^{๓๖}กวีวงศ์, **สารนิพนธ์ พุทธศาสนาด้านสมานฉันท์ และสันติวิธี**, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๓-๑๑๘, ๑๒๒-๑๒๖.

^{๓๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **จากสุขในบ้านสู่ความเกษมสันต์ทั่วสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๓๘}พระอุปติสสะเถระ, **วิมุตติมรรค ฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะแปล** จากฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๗๒.

^{๓๙}พระพุทธโฆษาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาภ อสภมหาเถร)**, หน้า ๕๖๗

^{๔๐}สมเด็จพระญาณสังวร(เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร), **ทศบารมี ทศพิศราชธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า เมตตา คือ ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า^{๔๑}

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของเมตตาไว้ว่า เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีให้มนุษย์และสัตว์อื่นเป็นสุข^{๔๒} ตรงกันข้ามกับ พยาบาท คิดให้เขาถึงความพินาศ

๒.๒ คุณลักษณะของเมตตาธรรม

คุณลักษณะของเมตตาธรรมในวิสุทธิมรรค สมาธิเนทส พรหมเนทส แสดงลักษณะของเมตตาพรหมวิหารไว้ว่า

๑. เมตตามีอาการประพฤติเกื้อกูลเป็นลักษณะ
๒. มีการน้อมนำเข้าไปเกื้อกูลประโยชน์ในสัตว์เป็นรส
๓. มีอาการบำบัดความอาฆาตเป็นปัจจุภูฐาน (อาการที่ปรากฏ)
๔. มีการเห็นสัตว์เป็นที่ชอบใจ คือ ไม่โกรธเคือง ไม่ขุ่นเคืองในขณะนั้นเป็นปทัฐาน(เหตุใกล้)
๕. มีการเข้าไปสงบความพยาบาทเป็นสมบัติ และ
๖. มีความเสนาหาเป็นวิบัติ

ซึ่งตามอัฐฐสาลินี อรรถกถา พระธัมมสังคณีปกรณ์ ทุกนิคเขปกถา เหตุโคจฉกะ พระบาลีนีทส ได้แสดงลักษณะของเมตตาไว้ว่า

๑. เมตตามีชื่อว่าไมตรี เนื่องจากเป็นกิริยาที่สนิสนม
๒. เมตตามีชื่อว่าการเอ็นดู เพราะคอยปกป้องคุ้มครอง
๓. เมตตามีชื่อว่าความแสวงหาผลประโยชน์เกื้อกูล

๔. เมตตามีชื่อว่าความสงสาร เนื่องจากคอยห่วงหาตามไปด้วย การแสดงเมตตาต่อบุคคลใด จึงต้องมีลักษณะดังกล่าวซึ่งหากไม่ใช่อาการเหล่านี้ จิตขณะนั้นอาจเป็นโลภะหรือโทสะซึ่งเป็นอกุศลจิตไม่ใช่เมตตา โดยมีหลักธรรมว่าด้วยพรหมวิหาร ๔ ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จะเป็นหมวดธรรมที่มีลักษณะเดียวกัน^{๔๓} คือ มีสัตว์บัญญัติเป็นอารมณ์ และมีเป้าหมาย คือ การบำเพ็ญประโยชน์และการกำจัดทุกข์ แต่เนื่องจากองค์ธรรมของพรหมวิหาร ๔ แต่ละข้อนั้นมีนิมิตต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายรายละเอียดขององค์ธรรมแต่ละข้อซึ่งเป็นองค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ ในการทำความเข้าใจในลำดับต่อไป

๒.๓ องค์ประกอบของเมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔

๒.๓.๑ องค์เมตตาธรรม

องค์ประกอบของเมตตาธรรม ในการทำความเข้าใจควรเริ่มที่ความหมายของเมตตาที่ปรากฏอยู่ในสารีปุตตนิทสว่า “คำว่า เมตตา ได้แก่ความรัก กิริยาที่รักภาวะที่รักความเอ็นดู กิริยาที่เอ็นดูภาวะที่เอ็นดู ความปรารถนาเกื้อกูลกันความอนุเคราะห์ความไม่พยาบาท ความไม่ปองร้ายกุศล

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๔๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐.

^{๔๓} มีสัตว์บัญญัติเป็นอารมณ์ หมายถึง การกำหนดสิ่งมีชีวิตเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิต

มูลคือโอโทะสะในหมู่สัตว์” นอกจากนี้ความหมายของเมตตายังปรากฏในเมตตาทอปปมัญญาในเทส ว่า “ความรักใคร่ภักดีที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลายเมตตาคือโอโทะสะ วิมุติ นี้เรียกว่า เมตตา^{๔๔}

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจความหมายของเมตตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมาซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้^{๔๕}

พระอุปติสสะเถระ^{๔๖} อธิบายว่า เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ เปรียบเหมือนจิตของมารดาบิดาเมื่อมองบุตรคนเดียวของตนด้วยความปรารถนาดี

พระพุทโธสมาจารย์ อธิบายว่า เมตตา คือ ธรรมชาติที่ห่วงใยในอันที่จะทำประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งหลายอภัยภัยที่ใคร่ประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตร^{๔๗}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)^{๔๘} ทรงอธิบายว่าเมตตา คือ ภาวะของจิตใจที่มีเยื่อใยในไมตรีจิตมิตรจะคิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์ ปราศจากอาฆาตพยาบาทซึ่งเคียดโกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบเข้มแข็ง มองดูด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอื้ออาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุขปราศจากความพยาบาทมุ่งร้ายที่เป็นภัยเวรทั้งปวง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า เมตตา คือ ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า^{๔๙}

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของเมตตาไว้ว่า เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีให้มนุษย์และสัตว์อื่นเป็นสุข^{๕๐} ตรงกันข้ามกับ พยาบาท คิดให้เขาถึงความพินาศ

จากข้อมูลซึ่งนำเสนอแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ปราศจากความพยาบาทมุ่งร้ายคิดทำประโยชน์ต่อสรรพสัตว์เปรียบเหมือนจิตของมารดาบิดาเมื่อมองบุตรน้อยคนเดียวของตนด้วยความปรารถนาดี

คุณสมบัติของเมตตา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน^{๕๑} ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเมตตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย

^{๔๔} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะแปล จากฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮาร่า พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๘๔.

^{๔๕} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๒๐๒/๕๙๐.

^{๔๖} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะแปล จากฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮาร่า พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๗๒.

^{๔๗} พระพุทโธสมาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๗

^{๔๘} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิศราชธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๓.

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๕๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐.

^{๕๑} พระพุทโธสมาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๘.

ได้แสดงคุณสมบัติของเมตตาซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้^{๕๒} ดังต่อไปนี้ ลักษณะคือสภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ อาการประพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายรส คือ หน้าที่หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ การนำประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งหลายอย่างใกล้ชิดปัจจุบันฐาน คือ ผลปรากฏ ได้แก่ ความสงบนิ่งแห่งจิตปฐฐาน คือ เหตุใกล้ ได้แก่ การเห็นสภาวะที่น่าเจริญใจของคนสัตว์ทั้งหลาย สมบัติ คือ ความสมบูรณ์หรือสัมฤทธิ์ผล^{๕๓} ได้แก่ การเกิดความสงบหายไร้ความคับเคืองพอใจ^{๕๔} วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาดไม่สำเร็จผล ได้แก่ การเกิดเสนาหา ข้ำศึกใกล้ ได้แก่ รากะ ข้ำศึกไกลได้แก่พยาบาท คือ ความขัดเคืองไม่พอใจ

๒.๓.๒ องค์คุณธรรม

องค์ประกอบของกรุณาธรรม ในการทำความเข้าใจควรเริ่มที่ความหมายของกรุณาธรรม ซึ่งได้มีปรากฏในกรุณาอุปมัญญานิทเทศว่า “ความสงสารกิริยาที่สงสารภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลาย กรุณาเจโตวิมุตตินี้เรียกว่า กรุณา”^{๕๕} อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของกรุณามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมาแสดง ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้

พระอุปติสสะเถระ อธิบายว่า กรุณา คือ ความสงสารในสัตว์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนความรู้สึกรังการดาบิดาผู้มองบุตรน้อยคนเดียวของตนด้วยความสงสารจนต้องกล่าวว่า “เจ้าเป็นทุกข์จริงหนอ”^{๕๖}

พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า กรุณา คือ ความสะท้อนใจ ระลึกไปในสัตว์ทั้งหลายผู้ประสบทุกข์ ต้องการช่วยกำจัดช่วยปลดปล่อยทุกข์ของสัตว์อื่นให้หมดไป^{๕๗}

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)^{๕๘} ทรงอธิบายว่า กรุณา คือ ภาวะของจิตที่ห่วงใยไปเพราะความทุกข์ของผู้อื่น เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อ ความทุกข์ของเขา คือ จะช่วยให้ความทุกข์ของเขาหมดสิ้นไป จึงมีอาการที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่นี้ความทุกข์ไม่มีที่พึ่ง ก็อดอยู่ไม่ได้จะต้องคิดช่วย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุต ปยุตโต)^{๕๙} อธิบายว่า กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

^{๕๒} พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหิกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานทีปนี หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปริวรรตมิกโท, หน้า ๑๙๑.

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๕

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

^{๕๕} อภ.วิ (ไทย) ๓๕/๖๕๓, ๖๕๔/๔๒๘, ๔๒๙.

^{๕๖} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรค ฉบับแปลโดยพระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเชมินทเถระ, หน้า ๑๘๐.

^{๕๗} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๗.

^{๕๘} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, หน้า ๒๑๕.

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า กรุณา^{๖๐} คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์เป็น ๑ ใน พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา, ใช้ประกอบหน้ากริยาแสดงความขอร้องอย่างสุภาพ เช่น กรุณาส่งคัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ให้กระผมด้วยครับ จากข้อมูลซึ่งนำเสนอข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์อันจะนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลให้พ้นทุกข์ในลำดับต่อไป

คุณสมบัติของกรุณา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกรุณามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายซึ่งอรรถกถาจารย์ และนักวิชาการร่วมสมัย ได้แสดงคุณสมบัติของกรุณา ซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้^{๖๑}

ลักษณะ คือ สภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ความเป็นไปแห่งกาย วาจา ใจอันที่จะบำบัดทุกข์ของผู้อื่น รส คือหน้าที่ หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ การอดกลั้น งดดูตายอยู่ไม่ได้ต่อทุกข์ของผู้อื่น และอยากช่วย ปัจจุปัตฐาน คือ ผลปรากฏได้แก่การไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ปทัชฐาน คือ เหตุใกล้ ได้แก่ที่พึ่งสภาพอนาถของคนสัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์ครอบงำ สมบัติคือความสมบูรณ์^{๖๒} หรือความสัมฤทธิ์ผลได้แก่การเว้นจากการเบียดเบียนและการฆ่า วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาดไม่สำเร็จผลได้แก่การเกิดขึ้นแห่งความเศร้าโศก ข้ำศึกใกล้ได้แก่โทษนั้น คือ ความโศกเศร้า เสียใจและข้ำศึกไกลได้แก่วิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียน

๒.๓.๓ องค์ของมุทิตาธรรม

องค์ประกอบของมุทิตาธรรม ควรเริ่มทำความเข้าใจที่ความหมายของมุทิตามีปรากฏอยู่ในมุทิตาอัปมัญญานิเทศว่า^{๖๓} “ความพลอยยินดีที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีต่อสัตว์ทั้งหลาย มุทิตาเจโตวิมุตตินี้ชื่อว่ามุทิตา” อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของมุทิตามากยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองมาลงซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ดังนี้^{๖๔}

พระอุปติสสะเถระอธิบายว่า^{๖๕} มุทิตา คือ ความชื่นชมยินดีเมื่อมองเห็นหรือได้ยินว่าบุคคลผู้มีคุณสมบัติบางคนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่นหรือเมื่อมองเห็นได้ยินว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ประกอบอกุศลกรรมและตามปฏิบัติตามกุศลกรรมเปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาผู้มองบุตรคนเดียวของตนมีความชื่นชมและพูดว่า “สาธุ”

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๗๐.

^{๖๑} พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหิกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกโท, หน้า ๑๙๓.

^{๖๒} พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหิกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกโท, หน้า ๑๙๘.

^{๖๓} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลภาษาโดย พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตโต)และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของพระเฮฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๗๘.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๓.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่า มุทิตา คือ ภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญด้วยสมบัติต่างๆ ปราศจากความริษยา เห็นใครพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตาตัดความยินร้ายไม่ยินดีด้วยเหตุที่ริษยาเสียได้”^{๖๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) อธิบายว่า มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกปรกด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่ามุทิตา คือ ความยินดีด้วยในเมื่อมนุษย์และสัตว์อื่นประสบสุขไม่อิจฉาริษยาตรงกันข้ามกับอริหรือริษยา^{๖๗}

คุณสมบัติของมุทิตา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมุทิตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ได้แสดงคุณสมบัติของมุทิตาซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

ลักษณะ คือ สภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ การบันเทิงใจในคุณความดี ทรัพย์สินวิวาร ความสุขของผู้อื่น รส คือ หน้าที่หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ การไม่ริษยาคุณความดี ทรัพย์สิน วิวาร ความสุขของผู้อื่น ปัจจุบันฐาน คือ ผลปรากฏ ได้แก่ การจัดความริษยา ความไม่ยินดี หรือทนไม่ได้ ต่อความสุขสำเร็จของผู้อื่น สมบัติ คือ ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ มีความสงบแห่งความไม่ยินดีด้วย วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาด ความไม่สำเร็จผล ได้แก่ การเกิดความสนุกเร้าใจเข้าศึกใกล้ ได้แก่ โสมนัส^{๖๘} เช่นดีใจว่าตนจะพลอยได้รับประโยชน์ และเข้าศึกใกล้ได้แก่ อรติ คือความไม่ยินดี ไม่ไยดีริษยา^{๖๙}

จากข้อมูลซึ่งนำเสนอข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า มุทิตา คือ ความพลอยยินดีที่กระทำที่พลอยยินดีภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลายโดยปราศจากความริษยาเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขเปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาผู้มองบุตรน้อยคนเดียวของตนมีความชื่นชมและพูดว่า “สาธุ”

๒.๓.๔ องค์อุเบกขาธรรม

องค์ประกอบของอุเบกขาธรรม ควรเริ่มทำความเข้าใจที่ความหมายของอุเบกขามีปรากฏอยู่ในอุเบกขาอัปปมัญญานิเทศว่า “ความวางเฉยกิจริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในสัตว์ทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตติ นี้เรียกว่า อุเบกขา” อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของอุเบกขามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมาซึ่งอรรถกถาจารย์ และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้

^{๖๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), ธรรมธรรมา, หน้า ๒๐๑.

^{๖๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๗.

^{๖๘} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ), หน้า ๕๖๘.

^{๖๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๖.

พระอุปติสสะเถระ อธิบายว่า อุเบกขา คือความเป็นกลางไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสรรพสัตว์ เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาซึ่งเอาใจใส่ต่อพ่อบุตรของตน^{๗๐}

พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า อุเบกขา คือ ภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลาง เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย^{๗๑}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่า อุเบกขาในพรหมวิหาร ๔ คือ ความมีใจมีธัมมเป็นกลางในสัตว์ ไม่ตกไปในราคะ คือ ความยินดี ติดหรือปฏิเสธ ความยินร้ายเห็นความเสมอภาคกันในสัตว์บุคคลทั้งหลายในคราวทั้งสอง คือ ในคราวประสบสมบัติ และประสบวิบัติ ไม่ยินดียินร้าย มองเห็นว่าทุกๆ คน มีกรรมที่ทำไว้เป็นของของตน จะมีสุขจะพ้นจากทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้^{๗๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางอันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดี หรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรมรวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเข้ารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๗๓}

ราชบัณฑิตยสถาน^{๗๔} อธิบายว่า อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลางด้วยพิจารณาว่ามนุษย์และสัตว์ต่างมีกรรมเป็นของตน ตรงกันข้ามกับราคะความติด ความยึด

จากข้อมูลซึ่งนำเสนอข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า อุเบกขา คือ ความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในสัตว์ทั้งหลาย เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย ไม่ตกไปในราคะ คือ ความยินดี ติดหรือปฏิเสธ ความยินร้าย พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย และปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาซึ่งเอาใจใส่แต่พ่อบุตรของตน

๒.๔ หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา

๒.๔.๑ หลักพรหมวิหาร ๔

ตามหลักเมตตาในพรหมวิหาร ซึ่งคำว่า “พรหมวิหาร” มีความหมายว่า เป็นธรรมอันประเสริฐ ไม่มีโทษ ถือว่าเป็นธรรมที่ปฏิบัติชอบในสัตว์ทั้งหลาย ดังปรากฏในพระบาลีว่า

^{๗๐} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรค ฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของพระเฮฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๗๘.

^{๗๑} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๘.

^{๗๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, หน้า ๒๐๑.

^{๗๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๗๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๑๒๔.

“สตะสุ สมมาปฏิบัติภาเวน ทิ เสฏฐา เอเต วิหารา ยถา จ
 หรหฺมาโน นิตฺโทสจิตฺตา วิหรนฺติ เอวฺ เอเตหิ สมฺปยุตฺตา
 โยคิโน พรหมสมมา วหฺตฺวา วิหรนฺตฺติ เสฏฐญฺเฐน
 นิตฺโทสภาเวน จ พรหมวิหาโรติ วุจฺจติ.

แปลว่า ความเป็นพรหมวิหาร ในคุณชาตมีเมตตาเป็นอาทินันพึงทราบ (ว่าเป็น) เพราะอรรถ
 ว่าเป็นธรรมประเสริฐ และเพราะมีความเป็นธรรมหาโทษมิได้ แท้จริงธรรมเหล่านั้น จัดว่าเป็นวิหาร
 ธรรมอันประเสริฐ เพราะภาวะที่เป็นความปฏิบัติชอบในสัตว์ทั้งหลาย อนึ่งพรหมทั้งหลายเป็นผู้มีจิต
 หาโทษมิได้อยู่ ฉนใด พระโยคีทั้งหลายผู้ประกอบด้วยธรรมเหล่านั้น ก็เป็นผู้ (มีจิต) เสมอด้วยพรหม
 อยู่เท่านั้น เพราะเหตุนี้ ธรรมเหล่านั้นท่านจึงเรียกว่าพรหมวิหาร เพราะอรรถว่าเป็นธรรมอัน
 ประเสริฐ และเพราะความเป็นธรรมหาโทษมิได้”^{๗๕}

อย่างไรก็ตาม พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมสำหรับทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม จำต้องประพฤติ
 ปฏิบัติรักษาดุลภาพของสังคมไว้ โดยเฉพาะผู้ใหญ่ (ผู้ปกครอง) หรือผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี คือ
 จะต้องมีพรหมวิหาร ๔ ประการ ประกอบด้วย

- “ (๑) เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี
- (๒) กรุณา คือ ความสงสารคิดว่าให้พ้นทุกข์
- (๓) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
- (๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง”^{๗๖}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่า เมตตาซึ่งเป็นข้อแรกในพรหมวิหาร “เมตตา หรือ
 ความมีมิตรไมตรี มีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข ซึ่งหมายถึง ปรารถนาดีต่อผู้อื่นที่เรา
 เกี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ตลอดถึงสังคมโลก เมตตาเป็นคุณธรรม
 พื้นใจที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือ เมื่อคนอื่นเขาอยู่กันปกติ เราก็มีความปรารถนาดีคิดหาทาง
 สร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้แก่เขาเรื่อยไป”^{๗๗}

ฉะนั้น เมื่อสาระสำคัญของเมตตา คือ ความปรารถนาที่จะให้บุคคลอื่น สัตว์อื่น มีความสุข
 โดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทน ซึ่งการเจริญเมตตาในพรหมวิหารก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติจึงควร
 พิจารณาถึงโทษของโทสะ คือ ความโกรธหรือความคิดประทุษร้าย และคุณของขันติ คือ ความอดทน
 ก่อน เพราะถ้าบุคคลมีโทสะครอบงำ ย่อมทำความชั่วต่างๆ ได้ เช่น ฆ่าสัตว์ ดังนั้นเมื่อบุคคลเห็นโทษ
 ของโทสะแล้ว พึงพิจารณาเห็นคุณของอานิสสงส์ของขันติ ดังพระบาลีว่า

“ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
 ขณฺตีพลํ พลาณิกํ ตมฺหํ พุริ มฺหํ พราหมณํ
 ขณฺตยา ภิกฺขุโย น วิชฺชติ
 ขันติ คือ ความอดกลั้น เป็นบรมตบะ
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวนิพพานเป็นบรมธรรม

^{๗๕} วิสุทฺธิ. ๑/๑๖๘/๓๕๒.

^{๗๖} ที.ม. ๑๐/๒๖๒/๑๖๒. ๓๒๗/๒๑๓: ที.ปา. ๑๑/๓๐๘/๒๐๐: อภิ.สง. ๓๔/๒๕๑-๒๖๒/๓๖-๓๘.

^{๗๗} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต) ภาวะผู้นำ (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

เรากล่าวว่า บุคคลนั้นผู้มีขันติเป็นกำลัง
มีกำลังคือขันติเป็นกองทัพว่าเป็นพราหมณ์
ประโยชน์ยิ่งกว่า ขันติหาไม่”^{๗๘}

จากพระบาลีดังกล่าว แสดงถึงการเจริญเมตตาในพรหมวิหารนั้น ควรกำจัดโทสะ และ
ควรบำเพ็ญขันติ แล้วจึงพึงเริ่มเจริญเมตตา เพื่อยังจิตให้สงบจากโทสะแล้วผูกจิตไว้ในขันติ และใน
ระยะแรกเริ่มเจริญเมตตาในนั้น ห้ามเจริญเมตตาให้แก่บุคคล ๔ ประเภท เป็นอันดับแรก ดังพระบาลีว่า

“...อโย หิ เมตตา อปิยบุคคลเ อติปิยสหายเ
มชฌตเต, เวรี่ปุคฺคเลติ อิมสุ จตุสุ ปฐมึ น ภาเวตพพา...

จริงอยู่เมตตาในขั้นแรกพระโยคาวจรไม่พึงเจริญในบุคคล ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ

๑) บุคคลที่ไม่เป็นที่รัก ๒) สหายที่เป็นที่รักอย่างยิ่ง ๓) บุคคลที่อยู่ระดับกลางๆ คือ ไม่รักและไม่
เกลียด ๔) บุคคลผู้มีเวร”^{๗๙}

จากพุทธพจน์นี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า การเจริญเมตตาในบุคคล ๔ จำพวกดังกล่าวมา จะทำให้เกิด
เกิดความอึดอัดและเกิดโทษนานัปการ ด้วยเหตุผล ดังต่อไปนี้

(๑.) คนที่ไม่เป็นที่รัก เพราะเมื่อนึกถึงคนที่ตนเกลียด ก็เป็นการยากที่จะตั้งเขาไว้ในฐานะ
เป็นความรัก เนื่องจากจะทำให้เกิดความอึดอัด และทำความโกรธให้เกิดขึ้น

(๒.) คนที่เป็นที่รักอย่างจับใจ เพราะเมื่อทุกข์เพียงเล็กน้อยเกิดขึ้นกับบุคคลที่ตนรักมากนั้น
ตนเองก็จะทุกข์ใจ

(๓.) คนที่ไม่รักไม่เกลียด เพราะจะทำให้จิตใจไม่สบาย ด้วยว่า บุคคลนั้นไม่มีคุณธรรม ที่ทำ
ให้เกิดความเคารพ

(๔.) คนที่จงเวร เพราะเมื่อนึกถึง โทสะจะเกิดขึ้น

ส่วนบุคคลอีก ๒ ประเภทซึ่งไม่ควรเจริญเมตตาโดยเจาะจง คือ คนต่างเพศและคนที่ทำ
กาลกิริยาไปแล้ว ดังพระบาลีว่า

“...ลึงควิสภาเค โออิโส น ภาเวตพพา,
กาลกเต น ภาเวตพพา ว...

ในการเจริญเมตตา ไม่ควรเจริญโดยเจาะจงถึงคนต่างเพศ และคนที่ทำกาลกิริยาไปแล้ว”^{๘๐}

จากพุทธพจน์ดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า ในการเจริญเมตตาบุคคลไม่ควรเจริญเมตตาโดย
เจาะจงถึงคนต่างเพศและคนที่ตายไปแล้วด้วย โดยมีเหตุผลพอสรุปได้ดังนี้

(๑) คนที่ต่างเพศกัน เพราะจะทำให้เกิดราคะ

(๒) คนที่ตายไปแล้ว เพราะการเจริญเมตตาให้แก่คนที่ตายไปแล้วยังผลให้ไม่สามารถปฏิบัติ
สมาธิให้ก้าวหน้าได้

^{๗๘} วิสุทฺธิ. ๑/๒๔๐/๓๒๒.

^{๗๙} วิสุทฺธิ. ๑/๒๔๐/๓๒๒.

^{๘๐} วิสุทฺธิ. ๑/๒๔๐/๓๒๒-๓๒๓.

ดังนั้น หลักการเจริญเมตตาในพรหมวิหารจึงสามารถสรุปได้ว่า บุคคลควรแผ่เมตตาเป็นอันดับแรกคือ ตนเอง การที่ท่านสอนแผ่เมตตาให้ตนเองก่อนก็เพื่อจะได้ถือว่าตนเป็นพยานว่าเรารักสุขเกลียดทุกข์ คนอื่น สัตว์อื่นก็เหมือนกัน ซึ่งเมื่อทำตนเป็นพยานแล้ว การที่จะแผ่เมตตาไปยังผู้อื่นก็จะสะดวกมากขึ้น ต่อจากนั้นก็แผ่ไปถึงคนอื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นคนที่รักที่ชังหรือที่มีเวรต่อกัน แต่ทางที่ดีควรแผ่ไปยัง “คนที่มีอุปการคุณก่อน เช่น บิดามารดาอุปัชฌาย์อาจารย์ ต่อจากนั้นก็แผ่ไปยังคนที่รัก คนที่ไม่รักไม่เกลียดกัน และคนที่มีเวรต่อกัน”^{๘๑} จากสาระสำคัญของเมตตาจะเห็นได้ว่าเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นในใจ เป็นมโนกรรมซึ่งจัดเป็นสัมมาสังกัปปะ คือ ความคิดในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นสภาวะจิตที่มีคุณภาพที่ดีคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์สุข ปราศจากความเห็นแก่ตัว ความลำเอียง ความเกลียดชัง และการเบียดเบียนกัน เป็นความรู้สึกรักที่มุ่งไม่ตรี มุ่งความสุขความเจริญแก่ทุกคนเสมอกัน โดยการปรารถนาอย่างแรงกล้าในอันที่จะนำความสุขไปให้เขาโดยส่วนเดียว เมตตานี้ไม่ใช่เป็นธรรมเฉพาะเรื่องของผู้ใหญ่ แต่เป็นธรรมที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมีและพึงปฏิบัติต่อมนุษย์ตลอดถึงสรรพสัตว์โดยทั่วหน้ากัน

๒.๔.๒ หลักสาราณียธรรม

ตามหลักสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปแล้ว การอยู่ร่วมกันต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันเป็นการแสดงหรือจำแนกเมตตาออกมาในรูปการปฏิบัติทางกาย วาจา และทางใจ โดยสาราณียธรรมมี ๖ ประการ คือ เมตตากายกรรม เมตตาวาจากรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสามัญญูตา และทิวาสามัญญูตา ซึ่งหลักสาราณียธรรมถือว่าเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพียงกัน มี ๖ องค์ธรรม

๑. ตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาธรรมในเพื่อนภิกษุสามเณร
๒. ตั้งวาจากรรมประกอบด้วยเมตตาธรรม
๓. ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาธรรม
๔. แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรม
๕. รักษาศีลเสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณร (มีสีสามัญญูตา)
๖. มีความเห็นร่วมกันได้กับเพื่อนภิกษุสามเณร (มีทิวาสามัญญูตา)

ในส่วนของการประพฤติปฏิบัติ อันได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวาจากรรม และเมตตามโนกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.) เมตตากายกรรม ได้แก่ “แสดงกิริยาอาการสุภาพช่วยเหลือทำกิจธุระด้วยความเต็มใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง”^{๘๒} เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เมตตาทางกาย คือ การแสดงพฤติกรรมทางกายต่อกันด้วยความรักอันเป็นผลที่จิตใจ ซึ่งมีความรักหวังดีแสดงออกมา”^{๘๓} เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยการปฏิบัติทางกาย เช่น การดูแลเอาใจใส่ในยามเจ็บป่วยไข้ช่วยแบ่งเบาภาระช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ช่วยระวังรักษาทรัพย์สินให้พ้นจากความเสียหาย ถ้าทำอย่างเสียไม่ได้ทำเพราะเงื่อนไขบางสิ่งบาง

^{๘๑} วิสุทธิ. ๑/๒๔๒/๓๒๕.

^{๘๒} อง.ฉก. ๒๒/๑๑/๒๗๙.

^{๘๓} สมบุญ เชนใจ. สามัคคีธรรม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

ประการ หรือเพราะหวังประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าไม่ทำแล้วจะไม่ได้ผลประโยชน์ตอบแทน เหล่านี้ มิใช่เมตตาทางกาย

๒.) เมตตาจริกรรม ได้แก่ “การกล่าวคำสุภาพที่อ่อนหวานและมีสารประโยชน์ต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ตลอดถึงการแนะนำตักเตือนกัน ด้วยความหวังดี”^{๘๔} เมตตาทางวาจาสำหรับพระสงฆ์ก็คือ “การสอนธรรม การแสดงธรรม สำหรับคฤหัสถ์ก็คือ การพูดจาในเรื่องของการทำบุญ การทำกุศลต่างๆ เช่น พูดถึงการไปมัสการพระบรมสารีริกธาตุ พูดแนะนำชักชวนคนทำบุญ มองกว้างออกไป การพูดเปล่งออกมา จากความรัก ความหวังดี โดยหมายที่จะให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ฟัง”^{๘๕} ส่วนการพูดหรือคำพูดที่รุนแรงของบิดามารดาครูอาจารย์เต็มไปด้วยความปรารภนาดีไม่จัดว่าเป็นพรุสวาท แต่ถือว่าเป็นปิยวาจาหรือเมตตาทางวาจา จึงเห็นได้ว่า เมตตาทางวาจานั้น คือการพูดที่ประกอบด้วยวาจาสุภาพ ประกอบด้วย ถูกจังหวะเวลา เป็นความจริง ประสานสุข เต็มไปด้วยประโยชน์ มีคุณค่าต่อสรรพสัตว์

๓.) เมตตาโมกกรรม ได้แก่ “มองดูกันด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้มแจ่มใส มีความปรารถนาดี และคิดทำประโยชน์ต่อกัน”^{๘๖} เมตตาโมกกรรมยังหมายถึงความรู้สึกคิดปรารถนาดี เช่น อยากเห็นคนมีความสุขมีความเจริญ อยากให้เขาพ้นทุกข์ พ้นความเดือดร้อน แม้ยังไม่ได้ลงมือทำอะไร พูดอะไร แต่กระแสรู้สึกนึกคิดเช่นนั้น อาจทำให้เห็นทางสีหน้าและแววตา “สำหรับบรรพชิตนั้น ภิกษุที่ตื่นเช้ากระทำการวัตร กวาดอาวาสวิหารลานพระเจดีย์ อยู่ในที่สงัด แผ่ความปรารถนาดีว่าภิกษุทั้งหลายจงมีความสุขปราศจากทุกข์ ไม่มีเวรภัย อยู่เถิดดังนี้ เป็นต้น”^{๘๗} โดยจะเห็นได้ว่าเมตตาโมกกรรมก็คือการแผ่เมตตาจิตนั่นเอง ยังไม่ได้แสดงออกทางกายทางวาจาที่จะก่อให้เกิดผลแต่อย่างใด แต่ก็ถือว่าเมื่อคิดและปรารถนาในใจ เช่นนี้แน่นอนว่าเมื่อแสดงออกมาภายนอกหรือทางกาย ทางวาจา ย่อมเป็นสิ่งดีและมีประโยชน์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นการทำในใจที่ถูกต้อง

“เมตตาจิตนั้น เมื่อบำเพ็ญได้เพียงระดับทั่วๆ ไป ก็จะได้รับอานิสงส์ในแง่จริยธรรม คือ เป็นคนไม่ค่อยมีศัตรู แต่ถ้าบำเพ็ญได้ถึงขั้นแก่กล้าจริงๆ แล้วจะได้รับอานิสงส์ในลักษณะที่เป็นอานุภาพมหัศจรรย์เมตตา ๓ ทางมิใช่เป็นพื้นฐานสำคัญในแง่ส่วนตัวหรือส่วนบุคคลเท่านั้น แต่มีอานิสงส์แผ่กว้างเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ”^{๘๘}

๒.๔.๓ หลักเมตตาในอัปปมัญญา

ตามหลักอัปปมัญญา คือ ธรรมที่เป็นไปในสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัด หรือไม่จำเพาะเจาะจง ดังพระบาลีว่า “อุปปมาเณสุ สุตเตสุ ภวติ = อุปปมัญญา แปลว่า ธรรมที่เป็นไปในสัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ ไม่มีจำกัด ฉะนั้น ชื่อว่า “อัปปมัญญา”^{๘๙} ผู้ที่เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาที่ทั่วไปในสัตว์ทั้งหลายโดยไม่มีการจำกัด ไม่มีเขตแดน จึงเรียกว่าเจริญแบบอัปปมัญญาทั้งยัง

^{๘๔} อก.ฉก. ๒๒/๑๑/๒๗๙.

^{๘๕} สมบุญ เจนใจ, สามัคคีธรรม., หน้า ๑๕

^{๘๖} อก.ฉก. ๒๒/๑๑/๒๗๙.

^{๘๗} บุญสม เจนใจ, สาราณียธรรม, หน้า ๑.

^{๘๘} บุญสม เจนใจ, สาราณียธรรม, หน้า ๑๖.

^{๘๙} พระสันตมโมชิติกะ ธรรมจริยะ. สมถกรรมฐานทีปนี ปริเฉทที่ ๙ เล่มที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๘

เป็นเหตุให้ได้ “รูปมาน”^{๙๐} ด้วย ดังนั้น เมตตาในอัปมัญญาจึงหมายถึง “การรักใคร่ กิริยาที่รักใคร่ ความรักใคร่ ในสัตว์ทั้งหลายทั่วทุกทิศกว้างขวาง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวรภัย ไม่มีความพยาบาท อันได้แก่ การแผ่จิตใจจากความสนิทสนมรักใคร่ปรารถนาดีแก่คนและสัตว์ทั้งหลายให้มีความสุข ความสบายทั่วกัน โดยไม่เลือกชั้น วรรณะชาติตระกูล”^{๙๑}

สาระสำคัญของเมตตาในอัปมัญญา หมายถึง การสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เหล่าสัตว์ อยู่ร่วมกันอย่างไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายซึ่งกันและกัน ให้อยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่สถานะของตน คือ สร้างความรู้สึกร่วมกันเมตตาอย่างไม่มีประมาณ แต่ในขณะเดียวกันในการปฏิบัติจะต้องสังเกตว่า ถ้าอยู่ในวงจำกัด เจาะจงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งคนใดคนหนึ่ง เราก็เรียกธรรมกลุ่มนี้ว่า พรหมวิหาร ถ้าสร้างความรู้สึกร่วมกันไม่จำกัดทิศ ไม่จำกัดกลุ่มบุคคล หรือมีเมตตาจิตสม่ำเสมอทั่วไป เรียกว่า อัปมัญญา ซึ่งแปลว่า ไม่มีประมาณ ไม่มีเขตแดน ตามปกติแล้ว เมื่อคนเรามีความรู้สึกร่วมกันความต้องการที่จะเห็นคนอื่นสัตว์อื่นอยู่ดีมีสุข แต่เมื่อเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ก็ควรที่จะทำให้เป็นอุเบกขาโดยพิจารณาความที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆ ตนเอง และการเจริญเมตตาในอัปมัญญา ๔ ถือว่ามีประโยชน์อย่างกว้างขวางทั้งยังเป็นพื้นฐานช่วยให้ กรุณา มุทิตา อุเบกขา เกิดขึ้นได้ง่าย และยังช่วยทำให้การสร้างบารมีต่างๆ สำเร็จลงได้ นอกจากนี้ อัปมัญญายังเป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ถ้าผู้ปฏิบัติบรรลุถึงอัปมัญญาสามารถสงบกิเลส คือ ความพยาบาท ความริษยาหลงได้ จิตของบุคคลนั้นจะสงบเยือกเย็น และดำรงตั้งมั่นอยู่ในฌาน และชาติปัจจุบันจะมีแต่ความสงบสุข ถ้าหากว่าได้บรรลุฌาน ๔ ตายไป จะบังเกิดใน “พรหมโลก”^{๙๒}

๒.๕ จุดมุ่งหมายของการใช้เมตตาธรรม เพื่อสร้างสังคมแห่งคุณธรรม

จุดมุ่งหมายของการใช้เมตตาธรรม เพื่อสร้างสังคมแห่งคุณธรรม โดยใช้องค์ธรรมซึ่งมีหลักธรรมเกี่ยวกับ “เมตตา” อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในทุกระดับของบุคคล ชุมชน สังคม โดยรวม ตลอดทั้งประชาคมโลก ประกอบด้วย

๒.๕.๑ เมตตาในเบญจธรรม

คำว่า เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม ๕ ประการ คือ เป็นธรรมทำให้บุคคลเป็น กัลยาณชนหรือคนดี เป็นธรรมที่ควรประพฤติคู่ไปกับเบญจศีล มีอยู่ ๕ ประการ ตามลำดับข้อ ได้แก่

- ๑.) เมตตา กรุณา ความรักความสงสาร
- ๒.) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพในทางสุจริต
- ๓.) กามสังวร สำรวมในกาม
- ๔.) สัจจะ ความซื่อสัตย์หรือความจริงใจ
- ๕.) สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้และความรู้ตัว

^{๙๐} ได้แก่ ปฐมมาน พุติยมาน ตติยมาน จตุตถมาน อังใน อภิ.วิ. ๓๕/๗๓๕/๓๖๔.

^{๙๑} อภิ.วิ. ๓๕/๖๔๒/๓๓๑. ฉบับ มหาจุฬาฯ ปี ๒๕๐๐.

^{๙๒} พรหมโลก หมายถึง ที่อยู่ของพรหม ตามปกติหมายถึงรูปพรหมซึ่งมี ๑๖ ชั้น (เรียกว่า รูปโลก) อังใน ที.สี. ๘/๕๕๖/๒๔๕. ฉบับ มหาจุฬาฯ ปี ๒๕๐๐ ; พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๒.

ในที่นี้ จะกล่าวถึงเฉพาะเมตตาในเบญจธรรม ข้อที่ ๑ คือ เมตตากรุณา ได้แก่สิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเบียดเบียน กล่าวคือ การที่บุคคลมีศีล ๕ ข้อที่ ๑ คือ ละเว้นจากการเบียดเบียนหรือละเว้นจากความชั่วยังไม่พอ จำเป็นจะต้องประพฤติตามจริยศาสตร์อันถือเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานแห่งความเมตตา หรือความรักปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นสัตว์อื่น อยากให้บุคคลอื่นสัตว์อื่นเป็นสุข กล่าวคือต้องมีธรรมะที่เป็นพื้นฐานแห่งจิตใจ คือ การทำดี “การทำการพูดของผู้มีจิตเมตตานั่นย่อมปราศจากโทษ ไม่เป็นไปเพื่อประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขโดยส่วนเดียว เพราะผู้ที่มีจิตใจปราศจากอาฆาตพยาบาท เบียดเบียน เมื่อจิตหวังดีพูดและทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่มีใครโกรธหรือเกลียดถึงกับตั้งตนเป็นศัตรูบงร้าย จะมีแต่บุคคลที่มุ่งหวังดี รักใคร่นับถือ เพราะมนุษย์เรามีน้ำใจมุ่งจะทำดีต่อกันมากกว่า ที่จะคิดร้ายต่อกัน

กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ดังพระบาลีว่า “ปรทุกฺเข สติ สาธุนํ หทยกมฺปนํ กโรตฺติติ กรุณา, กิณาติ วา ปรทุกฺขํ หีสตี วินาสตฺติติ กรุณา, กิริยตี วา ทุกฺขิตฺเตสุ ผรณฺวเสน ปสริยตีติ กรุณา” ธรรมชาติใดเมื่อความทุกข์ของผู้อื่นมีอยู่ ย่อมทำความห่วงใยแก่สาธุชนทั้งหลาย เหตุนั้นธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่ากรุณา อีกนัยหนึ่งธรรมชาติใดยอมซื้อเอาเสีย คือ เบียดเอาเสียซึ่งความทุกข์ของผู้อื่น หมายความว่าทำทุกข์ของผู้อื่นให้หายไปเสีย เหตุนั้นธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่ากรุณา อีกนัยหนึ่ง ธรรมชาติใด อันสาธุชนยอมทำไป คือ เหยี่ยดออกไปโดยการแผ่ไปในสัตว์ทั้งหลายผู้ได้รับทุกข์ เหตุนั้นธรรมชาตินั้น จึงชื่อว่ากรุณา”^{๙๓} ซึ่งสารัตถะสำคัญของกรุณาแสดงได้ว่า “กรุณา คือ ความสงสารเอ็นดู มีจิตใจห่วงใย เห็นผู้อื่นตกทุกข์ ใครจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ เช่น เห็นคนตกน้ำ เห็นคนถูกไฟไหม้บ้าน เห็นคนเจ็บป่วยตลอดจน แม้แต่สัตว์ดิรัจฉานที่ตกอยู่ในความลำบากก็มีความสงสาร ความกรุณา มีความทุกข์ของคนอื่นเป็นอารมณ์ คนมีน้ำใจกรูณาย่อมเกิดความสะเทือนใจ อยากช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก เมื่อมีทางช่วยเหลือได้ก็ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถแม้สุดวิสัยที่จะช่วยได้ ก็มีความรู้สึกสงสาร”^{๙๔}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เมตตากับกรุณา เป็นธรรมที่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือเมื่อบุคคลมีเมตตาอยู่ภายในใจแล้วย่อมที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมาภายนอก ถ้าหากไม่มีเมตตาอยู่ภายในใจแล้ว การแสดงออกที่เป็นไปในทางที่ดีย่อมเป็นไปได้อย่างยาก เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ อรรถาธิบายไว้พอสรุปได้ดังนี้ เมตตากับกรุณา เมืองไทยใช้พูดกันอยู่เสมอ จนเป็นคำไทยสามัญแต่แยกความหมายไม่ค่อยออก ท่านได้บอกวิธีแยกความหมายระหว่างเมตตา กรุณา ให้ชัดว่า ธรรมหมวดนี้เป็นท่าทีของจิตใจสำหรับแสดงต่อผู้อื่น เมื่อเป็นธรรมสำหรับแสดงต่อบุคคลอื่น ความหมายจะชัดเจนก็ต่อเมื่อพิจารณาดูสถานการณ์ที่ผู้อื่นประสบว่าอยู่ในสถานการณ์ใดแล้วเราจะใช้ธรรมข้อใด “ถ้าบุคคลอื่นเขาอยู่เป็นปกติดี ไม่มีเรื่องเดือดร้อน และไม่ประสบผลสำเร็จอะไร ในกรณีเช่นนี้จะต้องมีเมตตา คือ ความรักความปรารถนาดี ถ้าคนอื่นเข้าเดือดร้อนหรือตกต่ำลงมาจากปกติ เราก็ควรจะ

^{๙๓} วิสุทฺธิ. ๑/๒๖๒/๓๔๙.

^{๙๔} ปิ่น มุทุกันต์. **บันทึกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๘.

ธรรมข้อที่ ๒ คือ กรุณา ซึ่งได้แก่ความมีใจพลอยห่วงใย เมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์แล้ว ก็อยากช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ของเขา ทำให้ขึ้นสู่ภาวะปกติ”^{๙๕}

เมื่อองค์ธรรม “เมตตา” กับ “กรุณา” เป็นของคู่กัน ก็จะบังเกิดการแสดงออกภายนอก คือ ความดีงามในที่นี้จะแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ควบคุมการแสดงออก และการพัฒนาจริยธรรม ดังนี้

๑.) ลักษณะเป็นตัวควบคุม การแสดงออก

เมื่อบุคคลมีเมตตากรุณาเป็นพื้นฐานอยู่ในจิตใจแล้ว การกระทำที่แสดงออกมาภายนอก ย่อมเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เรียกว่า “สังคหัตถ์ ๔” คือ “ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา”^{๙๖} ซึ่งมีอรรถธิบายโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. ทาน ได้แก่ การช่วยด้วยสิ่งของเพื่อแผ่แสดงเมตตากรุณา
๒. ปิยวาจา ได้แก่ การช่วยด้วยถ้อยคำ คำแนะนำตักเตือน
๓. อตถจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือรับใช้ บริการผู้อื่น
๔. สมานัตตตา ได้แก่ การทำตัวให้เข้ากับเขาได้

การแสดงออกมาในทางกาย เช่น การแผ่แบ่งปันทรัพย์ หรือสิ่งของนอกตัว ทางวาจา ไม่ใช่พูดเพราะเพียงอย่างเดียวซึ่งอาจทำให้ปิยวาจาบกพร่องไป คำพูดสุภาพที่เป็นปิยวาจาที่แท้จริง นั้น จะต้องเกิดจากเจตนาดีที่ประกอบไปด้วยเมตตา คือ ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์สุข พ้นจากความทุกข์ นอกจากนี้แล้วยังทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่นทำให้เขาเหล่านั้น ได้รับความสะดวกสบาย ตลอดจนกระทั่งวางตนเสมอให้เข้ากันได้ไม่ถือตัว มีความยุติธรรม โดยสามข้อแรกจะมากับเมตตากรุณาและมุทิตาเป็นหลักในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับความจริงโลก ในการควบคุมการแสดงออกมาภายนอกหรือด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนจะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ได้นั้น จะต้องต้องมีเมตตากรุณาเป็นพื้นฐานอยู่ภายในจิตใจ ดังที่พระธรรมปิฎกได้อรรถาธิบายไว้ว่า “ในการบำเพ็ญความดีนั้น ต้องทำให้ได้ทั้งภายในและภายนอก หากว่าไม่มีฐานอยู่ภายในไม่มีเมตตากรุณาเป็นต้น การช่วยเหลือที่เรียกว่า สังคหัตถ์ ๔ อาจทำได้ด้วยเจตนาที่ไม่สุจริตก็ได้ อาจจะทำด้วยความหลอกลวง และด้วยเจตนาเพื่อประโยชน์ส่วนตนก็ได้”^{๙๗}

๒.) ลักษณะเป็นการพัฒนาจริยธรรม

เมื่อบุคคลมีเมตตากรุณาเป็นพื้นฐานอยู่ในจิตใจแล้ว ความประพฤติปฏิบัติที่แสดงออกมาภายนอกย่อมเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เรียกว่า “ประโยชน์ส่วนรวม” กล่าวคือ ในสมัยก่อนพุทธกาล การฆ่าสัตว์บูชายัญต่างๆ เป็นสิ่งที่ทำกันทั่วไป แต่พระพุทธศาสนามีให้เห็นด้วยกับการกระทำเช่นนั้น แต่ได้สอนให้คนทั้งหลายได้รู้ว่าเมตตากรุณา คือ ความรักความสงสาร ไม่ควรจำกัดอยู่

^{๙๕} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต). ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๙๖} ที.ปา. ๑๑/๒๗๓/๑๖๗, ๓๐๘/๒๐๐ : อัง. จตุกิก. ๒๑/๓๒/๓๗, ๒๕๖/๒๗๖; อัง.อญฐก. ๒๓/๒๔/๑๗๙; อัง.นวก. ๒๓/๕/๓๐๑.

^{๙๗} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต). บทบาทนักศึกษาศึกษาในการศึกษาพุทธศาสนา. (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕๒๗.

ในหมู่มนุษย์เท่านั้น หากแต่ควรขยายไปสู่สิ่งมีชีวิตอื่นๆ ด้วย มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ควรอยู่ด้วยกัน
 อย่างเป็นมิตร ไม่มีสิ่งมีชีวิตใดควรถูกฆ่าโดยตั้งใจ ข้อปฏิบัติต่างๆ ตัวอย่างเช่น “ห้ามทิ้งเศษอาหารบน
 หญ้าสีเขียวเพราะอาจทำให้หญ้าตาย ห้ามทิ้งเศษขยะลงในน้ำ ซึ่งอาจทำลายชีวิตสัตว์น้ำ การจำ
 พรุษหน้าฝนเพื่อป้องกันการเหยียบย่ำไร่นา ของชาวบ้านเสียหาย ล้วนแต่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า
 พระพุทธศาสนามีทัศนคติอันเป็นมิตรต่อภาวะของชีวิต และสิ่งแวดล้อม”^{๙๘} อีกประการหนึ่ง การที่
 จะให้ใครยอมรับในความเป็นผู้มีจริยธรรมหรือความเป็นบุคคลที่มีใจดีนั้นจะต้องมีจริยธรรม ถ้าทาง
 การแพทย์เขาจะเรียกว่ามีจรรยาบรรณ เรียกว่ายาก ก็คือเป็นหมอที่ดีจะต้องมีเมตตา กรุณา หวังดี และ
 ปราบปรามให้เขาดี และช่วยให้เขาพ้นจากความทุกข์ร้อน เมื่อคนไข้ทำให้เป็นที่พอใจ หรือโกรธผู้
 พยาบาลรักษา แพทย์ที่ดีจะต้องไม่โกรธตอบ เอาเมตตา มาหักความโกรธ ความรำคาญ พยายามที่จะ
 ช่วยเหลือเขาให้บรรเทาทุกข์ และหายจากโรค ไม่ทำหน้าที่ยุติเพราะต้องการที่จะเอาประโยชน์ตนฝ่าย
 เดียว จะต้องทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขแก่คนอื่นด้วย ดังที่ท่านเจ้าพระยาสุเรนทรราชบัณฑิตกล่าวไว้ว่า
 “เมื่อได้เล่าเรียนมาก็เหมือนดังประกาศตนว่า เป็นแพทย์อยู่แล้วหน้าที่ของแพทย์ตนก็ต้องทำงาน
 ตามหน้าที่ ไม่เลือกแต่ที่จะได้ประโยชน์มากหรือน้อย”^{๙๙} จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีเมตตา กรุณาทั้ง ๒ ข้อนี้
 ไม่ว่าจะเป็นใครทำหน้าที่อย่างไรก็ตาม ถ้ามีประจำตนแล้ว การงานที่ตนทำก็จะประสบความสำเร็จ
 จะมีแต่คนชอบพอนับถือ เมื่อเห็นคนที่เราช่วยเหลือไปแล้วสบายใจขึ้น อย่างไรก็ตามลักษณะที่ควร
 เน้นของคุณธรรมของเมตตา กรุณา ก็คือการที่ไม่จำเพาะเจาะจงเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ควร
 ดำเนินไปเสมอเหมือนกันหมดไม่จำเพาะเจาะจง การฝึกฝนในเรื่องนี้ ถ้าพิจารณาในโลกในสถานะ
 ที่เป็นจริง โดยไม่มีอคติแล้ว ย่อมทำให้พบกับความจริงได้ และถือว่าเป็นสิ่งที่จะต้องทำให้มีขึ้นในจิตใจ
 ดังคำกล่าวที่ว่า “เมตตา กรุณาของพระพุทธศาสนามีได้จำกัดสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องเป็นเป้าหมาย
 แห่งความเมตตา กรุณาด้วย ข้อนี้นับว่า พระพุทธศาสนาก้าวไปไกลถึงขนาดที่การอนุรักษ์ธรรมชาติก็
 เป็นขอบเขตที่พึงประสงค์ในเรื่องนี้”^{๑๐๐} ดังนั้น หลักเมตตา กรุณานั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นหัวใจของ
 พระพุทธศาสนาซึ่งมีฐานมาจากหิงสธรรม คือ การไม่เบียดเบียนสรรพสัตว์ และพระพุทธศาสนาอุบัติ
 ขึ้นมาในโลก เพราะพระมหากรุณาของพระบรมศาสดานั้นเอง ทำให้ความรักความปรารถนาดีเป็น
 ความรักที่บริสุทธิ์เช่น เมตตา นี่จึงเป็นคุณธรรมยิ่งใหญ่ และสำหรับพระพุทธศาสนาแล้วมีลักษณะ
 สากล ครอบคลุมไปยังสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ความสำคัญในเรื่องนี้ก็คือว่า เป็นความรัก ความปรารถนาดี
 ที่ไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ มีแต่พลังช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้บรรเทาความสุข ความเจริญและ
 ความก้าวหน้าอย่างเต็มที่

๒.๕.๒ เมตตาในทศบารมี

คำว่า บารมี ในทศบารมี หมายถึง คุณธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ
 ดังพระบาลีว่า “ ทสเสติ ปารมี โหนติ ทสเสติ อุปปารมี ปรมตถา ทสโหนติ โพธิยา ปริปาจนา. แปลว่า

^{๙๘} มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช. **จริยศึกษา**. (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๐.

^{๙๙} เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี. **จรรยาแพทย์**. (กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์ศิริราช
 พยาบาล, ๒๕๒๗), หน้า ๓๙-๔๐.

^{๑๐๐} การศาสนา, กรม. **คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ ๒**. (กรุงเทพมหานคร : โรง
 พิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๙๗.

การบำเพ็ญบารมีอันเป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณเหล่านี้จัดเป็นบารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐”^{๑๐๑} ใน “บารมี ๑๐”^{๑๐๒} คุณธรรม คือ เมตตาที่จัดเป็นบารมีธรรมนี้มี ๓ ชั้น คือ

- ๑) ขั้นต้น เรียกว่า เมตตาบารมี
- ๒) ขั้นที่ ๒ เรียกว่า เมตตาอุปบารมี
- ๓) ขั้นที่ ๓ เรียกว่า เมตตาปรมัตถบารมี

ขั้นต้น เมตตาบารมี คือ เมตตาของผู้บำเพ็ญเพื่อประโยชน์แห่งพระโพธิญาณรักษาปฏิบัติในเมตตาทิ้งกว่าคนที่รักและทรัพย์สิน ในปกรณวิเสสวิสุทธิมรรคในภาคสมาธิเทศ ได้อธิบายวิธีการแผ่เมตตา และประโยชน์ที่จะพึงได้จากการเจริญเมตตาธรรม กล่าวคือการบำเพ็ญเมตตาบารมีนี้จะมีลักษณะคล้ายกับการเจริญเมตตาพรหมวิหาร

ขั้นที่สอง เมตตาอุปบารมี คือ เมตตาของผู้บำเพ็ญเพื่อโพธิญาณ รักษาปฏิบัติในเมตตาทิ้งกว่ารักษาอวัยวะของตน เป็นบารมีระดับกลางหรือบารมีขั้นจวนจะสูงสุดได้แก่บารมีที่บำเพ็ญยิ่งกว่าบารมีปกติ แต่ยังไม่ถึงที่สุด ที่จะเป็นปรมัตถบารมี เช่น สละทรัพย์ภายนอกเป็นทานบารมี สละอวัยวะเป็นทานอุปบารมี สละชีวิตเป็นทานเรียกว่าทานปรมัตถบารมี การบำเพ็ญเมตตาอุปบารมีแห่งพุทธองค์ เมื่อครั้งยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ ซึ่งจัดเป็นอุปบารมีธรรม

ขั้นที่สาม เมตตาปรมัตถบารมี คือ เมตตาของผู้บำเพ็ญเพื่อพระโพธิญาณ รักษาและปฏิบัติในเมตตาทิ้งกว่าชีวิต หมายถึง บารมียอดเยี่ยม เป็นบารมีระดับสูงสุดซึ่งสูงกว่าอุปบารมี เช่น การสละชีวิตเป็นทาน

นอกจากนี้ ยังมีหัวข้อธรรมอันเกี่ยวพันให้มีการประพฤติปฏิบัติเพื่อสร้างสังคมแห่งคุณธรรม ประกอบด้วย

ก. เมตตากับฉันทะ

ข. เมตตากับสัทนะ

และที่สำคัญยังมีหัวข้อธรรมที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนและผลักดันให้การนำหลักเมตตากรุณาซึ่งมีอยู่แล้วในแต่ละบุคคลไปสู่การปฏิบัติบังเกิดประโยชน์อันแท้จริง คือ วิริยะบารมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำต้องใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ดังนั้นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกหน่วยจึงควรได้ศึกษาทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดโดยอาศัยแนวทางอันประเสริฐอันเปรียบได้กับแสงสว่างทางปัญญาของคนไทยก็คือเนื้อความในบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในที่นี้ขอยกมาในตอนพระมหาชนกได้ประสพภัยเรือสำเภาแตกจึงต้องว่ายน้ำอยู่ ๗ วัน ๗ คืน โดยอาศัยกำลังใจและความเพียรอันบริสุทธิ์ ดังนี้

^{๑๐๑} ขุ.พุทธ. ๓๓/๒๔๔/๕๙๖.

^{๑๐๒} ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยะบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุpekขาบารมี ดูรายละเอียดใน ขุ.พุทธ. ๓๓/๒๔๔/๕๙๖-๕๙๘.

คาถาแรก นางเมขลา “นี่ใคร เมื่อแลไม่เห็นผึ่งก็อุตสาหพยายามว่าอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อำนาจประโยชน์อะไร จึงพยายามว่าอยู่อย่างนี้นักหนา”^{๑๐๓} (บทว่า อปสฺสณฺตีริ อาหุเห)

คาถาที่สอง พระมหาชนก “ดูก่อนเทวดา เราไตร่ตรองเห็นปฏิบัติแห่งโลก และอานิสงส์แห่งความเพียร. เพราะฉะนั้น ถึงจะมองไม่เห็นผึ่ง เราก็ต้องพยายามว่าอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร”^{๑๐๔} (บทว่า นิสมม วตฺตํ โลกสฺส วายมสฺส จ ตสฺมา)

คาถาที่สาม นางเมขลา “ผึ่งมหาสมุทรลึกจนประมาณไม่ได้ ย่อมไม่ปรากฏแก่ท่าน. ความพยายามอย่างลูกผู้ชายของท่านก็เปล่าประโยชน์ ท่านไม่ทันถึงผึ่งก็จกตาย.”^{๑๐๕} (บทว่า อปฺปตฺวา ว)

คาถาที่สี่ พระมหาชนก “บุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ชื่อว่า ไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดามารดา. อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชายย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง.”^{๑๐๖} (บทว่า อนฺโน)

คาถาที่ห้า นางเมขลา “การงานอันใด ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายาม การงานนั้นก็ไร้ผล มีความลำบากเกิดขึ้น. การทำความพยายามในฐานะอันไม่สมควรใด จนความตายปรากฏขึ้น ความพยายามในฐานะอันไม่สมควรนั้น จะมีประโยชน์อะไร.”^{๑๐๗} (บทว่า อปารณฺยํ มจฺจุ ยสฺสาภินิพฺพตํ)

คาถาที่หก พระมหาชนก “ดูก่อนเทวดา ผู้ใดรู้แจ้งว่าการทำงานที่จะทำให้ไม่ลุล่วงไปได้จริงๆ ชื่อว่าไม่รักษาชีวิตของตน ถ้าผู้นั้นละความเพียรในฐานะเช่นนั้นเสีย ก็จะมีผลแห่งความเกียจคร้าน. ดูก่อนเทวดา คนบางพวกในโลกนี้เห็นผลแห่งความประสงค์ของตนจึงประกอบการงานทั้งหลาย การงานเหล่านั้นจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม. ดูก่อนเทวดา ท่านก็เห็นผลแห่งกรรมประจักษ์แก่ตนแล้วมิใช่หรือ คนอื่นๆ จมในมหาสมุทรหมด เราคนเดียวยังว่ายข้ามอยู่ และได้เห็น ท่าน มาสถิตอยู่ใกล้ๆ เรา เรานั้นจักพยายามตามสติกำลัง จักทำความเพียรที่บุรุษควรทำ ไปให้ถึงผึ่งแห่งมหาสมุทร.”^{๑๐๘} (บทว่า อจฺจนฺตํ ชณฺญา โส ยถิ หาปเย ชณฺญา โส ยถิ หาปเย อธิปฺยาผลํ ตานิ อิชฺฌนฺติ วา น วา สนฺนา อณฺณตฺรามหํ ตณฺจ ปสฺสามิ สนฺติเก ยถาสติ ยถาพลํ กาสํ)

คาถาที่เจ็ด นางเมขลา “ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรณพซึ่งประมาณมิได้ เห็นปานนี้ ด้วยกิจคือความเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ ที่ใจท่านยินดีนั้นเถิด.”^{๑๐๙} (บทว่า เอวํ คเต ธมฺมวายามสมฺปนฺโน กมฺมุนา นาวสํหสิ ยตถ เต)

๒.๖ ประโยชน์ของการใช้หลักเมตตาธรรม

๒.๖.๑ ด้านประโยชน์ส่วนบุคคล

ความว่าเมื่อบุคคลเจริญเมตตาเพียงชั่วขณะดมกลืนของหอมเท่านั้น ยังมีอานิสงส์ หรือประโยชน์มากกว่าการรักษาศีล ๕ โดยมีปาณาติบาติ เป็นต้น ปรากฏตามพุทธพจน์ว่า

^{๑๐๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, **พระมหาชนก**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)), หน้า ๖๘

^{๑๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๔

“การที่บุคคลเจริญเมตตาจิตโดยที่สุดแม้เพียงเวลาสุด
คมของหอนมีผลมากกว่าการที่บุคคลมีความเลื่อมใส
สมาทานสิกขาบท คือ งดเว้นจากปาณาติบาต...”

เมื่อการเจริญเมตตาธรรม มีประโยชน์มากแล้ว ยังให้สมบัติคือ ความเป็นพระราชา เป็น
พรหม เป็นท้าวมหาพรหม เป็นท้าวสักกะ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ตั้งอยู่ในธรรม และยังเป็นเหตุให้ได้
รัตนะทั้ง ๗ ประการ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลาย อย่ากลัวต่อบุญเลย
คำว่าบุญนี้ เป็นชื่อของความสุข ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราย่อมรู้ชัด ถึงผลบุญอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ
ที่เราได้รับมาแล้วตลอดกาลนาน เราเจริญเมตตาจิต
ตลอด ๗ ปี ครั้นแล้ว เราไม่ได้กลับมายังโลกนี้ตลอด
สังวัฏฏวิวัฏฏกับ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อโลกถึงความ
พินาศเราเกิดในพรหมโลกชั้นอาภัสสระเมื่อยังไม่ถึง
ความพินาศ เราเกิดในวิมานพรหม อันว่างเปล่าในวิมาน
พรหมนั้น เราเป็นพรหม เป็นท้าวมหาพรหมเป็นใหญ่ใครๆ
ก็ครอบงำไม่ได้ มีความเห็นแน่นอน มีอำนาจเต็มเป็นท้าว
สักกะเป็นใหญ่แห่งทวยเทพ ๓๖ ครั้ง เป็นพระเจ้า
จักรพรรดิตั้งอยู่ในคุณธรรม เป็นธรรมราชา มีสมุทร ๔
เป็นขอบเขตผู้ชนะสงครามมีชนบท ที่ถึงความเป็นสภาพ
ตั้งมั่น ประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ รัตนะ ๗ ประการ
ของเรานั้น คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว
ขุนคลังแก้ว ขุนพลแก้ว”^{๑๑๐}

แม้จะเจริญเมตตาธรรมเพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ ชื่อว่าไม่อยู่ห่างจากภานปฏิบัติตามคำสอน
ของศาสดา ไม่ฉันอาหารโดยไม่ทำประโยชน์ ดังพุทธพจน์ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุเจริญเมตตาชั่วเวลา
แม้เพียงลัดนิ้วมือเดียว ภิกษุนี้เรากล่าวว่า อยู่ไม่เหินห่าง
จากภานทำตามคำสอนของพระศาสดาปฏิบัติตามโอวาท
ไม่ฉันอาหารของชาวเมืองเสียเปล่า จะป่วยกล่าวไปใย
ถึงคนทั้งหลายที่เจริญเมตตาจิต ให้มากไปกว่านี้”^{๑๑๑}

เมื่อพิจารณาในด้านประโยชน์ส่วนบุคคล พอสรุปได้ดังนี้
ก.ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

^{๑๑๐} องฺ สุตตก. ๒๓/๖๒/๗๓-๗๕.

^{๑๑๑} องฺ เอกก. ๒๐/๕๑-๖๐/๙-๑๐.

เมตตาเป็นคุณธรรมที่มีคุณค่า และมีประโยชน์อย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ การเจริญเมตตาอย่ามัวได้รับผลดีมีอานิสงส์มหาศาล ดังที่ได้ให้บรรยายอธิบายมาแล้วข้างต้นโดยสังเขป แต่ในที่นี้จะได้อธิบายขยายความ และให้รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับอานิสงส์ของการเจริญเมตตาทั้ง ๑๑ ประการ โดยเจาะเข้าสู่รายละเอียด และจะได้แยกออกเป็นระดับต่างๆ เพื่อความเข้าใจง่ายและเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าวิจัยของผู้สนใจทั่วไป ดังต่อไปนี้

ประการแรก หลับเป็นสุข (สุขํ สุปติ) คือ ทำให้ผู้ปฏิบัตินอนหลับสบาย อย่างคนที่มีความสุข ถามว่าหลับอย่างไร จึงเรียกว่าหลับอย่างมีความสุข ในการหลับของคนเรานั้นมี ๒ ประเภท คือ หลับอย่างเป็นทุกข์ และหลับอย่างเป็นสุข ซึ่งหลับอย่างเป็นทุกข์ จะมีลักษณะที่ไม่สงบ กระสับกระส่ายเหมือนคนที่มีความทุกข์ทรมาน นอนหายใจเสียงดังเหมือนคนไม่เต็มใจหลับเป็นลักษณะของคนที่ไม่เจริญเมตตา ส่วนการหลับอย่างเป็นสุข จะมีลักษณะหลับอย่างสงบเยือกเย็น ไม่กระสับกระส่ายมีใบหน้าอิ่มเอิบยิ้มแย้มตลอดเวลา ซึ่งคนทั้งหลายเข้าใจว่า นอนให้เป็นสุข คือ ต้องนอนพุงนึ่มๆ มีผ้าห่มที่เราพึงพอใจ หรือห้องที่มีอากาศเย็นสบายจึงจะนอนหลับอย่างเป็นสุข คือมุ่งเอาแต่วัตถุภายนอกหรือคุณค่าภายนอกตัวเท่านั้น แต่เขาไม่ได้คิดว่าคนที่หลับเป็นสุขนั้นไม่เกี่ยวข้อง กับวัตถุแต่ขึ้นอยู่กับจิตใจ คนที่นอนโค้นต้นไม่มีมีพุงไว้สำหรับปูนอน ไม่มีหมอนสำหรับไว้หนุนศีรษะ มีเพียงนอนไม่แข็งๆ แต่เขาอาจหลับเป็นสุขได้ถ้าเขาหลับภายใต้เงื่อนไขจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม เห็นได้จากพรรณนาของพุทธปรัชญามองว่า การนอนเป็นสุขนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุภายนอก แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจภายใน คือ เมื่อมีจิตใจดีหรือเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตาแล้ว ไม่ว่าจะนอนที่ไหนความสุขย่อมเกิดมีขึ้น แต่ถ้าจิตใจเต็มไปด้วยความอาฆาต พยาบาท ความรุ่มรวย ถึงแม้จะนอนบนพุงนึ่มๆ มีอากาศดี ความสุขที่เกิดจากการหลับก็ไม่อาจเกิดมีขึ้นมาได้เพราะบุคคลมีจิตใจเต็มไปด้วยกิเลสเครื่องเศร้าหมองจิตใจ

ประการที่สอง ตื่นก็เป็นสุข (สุขํ ปฏิพุชตติ) คือ เวลาตื่น เราสามารถพิสูจน์ได้อีกว่าเราเจริญเมตตาพอหรือยัง เพราะถ้ามีความโกรธอยู่ในจิตใจ ตื่นขึ้นมาจิตใจของเราที่ขุ่นมัวเศร้าหมอง ไม่ลืมเรื่องที่ผ่านมา ปัจจัยที่ทำให้จิตใจขุ่นมัวเกิดขึ้น มีสัญญาซึ่งก็คือความจำในเรื่องที่ขุ่นเคืองใจหรือว่ากระทำผิดพลาดด้วยประการใดที่เป็นเหตุให้เกิดความกังวลตื่นขึ้นก็จะนึกถึงแต่โทษหรือความผิดที่ตนเองเคยกระทำไว้แล้ว เพราะคนที่มีจิตใจผิดปกติย่อมกลุ่มจิตใจเป็นทุกข์ทั้งหลับทั้งตื่น กล่าวคือ ก่อนจะหลับมีจิตใจเศร้าหมองตื่นขึ้นก็เป็นทุกข์เป็นลักษณะของผู้ที่หลับด้วยอกุศลจิต หรือพิจารณาได้จากในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ถ้าเริ่มต้นวันใหม่คนที่มีความทุกข์ภายในจิตใจ ชีวิตประจำวันนั้นจะมีความทุกข์ตลอดวัน แต่ถ้าเริ่มต้นวันใหม่ของชีวิตด้วยความสุขสดชื่นชีวิตประจำวันนั้นก็จะตรงกันข้ามหรือมีความสุขตลอดทั้งวัน ดังนั้นเวลาหลับมีความสุขตื่นขึ้นมาก็มีความสุขนั้นคือผลของการใช้ชีวิตจุดใหญ่ที่สุดของมนุษย์จริงๆ มีอยู่เพียงแค่สองจุด ได้แก่ตื่นขึ้นมาทำภารกิจต่างๆ ด้วยใจเบิกบาน และเวลาจะนอนก็นอนอย่างคนที่มีความสุขสดชื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเวลานับแต่เกิดจนถึงตายสิ่งที่เราต้องการมากที่สุดก็คือ เวลาเกิดก็ขอให้เกิดในที่ที่เรามีความสุข และเวลาตายก็ขอให้ตายอย่างมีความสุข ไม่ตายด้วยความยึดมั่นในสมบัติและอย่างผูกพันกับสิ่งใดเลย ในที่นี้นอกจากเมื่อบุคคลมีเมตตาจิตแล้ว ก็ควรเจริญธรรมข้ออื่นอีกเป็นต้นว่าการให้ทานและอยู่อย่างสงบรวม ๓ ประการ ย่อมประสบแต่ความสุขไปที่ไหนก็มีแต่มิตรไม่มีศัตรู ดังพุทธพจน์ว่า

“กุลบุตรผู้ใคร่ประโยชน์ พึงศึกษาบุญนั้นแลอันสูงสุดต่อไป

ซึ่งมีสุขเป็นกำไร คือ พึงเจริญทาน ๑ ความประพฤติสงบ ๑
เมตตาจิต ๑ ครั้นบัณฑิตเจริญธรรม ๓ ประการนี้ อันเป็น
เหตุเกิดแห่งความสุข เหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มี
ความเบียดเบียนเป็นสุข”^{๑๑๒}

เมื่อเหตุและผลดังกล่าวข้างต้น ในช่วงที่บุคคลดำเนินชีวิตประจำวันนั้น สิ่งที่เราจะต้อง
สร้างให้แก่ชีวิตของเรา คือ ความสุขทางร่างกายและจิตใจ ในพระคัมภีร์พุทธปรัชญาถือว่าการมีเมตตา
คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อกันยังไม่พอจะต้องรู้จักการให้ (ทาน) เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์
หรือเอื้อเฟื้อต่อกัน และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เรียกได้ว่าให้ทานด้วยความรัก (เมตตา) รักษา
จิตให้สงบ (ความเพียรเพียรเสถียร) และการเจริญเมตตา ซึ่งธรรมทั้ง ๓ ประการนี้จะก่อให้เกิดความสุข
ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน หรือไปที่ไหนๆก็ย่อมทำให้บุคคลมีความสุขทั้ง
กายและใจ ไม่มีใครคิดเบียดเบียน

ประการที่สาม นอนไม่ฝันร้าย (น ปาปํ สุปินํ ปสสติ) คือ การที่บุคคลทั้งหลาย เมื่อเหน็ด
เหนื่อยจากการประกอบภารกิจหรือการทำงานก็ย่อมจะมีเวลาพักผ่อนซึ่งการพักผ่อนที่ดีที่สุดคือการ
นอนหลับ เมื่อนอนก็ย่อมมีความฝัน ความฝันเป็นพฤติกรรมประจำตัวของบุคคลซึ่งได้ประสบพบเจอ
ของทุกคน ทำให้ทุกคืนการฝันจะมีมากบ้าง น้อยบ้าง ดีบ้าง ร้ายบ้าง บางทีก็จำไม่ได้ บางทีก็ลืม
สำหรับ “ผู้ที่ไม่ฝันเลยคือพระอรหันต์ เพราะหมดความกังวลและดวงจิตไม่มีอะไรเกี่ยวพัน”^{๑๑๓} โดย
ในพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญา มีความฝันดีจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลนั้นมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ และผู้
นั้นจะต้องมีจิตประกอบด้วยเมตตา ถ้าสติสัมปชัญญะยังไม่สมบูรณ์ก็จะเกิดความฝันร้ายขึ้นได้ คำว่า
นอนไม่ฝันร้ายนั้นก็คือฝันเห็นแต่สิ่งที่ดีๆ ผู้ที่มีเมตตาจิตย่อมไม่มีความอาฆาตพยาบาท ไม่มีความเศร้า
หมองอยู่ภายในจิตใจจะมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์อยู่จนกระทั่งนอนหลับ เพราะฉะนั้นเมื่อฝันย่อมฝัน
เห็นแต่สิ่งที่ดีๆ ไม่มีความลามกหรือสิ่งที่จะนำไปสู่เหตุร้ายได้

ประการที่สี่ เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย (มนุสสานํ ปโย โหติ) คือ ผู้เจริญเมตตาธรรมเป็น
คนมีใจดี ไม่โกรธ มีความรักต่อคนทั้งหลาย มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีจะพูดจะคิดจะทำก็มี
จิตใจประกอบด้วยเมตตาหวังประโยชน์สุขแก่คนอื่นมีจิตใจที่แผ่ไปด้วยความบริสุทธิ์ต่อคนทั้งหลาย
เช่นนี้ ก็ย่อมเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ใครพบเห็นเข้าก็รักใคร่พอใจเปรียบทองคำหรือของมีค่าย่อม
เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย จะเห็นได้ว่าคนที่ต้องการให้คนอื่นรักก็จะมีเมตตาต่อคนอื่นปรารถนา
ความสุขความเจริญต่อบุคคลอื่นด้วยเมตตาอีกทั้งตามหลักพุทธปรัชญานั้นสอนให้เราสร้างเมตตาจาก
ภายในตัวเราออกไปภายนอก (บุคคลภายนอก) เห็นได้จากการสร้างเมตตาจากภายนอกมาหาภายใน
เช่นการเอาแบ่งมาเสกเมตตาตามหานิยมหรือการเอาแบ่งมาผัดหน้า การเสกน้ำล้างหน้า หรือแขวนพระ
ที่เก้งทางเมตตาแล้วคิดว่าเป็นเมตตาตามหานิยม เรียกได้ว่าสร้างเมตตาจากภายนอกมาหาภายในโดย
ปรารถนาให้คนอื่นรักนั้นเป็นการกระทำที่มลายและไม่ถูกต้อง ดังนั้นถ้าเราต้องการเป็นที่รักของใครๆ
ก็จงทำตัวเองให้มีความเมตตาภายในตัวเองก่อนแล้วค่อยแผ่เมตตาไปยังบุคคลนั้นๆ ให้มาก

^{๑๑๒} พ.พ. ๒๕/๒๒/๒๕๕-๒๕๖.

^{๑๑๓} หลวงวิจิตรวาทการ. ความฝัน. พิมพ์ครั้งที่ ๘. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด.
๒๕๕๑), หน้า ๖.

ประการที่ห้า เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย (อมนุสสานํ ปิโย โหติ) คือ ผู้เจริญเมตตาเย่อมเป็นที่รักของสัตว์เดรัจฉาน เทวดา เปรต อสุรกาย เป็นต้น เหตุเพราะพลังแห่งเมตตาได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของสัตว์ทั้งหลายทำให้สัตว์ทั้งหลายเกิดความรักใคร่ขึ้นมา เห็นได้จากคนที่มีเมตตาจิตประจำใจแม้สัตว์เดรัจฉานก็รักใคร่ไม่ทำร้ายเห็นได้จากพระภิกษุที่ปฏิบัติกรรมฐานอยู่ในป่าที่มีภัยจากมนุษย์และสัตว์ร้ายจึงนิยมแผ่เมตตาเป็นประจำ เทวดาและสัตว์ร้ายทั้งหลายก็มีเมตตาตอบไม่ทำอันตราย บางครั้งสัตว์ป่าบางชนิดก็ชอบที่จะมาอยู่ใกล้ๆ เพราะเมตตาจิตของพระภิกษุนั่นเอง การขาดเมตตาจิตหรือไม่เจริญเมตตาให้มากแล้วย่อมถูกพวกมนุษย์กำจัดได้ง่าย ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลายสกุลใด สกุลหนึ่งมีสตรีมาก มีบุรุษ
น้อยสกุลเหล่านั้น ย่อมถูกโจรปล้นได้ง่าย แม้นินใด
ภิกษุรูป ใดรูปหนึ่ง ไม่เจริญเมตตาเจโตวิมุตติ
มนุษย์กำจัดได้ง่ายฉนั้นนั่น เหมือนกัน...”^{๑๑๔}

ซึ่งในทางตรงกันข้ามหากภิกษุรูปใดเจริญเมตตาเจโตวิมุตติแล้ว พวกมนุษย์จะกำจัดได้โดยยาก ด้วยเหตุที่พวกมนุษย์เหล่านั้นจะลำบากเหน็ดเหนื่อยเปล่า เพราะผู้เจริญเมตตาเป็นนิตยเย่อมเป็นที่รักที่พอใจของพวกมนุษย์ทั้งหลาย

ประการที่หก เทวดาย่อมรักษา (เทวดา รกฺขนติ) คือ เมื่อเทวดาได้รับเมตตาจิตแล้วจะรักษาผู้เจริญเมตตาเหมือนบิดามารดารักษาบุตร ตามหลักพุทธปรัชญาถือว่าเทวดานั้นมีจริง และมีอยู่หลายประเภท เช่น ภูมมเทวดา รุกขเทวดา อากาศเทวดา เป็นต้น เป็นเทวดาในชั้นพรหมโลกก็มี เทวดาทุกประเภท เป็นพวกอภิสมานกายมีกายละเอียดจนมนุษย์ไม่สามารถเห็นได้ด้วยมังสจักขุสามารถไปได้รวดเร็วในอากาศและสามารถให้การคุ้มครองรักษามนุษย์ผู้ประพฤติดีให้พ้นจากอันตราย ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ดังเรื่อง “อารทธรวิปสสภิกขุ”^{๑๑๕} โดยปรากฏในพระธรรมบท เทวดาทั้งหมดให้การคุ้มครองท่านผู้เจริญเมตตาหรืออย่างพระสุวรรณสามซึ่งเป็นผู้มีเมตตาบารมีเทวดาก็ยังช่วยคุ้มครองป้องกันให้

ประการที่เจ็ด ไฟ ยาพิษ หรือศาตราไม่กล้ากราย (นาสฺส อคฺคิ วา วิสํ วา สตถํ วา กมฺติ) คือ ผู้เจริญเมตตาธรรมจะมีกำลังแห่งเมตตาอันเป็นตัวสมาธิจิตคุ้มครองตัวอยู่ถึงจะได้รับอันตรายจากไฟ ยาพิษหรือศัตราที่พ้นจากอันตรายได้ เช่น ไฟไม่ไหม้ ไม่ต้องยาพิษ ไม่ตายด้วยคมหอกคมดาบหรือศาตราหรือไม่ตายด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งดังเรื่อง “นางอุตตราอุบาสิกา”^{๑๑๖} และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธเจ้าเมื่อได้ทรงเผชิญกับช้างนาฬาคีรีที่พระเทวทัตได้ปล่อยมาเพื่อหมายปลงพระชนม์แต่ช้างนาฬาคีรีไม่สามารถทำร้ายพระองค์ได้ก็เพราะทรงใช้เมตตาอนุภาพหรืออานุภาพแห่งเมตตาซึ่งเปรียบเหมือนกระแสน้ำอันเย็นสนิทกดต้องดวงจิตของช้างนาฬาคีรีซึ่งวิ่งมาอย่างเต็มกำลัง ปรากฏความดุร้ายพลันหายไปหมอบแทบเท้าพระยุคลบาทของพระพุทธเจ้า จึงเห็นได้ว่าประโยชน์ของ “เมตตาธรรมนั้น ถ้าบำเพ็ญได้เพียงระดับใดระดับหนึ่งจะได้รับอานิสงส์ในแง่จริยธรรม คือ ไม่มีศัตรู

^{๑๑๔} ส.นิ. ๑๖/๒๒๕/๒๕๑.

^{๑๑๕} ธ.อ. ๒/๑๓๓-๑๓๘.

^{๑๑๖} ธ.อ. ๓/๑๔๕-๑๖๓.

ไปที่ไหนก็มีแต่มิตร ถ้าบำเพ็ญได้ในระดับสูงกว่านี้จะได้รับอานิสงส์ในลักษณะที่เป็นอานุภาพมหัศจรรย์”^{๑๑๗}

๒.๖.๒ ด้านประโยชน์สาธารณะ

ความเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีที่จะให้ผู้อื่นและสัตว์อื่นได้รับความสุข ในทางหลักจริยศาสตร์ตามพุทธปรัชญาข้อที่ว่าด้วยเมตตา มีผลบวกทั้งแก่ตนเองและแก่สังคม โดยตรงที่เรียกว่า “ประโยชน์สาธารณะ” ทั้งนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนบุคคลผู้มีหน้าที่ในทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นให้มีความปรารถนาดีต่อกัน เพื่อจะช่วยให้ผู้อื่นได้รับความสุขด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ โดยมีได้คิดหวังสิ่งตอบแทนจากฝ่ายที่ได้รับความช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตเมตตาเชื่อว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ดังปรากฏในพระธรรมปิฎกกล่าวว่า “ผู้มีความเมตตาย่อมสามารถเอาชนะใจคนอื่น ซึ่งเป็นชัยชนะที่ได้ดีขาดไม่กลับแพ้ ผู้ตั้งอยู่ในความเมตตาเชื่อว่าเป็นผู้ทำประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น”^{๑๑๘} นอกจากนี้ในส่วนของประโยชน์ส่วนบุคคลซึ่งนำไปสู่ประโยชน์สาธารณะซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์โดยรวมของสังคมมีประหลายประการดังต่อไปนี้

ประการแรก จิตย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิเร็ว (ตถา จิตตํ สมายิตติ) คือ บุคคลใดก็ตามที่ทำสมาธิ ถ้าจิตใจมีเมตตาแล้ว จิตจะสงบตั้งมั่นได้รวดเร็ว และมีจิตใจแน่วแน่ตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่เฉื่อยชา เป็นจิตใจที่ใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว ไม่มีกิเลสเครื่องยั่ววน ดังพุทธพจน์ว่า

“ครั้นเมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว เป็นจิตที่บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลสยั่ววน มีอุปกิเลสไปปราศแล้ว เป็นจิต
อ่อน ควรแก่การงานตั้งอยู่ ถึงความเป็นธรรมชาติ
ไม่หวั่นไหวแล้ว อย่างนี้ย่อมย่อมจิตไปเพื่อฌาน
เป็นเครื่องสิ้นไปแห่ง อาสวะทั้งหลาย”^{๑๑๙}

จากพุทธพจน์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า บุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมผู้ที่มีเมตตาจิตย่อมได้รับอานิสงส์ของเมตตา คือ ปราศจากอุปกิเลส เป็นจิตใจที่อ่อนโยนควรแก่การงานไม่ยินดียินร้าย มีความเป็นผู้จิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมทำให้บุคคลมีเมตตานั้น มีจิตใจดีขึ้นหรือสูงขึ้น จึงถือได้ว่าเมตตาธรรมเป็นพื้นฐานการพัฒนาจิตใจไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง ถ้าในกรณีบุคคลนั้นได้ฌาน หากว่าฌานนั้นเสื่อมเพราะอันตรายใดๆก็ตามเมื่อจะทำลายสมาธิอีกจิตของเจ้าก็จะยังเป็นสมาธิได้เร็ว เพราะเมื่อเมตตาเกิดขึ้นแล้ว พยาบาทนิวรณ์จะมีได้เข้ามาใกล้

ประการที่สอง ผู้เจริญเมตตาย่อมมีผิวหน้าที่ผ่องใส (มุขฉณฺโณ วิปัสสีทติ) คือ บุคคลในสังคม หากเป็นผู้เจริญเมตตาเป็นปกติ ย่อมเป็นผู้มีจิตใจดีและมีผิวหน้าที่ผ่องใสเหมือนผิวลูกตาลสุกที่หล่นจากขั้วใหม่ๆ แม้ผิวพรรณโดยทั่วไปก็เปล่งปลั่ง ทำให้น่ารักน่าเข้าใกล้ มองดูก็รู้ทันทีว่าบุคคลนี้เป็นผู้มีจิตเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมดอวิชชาแล้วคือยังมีความโลภ โกรธ และหลงอยู่บ้างเล็กน้อย หากบำเพ็ญต่อเนื่องจะทำให้ขจัดอวิชชาได้ในที่สุด ส่วนคนที่ขาดเมตตา มีความโกรธ

^{๑๑๗} บุญสม เจริญใจ. สารานุกรมธรรม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๓๐), หน้า ๒๑

^{๑๑๘} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). ทำอย่างไรจึงจะหายโกรธ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๓๗), หน้า ๒๑

^{๑๑๙} อภิ.ก. ๓๖/๓๖๗/๒๐๖.

เป็นประจำ หน้าตาจะหมองคล้ำบุคลิกภาพจะเปลี่ยนไปในแง่ลบ ภายที่ทำ วาจาที่พูด จิตใจที่คิดย่อมเป็นไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ผิวพรรณก็ไม่ผ่องใสทำให้ดูเป็นคนแก่เกินวัยก็เพราะขาดน้ำคือความเมตตาชะโลมจิตหรือภายในจิตนั้นเต็มไปด้วยอุปกิเลสเครื่องเศร้าหมอง เมื่อภายในเศร้าหมองไม่ผ่องใส ภายนอกก็เศร้าหมองไม่ผ่องใสเช่นเดียวกัน

ประการที่สาม ไม่หลงตาย (อสมมุพฺโห กาลํ กโรติ) คือ คนที่เจริญเมตตาธรรมนั้นเมื่อเวลาตายก็มีสติ คือ ไม่หลงทำกาละกิริยาตาย หมายถึงว่าผู้ที่มีเมตตาอยู่ประจำเวลาตายไปไม่หลงเพื่อน มีสติสัมปชัญญะ แต่คนที่ไม่ได้ฝึกจิต บางคนหลงมากเมื่อจวนจะตายจะทำอะไรไม่ได้ บางครั้งแม้ลูกหรือคนสนิทของตนเองก็จำไม่ได้ จึงเห็นได้ว่า คนที่เจริญเมตตาจะได้รับอานิสงส์ ดังกล่าวยายอมทำให้ผู้ที่มีจิตเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตานั้นกระทำแต่สิ่งเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมที่เรียกว่า “ประโยชน์สาธารณะ” อีกทาง ประกอบกับหลักจริยศาสตร์ในทางพุทธปรัชญาได้ให้ทรรศนะว่า ผู้ที่นำหลักเมตตาธรรมนี้ไปใช้จึงเป็นบุคคลให้ฝ่ายเดียวมิได้หวังสิ่งตอบแทนจากผู้อื่นซึ่งผลที่ผู้ให้ได้รับเป็นเพียงคุณค่าทางด้านจิตใจ กล่าวคือบุคคลผู้ให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขเมื่อเห็นว่าตนได้ทำประโยชน์แก่สังคมหรือช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข นอกจากนี้หลักจริยศาสตร์สากลอันเป็นมูลเหตุให้มวลมนุษยชาติช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบต่างๆ เช่น การก่อตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือสังคมในด้านการศึกษา การกุศลและอื่นๆ ล้วนมาจากผลของเมตตาธรรม นอกจากนี้เรื่องของเมตตาธรรมยังใช้เป็นสื่อสัมพันธ์ในการประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นอย่างดี กล่าวคือเมื่อบุคคลใดบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์คือเป็นผู้ให้แต่ฝ่ายเดียวโดยใช้หลักเมตตาธรรมดังกล่าว ประชาชนโดยทั่วไปย่อมยกย่องผู้นั้นว่าเป็นผู้มีภูมิธรรมและมโนธรรมสูง มีจิตเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นและสังคม จึงเป็นบุคคลที่ควรเคารพสรรเสริญ หากบุคคลเหล่านี้ปรากฏในที่ใด คนในสังคมนั้นย่อมจะสนใจ เอาใจใส่ อยากคบหา เจรจาเพื่อที่จะแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นด้วย ย่อมทำให้บุคคลนั้นกว้างขวางออกไปในสังคมเชื่อว่าได้สร้างสรรค์พลังของสังคม อีกประเด็นที่สำคัญคือในการปกครองคนส่วนมากหากมีการนำเมตตาไปใช้ในการปกครองย่อมจะเกิดผลดีและเกิดผลในมนุษยระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง กล่าวคือเมื่อเจ้านายแสดงความเมตตาต่อลูกน้องแล้ว ลูกน้องย่อมปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดและเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งเมตตาจะเป็นเครื่องผูกจิตลูกน้องให้มั่นคงก็จะช่วยสร้างพลังความสามัคคีและจะส่งผลให้ได้ผลในทางการปกครอง เพราะเมื่อลูกน้องได้รับความเมตตาจากเจ้านายย่อมรู้สึกที่ตนเองได้รับความเป็นธรรมในด้านต่างๆ ลูกน้องก็จะปฏิบัติหน้าที่และดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยซึ่งผลของการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม เศรษฐกิจ ในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นหากรัฐต้องการที่จะพัฒนาประเทศในด้านใดด้านหนึ่ง ถ้ามีการชักชวนบุคคลเหล่านี้ให้เข้ามามีส่วนร่วม บุคคลเหล่านี้ก็จะพลังอันสำคัญยิ่งในการที่จะจูงใจประชาชนเพื่อให้ความร่วมมือกับรัฐในการพัฒนาต่างๆ อย่างเต็มที่

เมื่อความข้างต้นได้กล่าวถึงประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์สาธารณะแล้ว ในที่นี้จะได้อธิบายถึงประโยชน์ในระดับสูงสุดของเมตตา คือ เมตตาที่มีประโยชน์สำคัญที่มนุษย์ควรจะแสวงหา เพราะเป็นความสุขระดับนามธรรมเป็นความสุขที่เกิดจากจิตใจที่อิสระอยู่เหนือกระแสโลกหรืออาจกล่าวได้ว่าประโยชน์ของการเจริญเมตตาย่อมนำพาผู้ที่เจริญเมตตาไปสู่ความเป็นพระอริยะระดับสูง เช่น บรรลุสู่ความเป็นพระอนาคามี ดังพุทธพจน์ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติอันภิกษุผู้มีปัญญา
ผู้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติอันยิ่งในธรรมวินัยนี้อบรมแล้ว ด้วย

ประการอย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นพระอนาคามี”^{๑๒๐}

อย่างไรก็ตาม “คนที่เจริญเมตตาถึงขั้นฌาน ถ้ายังไม่บรรลุพระอรหันต์เมื่อตายจากโลกนี้ไป ก็ไปบังเกิดในพรหมโลก ดังว่าหลับแล้วตื่นขึ้นฉะนั้น”^{๑๒๑} ถ้าฌานเสื่อมหรือปุณฺณที่ยังไม่ได้ฌานถ้าตายจากโลกนี้ไปแล้วกลับมาเกิดใหม่หรือเกิดในภพอื่นตามกรรมของที่ได้กระทำไว้ ส่วนคนที่เจริญเมตตาประจำนี้ แม้ไม่ได้ถึงขั้นฌานเมื่อตายจากโลกนี้ไปก็จะไปบังเกิดในสถานที่ดี มีความสุขอย่างแน่นอน เช่น เกิดในสวรรค์ชั้นฉกามาพจร ๖ ชั้นใดชั้นหนึ่ง ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็เกิดในตระกูลที่ดีมีความสุขเพราะมีจิตผ่องแผ้วใจบุญใจกุศลฝึกฝนในการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเป็นนิตย์ และนอกจากนั้นถ้าบำเพ็ญเมตตาอย่างต่อเนื่องก็ทำให้รู้ชัดสิ่งทั้งหลายว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความดับเป็นธรรมดาที่มีชื่อเรียกว่า “พระไตรลักษณ์” แล้วบำเพ็ญสมณะวิปัสสนาและทำอัสวะให้สิ้นไปย่อมบรรลุถึงพระนิพพานในที่สุด ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปสู่ทิศที่หนึ่งอยู่
ทิศที่สองทิศที่สามทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ทั้ง
เบื้องบน เบื้องต่ำเบื้องขวาแผ่ไปตลอดโลกทั่วสัตว์
ทุกเหล่า ในที่ทุกสถานด้วยใจประกอบด้วยเมตตา
อันไพศาลถึงความเป็นใหญ่ ไม่มีเวร ไม่มีกรรม
เบียดเบียนอยู่ ภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็น ดังนี้ว่า
แม้เมตตาเจโตวิมุตินี้แล ถูกปรุงแล้ว ถูกดับแต่ง
แล้ว และย่อมจะรู้ชัดว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถูกปรุงแล้ว
ถูกดับแต่งแล้วสิ่งนั้น เป็นของไม่เที่ยง มีความดับ
เป็นของธรรมดา เธอตั้งอยู่ในสมณะและวิปัสสนาธรรม
นั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอัสวะทั้งหลาย ก็
จักเป็นอุปปาติกพรหม เพราะความสิ้นไป แห่ง
สังโยชนอันเป็นไปในส่วน เบื้องต่ำ ๕ ด้วยความ
เพลิดเพลนในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในภพนั้นมี
อันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา”^{๑๒๒}

จากพุทธพจน์ดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า เมตตาในระดับสูงนั้น จะต้องมีการพัฒนาไปตามลำดับและต่อเนื่อง คือ จากระดับธรรมดาที่ว่ามีตัวตนหรือเต็มไปด้วยอัตตาเห็นแก่ตัว เช่น พ่อแม่รักลูกแล้วพยายามเอาใจลูกทุกอย่างและรักปรารถนาดีเฉพาะลูกของตนเองถือว่าเป็นความรักที่ไม่สะอาดบริสุทธิ์ ยังมีปัญหาหรือมีความทุกข์อยู่ความรักระดับนี้ที่รู้จักกันในชื่อ รักระดับสัญชาตญาณ ควรที่จะพัฒนาไปสู่เมตตาในระดับที่สอง คือ ระดับเมตตาประกอบด้วยสติปัญญาหรือเมตตาที่มีความเห็นแก่ตัวน้อยลงเป็นเมตตาในระดับกลางที่รู้จักกันในชื่อรักระดับภาววิทยาอันสามารถ

^{๑๒๐} อัง.ทสก. ๒๔/๒๑๙/๒๔๘.

^{๑๒๑} อุดตริมปปวิภูษณโตติ เมตตาสมาปตติโต อุดตริ อรหตฺต อธิคนฺต อสภโกณโต อโธ จิตฺวา สุตตปป พุทฺโธ พรหมโลกมฺปชชิตฺติ. ตูรายละเอียดใน วิสฺสุทฺธิ. ๑/๒๕๘/๓๔๔.

^{๑๒๒} อัง.เอกาทสก. ๒๔/๑๖/๒๘๗.

พัฒนาไปสู่ระดับสูงสุดในระดับที่สาม คือ ระดับเมตตาที่บริสุทธิ์ได้แก่เมตตาอันหมดความเห็นแก่ตัว เป็นเมตตาที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหมายเอาเมตตาของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งหลายว่า โดยย่อๆ ให้สั้นก็คือ เมตตานั่นย่อมเป็นพื้นฐานให้บุคคลผู้เจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายบรรลุถึงพระนิพพานได้ เมื่อประโยชน์หรืออันสงส์ของเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทมีทั้งประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นในลักษณะส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การเจริญเมตตาจะบังเกิดประโยชน์แก่ตนเอง (ส่วนบุคคล) คือ ทำให้คนเกิดมีคุณธรรมเมตตาปรากฏขึ้นเป็นพื้นฐานในจิตใจ มีจิตใจงาม ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น สัตว์อื่น เมื่อจิตใจงามย่อมส่งผลต่อภายนอกให้เห็นได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลทั้งการคิด การกระทำ และการพูดจะประกอบด้วยเมตตาก่อให้เกิดประโยชน์ในระดับพื้นฐานเรียกว่า การไม่เบียดเบียนกัน ตลอดทั้งประโยชน์ตามมาในชีวิตประจำวัน เช่น หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข นอนไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์และมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาย่อมรักษา และอันตรายจากยาพิษก็มีอาจกล้ำกลายอย่างแน่นอน ส่วนการเจริญเมตตาจะบังเกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่น (ส่วนรวม) คือ หากทุกคนหรือคนในสังคมโดยส่วนมากมีคุณธรรมที่สำคัญในที่นี้ คือ เมตตาธรรมอยู่ประจำจิตใจแล้วย่อมไม่มีการทำร้ายกัน ไม่มีการทุจริตการคอร์รัปชัน ไม่มีการผิดประเวณี ไม่มีการพูดเท็จ และไม่มีการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ อันส่งผลให้สังคมโดยส่วนรวมมีคุณธรรมขึ้นมาโดยอัตโนมัติที่เรียกว่า “สังคมแห่งคุณธรรม” ซึ่งคนในสังคมจะเต็มไปด้วยความสุข ปราศจากศัตรู เห็นทุกคนเป็นเพื่อน เกิดแก่ เจ็บตายด้วยกัน รักทุกคนเสมอเหมือนกันหมดไม่เลือกที่รักมักที่ชัง รักแม้กระทั่งบุคคลที่เป็นศัตรูเมตตาประเภทนี้จัดว่าเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมโดยแท้ ในสภาวะสังคมปัจจุบันนี้ เมตตาเป็นคุณธรรมที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการของสังคมอย่างยิ่ง ถ้าคนในสังคมขาดเมตตาซึ่งเป็นพื้นฐานในจิตใจแล้ว สังคมมนุษย์ก็จะเต็มไปด้วยอันตราย จะไว้วางใจกันและเชื่อใจใครไม่ได้ ไปที่ไหนก็จะต้องระมัดระวังอันตรายต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ส่วนเมตตาธรรมในระดับประโยชน์สูงสุดกว่าประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์สาธารณะก็คือ การพัฒนาระดับแห่งคุณธรรมว่าด้วยเมตตาระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูงสุด เพื่อให้ผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่ความเป็นผู้มีจิตใจสูงขึ้นหรือนำไปสู่คุณธรรมระดับบุคคลและสังคมในลำดับต่อไป จนกระทั่งขึ้นสู่คุณธรรมระดับสูง เช่น ระดับฌาน ระดับพระอนาคามี หรือถ้าหากไม่สามารถที่จะบรรลุธรรมระดับสูงกว่านี้ เมื่อละจากโลกนี้ไปย่อมบังเกิดในพรหมโลกและบำเพ็ญสมณะวิปัสสนาอย่างต่อเนื่องย่อมเป็นปัจจัยให้บรรลุพระนิพพานเพราะเมตตาเป็นพื้นฐานทำให้ผู้เจริญเมตตาสามารถบรรลุนิพพานได้ในชาตินี้ในลักษณะที่เรียกว่า “เมตตาเจโตวิมุตติ”

๒.๗ โทษของการขาดหลักเมตตาธรรม

๒.๗.๑ ด้านโทษที่เกิดขึ้นแก่บุคคล

ความว่าบุคคลซึ่งไม่มีเมตตา คือ ไม่มีความรักปรารถนาดี จัดว่าเป็น “ธรรมฝ่ายอกุศล” ได้แก่ โทสะคือความคิดประทุษร้าย หรือแม้แต่บุคคลซึ่งมีเมตตาแต่ขาดปัญญาย่อมเป็นผู้ประสบความทุกข์ โดยเมตตาไม่มีโทษแก่ตนเอง (บุคคล) เห็นได้จากในระดับครอบครัวนั้น ถ้าพ่อแม่มีเมตตาตามากก็จะดูแลเอาใจใส่และคอยตามใจลูกอีกทั้งเมื่อพ่อแม่อยากให้ลูกมีความสุขก็พยายามเอาใจใส่บำรุงรักษาจนกระทั่งกลายเป็นลักษณะให้การปรนเปรออยากให้อีกมีความสุขก็เลยตามใจทุกอย่าง ลูกอยากได้อะไรก็ให้เพราะการให้ของพ่อแม่เป็นความสุขอยู่ด้วย การให้ที่เป็นการขาดเมตตาอย่างนี้จะขาด

คุณสมบัติไปอย่างหนึ่งคือ ปัญญา ทำให้กลายเป็นความรักเฉพาะหน้ากล่าวคือเป็นการทำให้ลูกมีความสุขสมปรารถนาในระยะสั้น แต่ในระยะยาวพ่อแม่ที่เอาใจลูกมากเกินไปจะทำให้ลูกเสียคนและทำอะไรไม่เป็นช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีนิสัยเอาแต่ใจตัวเอง และในระยะยาวลูกจะไม่สามารถรับผิดชอบตัวเองได้ เป็นความเสียหายต่อตนเองซึ่งในพระไตรปิฎกและอรรถกถามีการกล่าวถึงเมตตา อานิสสของเมตตาและโทษของเมตตารวมทั้งโทษของเมตตาที่ปราศจากปัญญา ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายหัวข้อธรรมในส่วนโทษที่เกิดแก่บุคคลมีอยู่หลายประการดังต่อไปนี้

ประการแรก หลับไม่เป็นสุขและตื่นเป็นทุกข์ คือ เมื่อบุคคลทุกคนมีความคิดไปในทางชั่ว ก็จะพูดชั่ว และกระทำชั่ว ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นผู้ขาดคุณธรรมเมตตาซึ่งการขาดเมตตาย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดความเดือดร้อน โดยบุคคลนั้นไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอนและตื่นก็เป็นทุกข์

ประการที่สอง นอนฝันร้าย คือ บุคคลทุกคน เมื่อยังมีกิเลสเครื่องเศร้าหมองอยู่ในสันดานแล้วไม่ว่าจะเป็นเพศและวัยโดยย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องด้วยความฝันอยู่เสมอ แต่เมื่อสิ้นกิเลสแล้วความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องด้วยความฝันก็จะหมดไป

โดยมีมูลเหตุของความฝันนั้นมีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

- ๑.) ชาติดินกำเริบ
- ๒.) เกิดจากการที่จิตพัวพันถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ๓.) เกิดจากเพราะเทวดาตกลงมาเข้าฝัน
- ๔.) ฝันโดยเป็นบุรพานิमित^{๑๒๓}

โดยมีลักษณะของความฝันอยู่ ๓ ลักษณะ ได้แก่

- “๑.) ความฝันที่เป็นกุศล คือ ความฝันที่เป็นฝ่ายดี
- ๒.) ความฝันที่เป็นอกุศล คือ ความฝันที่เป็นฝ่ายชั่ว
- ๓.) ความฝันที่เป็นอัปยาคฤต คือ ความฝันที่เป็นกลางๆ ไม่ได้ไม่ชั่ว”^{๑๒๔}

ประการที่สาม จิตไม่ตั้งมั่น เป็นสมาธิได้ยาก คือ บุคคลผู้มีจิตเต็มไปด้วยอกุศลย่อมเป็นผู้ที่มีภาวะจิตไม่แจ่มใสเต็มไปด้วยความพยาบาทปองร้าย และสามารถที่จะก่อให้เกิดอันตรายได้ทุกยุคทุกสมัย เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า โทสะท่านผู้รู้เปรียบไว้เหมือนไฟ เมตตาที่เกิดขึ้นในใจเปรียบเหมือนน้ำที่ชุ่มเย็น คนที่มีเมตตาจึงไม่ชอบการเช่นฆ่า ไม่ชอบการกระทำลายล้างผลาญพูดแต่คำที่ไพเราะและคิดหรือทำให้ให้ชุ่มชื้นเย็นสงบ พ้นจากความอาฆาตพยาบาททำให้สันติสุขให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม อย่างไรก็ตามถ้าบุคคลมีความรักปรารถนาดีมีจิตที่สงบระงับและเจริญเมตตาเป็นนิตย์ ต่อบุคคลอื่นสัตว์อื่นแล้ว โดยความโกรธจะไม่มีขึ้น โทสะความคิดประทุษร้ายจะไม่มี จิตใจจะสงบระงับมีสมาธิไม่หวั่นไหว และจะไม่ทำความพินาศให้กับบุคคลอื่น ตลอดทั้งสัตว์อื่น ดังปรากฏในพุทธพจน์ว่า “ผู้มีจิตประกอบด้วยเมตตาในสัตว์ทุกหมู่เหล่า ไม่ฆ่าเอง ไม่ใช้ให้คนอื่นฆ่า ไม่ชนะเอง ไม่ใช้ให้คนอื่นชนะ ย่อมไม่มีเวรเพราะเหตุอะไรๆ เลย”^{๑๒๕}

^{๑๒๓} ตถจ ปน สุปินิ ปสสนโต จตุหิ กรณหิ ปสสติ ธาตุโกโซ รโต วา อนนฺตบุพฺพุโต วา เทวโตปสฺส หารโต วา บุพฺพนิมิตโต วาติ. ดูรายละเอียดใน วินย.อ. ๒/๒๓๗/๔.

^{๑๒๔} พระศรีวิสุทธิวงศ์. ความฝันในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. (พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๙๖), หน้า ๕.

^{๑๒๕} พุ.อิติ . ๒๕/๒๗/๒๕๐-๒๕๑.

ประการที่สี่ สิ้นหน้ไม่พองใส คือ บุคคลไม่ว่าจะมีฐานะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนดีหรือคนชั่วเมื่อถูกโลกะ คือ ความอยากครอบงำแล้วย่อมสามารถกระทำการชั่วได้ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการทำลายชีวิตของบุคคลอื่นด้วยตนเองหรือสั่งการให้ผู้อื่นกระทำการฆ่าแทน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการหรือปรารถนา แต่ในทางกลับกันบุคคลผู้มีเมตตาปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นย่อมเป็นผู้มีจิตใจสงบเยือกเย็นเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและไม่มีเวรกับใครๆ ดังคำคมที่มีว่า

“ถ้าผูกใจเจ็บ จะเจ็บใจเรา
ถ้าเมตตาเขา ใจเราก็กสบาย
ความคิดริษยา พาให้ใจวุ่น
เมตตากรุณา อบอุ่นไมตรี”^{๑๒๖}

จึงเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลมีความรัก ความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์อย่างแท้จริงแล้วความโลภก็จะไม่เกิดขึ้นแต่เพราะขาดความรักและความปรารถนาดีที่แท้จริงจึงทำให้ถูกความโลภเข้าครอบงำได้อันเป็นเหตุให้บุคคลกระทำความชั่วเนื่องจาก “...ขณะที่เมตตาไม่เกิดจิตย่อมคล้อยตามไปในอารมณ์ต่างๆตลอดเวลา...เมื่อมีความยินดีความพอใจในอารมณ์ใดก็จะกระทำตามความคิดความพอใจในอารมณ์นั้นทุกอย่าง...”^{๑๒๗} โดยภัยอันเกิดจากโลภตัณหา มีอยู่ในพระบาลีว่า “เยภยุเณน หิ สตตาทณฺหยา เปตติวิสยํ อุปฺปชฺชนฺติ จริงฺยูโดยส่วนมากสฺสทว้ท้งหลายตายไปแล้วไปเป็นเปรต อสุรกาย ก็เพราะโลภตัณหา”^{๑๒๘}

ประการที่ห้า หลงใหลเมื่อทำกาละ คือ บุคคลเมื่อได้ทำบาปด้วยตนเองย่อมเศร้าหมอง และเมื่อบุคคลทำความชั่วเอาไว้มาก ไม่เคยสร้างคุณงามความดีอะไรเอาไว้ เมื่อตายไปย่อมทรมานทรมายขาดสติ อยู่อย่างมีความทุกข์ทรมาน เมื่อชีวิตมลายไปย่อมเข้าถึงทุกคติ วินิบาต นรก

ประการที่หก ย่อมไม่เข้าถึงพรหมโลก คือ บุคคลที่ถูกราคะหรือความกำหนัดครอบงำนั้นเป็นสาเหตุให้กระทำความผิดอันลามก ชั่วร้าย ขาดเมตตาธรรม และทำให้ผู้กระทำชั่วต้องตกสู่นรกอเวจี จึงเห็นได้ว่า “เมื่อเกิดความกำหนัดก็ต้องสนองความต้องการด้วยการสัมผัส เมื่อไม่ได้สนองก็ทุกข์ใจ”^{๑๒๙} ทำให้ต้องแสวงหาสิ่งที่มีความรู้สึกอยาก เพราะมีราคะหรือความกำหนัดเป็นตัวผลักดันนำไปสู่การกระทำความเช่นนั้น ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ จนบังเกิดเป็นความผิดและจึงต้องรับโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและกฎแห่งกรรม

๒.๗.๒ ด้านโทษที่เกิดขึ้นแก่สาธารณะ

ความว่าบุคคลซึ่งไม่มีเมตตา คือ ไม่มีความรักปรารถนาดี จัดว่าเป็น “ธรรมฝ่ายอกุศล ได้แก่ โทสะคือความคิดประทุษร้าย หรือแม้แต่บุคคลซึ่งมีเมตตาแต่ขาดปัญญาย่อมเป็นผู้ประสบความทุกข์ โดยเมตตาตามิโทษแก่บุคคลอื่น (สาธารณะ) เห็นได้จากในระดับการปกครองนั้น ถ้าผู้ปกครองมี

^{๑๒๖} พระธรรมดิลก, (จันทร์ กุสโล). **มงคลชีวิต**. (เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๕๘.

^{๑๒๗} สุจินต์ บริหารวนเขตต์. **เมตตา**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่ศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๘

^{๑๒๘} พระธรรมธีรราชมหามุนี, (โชดก ป.ธ.๙). **ทาง ๗ สาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๑), หน้า ๗.

^{๑๒๙} ธรรมรักษา. **วิถีแห่งความดับทุกข์**. (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๕๗-๕๘.

เมตตามาก็จะดูแลเอาใจใส่ผู้อยู่ใต้การปกครอง ความเสียหายต่อสาธารณะซึ่งในพระไตรปิฎกและอรรถกถามีการกล่าวถึงเมตตา อาณิสสของเมตตาและโทษของเมตตารวมทั้งโทษของเมตตาที่ปราศจากปัญญา ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายหัวข้อธรรมในส่วนโทษที่เกิดแก่บุคคลอื่นมีอยู่หลายประการ แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อบุคคลขาดคุณธรรมอันถือว่าเป็นพื้นฐานของจิตใจการได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ก็จะทำให้ค้นหาเข้าครอบงำและเกิดความทะยานอยากในการกระทำจึงได้แสดงพฤติกรรมส่วนบุคคลออกมาซึ่งก็จะเป็นว่าเป็นความผิดและต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย ตลอดทั้งผลแห่งการกระทำยังส่งผลต่อบุคคลอื่นซึ่งเรียกว่าส่วนรวมของสังคมหรือส่วนสาธารณะอันนำไปสู่ผลร้ายหรือโทษขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไปในสังคม แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าเมื่อการกระทำของบุคคลไม่เป็นความผิดอันมีบทกำหนดโทษตามกฎหมายบัญญัติไว้ แต่ก็ยังมีโทษที่เป็นสัจจะความจริงแท้ที่ผู้กระทำจะต้องรับอย่างแน่นอนอยู่ที่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น คือ “กฎแห่งกรรม” โดยมีรายละเอียดพอสรุปดังต่อไปนี้

ประการแรก ไม่เป็นที่รักของมนุษย์ คือ บุคคลที่ถูกกลามสัการะครอบงำหวังความเป็นใหญ่ย่อมสามารถตกลงใจหรือตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ที่ไม่ชอบธรรมได้ เหมือนดังเช่น เรื่องของพระเทวทัต ซึ่งหลังจากท่านบวชได้ไม่นานไม่มีใครเอาใจใส่เหมือนกับพระรูปอื่นที่บวชพร้อมกันในขณะที่นั้นทำให้เกิดความน้อยใจว่า “เราก็คือเป็นโอรสกษัตริย์บวชพร้อมศากยกุมาร ไม่มีใครแม้แต่คนเดียวถามหาเรา เราจะคบกับใคร เราจักทำให้ใครๆ เลื่อมใสแล้ว ให้ลามสัการะเกิดขึ้นแก่เรา เหมือนที่เกิดขึ้นแก่พระรูปอื่น พระเทวทัตจึงเกลี้ยกล่อมพระราชกุมารอชาตศัตรูซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าพิมพิสารให้เป็นพรรคพวกเป็นกำลังสำคัญยังลามสัการะให้เกิดขึ้นได้”^{๑๓๐} เมื่อพระเทวทัตเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยลามสัการะแล้ว ยังต้องการอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์อีก จึงเกิดเรื่องต่างๆ ตามมาอาทิเช่น ในขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่เวฬุวัน พระเทวทัตเข้าเฝ้าขณะที่พระพุทธานุญาตเจ้ากำลังแสดงธรรมอยู่ท่านกลางบริษัท ๔ แม้พระเจ้าพิมพิสารก็ประทับอยู่ ณ ที่นี้ โดยพระเทวทัตทูลพระพุทธานุญาต “เวลานี้ พระองค์ชรามากแล้ว ขอจงทรงชวนชวายน้อย อยู่เป็นสุขวันหนึ่งๆ หม่อมฉันจักบริหารคณะสงฆ์เอง ขอได้โปรดมอบภาระให้แก่หม่อมฉันเถิด”^{๑๓๑} และถึงแม้เทวทัตจะทูลขอกี่ครั้งก็ตามพระองค์ก็ทรงปฏิเสธโดยที่พระพุทธานุญาตว่า “ดูก่อนเทวทัต เธอขึ้นพอใจติดอยู่ในลามสัการะ และชื่อเสียงถูกสัการะครอบงำ ทำให้จิตใจมืดบอด... อันลามสัการะเป็นต้นนั้นเป็นดุจเขฬะคือลามและปัจจัย ๔ เห็นบาปนั้นควรอยู่ละหรือ...”^{๑๓๒} พระเทวทัตฟังแล้วไม่พอใจ (ขาดเมตตา) จึงผูกอาฆาตพระพุทธานุญาตเป็นครั้งแรกแล้วหนีไป ในระหว่างความโกรธอาฆาตพระเทวทัตได้กระทำการหลายอย่างอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่คณะสงฆ์และพระพุทธานุญาตซึ่งมีอยู่หลายเหตุการณ์เป็นต้นว่า

ก.) การยุยงพระเจ้าอชาตศัตรูให้ปลงพระชนม์พระราชบิดาแล้วจะได้ขึ้นเสวยราชย์ ส่วนพระ

^{๑๓๐} เรื่องที่เกิดขึ้นครั้งนี้ เกิดที่กรุงราชคฤห์ ซึ่งห่างจากพระญาติทั้งสองของเทวทัต ถ้าเรื่องเกิดในขณะที่พระศาสดาประทับอยู่ในเมืองกบิลพัสดุ์ หรือเมืองเทวทหะก็น่าสงสัยว่า เหตุไรพระญาติทั้งสองฝ่ายจึงมิได้เอาใจใส่ต่อพระเทวทัตเลย ดูรายละเอียดใน วสัน อินทสระ. **ทางแห่งความดี**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ. ๒๕๓๓), หน้า ๑๔๗.

^{๑๓๑} เวลานั้นพระเทวทัต ยังเป็นพระปฤชณอยู่ จะปกครองพระอรหันต์อย่างไร แต่ความมักใหญ่ใฝ่สูงของพระเทวทัตทำให้มองเห็นผิดเป็นชอบไป...ดูรายละเอียดใน วสัน อินทสระ. **ทางแห่งความดี**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ. ๒๕๓๓), หน้า ๑๔๗.

^{๑๓๒} วสัน อินทสระ. **ทางแห่งความดี**. หน้า ๑๔๗. หน้า ๑๕๐.

เทวทัตก็จะได้เป็นใหญ่ในศาสนาจักร

ข.) การที่ได้สั่งให้คนแม่นธูปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า

ค.) การที่พระเทวทัตได้กลิ้งหินลงมาเพื่อจะให้ทับพระพุทธเจ้า แต่มีเพียงสะเก็ดหินเท่านั้น
ที่กระทบพระบาท

ง.) การที่ปล่อยช้างนาฬาคีรี ซึ่งเป็นสัตว์ดุร้าย มุ่งทำลายพระพุทธเจ้าขณะออกบิณฑบาตใน
เช้าวันหนึ่ง แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงปราบช้างได้ด้วยพระเมตตา (คุณธรรมแห่งเมตตา) โดยช้างไม่ทำ
อันตรายแก่พระองค์แต่กลับทรงหมอบลงแทบพระบาท แสดงความเคารพเลื่อมใส

จ.) การที่พระเทวทัต พยายามเพื่อทำลายสงฆ์ให้แตกกัน แม้พระพุทธเจ้าจะทรงเตือนก็ไม่เชื่อ
ประการที่สอง ไม่เป็นที่รักของมนุษย์ คือ บุคคลเมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นในจิตใจ ย่อม
ก่อให้เกิดโทษทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น (สาธารณะ) ตลอดจนกระทั่งสัตว์ หรือมนุษย์ก็มีใคร
ทำให้การขาดคุณธรรมเมตตาจะส่งผลให้บุคคลไม่มีความรักต่อบุคคลอื่น สัตว์อื่น ถือได้ว่า พื้นฐาน
สำคัญทางด้านจิตใจของเขาไร้เมตตาส่งผลให้เป็นบุคคลซึ่งเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองมากกว่า
ประโยชน์สาธารณะ โดยเฉพาะการขาดปัญญาใคร่ครวญพิจารณาก่อนทำและการมีความเห็นที่ไม่
ถูกต้อง ไม่เข้าใจกฎธรรมดาสงสารของโลกซึ่งมีชื่อเรียกกันว่า “โลกธรรม ๘ ประการ คือ

มีลาภ เสื่อมลาภ

มียศ เสื่อมยศ

มีสรรเสริญ มีนินทา

มีสุข มีทุกข์”^{๑๓๓}

ด้วยเหตุแห่งสรรพสิ่งไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ควรที่จะยึดติดและที่สำคัญคือ
คุณธรรมแห่งความเมตตาและปัญญาควรจะพัฒนา เพื่อมิให้การกระทำของบุคคลบังเกิดเป็นโทษแก่
สาธารณะโดยส่วนรวม สมดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “กมฺมฺนา วตฺตติ โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตาม
กรรม”^{๑๓๔}

ประการที่สาม เทวตาไม่รักษา คือ การที่บุคคลผู้ขาดการเจริญเมตตา ย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้
ที่เทวตาไม่รักษา เห็นได้ว่าบุคคลใดในสังคมก็ตามถึงแม้ว่าจะมีเมตตาอยู่บ้าง แต่เมื่อไม่ได้เจริญเมตตา
เป็นนิตย เผลอสติเพียงครู่เดียว ก็อาจทำให้ตนเองและสังคมต้องเดือดร้อนได้

ประการที่สี่ ไฟ ยาพิษ หรือศาสตราย่อมทำอันตราย คือ การที่บุคคลซึ่งขาดความเมตตา
ประกอบด้วยปัญญาในการนำศาสตรารูปไปใช้ในทางที่ผิดหรือไม่รู้จักวิธีใช้ก็จะเกิดผลร้ายแก่ตนเอง
และสังคมโดยรวม ดังนั้น ศาสตรารูปจะมีอันตรายหรือเกิดโทษแก่สาธารณะก็โดยที่บุคคลนำไปในทาง
ที่ผิดหรือไม่รู้จักวิธีใช้ ส่วนผู้เจริญเมตตาสามารถป้องกันมิให้เกิดโทษดังกล่าวข้างต้นแก่ตนเองและ
สังคมได้ แต่ถึงอย่างไรหากเผลอสติมิได้เจริญเมตตาอาจจะเกิดอันตรายได้

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าลำดับต่อไปผู้ปฏิบัติซึ่งหวังที่จะเจริญเมตตาเพื่อประโยชน์ขั้นสูงสุดนั้น
ควรที่จะต้องทราบว่าการเริ่มต้นเจริญเมตตา ผู้ปฏิบัติต้องเจริญเมตตาไปในตนเองก่อน เพื่อเป็น
สักขีพยานแก่การเจริญเมตตาไปยังบุคคลอื่นๆ ต่อไป เพราะว่าทุกคนย่อมรักสุขเกลียดทุกข์ซึ่งมีอยู่
ประจำใจย่อมเกิดขึ้นเป็นพิเศษ จากนั้นให้ผู้ปฏิบัตินึกเปรียบเทียบไปในสัตว์ทั้งหลายว่า ล้วนแต่มี

^{๑๓๓} ๐.อ.อ.อ. ๒๓/๕๖/๑๓๑-๑๓๔.

^{๑๓๔} พ.ส. ๒๕/๖๖๐/๔๖๑.

ความปรารถนาเช่นเดียวกับตนทุกประการ จากนั้นจึงเจริญเมตตาไปในบุคคลต่อไปนี้ตามลำดับ คือ บุคคลที่รักที่เคารพ เพื่อนที่รักมาก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู^{๑๓๕} การเจริญเมตตาไปยัง บุคคลผู้เป็นศัตรูนั้น ถ้ามีความโกรธเกิดขึ้นให้วนกลับไปเข้าเมตตาตาม^{๑๓๖} ที่ได้ทำให้เกิดขึ้นแล้วใน บุคคลจำพวกก่อนๆ จำพวกใดจำพวกหนึ่งหลายๆ หน จากนั้นออกจากฌานแล้วจึงพยายามเจริญ เมตตาไปในคนที่เป็นศัตรูใหม่หลายๆ ครั้ง แต่ถ้าความโกรธยังไม่ระงับให้ใช้อุบายวิธีบรรเทาความโกรธ ด้วยวิธีอื่นๆ ต่อไป เช่น พิจารณาอานิสงส์ของเมตตาพิจารณาโทษของความโกรธนั้นว่าไม่ดีไม่งาม ก่อผลร้าย นำความทุกข์ต่างๆ มาให้พิจารณาความสัมพันธ์กันมาในสังสารวัฏ เป็นต้น^{๑๓๗}

หลังจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำลายขอบเขตแห่งเมตตา โดยการวางจิตไว้ให้เสมอกันในตนเอง บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู เพื่อเป็นการทำเมตตาให้เป็นสีมาสัมเมท เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติเจริญเมตตาสำเร็จถึงขั้นสีมาสัมเมทจะทำให้เมตตาภาวนามีกำลังแก่กล้าขึ้นข่ม นิรวณ ๕^{๑๓๘} ประการอันเป็นศัตรูโดยตรงของฌานไว้ได้ด้วยอุปจารสมาธิ^{๑๓๙} เนื่องจากสีมาสัมเมท เท่ากับปฏิภาคนิมิต^{๑๔๐} จึงทำให้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับปฏิภาคนิมิตในกัมมัฏฐานอื่นๆ จากนั้นให้นำ สีมาสัมเมทนั้นมาเป็นนิมิตกัมมัฏฐาน เพื่อให้การเจริญเมตตาบรรลุถึงอัปปนาสมาธิและบรรลุถึงฌาน ไปโดยลำดับคือในกรณีที่น่าับจำนวนฌานเป็น ๔ ขั้นที่เรียกว่าจตุกกนัยจะบรรลุตติยฌานเป็นขั้น สุดท้ายและในกรณีที่น่าับจำนวนฌานเป็น ๕ ขั้น ที่เรียกว่าปัญจกนัยก็จะได้บรรลุจตุตถฌานเป็นขั้น สุดท้าย เพราะจตุตถฌานโดยจตุกกนัยและปัญจฌานโดยปัญจกนัย มีองค์ฌานเป็นอุเบกขาเวทนา แต่การเจริญเมตตาที่มีสุขิตสวัตถุญญิตีเป็นอารมณ์^{๑๔๑} จึงเกี่ยวเนื่องด้วยโสมนัสเวทนาดังนั้นการเจริญ เมตตาจึงไม่สามารถทำให้บรรลุถึงจตุตถฌานหรือปัญจฌานได้

จากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำการแผ่เมตตา คือ การน้อมจิตกระจายภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย ออกไปด้วยอาการทั้ง ๘ คือ เว้นความบีบคั้น เว้นการฆ่า^{๑๔๒} เว้นการทำให้เดือนร้อน เว้นการย่ำยี เว้น การเบียดเบียน ขอจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวรกัน จงเป็นผู้มีความสุขอย่างมีทุกข์ และจงมีตนเป็นสุข

^{๑๓๕} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๔๘๕-๔๙๐.

^{๑๓๖} เมตตาตามาน ในที่นี้ เกจิอาจารย์ ให้ทรงคนไว้ ว่า หมายถึงเพียงขั้นอุปจารฌาน ดูรายละเอียดใน พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๔๙๐.

^{๑๓๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๑๖-๒๒๑/๒๒๖-๒๓๒, อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๖๑-๑๖๒/๒๖๕-๒๖๙.

^{๑๓๘} นิรวณ คือ อุกุศลธรรม ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับฌานและขัดขวางไม่ให้บุคคลเจริญขึ้นบนทางคุณธรรม ประกอบด้วยกามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจะ กุกกัจะ และวิจิกิจฉา

^{๑๓๙} อุปจารสมาธิ คือ สมาธิจนจะแน่วแน่ ที่ยังไม่ดีถึงที่สุด ก่อนจะเป็นอัปปนาสมาธิ คือถึงฌานเป็นสมาธิขั้นทำให้สิ้นนิรวณ เป็นต้นระงับไป

^{๑๔๐} ปฏิภาคนิมิต คือ นิมิตเหมือนหรือนิมิตเทียบเคียง เป็นภาพเหมือนของอุคคหนิมิตเกิดจากสัญญาสามารถนึกขยายหรือย่อส่วนให้ใหญ่หรือเล็กได้ตามความปรารถนา

^{๑๔๑} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๑๒-๕๑๔.

^{๑๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑๔-๕๑๕.

อย่ามีตนเป็นทุกข์ซึ่งสามารถทำได้ ๓ วิธี คือ (๑) อนโธโสภรณา แผ่ไปโดยไม่เจาะจงด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ การแผ่ครอบคลุมไปทั้งหมดแก่ สัตว์ทั้งหลายได้แก่ ปาณชาติ คือ สัตว์มีชีวิตทั้งปวง ภูต คือ สัตว์ที่เป็นขึ้นแล้วเกิดขึ้นแล้วทั้งปวง บุคคลทั้งปวงผู้ขึ้นเนื่องด้วยอรรถภาพทั้งปวง (๒) โออิโสภรณา แผ่ไปโดยไม่เจาะจงด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ แผ่ไปในบุคคลหรือในหมู่บุคคล ๗ จำพวก ได้แก่ สตรีทั้งปวง บุรุษทั้งปวง อริยบุคคลทั้งปวง บุคคลผู้ไม่เป็นอริยะทั้งปวง เทวดาทั้งปวง มนุษย์ทั้งปวง สัตว์โลกที่ต่ำกว่ามนุษย์ทั้งปวง (๓) ทิสาภรณา แผ่ไปสู่ทิศทั้งหลายด้วยอาการ ๑๐ อย่าง คือ แผ่ไปยังสัตว์ทั้งปวงใน ๑๐ ทิศ ได้แก่ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน

๒.๘ สรุป

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระธรรมแล้ว (พระบริสุทธิคุณ พระปัญญาธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ) จึงมีพระกรุณาแสดงธรรมสั่งสอนแก่โลก พระธรรมจึงเป็นสมบัติเลิศล้ำที่พระพุทธเจ้าประทานแก่โลกยังมีอยู่จนถึงทุกวันนี้ พระธรรมเป็นสมบัติสำหรับประดับใจให้งดงามบำรุงใจให้พัฒนา (เจริญ) ทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ ให้เป็นกัลยาณชน (คนงาม) ให้เป็นอารยชน (คนเจริญคนประเสริฐ) และให้อยู่เป็นสุขสงบ ถ้าเทียบอย่างสมบัติภายนอกก็เทียบได้กับโรคสมบัติบำรุงร่างกาย และชีวิตให้เจริญเติบโต ให้ดำรงอยู่ และอาภรณ์สมบัติเครื่องประดับตกแต่งร่างกายให้งดงาม อธิบายได้โดยคำว่า “ธรรม” แปลว่า ทรงไว้ หมายถึง ทรงตัวเองคือคงตัวอยู่เสมอ และหมายถึงทรงคือรักษา คนที่มีธรรมไว้เป็นตามธรรม ฉะนั้น ธรรมจึงเป็นกฎธรรมดาที่คงตัวอยู่เสมอ ใครจะค้นพบหรือไม่ ธรรมก็คงเป็นธรรม คือเป็นกฎธรรมดาอยู่เช่นนั้นเองตลอดไป เทียบได้กับนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายได้ค้นพบกฎธรรมชาติเหล่านี้คงมีอยู่คู่กับโลก ใครจะค้นพบหรือไม่ก็อยู่อย่างนั้น ซึ่งการที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ก็คือได้ทรงค้นพบกฎธรรมดาของโลกที่นำไปหรือพ้นไปจากความทุกข์ทั้งปวงได้ กล่าวแต่เพียงส่วนหนึ่ง คือ ทรงค้นพบกฎธรรมดาที่เป็นไปในชีวิตคน ว่าคนประสบผลต่างๆ ในชีวิตอย่างนี้เพราะเหตุอย่างนี้หรือเพราะเหตุนี้จึงได้รับผลอย่างนี้ เหมือนอย่างสอบไล่ได้เพราะตั้งใจเรียน หรือเพราะทำดีจึงได้รับคำชมว่าเป็นคนดีปรากฏการณ์หรือทุกๆ สิ่งทุกๆ อย่างที่ปรากฏในโลก ดังเช่น ตะวัน เดือน ดาว ที่มองเห็นเมื่อแหงนขึ้นไปดูบนฟ้า พื้นแผ่นดินที่มองเห็นเมื่อทอดตาดู พืชพันธุ์ ผู้คน สัตว์ นานาชนิด อาคารบ้านเรือนและสิ่งต่างๆ ที่มองเห็นเมื่อเหลียวดูรอบๆ ตลอดทั้งความสว่าง ความมืด ความหนาว ความร้อน เป็นต้น ที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ ล้วนมีเหตุผล มีกฎเกณฑ์คือไปตามกฎธรรมชาติธรรมดาที่แน่นอนฉันทิ ความเป็นไปแห่งชีวิตของคนหรือเรียกว่าวิถีชีวิต ก็มีเหตุผลมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ฉันทิ นั้น เห็นได้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้กฎธรรมดาเหล่านี้ทั้งหมด จึงมีคำเรียกพระนามว่า พระสัพพัญญู แปลว่า พระผู้รู้สิ่งทั้งปวง แต่ถึงแม้จะทรงรู้ทุกสิ่งทุกอย่างแต่ก็ทรงเลือกแสดงสั่งสอนแก่โลกเฉพาะที่จะให้สำเร็จประโยชน์แก่ผู้ฟังเท่านั้น ฉะนั้นพระธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงสั่งสอน จึงจำกัดเฉพาะข้อที่อาจนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นประโยชน์ขึ้นได้เท่านั้น โดยเฉพาะองค์ธรรมว่าด้วยเมตตาธรรมในหลักธรรมว่าด้วย พรหมวิหาร ๔ จึงสามารถนำมาทำความเข้าใจและพิจารณาอันจะนำสู่การพัฒนาตัวบุคคลผู้ให้บริการและผู้รับบริการได้มี

ความสุขร่วมกันในการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายโดยอาศัยกำลังกายใจที่สมบูรณ์แข็งแรงและความเพียร อันบริสุทธิ์ในการทำความเห็นให้ถูกต้องและบังเกิดแนวทางร่วมกันในอันที่จะพัฒนาจิตใจของแต่ละบุคคลอีกทั้งมีเป้าหมายร่วมกันคือการข้ามพ้นสังคมแห่งอวิชชา (บุคคลและสังคมถูกครอบงำด้วย โลภะ โทสะ และโมหะ) ด้วยการสร้างสังคมแห่งวิริยะ (บุคคลและสังคมมีความเห็นที่ถูกต้องว่าจะต้อง ร่วมกันตื่นรู้และส่งเสริมคุณธรรมในตัวบุคคลด้วยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย ศีล เมตตา วิริยะ ปัญญา เป็นต้น) อันจะนำสู่สังคมแห่งคุณธรรม (บังเกิดความพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา) ในที่สุดแห่งความเจริญที่แท้จริง สมดังพระราชดำรัสในหลวงรัชการที่ ๙ พระราชทานแก่ ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๔๖ ตรงกับวันอังคารที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๕ “...คุณธรรมข้อหนึ่ง ที่ยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในจิตใจของคนไทย ก็คือ การให้ การให้ไม่ว่าจะให้สิ่งใด แก่ผู้ใดโดยสถานใดก็ตาม ล้วนเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องประสานไมตรีอย่างสำคัญ ระหว่างบุคคลกับบุคคล และทำให้สังคมมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ด้วยสามัคคีธรรม นอกจากนั้น การให้ยังเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ให้ก็มีความสุข มีความอímเอิบใจ ผู้รับก็มีความสุข มีกำลังใจ สังคมส่วนรวมตลอดถึงประเทศชาติ ก็มีความผาสุก มีความร่มเย็น...”

บทที่ ๓

สภาพปัญหาการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายปกครอง ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๓.๑ ข้อมูลทั่วไปของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ถือกำเนิดขึ้นเนื่องในวโรกาสมหามงคลฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ โดยอำเภอนางรองได้ขอตั้งอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศแบ่งพื้นที่อำเภอ นางรอง จำนวน ๓ ตำบล และอำเภอละหานทราย จำนวน ๒ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลตาเป็ก ตำบลอีสานเขต และตำบลเจริญสุข แยกจากอำเภอนางรอง ส่วนตำบลถาวร และตำบลยายแยมวัฒนา แยกออกจากอำเภอละหานทรายซึ่งมีลักษณะพิเศษกล่าวคือ การมีฐานะเป็นอำเภอโดยไม่ต้องผ่านการเป็นกิ่งอำเภอซึ่งต้องอาศัยประกาศกระทรวงมหาดไทยในการจัดตั้งกิ่งอำเภอ ทั้งนี้ได้อาศัยอำนาจตามกำหนดโดยมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีผลบังคับใช้เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙ ทั้งนี้ในท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ยังมีความโดดเด่นในเชิงพื้นที่ เนื่องจากเป็นที่ตั้งโบราณสถานที่สำคัญและรู้จักทั่วโลก คือ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อีกทั้งยังมีภูเขาไฟซึ่งดับสนิทอันมีความสมบูรณ์ในเชิงระบบนิเวศน์ คือ เขาพนมรุ้ง เขาพระอังคาร เขาหลุบ และเขาปลายบัด นอกจากนี้ในท้องที่อำเภอยังมีศิลปวัฒนธรรมหลากหลายซึ่งประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืนในเชิงชาติพันธุ์และภาษาทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่เต็มไปด้วยความเรียบง่าย ส่วนงานประเพณีที่สำคัญซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกก็คือประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง รวมทั้งความมหัศจรรย์อันเกิดจากการก่อสร้างศิลปะขอมโบราณซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติอันเป็นที่รู้จักกันทั่วไปนั่นก็คือ ปรากฏการณ์พระอาทิตย์ขึ้นและตกซึ่งจะส่องแสงตรงประตูปราสาทหินเขาพนมรุ้งพร้อมกัน ๑๕ ช่องประตู อีกทั้งยังมีของที่ระลึกที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันคือ ผ้าภูอัคนี รวมทั้งหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและหมู่บ้านนวัตวิถีซึ่งเป็นการบูรณาการการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อมๆกัน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยกตัวอย่างเช่น การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๔ โครงการหมู่บ้าน/ชุมชนคุณธรรม และอำเภอคุณธรรม ทั้งนี้จะได้นำเสนอข้อมูลทั่วไปในแต่ละด้านของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ข้อมูลด้านประชากร

สภาพภูมิสังคม (ประชาชน) ในส่วนของข้อมูลด้านประชากรของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (จากฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่

๓๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑) พบว่ามีประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๐,๔๕๓ คน^{๑๔๓} โดยแยกเป็น เพศชาย จำนวน ๒๐,๐๔๖ คน และเป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐,๔๐๗ คน ซึ่งอาศัยอยู่ในท้องที่หมู่บ้าน และตำบลต่างๆ ดังนี้

๑) ท้องที่ตำบลตาเป็ก มีประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย ๔,๓๓๑ คน และเพศหญิง ๔,๕๕๙ คน รวมทั้งสิ้น ๘,๘๙๐ คน

๒) ท้องที่ตำบลเจริญสุข มีประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย ๓,๔๑๔ คน และเพศหญิง ๓,๔๖๓ คน รวมทั้งสิ้น ๖,๘๗๗ คน

๓.) ท้องที่ตำบลอีสานเขต มีประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย ๔,๑๘๒ คน และเพศหญิง ๔,๒๙๑ คน รวมทั้งสิ้น ๘,๔๗๓ คน

๔) ท้องที่ตำบลยายแยมพัฒนา มีประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย ๔,๓๒๘ คน และเพศหญิง ๔,๒๗๐ คน รวมทั้งสิ้น ๘,๕๙๘ คน

๕) ท้องที่ตำบลถาวร มีประชากรอาศัยอยู่แยกเป็นเพศชาย ๓,๗๙๑ คน และเพศหญิง ๓,๘๒๔ คน รวมทั้งสิ้น ๗,๖๑๕ คน

และข้อมูลเกี่ยวกับบ้านอยู่อาศัยของประชาชนในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันมีจำนวนบ้าน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๑,๔๓๒ หลัง

รวมทั้งในส่วนของชาติพันธุ์ คือ เชื้อชาติ/ภาษา สามารถแยกพื้นที่เพื่อแสดงรายละเอียด เกี่ยวกับการใช้ภาษาสื่อสารของประชาชนในแต่ละท้องที่ ปรากฏดังนี้

๑) มีการใช้ภาษาเขมร ๓๐ เปอร์เซนต์ อยู่ในท้องที่ตำบลอีสานเขตและตำบลตาเป็ก บางส่วน

๒) มีการใช้ภาษาลาว ๔๐ เปอร์เซนต์ อยู่ในท้องที่ตำบลเจริญสุข ตำบลถาวร และตำบลยายแยมพัฒนา

๓) มีการใช้ภาษาไทยโคราช ๓๐ เปอร์เซนต์ อยู่ในท้องที่ตำบลตาเป็ก

๓.๑.๒ ข้อมูลด้านพื้นที่

สภาพภูมิศาสตร์ (ท้องที่/พื้นที่) อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แยกพื้นที่จาก อำเภอนางรอง และอำเภอละหานทราย เนื่องในวโรกาสมหามงคลฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช โดยอำเภอนางรองได้ขอตั้งอำเภอเฉลิมพระ เกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศแนวเขตการปกครองท้องที่โดยแบ่งพื้นที่ จากอำเภอนางรอง จำนวน ๓ ตำบล และอำเภอละหานทราย จำนวน ๒ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลตาเป็ก ตำบลอีสานเขต และตำบลเจริญสุข ซึ่งแยกจากอำเภอนางรอง ส่วนตำบลถาวรและ ตำบลยายแยมพัฒนา ซึ่งแยกออกจากอำเภอละหานทราย ดังมีรายละเอียดอาณาเขต ลักษณะภูมิ ประเทศ และสภาพภูมิอากาศโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

^{๑๔๓} ประมวลผลจากฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๓๑

๓.๑.๒.๑ อาณาเขต

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลหนองกง และตำบลหนองโสน ของ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลโคกवान และตำบลตาจ ของอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลตะโกตาพิ ตำบลปะทาด และตำบลจระเข้มาก ของอำเภอบัวชุม จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลสะเดา ตำบลหนองไทร และตำบลถนนหัก ของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

๓.๑.๒.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบลาดเอียงจากทิศใต้ลงมาทางทิศเหนือ ปัจจุบันมีสภาพป่าเป็นป่าโปร่งในเขตร้อนเหลืออยู่ประมาณ ร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่ มีภูเขาไฟขนาดเล็กหลายลูก ได้แก่ ภูเขาไฟพนมรุ้ง ภูเขาไฟพระอังคาร ภูเขาไฟหลุบ ซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทและเย็นตัวลงนานแล้ว สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย น้ำซึมผ่านได้ง่าย ไม่สามารถเก็บน้ำได้ และมีลำน้ำที่สำคัญไหลผ่าน คือ ลำปะเทีย และลำนางรอง

๓.๑.๒.๓ สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในแต่ละรอบปีจะมีลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม โดยมีอยู่ ๓ ฤดู ประกอบด้วย

- ก.) ฤดูร้อน โดยภูมิอากาศจะเริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม – มิถุนายน
- ข.) ฤดูฝน โดยภูมิอากาศจะเริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – กันยายน
- ค.) ฤดูหนาว โดยภูมิอากาศจะเริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม – กุมภาพันธ์

๓.๑.๓ ข้อมูลด้านการศึกษา การสาธารณสุข

การจัดการเกี่ยวกับด้านศึกษาในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในปัจจุบันมี สถานศึกษา (โรงเรียน) ซึ่งให้บริการประชาชน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๑ แห่ง กระจายอยู่ในแต่ละหมู่บ้านตำบล โดยสามารถแบ่งสถานศึกษาหรือโรงเรียนตามสังกัด ดังนี้

- ก.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน ๑๙ แห่ง
- ข.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) จำนวน ๑ แห่ง
- ค.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

จำนวน ๑ แห่ง

การจัดการเกี่ยวกับการสาธารณสุข (สุขภาพและการแพทย์) ในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในปัจจุบันมีสถานพยาบาล (โรงพยาบาลชุมชน/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๑ แห่ง โดยมีโรงพยาบาลชุมชนตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลตาเป็ก และมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลกระจายอยู่ในแต่ละตำบล โดยสามารถแบ่งประเภทของสถานพยาบาล ดังนี้

โรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ (ขนาด ๓๐ เตียง) จำนวน ๑ แห่ง

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ

จำนวน ๑ แห่ง

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.)

จำนวน ๘ แห่ง

๓.๑.๔ ข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครองท้องถิ่น ในปัจจุบันแบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะท้องที่ พ.ศ. ๒๕๓๕ (การปกครองท้องที่) ประกอบด้วยท้องที่ตำบล จำนวน ๕ ตำบล และท้องที่หมู่บ้าน จำนวน ๖๗ หมู่บ้าน ประกอบด้วย

ท้องที่ตำบลตาเป็ก	มีจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน
ท้องที่ตำบลอีสานเขต	มีจำนวน ๑๕ หมู่บ้าน
ท้องที่ตำบลเจริญสุข	มีจำนวน ๑๔ หมู่บ้าน
ท้องที่ตำบลถาวร	มีจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน
ท้องที่ตำบลยายแยมวัฒนา	มีจำนวน ๑๖ หมู่บ้าน

การเมืองการปกครองท้องถิ่น ในปัจจุบันจัดระเบียบการปกครองตามพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ (การปกครองส่วนท้องถิ่น) ประกอบด้วย

การปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ประกอบด้วยเทศบาลตำบล
มีจำนวน ๓ แห่ง ดังต่อไปนี้

- ๑) เทศบาลตำบลพนมรุ้ง มีเขตพื้นที่ตำบลตาเป็กทั้งหมด และตำบลอีสานเขตบางส่วน (ตามแนวเขตการปกครองสุขาภิบาลเดิม)
- ๒) เทศบาลตำบลถาวร มีเขตพื้นที่ครอบคลุมท้องที่ตำบลถาวรทั้งหมด
- ๓) เทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา มีเขตพื้นที่ครอบคลุมท้องที่ตำบลยายแยมวัฒนาทั้งหมด

การปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน ๒ แห่ง ดังต่อไปนี้

- ๑) องค์การบริหารส่วนตำบลเจริญสุข มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่ตำบลเจริญสุขทั้งหมด
- ๒) องค์การบริหารส่วนตำบลอีสานเขต มีพื้นที่ครอบคลุมตำบลอีสานเขตบางส่วนเฉพาะที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง (พื้นที่นอกแนวเขตสุขาภิบาลพนมรุ้งเดิม)

๓.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสกับคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความสำคัญตอนหนึ่งว่า “... ประชาชนที่อยู่ในประเทศไทยเขามีมานานแล้ว แต่ก็ไม่เป็นคนไทย คือ เขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยแท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทยสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนในเมืองไทยและมีความน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป...” จึงเป็นเหตุให้กระทรวงมหาดไทยเดินทางแก้ไขปัญหาค้นคว้าสัญชาติในประเทศไทย โดยมอบให้ข้าราชการกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง ควรจะได้รับการใส่เกล้าฯ นำไปปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถให้เกิดความ

ถูกต้องเพื่อความมั่นคงของประเทศสืบไป ในการนี้กระทรวงมหาดไทยได้สรุปสาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติและแนวทางแก้ไขปัญหาสัญชาติและการได้มาซึ่งสัญชาติไทยตามกฎหมาย ที่กำหนดให้บุคคลจะได้สัญชาติไทยโดยหลัก ๓ ประการ^{๑๔๔} คือ การสืบสายโลหิต หลักดินแดน และการแปลงสัญชาติ

จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าว ในส่วนของท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญในการรับคำร้องและดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติไทยภายใต้การบังคับบัญชาและกำกับดูแลของนายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งปัจจุบันแม้ว่าสถานการณ์บ้านเมืองจะมีความเจริญในด้านเทคโนโลยีแต่ก็ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับสัญชาติอันเกิดจากบุคคลในอดีตซึ่งตกสำรวจตรวจสอบหรือแม้แต่สภาพทางครอบครัวมีฐานะยากจนทำให้ต้องออกเดินทางไปรับจ้างทำงานในต่างจังหวัดซึ่งในอดีตการแพทย์และการสาธารณสุขยังไม่ครอบคลุมอย่างเช่นในปัจจุบันทำให้ยังคงมีปัญหาบุคคลไร้สัญชาติหรือบุคคลไร้รากเหง้า โดยเฉพาะบุคคลผู้ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีสัญชาติไทยเนื่องจากไม่สามารถหารากเหง้าของบรรพบุรุษหรือหลักฐานประจักษ์พยานที่จะให้การยืนยันรับรองถึงการสืบสายโลหิตหรือดินแดนซึ่งบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือไร้รากเหง้าได้จึงเป็นเหตุให้ปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ในปัจจุบันหรือแม้แต่ในปัจจุบันซึ่งระบบการแพทย์และสาธารณสุขมีความเจริญก้าวหน้าทำให้สามารถมีการออกหนังสือรับรองการเกิดจากสถานพยาบาลแต่ปัญหายังคงมีอยู่ อันเนื่องจากปัญหาสถาบันครอบครัวและหรือบุตรของแรงงานต่างด้าวสามสัญชาติ คือ พม่า ลาว และ กัมพูชา ซึ่งเกิดจากบุคคลสัญชาติไทยผู้ซึ่งเกิดนอกราชอาณาจักรไทย จึงเป็นเหตุให้ปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพทางกฎหมายของบุคคลยังคงมีอยู่ในท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เห็นได้จากในแต่ละปียังคงมีราษฎรเข้ามายื่นคำร้องเพื่อขอมีรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) อันหมายถึงการที่บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย หรือบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน หรือบุคคลไร้รากเหง้าได้แสดงความประสงค์ที่จะได้รับอนุมัติจากนายอำเภอให้มีสัญชาติไทย (บุคคลประเภท ๕) ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้ได้สัญชาติไทยดังกล่าวมีคุณสมบัติสามารถยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชนในกรณีบุคคลสัญชาติไทยได้รับการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ข้อ ๙๗^{๑๔๕} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในลำดับต่อไป

แต่เนื่องจากปัญหาบุคคลเกี่ยวกับสัญชาติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเนื่องจากมีผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศอย่างยิ่ง เพราะการได้สัญชาติไทยทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับการรับรองและคุ้มครองให้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะบุคคลสัญชาติไทย กล่าวคือ

๑) โดยการสืบสายโลหิต มีองค์ประกอบสำคัญคือ บิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของบุตรต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยอยู่ในขณะที่บุตรเกิดซึ่งจะส่งผลให้บุตรนั้นได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามบิดาหรือมารดาแล้วแต่กรณี ไม่ว่าจะเกิดในประเทศหรือนอกประเทศไทย ตามมาตรา ๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ทั้งนี้ยังต้องพิจารณาประเด็นประกอบอีกว่า หากบิดาที่มีสัญชาติไทยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาที่เป็นคนสัญชาติอื่น

^{๑๔๔} หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.๐๓๐๙.๑/ว ๒๖๒๖ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๕} สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือปฏิบัติงานการทะเบียนราษฎรและสัญชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาสมัครดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๕๖.), หน้า ๕๙

จะต้องผ่านการพิสูจน์ความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมระหว่างบิดากับบุตรก่อน บุตรจึงจะได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามบิดา

๒) ส่วนการได้สัญชาติไทย^{๑๔๖}โดยหลักดินแดนซึ่งมีอยู่ ๓ กรณี คือ

(๒.๑) บุตรที่เกิดในประเทศไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ (มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่) ในขณะที่บุตรเกิด บุตรย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ตามมาตรา ๗ (๒) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

(๒.๒) บุตรที่เกิดในประเทศไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่ไม่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ และจะต้องมีคุณสมบัติตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนดสามารถขอมีสัญชาติไทยโดยอำนาจอนุมัติเป็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุมัติ ตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

(๒.๓) บุตรที่เกิดในประเทศไทยก่อนวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและบุตรที่เกิดในประเทศไทยก่อนวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ สามารถลงรายการสัญชาติไทยตามมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑

๓) การได้สัญชาติไทยของหญิงต่างด้าวโดยการขอมีสัญชาติไทยตามสามีที่มีสัญชาติไทยตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ และการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ตามมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองเกี่ยวกับสัญชาติซึ่งมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน โดยอำนาจอนุมัติเป็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งการได้สัญชาติไทยทั้งสองกรณีนี้จะมีผลเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

ทั้งนี้ ในการวินิจฉัยสัญชาติบุคคลและการแก้ไขปัญหาสถานของบุคคล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติควรคำนึงถึงข้อมูลข้อเท็จจริง ประกอบด้วย

ก. กรณีบิดาหรือมารดาเป็นคนสัญชาติไทย บุตรจะได้สัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาต่อเมื่อบิดาหรือมารดานั้นต้องมีสัญชาติไทยในขณะที่บุตรเกิด

ข. กรณีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว ต้องตรวจสอบว่าบิดาและมารดาได้อนุญาตให้ถือใบสำคัญถิ่นที่อยู่เมื่อใด ก่อนบุตรเกิดหรือไม่ และบุตรของบุคคลดังกล่าวเกิดในประเทศไทยหรือนอกประเทศไทย

ค. กรณีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวชนกลุ่มน้อยที่คณะรัฐมนตรีอนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นกรณีพิเศษ และได้รับการทำทะเบียนประวัติไว้แล้ว ต้องตรวจสอบว่าบิดาหรือมารดาดังกล่าวมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ท.ร.๑๓ หรือไม่ และได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใด รวมทั้งต้องตรวจสอบด้วยว่าบุตรของชนกลุ่มน้อยดังกล่าวเกิดเมื่อใด และเกิดในประเทศไทยหรือนอกประเทศไทย ทั้งนี้ให้พิจารณาจากหลักฐานการจัดทำทะเบียนประวัติ ทะเบียนบ้าน ท.ร.๑๓ และ

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘

หลักฐานการเกิดเป็นสำคัญ หากหลักฐานดังกล่าวมีรายงานไม่ตรงกันจะต้องให้ยื่นคำร้องขอแก้ไขรายการให้ถูกต้องตรงกันก่อน

ในส่วนของปัญหาการไม่สัญชาติของบุคคลในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์แล้ว ยังต้องมีความระมัดระวังเกี่ยวกับการนำคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองมาใหม่ หรือแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวมาสมมติเป็นชนกลุ่มน้อยที่ได้จัดทำทะเบียนประวัติและทะเบียนบ้าน พ.ร.๑๓ ไว้แล้วตามมติคณะรัฐมนตรี โดยให้เปรียบเทียบภาพถ่ายใบหน้าและลายพิมพ์นิ้วมือจากหลักฐานทะเบียนประวัติชนกลุ่มน้อยกับผู้ยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทย

นอกจากปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎรซึ่งมีหลักการสำคัญที่สุด คือ สัญชาติ เนื่องจากตามหลักการในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นเหตุให้บุคคลได้สัญชาติไทยอันส่งผลให้บุคคลดังกล่าวสามารถมีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) และทำให้สามารถอ้างสิทธิในมาตรา ๕ ความว่า “ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งมีอายุตั้งแต่เจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปีบริบูรณ์และมีชื่อในทะเบียนบ้านต้องมีบัตรตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้^{๑๔๗}” ตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๖ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ในการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนในลำดับต่อไป ซึ่งเมื่อบุคคลผู้มีสัญชาติไทย มีชื่อและรายการในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) และมีบัตรประจำตัวประชาชนก็จะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายโดยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในฐานะปวงชนชาวไทย อีกทั้งยังได้กำหนดหน้าที่ซึ่งถือเป็นหลักประกันความศักดิ์สิทธิ์แห่งกฎหมายสูงสุดของประเทศ

ส่วนงานทะเบียนครอบครัวตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งได้วางวิธีการจดทะเบียนครอบครัวตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ โดยกล่าวถึงประเด็นสำคัญในพระราชบัญญัติ คือ “การจดทะเบียน” และ “การบันทึก” ส่วนในทางปฏิบัติได้อาศัยระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวด ๑ บททั่วไป ข้อ ๕ ความว่า “ทะเบียนครอบครัว ให้หมายความถึง ทะเบียนสมรส ทะเบียนการหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนฐานะของภรรยา และทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว”^{๑๔๘} นอกจากความตามหลักกฎหมายข้างต้นยังต้องประยุกต์ใช้ความรู้ในหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสภาพบุคคล ความสามารถของบุคคล และนิติกรรมสัญญา รวมทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว ลักษณะ ๑ การสมรส (หมวด ๑ การหมั้น หมวด ๒ เงื่อนไขแห่งการสมรส หมวด ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา หมวด ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา หมวด ๕ ความเป็นโมฆะของการสมรส หมวด ๖ การสิ้นสุดแห่งการสมรส) ลักษณะ ๒ บิดามารดากับบุตร (หมวด ๑ บิดามารดา หมวด ๒ สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร หมวด ๓ ความปกครอง หมวด ๔ บุตรบุญธรรม) และลักษณะ ๓ ค่าอุปการเลี้ยงดู ซึ่งในส่วนของปัญหาของงานทะเบียนครอบครัวที่พบในการปฏิบัติงานโดยการตรวจพบจาก

^{๑๔๗} ส่วนบัตรประจำตัวประชาชน สำนักบริหารการทะเบียน, คู่มือปฏิบัติงานบัตรประจำตัวประชาชน ๒๕๒๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง), หน้า ๓

^{๑๔๘} ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน, คู่มือปฏิบัติงาน ทะเบียนครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เดอะ สยาม เฮอร์เทจ จำกัด), หน้า ๑๒๘

สำเนาทะเบียนครอบครัวและส่งผลต่อประชาชนในการได้รับความคุ้มครอง อ้างอิง และพิสูจน์สิทธิ์อันแสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์แห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายในทางบ้านเมือง เช่น การอ้างความเป็นคู่สมรสทายาทในการรับมรดกของผู้ตาย ตัวอย่างเช่น ทะเบียนสมรส กรณีขาดลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอมในกรณีผู้ร้องเป็นผู้เยาว์หรือมีอายุไม่ครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์, ทะเบียนการหย่า กรณีบันทึกในทะเบียนการหย่าไม่ชัดเจน หรือไม่ถูกต้อง เช่น คู่หย่าประสงค์จะตกลงในเรื่องอำนาจปกครองบุตร แต่เขียนเป็นการอุปการะบุตร, ทะเบียนรับรองบุตร กรณีมีคำพิพากษาของศาล ไม่ได้บันทึกสาระสำคัญของคำพิพากษาไว้, ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม กรณีบุตรบุญธรรมเป็นผู้เยาว์ ไม่ได้บันทึกเลขที่หนังสืออนุมัติของคณะกรรมการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไว้ในช่องบันทึก, ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม กรณีผู้รับบุตรบุญธรรมอายุเกิน ๑๕ ปี ไม่ได้ลงชื่อให้ความยินยอม, ทะเบียนฐานะแห่งภรรยา กรณีร้องเป็นสามีภรรยากันภายหลังวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘ แต่ยังคงรับคำร้องบันทึกให้ และทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว กรณีผู้ร้องขอให้บันทึกไม่ได้นำเอกสารหลักฐานซึ่งมีคำแปลภาษาไทยที่มีการรับรองถูกต้องโดยนิติกรณ์ของกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งปัญหาดังกล่าวพบบัญญัติแห่งกฎหมายและระเบียบ หลักเกณฑ์วิธีการไม่สามารถเขียนได้ครบทุกประเด็นจึงเกิดความบกพร่องขึ้นได้มีเพียงความรู้สึกละเลยประมาทต่อผู้รับบริการเท่านั้นจึงจะจำกัดความบกพร่องของการปฏิบัติดังกล่าวได้

ส่วนงานทะเบียนทั่วไป^{๑๔๙} อาทิเช่น งานทะเบียนพินัยกรรม อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ และกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา ๑๖๗๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, งานทะเบียนชื่อบุคคล อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ประกอบกฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการทะเบียนชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๖, งานทะเบียนนิติกรรม อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ และบรรพ ๔ ประกอบพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระราชบัญญัติเรือสยาม พุทธศักราช ๒๔๘๑ และระเบียบการทำให้และการจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวสิ่งหาริมทรัพย์บางอย่างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, งานทะเบียนศาลเจ้า อาศัยอำนาจตามกฎหมายเสนอบัติว่าด้วยที่กุศลสถานชนิดศาลเจ้า พ.ศ. ๒๔๖๓ ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒๓ ให้กรมการอำเภอมีหน้าที่คอยตรวจตราอุดหนุนผู้ปกครองรักษา อย่าให้ผู้ใดรุกล้ำเบียดเบียนที่วัดหรือที่กุศลสถานอย่างอื่นอันเป็นของกลางสำหรับมหาชนนั้น^{๑๕๐} และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเงินของศาลเจ้า พ.ศ. ๒๕๒๐, งานทะเบียนสุสานและฌาปนสถาน อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. ๒๕๒๘ และกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติสุสาน และฌาปนสถาน, งานทะเบียนสมาคม อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วน จำกัด สมาคม และมูลนิธิ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยที่พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ประกอบกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๔๕

^{๑๔๙} ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน, คู่มือการปฏิบัติงานทะเบียนทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตราชดิแดน กรมการปกครอง), หน้าสารบัญ

^{๑๕๐} ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน, คู่มือปฏิบัติงานทะเบียนศาลเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตราชดิแดน กรมการปกครอง), หน้า ๒๓

กำหนดให้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ^{๓๕๑} และพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘, งานทะเบียนการค้าขายทอดตลาดและค้าของเก่า อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการค้าขายทอดตลาดและค้าของเก่า พุทธศักราช ๒๔๗๔ ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติการค้าขายทอดตลาดและค้าของเก่า พุทธศักราช ๒๔๗๔ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการควบคุมการค้าขายทอดตลาดและค้าของเก่า พ.ศ. ๒๕๓๓, งานทะเบียนสัตว์พาหนะ อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พุทธศักราช ๒๔๘๒ ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พุทธศักราช ๒๔๘๒ และระเบียบสัตว์พาหนะ พุทธศักราช ๒๔๘๒, ทะเบียนอาวุธปืน อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ ประกอบพระราชบัญญัติยกเว้นความผิดทางอาญาให้แก่ผู้นำอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุระเบิดที่กฎหมายห้ามออกใบอนุญาตมามอบให้แก่ทางราชการ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติยุทธภัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ กฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพกพาและใช้อาวุธปืนของพนักงานฝ่ายปกครอง พ.ศ. ๒๕๑๙ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๙ รวมทั้งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยขั้นตอนและระยะเวลาพิจารณาการขอรับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๓๕ และงานทะเบียนเกา อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๔ ประมวลกฎหมายที่ดิน หมวด ๑ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๕๐ และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๑๕ ด้วยเหตุแห่งการบัญญัติกฎหมายซึ่งมีเจตนารมในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศทำให้มีกฎหมายออกมาควบคุมกำกับดูแลการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนแต่ด้วยความสลับซับซ้อนของสังคมและความหลายทางความคิดและเหตุผลจึงก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการกระทลสิทธิสวัสดิการส่วนบุคคลแต่ด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้สามารถกระทำโดยอาศัยกฎหมายทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวคือ ความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวบทบัญญัติแห่งกฎหมายและระเบียบ หลักเกณฑ์ตลอดทั้งวิธีการปฏิบัติมีหลายประเด็นและไม่สามารถเขียนได้ครบทุกประเด็นจึงเกิดความบกพร่องขึ้นได้มีเพียงความรู้สึกเมตตาปรารถนาดีต่อประชาชน (ผู้รับบริการ) เท่านั้นจึงจะขจัดความบกพร่องด้านเอกสารและความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในการปฏิบัติงานดังกล่าวได้

นอกจากสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จะมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการงานทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชนแล้ว ยังมีต้องใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติ

^{๓๕๑} สำนักการสอบสวนและนิติการ, คู่มือการจดทะเบียนสมาคม มูลนิธิ การขออนุญาตจัดให้มีการเรียไรและการทำกรเรียไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสารักขาดินแดน กรมการปกครอง), หน้าคำนำ

ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๘๗ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของนายอำเภอ^{๑๕๒}โดย ปลัดอำเภอซึ่งรักษาราชการแทนนายอำเภอหรือปฏิบัติราชการแทนนายทะเบียนอำเภอเกี่ยวกับการ ออกหนังสือรับรองบุคคล โดยมีหลักสำคัญในการแก้ไขปัญหาความทุกข์ร้อนของราษฎร กล่าวคือ ประเด็นสำคัญของปัญหาเป็นการสอบสวนพยานบุคคลในการรับรองเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเอกสาร หรือระหว่างเอกสารของทางราชการ เช่น การรับรองบุคคลคนเดียวกัน เนื่องจากหลักฐานต่างๆ ที่ ทางราชการออกให้ไม่ตรงกัน ได้แก่ ชื่อตัว ชื่อสกุล หรือความเกี่ยวพันในครอบครัวไม่ตรงกัน รวม ตลอดทั้งการสอบสวนสิทธิของทายาทในการรับรองมรดกเงินฝากในธนาคารเป็นต้น โดยมูลเหตุของ ปัญหาเกิดจากการเขียนหรือการจดบันทึกตลอดทั้งการออกหลักฐานต่างๆ ของส่วนราชการที่มีความ คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงซึ่งเกิดขึ้นแล้วในอดีตล่วงมาจนถึงปัจจุบันจำเป็นต้องใช้หลักฐานซึ่งทาง ราชการออกให้อ้างอิงในการคุ้มครองและหรือพิสูจน์สิทธิในทางบุคคลหรือทรัพย์สิน โดยปัญหาเหล่านี้ พบว่ายังมีปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในปัจจุบันยังมีความจำเป็นในการอ้างอิงหลักฐานในอดีตเช่น หนังสือรับรองสถานที่เกิด (อำนาจนายอำเภอ) หรือหนังสือรับรองสถานที่เกิด (อำนาจนายทะเบียน อำเภอ) เพื่อใช้แทนสูติบัตรซึ่งได้สูญหายหรือไม่สามารถค้นหาได้ในปัจจุบัน ตลอดทั้งหนังสือรับรอง สถานภาพการสมรส เพื่อใช้ประกอบการเดินทางไปต่างประเทศหรือการยื่นขอจดทะเบียนสมรสกับ บุคคลต่างด้าวสัญชาติต่างๆ ในการนี้ทางราชการวางหลักให้ราษฎรซึ่งประสบปัญหาความเดือดร้อน สามารถยื่นคำร้องเป็นหนังสือตามแบบคำร้องทั่วไปต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำ กิ่งอำเภอแห่งท้องที่ที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการขาด เอกสารอ้างอิงเรื่องราวเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในอดีตของบุคคล หรือการขัดกันหรือการไม่สัมพันธ์ สอดคล้องกันทางตัวอักษรระหว่างเอกสารซึ่งราชการได้เคยออกให้แล้วแก่ประชาชน ประกอบกับ กรณีดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ตลอดทั้งวิธีการปฏิบัติไว้อย่างแน่ชัดทำ ให้อาจเกิดการเลือกปฏิบัติขึ้นได้ จึงมีเพียงความรู้สึกเมตตาปรารภนาดีต่อประชาชน (ผู้เดือดร้อน) เท่านั้นจึงจะขจัดการเลือกปฏิบัติและสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับ ประชาชนในการให้บริการเสมือนประชาชนเป็นญาติมิตร

๓.๒.๑ ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครองของไทย มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้รัฐธรรมนูญและแนวทางการรักษา รัฐธรรมนูญไทยให้มั่นคง โดยปัญหาในการใช้รัฐธรรมนูญของไทยนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งถือกันแต่เดิมว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็น “เทวราช” และ “สมมติ เทพ”^{๑๕๓}มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อ พุทธศักราช ๒๕๔๗ โดยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดซึ่งกำหนดว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขของรัฐ”^{๑๕๔} และพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจผ่านสถาบัน ๓ ฝ่าย^{๑๕๕} ตามทฤษฎี

^{๑๕๒} หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๔๐๔/ว ๑๒๑๗ เรื่อง การออกหนังสือรับรองบุคคล ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๒๘.

^{๑๕๓} อาจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร, พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๘), หน้า ๓๐.

^{๑๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐

แบ่งแยกอำนาจ คือ นิติบัญญัติ (รัฐสภา) บริหาร (คณะรัฐมนตรี) และตุลาการ (ศาล) ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในระบบการเมืองไทย คือ ปัญหาการใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญในหลายครั้งทั้งโดยวิธีสันติและวิธีทางรุนแรง อีกทั้งในส่วนของปัญหาด้านการเมืองการปกครองของประเทศยังมีปัญหาสมทบ อาทิเช่น

๑) ปัญหาโครงสร้างระบบราชการไทย กล่าวคือ การจัดโครงสร้างระบบบริหารราชการไทยได้เน้นหลักการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางจนมากเกิดความจำเป็นจึงก่อให้เกิดปัญหาของการบริหารงานและการดำเนินงานที่ล่าช้า (Red Tape) ตลอดทั้งปัญหาด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของข้าราชการไทย มีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ ปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมของข้าราชการไทย เห็นได้จากข้าราชการไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติและค่านิยมที่ยกย่องในอำนาจความมั่งคั่ง เกียรตินิยม และชื่อเสียง รวมทั้งยกย่องในระบบอาวุโสความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการชั้นผู้น้อยกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จึงมีศักดิ์ศรี (ผู้เหนือกว่าและผู้ต่ำกว่า) อีกทั้งข้าราชการมีจำนวนมาก และส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้สูง จึงเป็นกลุ่มที่มีพลังอำนาจต่อรองทางการเมืองสูง และสามารถเรียกร้องผลประโยชน์ให้กับกลุ่มตนได้ รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการบางกลุ่มยังประสานและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนยังไม่ดีเท่าที่ควร และยังมีความคิดในระบบศักดินาแบบเดิมปรากฏอยู่

๑.๒ ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการไทย เห็นได้จากปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวกในระบบราชการไทย และปัญหาการรักษาวินัยและคุณธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการบางกลุ่มซึ่งยังมีการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามระเบียบและขาดความเป็นธรรมต่อประชาชนผู้มาใช้บริการ

๑.๓ ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของระบบราชการไทย เห็นได้จากปัญหาด้านประสิทธิภาพของระบบราชการไทย หมายถึง การที่ข้าราชการยังไม่สามารถให้บริการและรับใช้ประชาชนได้อย่างเต็มที่ หรือเป็นที่น่าพอใจของประชาชน ปัญหาการขาดประสิทธิภาพของระบบราชการไทย ได้แก่ ข้าราชการท้องถิ่นยังมีการตัดสินใจช้าเพราะอำนาจบางเรื่องยังอยู่ในส่วนกลางการขยายตัวของหน่วยงานโดยไม่มีขอบเขต การขาดเอกภาพในการบริหารงานบุคคลต่างๆ และการมีกฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติที่ยุ่งยากซับซ้อน

ส่วนปัญหาด้านการเมืองการปกครอง ในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เห็นได้ชัดในเรื่องระดับการศึกษาและการให้ความสำคัญในการรับรู้ ทำความเข้าใจ และการตัดสินใจในการร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งมีสาเหตุมาจากเรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นสังคมกลุ่มเครือญาติ และให้ความสำคัญในการหารายได้มากกว่าการให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางการเมืองการปกครองหรือประโยชน์สาธารณะ จึงทำให้มีเพียงบางกลุ่มที่มีบทบาทในการทำงานทางการเมืองการปกครอง แต่ถึงอย่างไรก็ตามนอกจากปัญหาด้านการรับรู้และเข้าร่วมทางการเมืองการปกครองแล้ว ยังพบว่าปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติ ปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (พม่า ลาว และกัมพูชา) ซึ่งมีมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันให้อาศัยอยู่เพื่อรับจ้างทำงานบางประเภทภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน และกระทรวงสาธารณสุข ส่งผลให้การเมืองการปกครองจะต้องมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการกำหนดสถานะ

ทางทะเบียนของบุคคลอาทิเช่น บุคคลสัญชาติไทย บุคคลต่างด้าว บุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน รวมทั้งบุคคลไร้รากเหง้า เนื่องจากการกำหนดสถานะทางการทะเบียนต้องอาศัยกฎหมายสัญชาติและกฎหมายการทะเบียนราษฎรเข้าจัดการ เพื่อกำหนดสถานะของบุคคลตลอดทั้งการให้สิทธิหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งมีผลกระทบต้องประมาณแผ่นดิน เช่น ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ และสวัสดิการของรัฐ รวมตลอดทั้งการบริหารแรงงานต่างด้าว และการให้บริการจัดทำบัตรประจำตัวบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย การให้บริการด้านรักษาพยาบาลแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ และการอนุญาตให้ทำงานบางประเภท โดยนายจ้างจะแจ้งภาครัฐเพื่อขอโควต้า กำหนดระยะเวลาทำงานที่เรียกว่าการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว (อาศัยมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันมีกำหนดระยะเวลาเพื่อรอการพิสูจน์สัญชาติต้นทางในการออกหนังสือเดินทางในการเข้าสู่แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายต่อไป) นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญคือจะเป็นการทำให้ระบบการเมืองการปกครองสามารถกำหนดนโยบายตามภารกิจของส่วนราชการในการนำสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามพระราชกฤษฎีกาการบริการกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๓๙ เนื่องจากการจัดกลุ่มราษฎรแต่ละประเภทซึ่งอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย เพื่อการใช้เป็นฐานข้อมูลกลางในทางการเมืองและการปกครองอย่างมีเอกภาพและความเสมอภาคในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ดังนั้น ปัญหาด้านการเมืองการปกครองที่สำคัญจึงอยู่ที่การตื่นรู้และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่านโยบายของกลุ่มหรือพรรค รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิดตลอดทั้งทฤษฎีการปกครองที่เปลี่ยนจากจำกัดตามเขตพื้นที่การปกครองเป็นแบบไม่จำกัดเขตพื้นที่การปกครอง อาทิเช่น การที่ประชาชนให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มากกว่าการระดมความคิดหรือสร้างสรรค์อุดมการณ์เพื่อประโยชน์สาธารณะ เห็นได้จากการแบ่งกลุ่มทางแนวคิดทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งตัวแทนหรือผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ หรือดูแลงานสาธารณะ รวมทั้งการที่ปัจจุบันประชาชนสามารถรับบริการขอมิบัตร ขอมิบัตรใหม่ ขอเปลี่ยนบัตร ได้ทุกสำนักทะเบียนในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาตามสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เหมือนเช่นในอดีต สะท้อนให้เห็นมูลเหตุซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของปัญหาการเมืองการปกครอง คือ สัญชาติ เพราะจะต้องใช้ในการกำหนดแยกแยะสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อความมั่นคงภายในประเทศอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมั่นคงต่อไป

๓.๒.๒ ปัญหาด้านสังคม

สังคมไทยในปัจจุบันได้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายอันเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ซึ่งในทันท่วงทีผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะประเด็นปัญหาที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหายาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๖๕ ให้ความหมายว่า ยา ต่างๆ ที่รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศเป็นยาเสพติดให้โทษตามบัญชีที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยเห็นว่าอาจทำให้ผู้เสพติดแล้วเกิดความต้องการอย่างแรงกล้าทั้งทางร่างกายและจิตใจ และผู้เสพติดต้องตกเป็นทาสของยาเสพติดจะหยุดเสกมิได้ รวมทั้งผู้เสพติดต้องเพิ่มปริมาณของยาเสพติดขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นอันตรายต่อร่างกายซึ่งประเภทยาเสพติดให้โทษมีการแบ่งตามการออกฤทธิ์ของยาเสพติดได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑.๑ ยาเสพติดประเภทกดประสาท เสพเข้าไปแล้วทำให้เกิดอาการมึนงง สมองชา เช่น ผีนมอร์ฟีน เฮโรอีน

๑.๒ ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท เสพเข้าไปแล้ว กระตุ้นประสาทให้ออกฤทธิ์ตามยาเมื่อหมดฤทธิ์ทำให้ร่างกายเสื่อมโทรม เช่น แอมเฟตามีน ยาบ้า ยาอี

๑.๓ ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท เสพเข้าไปแล้วทำให้ประสาทส่วนที่รับรู้ผิดปกติไปปรากฏเป็นภาพต่างๆ ทั้งขนาดรูปร่างเช่น แอเสตี ยาเค

๑.๔ ยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ผสมผสาน เสพชนิดน้อยกระตุ้นประสาท เสพมากมีอาการหลอนประสาท เช่น กัญชา

โดยปัญหายาเสพติดจะมีสาเหตุจากจิตใจ ร่างกายที่เจ็บป่วย ความคึกคะนอง อยากรู้ อยากเห็น อดดี อยากทดลอง สิ่งแวดล้อม ถูกชักชวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการว่างงานไม่มีอะไรทำเป็นสาระก่อให้เกิดความกลัดกลุ้ม และส่งผลเป็นโทษต่อร่างกายและจิตใจ เห็นได้จากยาเสพติดทุกประเภทก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังส่งผลต่อครอบครัว ทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวตกต่ำจนถึงหายนะได้ แม้กระทั่งนำไปสู่สังคม เช่น เกิดการลักขโมย ปล้นจี้ และจะขยายผลไปสู่ประเทศชาติกล่าวคือมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ถ่วงความเจริญของประเทศ

๒) ปัญหาคอร์รัปชัน (Corruption) ตามความหมาย Webster Seventh New Collegiate Dictionary ได้อธิบายคำว่า คอร์รัปชันเป็นการกระทำที่ขัดต่อความซื่อสัตย์ คุณธรรม ความดี หรือศีลธรรม และเป็นการกระทำผิดทำนองคลองธรรม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมาย เนื่องจากให้สินบนหรือการอื่นซึ่งไม่เหมาะสม ตลอดทั้งเป็นการกระทำที่ถือว่าไม่บริสุทธิ์หรือไม่เหมาะสม แม้แต่ในพจนานุกรมฉบับสมัยของ เปลื้อง ณ นคร กล่าวว่า คอร์รัปชันเป็นการฉ้อราชบังหลวง คดโกง ทุจริตอย่างกว้างขวาง ส่วนมากใช้ในเรื่องทุจริตและความไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ในวงราชการ ซึ่งปัญหาคอร์รัปชันมีลักษณะดังต่อไปนี้

๒.๑ การแสวงหาประโยชน์โดยใช้อำนาจไม่ชอบธรรม

๒.๒ การจูงใจ เรี่ยกร่อง บังคับ ช่มชู้ หน่วงเหนี่ยว หรือกลั่นแกล้งเพื่อที่จะให้มีการตอบแทนการปฏิบัติของคนอย่างตรงๆ

๒.๓ ฝ่าฝืน หลีกเลียง บิดเบือนข้อบังคับหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ

๒.๔ สมยอม รู้เห็นเป็นใจ เพิกเฉยการกระทำที่ผิดกฎหมาย

๒.๕ ปลอมแปลงหรือกระทำการใดๆ อันเป็นเท็จ

๒.๖ การเล่นพรรคเล่นพวกในวงบริหารงานบุคคล

๒.๗ การให้สินบนแก่นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ และผู้ใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง

๒.๘ การเอาของหลวง รถหลวงไปใช้ส่วนตัว

๒.๙ การรับของขวัญราคาแพง

๒.๑๐ การช่วยพรรคพวกเข้าทำงานมีเงินเดือน หรือบำนาญ

๒.๑๑ การเลือกที่รักมักที่ชัง

๒.๑๒ การฉ้อราชบังหลวง

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุการคอร์รัปชัน เกิดจากแรงจูงใจและโอกาส ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ความผันผวนและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม การบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ กฎหมายมีช่องว่างหรือมีข้อบกพร่อง การมีตำแหน่งเอื้ออำนวยต่อการกระทำผิด ประชาชนยินยอมพร้อมใจหรือความไม่เข้าใจของประชาชน อิทธิพลของหญิงอาจเป็นภรรยาของผู้มีตำแหน่งสูงในวงราชการ และการขาดมาตรการลงโทษการคอร์รัปชันอย่างเด็ดขาด

๓) ปัญหาความยากจน (Poverty) โดยความยากจน คือสภาพการดำรงชีวิตของบุคคลซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย และไม่สามารถจะบำบัดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้ ซึ่งความยากจนได้ก่อให้เกิดปัญหาอันมีสาเหตุ ดังนี้

๓.๑ เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันในความสามารถของบุคคล

๓.๒ เนื่องจากสิ่งของและบริการต่างๆ มีมากขึ้น

๓.๓ เนื่องจากไม่สามารถทำงานตามปกติทั้งนี้ เนื่องจากความเจ็บป่วย ความพิการทางร่างกายและจิตใจ และความชราภาพ

๓.๔ เนื่องจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาด ฯลฯ

๓.๕ เนื่องมาจากการว่างงาน

๓.๖ เนื่องมาจากการมีบุตรมาก

๓.๗ เนื่องมาจากการศึกษาต่ำ ไม่สามารถพัฒนาอาชีพของตนได้

๓.๘ เนื่องจากความเกียจคร้าน ไม่ชอบทำงาน

และปัญหาความยากจนยังส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคมโดยรวม กล่าวคือความยากจนจะเป็นภาระของสังคมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ (ปัจจุบันกำลังเข้าสู่ยุครัฐสวัสดิการ) ก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางสังคม และก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ยากจนเองไม่สามารถทำอะไรตามที่ต้องการ

๔) ปัญหาโรคเอดส์ โดยคำว่า เอดส์ (AIDS) ย่อมาจาก Acquired Immunoodeficiency Syndrome Acquired หมายถึง ภาวะที่เกิดขึ้นภายหลังมิได้เป็นมาแต่กำเนิด หรือสืบสายเลือดทางพันธุกรรม แยกคำพิจารณา ดังนี้

Immuno หมายถึง เกี่ยวกับระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย

Deficiency หมายถึง ความบกพร่อง ความเสื่อม หรือการขาด

Syndrome หมายถึง กลุ่มอาการซึ่งเป็นโรคที่มีอาการหลายๆ อย่างไม่เฉพาะที่ระบบใดระบบหนึ่ง

ดังนั้น เอดส์ (AIDS) จึงหมายถึง “กลุ่มอาการของโรคที่เกิดจากภูมิคุ้มกันในร่างกายเสื่อมหรือบกพร่อง” ซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งชื่อ HIV (Human Immunodeficiency Virus) เมื่อเข้าสู่ร่างกายของคนแล้วจะไปทำลายเซลล์เม็ดเลือดขาวที่ทำหน้าที่ป้องกันเชื้อโรค ทำให้ภูมิคุ้มกันโรคของคนนั้นเสื่อมหรือบกพร่องจนเป็นสาเหตุให้ร่างกายของคนนั้นอ่อนแอมีการเจ็บป่วยบ่อย รักษาไม่หายป่วยเป็นโรคเรื้อรังและในที่สุดก็จะตายด้วยโรคเรื้อรังนั้นซึ่งปัญหานี้มีสาเหตุที่พบบ่อยและสำคัญที่สุดหลายช่องทาง ดังนี้

๔.๑ ทางกรรร่วมเพศ

๔.๒ ทางกรรถ่ายเลือดหรือรับผลิตภัณฑ์เลือดที่มีเชื้อไวรัสเอ็ดส์อยู่

๔.๓ ทางกรรใช้เข็ม

๔.๔ ทางแม่ที่มีเชื้อไวรัสเอ็ดส์ไปสู่ทารกในครรภ์

หลักการพัฒนประเทศไทยที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙-๑๑ และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม และเนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ จะเป็นแผนแรกที่ถูกใช้ให้เป็นกลไกเชื่อมโยงสู่การขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่จะต้องบรรลุผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาในรายละเอียดที่ต้องเชื่อมต่อถึงการปฏิบัติที่ต้องดำเนินการในช่วง ๕ ปี โดยได้กำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญ (Flagship Program) และประเด็นการพัฒนาเชิงบูรณาการที่สำคัญ ในช่วง ๕ ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติ จะทำให้ระบบการจัดสรรงบประมาณ การบริหารงบประมาณแผ่นดิน แผนสำหรับบริหารราชการแผ่นดิน กฎ ระเบียบวินัยทางการเงินและการคลังภาครัฐ และระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาลดจนระบบติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังมีแนวทางการพัฒนาจังหวัด ภาคและเมือง ที่ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย สาขาการผลิตและบริการเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและกำกับให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ จังหวัด ภาคและเมือง เกิดผลสัมฤทธิ์และสอดคล้องกับเป้าหมายรวมของประเทศ รวมทั้งการได้กำหนดแนวทางเพื่อสนับสนุนขับเคลื่อนประเด็นการปฏิรูปประเทศที่สภาปฏิรูปแห่งชาติและสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปได้เสนอและต้องเร่งรัดดำเนินการให้แล้วเสร็จในช่วง ๕ ปีต่อจากนี้

ปัญหาด้านสังคม ที่เห็นได้ชัดในเรื่องโครงสร้างประชากรอำเภอซึ่งเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจะสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ โดยคาดว่าประชากรของอำเภอวัยแรงงานจะมีจำนวนสูงสุดและเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง คุณภาพประชาชนในอำเภอทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหา คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ของประชาชนยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ รวมทั้งประชาชนมีแนวโน้มเป็นโรคไม่ติดต่อมากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพในวัยผู้สูงอายุจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐซึ่งเห็นได้จากนโยบายสาธารณะปัจจุบันอันมีเป้าหมายคือการลดการเหลื่อมล้ำทางรายได้และค่าครองชีพ นอกจากนี้ปัญหาซึ่งควรจะทำให้ความสำคัญและเน้นหนักในลำดับต้นๆ คือ ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมและการไม่ตระหนักถึงความสำคัญของระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์และการมีจิตสาธารณะ

ดังนั้น ปัญหาด้านสังคมที่สำคัญจึงอยู่ที่นโยบายของราชการในการนำบริการภาครัฐลงสู่ประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะงานบริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติซึ่งเป็นเจ้าหลักหลอมขนาดเล็กที่สุดแต่เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพลังในการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแห่งคุณธรรม (หมู่บ้าน/ชุมชน และอำเภอคุณธรรม) ก็คือ สถาบันครอบครัว กล่าวคือ งานทะเบียนสมรส งานทะเบียนรับรอง

บุตร งานทะเบียนรับบุตรบุญธรรม และทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว ล้วนแต่มีความสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันหรือสะท้อนสภาพปัญหาของสถาบันครอบครัวในอันจะส่งผลถึงระดับสังคมต่อไป จึงควรที่ทุกฝ่ายในสังคมจะต้องสร้างความตระหนักรู้และร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม กล่าวคือสังคมจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาโครงสร้างทางสังคมเดิม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม อีกทั้งภูมิสังคม (ช่วงวัย การศึกษา และอาชีพ/รายได้) ซึ่งหากไม่สัมพันธ์สอดคล้องก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้และค่าครองชีพ และจะย้อนกลับ(Feed back) นำไปสู่ปัญหาฐานรากแห่งสังคม คือ สถาบันครอบครัวได้อีกทางเช่นกันจึงถือว่าครอบครัวโดยงานทะเบียนครอบครัวเป็นหลักประกันสิทธิตามกฎหมายในการสร้างเป้าหมายคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล หรือสะท้อนปัญหาให้เห็นทุกคนได้ตระหนักรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ต้นทุนมนุษย์) สู่การเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมในอนาคต

๓.๒.๓ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจประเทศไทย ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยมีลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก ตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีที่เน้นเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก การเร่งผลิตทำให้ต้องพึ่งพาการส่งออก นำเข้า และการเงินระหว่างประเทศ เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่สมดุลและยั่งยืนตามมา เกิดปัญหาการขาดแคลนเงินทุน แรงงานไร้ทักษะและฝีมือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ขาดการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิต ฯลฯ รัฐบาลจึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์นโยบาย และมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยรีบด่วนก่อนที่จะเป็นปัญหาเรื้อรังจนแก้ไขไม่ได้

ระบบเศรษฐกิจของไทยได้เน้นการเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลักทำให้ต้องพึ่งพาการส่งออก นำเข้า และการเงินระหว่างประเทศ เพื่อเร่งการลงทุนและการผลิตในประเทศ และใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรประสิทธิภาพ โดยไม่มีการผลิตทดแทนทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนตามมาถึงแม้ไทยจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง แต่ก็ประสบปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาความยากจนของประชาชนที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์ของการพัฒนา ในระดับรัฐบาลจึงต้องเข้ามาหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยปัญหาทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยมีประเด็นปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

๑) ปัญหาด้านการผลิต เมื่อโครงสร้างของประชากรเปลี่ยนไปมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่วัยทำงานเท่าเดิม หรือลดลงจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการผลิตทำให้การผลิตและกำลังแรงงานน้อยลงผลิตภาพการผลิตลดน้อยลงหรืออุปทานแรงงานลดลงซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ค่าแรงสูงขึ้นได้ หรือเกิดการขาดแคลนแรงงาน ทั้งนี้อาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการใช้องค์กร เครื่องจักร หรือนำเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนแรงงานคน หรือการนำเข้าแรงงานต่างด้าว (ปัจจุบันมติคณะรัฐมนตรีได้ผ่อนผัน/กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ) ซึ่งจะส่งผลทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวมากขึ้น

๒) ปัญหาด้านการลงทุนและการออม เมื่อวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการลงทุน

น้อยลง วัยสูงอายุหรือวัยเกษียณขาดรายได้หรือมีรายได้น้อยลงทำให้มีการออมลดลง ในขณะที่วัยทำงานต้องรับภาระมากขึ้นทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้มีเงินออมน้อยลงและเงินลงทุนลดลง สำหรับภาครัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการมากขึ้น (ปัจจุบันรัฐบาลจัดระบบสวัสดิการแห่งรัฐโดยใช้ฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎรร่วมกับข้อมูลภาพใบหน้าในฐานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชนในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิต) เพื่อบริการสังคมทางด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุทำให้การลงทุนและการออมของประเทศลดลง

๓) ทางด้านผลผลิตหรือรายได้ประชาชาติ สัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) หรือรายได้ประชาชาติลดลง และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง ผลผลิตภาพการผลิตลดลง (อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการจัดสรรงบประมาณในลักษณะขาดดุลงบรับได้)

๔) ทางด้านการคลัง งบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุข การแพทย์ บริการสังคมแก่ผู้สูงอายุมากขึ้นและต้องเพิ่มงบประมาณรายจ่ายเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้ถูกทอดทิ้งมากขึ้น ขณะที่งบประมาณรายได้ลดลง เก็บภาษีรายได้น้อยลง เนื่องจากมีวัยผู้สูงอายุซึ่งไม่มีรายได้มีสัดส่วนที่มากขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ช่วยสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศแต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาในหลายๆ ด้านตามมา อาทิเช่น

ก.) ปัญหาความไม่สมดุลด้านเศรษฐกิจเห็นได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันมีการพึ่งพาต่างประเทศมากขึ้น เช่น ต้องมีการนำเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบและเทคโนโลยี รวมทั้งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมากขึ้น รัฐบาลได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๕๐๓ โดยให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ แก่ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งมีการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนซึ่งมีภารกิจในการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในกิจการที่เป็นประโยชน์ของประเทศโดยการให้สิทธิในการลงทุน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคม

ข.) ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ โดยปัญหาความยากจนมีแนวโน้มดีขึ้นในปัจจุบัน โดยสัดส่วนคนจนลดลง คนจนส่วนใหญ่อาศัยในชนบทประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร และหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาชั้นประถมหรือไม่มีการศึกษา แต่ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ของชั้นรายได้มากขึ้น นอกจากความไม่เท่าเทียมของรายได้ที่กระจายระหว่างภูมิภาคก็เพิ่มมากขึ้นด้วย ตัวอย่างปัญหาความยากจนโดยเฉพาะความยากจนในชุมชน เช่น ปัญหาความยากจนที่มีผลสืบเนื่องมาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทางเกษตรกรรมตกต่ำ ส่วนปัญหาการกระจายรายได้นั้น จะเห็นได้จากกลยุทธ์การพัฒนาประเทศที่ได้ให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมอย่างเห็นได้ชัด โดยแนวโน้มในปัจจุบันสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สัดส่วนของภาคการเกษตรลดลง แต่การจ้างแรงงานของเกษตรกรรมยังคงสูงเท่าอุตสาหกรรม อีกทั้งการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมยังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร เขตปริมณฑลและเมืองใหญ่ๆ เท่านั้น

ค.) ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต เห็นได้จากการที่ถึงแม้ว่าปัจจุบันคนไทยจะมีอายุยืนยาวขึ้นเนื่องจากการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข แต่กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม รวมทั้งการเป็นสังคม

เมืองมากขึ้น ได้มีผลทำให้วิถีชีวิตของประชากรไทยโดยเฉพาะชุมชนเมือง เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาสุขภาพจิตมีมากขึ้น ปัญหาสารเสพติดที่ความรุนแรงเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

ง.) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมาก่อให้เกิดการขยายตัวด้านการผลิตสินค้าและบริการโดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มรายได้ของประชากรซึ่งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจึงเกิดความเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็วตามปริมาณการผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น

๒) การฟุ้งฟิงเงินกู้จากต่างประเทศจำนวนมาก เนื่องจากมีการเปิดเสรีทางการเงิน โดยการอนุญาตให้ภาคเอกชนสามารถกู้ยืมเงินจากต่างประเทศซึ่งนำไปสู่การลงทุนจำนวนมากในภาคเศรษฐกิจที่มีได้ก่อให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต เช่น การเก็งกำไรที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ ทำให้เกิดอุปสงค์ในการเก็งกำไร มีการลงทุนเป็นจำนวนมากเพื่อผลิตสินค้าสนองตอบอุปสงค์ในการเก็งกำไรให้ได้มากที่สุด

๓) ปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan : NPLs) ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตปัญหาเศรษฐกิจใน พ.ศ. ๒๕๔๐ ระบบสถาบันการเงินไทยมีบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ถึง ๙๑ แห่ง ซึ่งมีมูลค่าทรัพย์สินรวมประมาณ ร้อยละ ๒๒ ของทรัพย์สินด้านการเงินและการธนาคารทั้งหมด สถาบันการเงินเหล่านี้ ใช้เงินกู้ยืมจากต่างประเทศเป็นแหล่งเงินทุนในการให้สินเชื่อ อีกทั้งเงินกู้และการลงทุนของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ส่วนใหญ่ยังนำไปลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูงประเภทอื่นๆ เช่น การเก็งกำไรในตลาดหลักทรัพย์ ดังนั้นเมื่อธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของไทยตกต่ำลงคุณภาพและมูลค่าสินทรัพย์ที่เป็นหลักประกันการกู้ยืมจึงปรับตัวลงตามไปด้วยสินทรัพย์บางส่วนกลายเป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เนื่องจากลูกหนี้ไม่สามารถชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย ส่งผลกระทบให้สถาบันการเงินจำนวนมากขาดกระแสเงินสด เพื่อใช้ในการดำเนินงานหรือเกิดปัญหาการขาดสภาพคล่อง

ภาพสะท้อนปัญหาด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดในเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังจังหวัดหรือภูมิภาคที่มีการจ้างงานสำหรับกิจกรรมอุตสาหกรรมหรือการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งการเดินทางไปหางานทำในต่างประเทศ ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจกระจุกตัวในกรุงเทพมหานคร และภาคกลาง ทำให้เกิดปัญหาช่องว่างการกระจายรายได้ระหว่างภาค รวมถึงกลไกการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดยังไม่สามารถเชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ขณะที่สภาพการขยายตัวของเมืองในภาคต่างๆ ในปัจจุบันอันมีลักษณะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นไม่สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้อย่างเพียงพอ จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนในวัยแรงงานต้องเคลื่อนย้ายไปหางานทำทั้งในและต่างประเทศ เพื่อหารายได้ส่งมาเป็นค่าใช้จ่ายให้แก่บุคคลในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่ในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจกล่าวคือ การลงทุนและการใช้จ่ายอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากรายได้ของประชาชนมาจากภายนอกอำเภอ

ดังนั้น ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่สำคัญจึงอยู่ที่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ อันเป็นผลจากการมีงานทำและอัตราค่าจ้าง เห็นได้จากวัยแรงงานได้อพยพเข้าสู่เมืองหลวงหรือภูมิภาคที่มีการจ้างงานจากภาคอุตสาหกรรมหรือแม้แต่การเดินทางไปรับจ้างในต่างประเทศ เพื่อหารายได้มาใช้จ่ายใน

ชีวิตประจำวันและครอบครัวทำให้ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจริงๆ และมีศักยภาพในการพัฒนาที่อยู่ และที่ทำกินมีเพียงวัยเด็กและผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือจากทางราชการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสวัสดิการชุมชนหรือการให้ความรู้ในการติดต่อราชการ เพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการแห่งรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน ส่วนปัญหาทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เกิดขึ้นก็คือ การที่ประชาชนมีกระแสมโน้มในการขอรับบริการงานทะเบียนพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เพื่อเตรียมการส่งต่อทรัพย์สินซึ่งตนได้ทำงานประกอบอาชีพได้เงินและจัดหามาไว้ในการครอบครองหรือกรรมสิทธิ์ กล่าวคือ พินัยกรรมเป็นคำสั่งเผื่อตายของเจ้าของทรัพย์สินซึ่งได้ยื่นคำร้องและระบุไว้ในเอกสารพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ดังนั้นหากการดำเนินการจัดทำพินัยกรรมไม่ครบองค์ประกอบตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายย่อมส่งผลให้พินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะ กล่าวคือไม่มีผลตามกฎหมายแต่เริ่มทำ เมื่อสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงในลักษณะพลวัตตามกระแสวัตถุนิยมจึงทำให้การให้บริการงานทะเบียนทั่วไปโดยเฉพาะงานทะเบียนพินัยกรรมมีความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของบ้านเมือง หรือแม้แต่ทรัพย์สินอันเป็นการบริจาคเพื่อประโยชน์สาธารณะก็มีเกิดขึ้น เช่น มูลนิธิต่างๆ กล่าวคือเป็นการรวมทรัพย์สินโดยกลุ่มคนเรียกว่าคณะกรรมการมูลนิธิ เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่มีการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน โดยประเด็นปัญหาสำคัญก็คือการจดทะเบียนมูลนิธิจะต้องไม่มีเจตนาอำพรางในลักษณะผิดกฎหมายหรือแสวงหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกันอีกทั้งกฎหมายได้กำหนดให้มูลนิธิมีฐานะเป็นนิติบุคคลและต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๓.๒.๔ ปัญหาด้านการศึกษา

การศึกษาของประเทศไทย ควรที่จะต้องอาศัยพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงให้ความสำคัญต่อการศึกษาของคนไทยเป็นอย่างมากตอนหนึ่งว่า”...การศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตัว และประเทศชาติสืบไป...”^{๑๕๖}พบว่าจากข้อมูลศูนย์ปฏิบัติการกระทรวงศึกษาธิการได้บอกถึงปัญหาการจัดการศึกษาของไทยที่ทำให้ความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาในรอบ ๗ - ๘ ปีที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในภาพรวมแล้วพบว่ามียุทธศาสตร์สำคัญอยู่ ๕ ปัญหาใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาครูอาจารย์ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ ยังขาดความเข้าใจว่า การปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริงนั้นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่อย่างถึงรากถึงโคนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและแตกต่างไปจากเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เป็นต้น แต่การปฏิรูปการศึกษาของไทยในรอบ ๗ - ๘ ปีที่ผ่านมากลับถูกตีความหมายว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารและวิธีการทำงานของครูอาจารย์ตามกฎหมาย นโยบาย คำสั่ง และคำชี้แนะต่างๆ จากบนลงล่าง การที่จะให้คนในองค์กรไม่ว่าครูอาจารย์ ผู้บริหารทุกระดับในกระทรวงศึกษาธิการ ปฏิรูปการศึกษาหรือปฏิรูปตนเองเป็นไปได้ยาก และมีข้อจำกัดหลายประการเนื่องจากมีความเคยชินกับวิถีชีวิตเดิมจึงไม่ยอมเปลี่ยนแปลงมักคิดแบบเข้าข้างตนเองว่าตนเองทำถูก

^{๑๕๖} อาจารย์ ดร.ซัชพล ไชยพร, พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๘), หน้า ๘๕.

แล้วหรือทำติดอยู่แล้ว ถึงแม้จะมีคนบางคนที่มีความคิดก้าวหน้า วิเคราะห์องค์การตัวเองแบบวิพากษ์วิจารณ์ได้ และสนใจที่จะปฏิรูปตัวเองและองค์กรของตัวเองอยู่บ้าง แต่ก็มักเป็นคนส่วนน้อยที่มีอำนาจและบทบาทที่จำกัด ทำให้มีการวิเคราะห์ได้ถูกจำกัดไปด้วย

๒) ปัญหาการขาดภาวะผู้นำที่ตระหนักถึงรากเหง้าและความสำคัญของปัญหาการปฏิรูปการศึกษา มองปัญหาเรื่องการศึกษาอย่างเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นในสังคมแบบเป็นระบบองค์รวมซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Critical Mass) ที่จะไปผลักดันการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบได้อย่างแท้จริง

๓) ปัญหาระบบคัดเลือก การบริหารและการให้ควมดีความชอบครูอาจารย์ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา อยู่ภายใต้ระบบราชการแบบรวมศูนย์กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารส่วนใหญ่ทำงานตามหน้าที่ให้พอผ่านกฎระเบียบไปวันๆ ก็ได้รับเงินเดือนเพิ่มทุกปีตามระบบราชการ ไม่มีการแข่งขัน การตรวจสอบประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานอย่างจริงจัง แม้จะมีการประเมินเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่งบ้าง แต่ก็เป็นกาประเมินภายใต้กรอบราชการแบบหล้าหลัง เช่น การสอบการประเมินจากงานเขียน การรายงานเอกสาร ไม่ได้มีการประเมินจากผลลัพธ์ทางการเรียนจากผู้เรียนอย่างแท้จริง อีกทั้งระบบบริหารราชการแบบรวมศูนย์เป็นระบบอุปถัมภ์ มีการปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว แบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ไม่ค่อยดูแลวิจารณ์หรือลงโทษผู้ร่วมงานในกระทรวงเดียวกันอย่างจริงจัง ส่วนการได้ระบบดังกล่าวมักใช้วิธีการประจบ แสดงความจงรักภักดี เป็นพรรคพวก มีการวิ่งเต้นแลกผลประโยชน์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จนกลายเป็นระบบการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพและขาดความเป็นธรรม ทำให้ครูอาจารย์ที่เก่งดีบางส่วนลาออกไปทำงานอื่นที่ทำหายหรือให้ความพอใจมากกว่า บางส่วนอาจทนอยู่แบบไฟค่อยๆ มอดลงตามลำดับ

๔) ปัญหาด้านประสิทธิภาพการใช้งบประมาณการศึกษาในแง่คุณภาพของผู้จบการศึกษาทุกระดับต่ำกว่าหลายประเทศ ทั้งๆ ที่การจัดสรรงบประมาณการศึกษาของรัฐบาลคิดเป็นสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศหรืองบประมาณประจำปีทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ปัญหาเกิดจากการใช้งบประมาณไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในหลายด้าน เช่น นิยมใช้งบประมาณไปในการก่อสร้างอาคารสถานที่ และซ่อมแซมมากกว่าการใช้วัสดุอุปกรณ์สื่อการศึกษา หนังสือ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ฯลฯ

๕) ปัญหาระบบการประเมินผลและการสอบแข่งขัน เพื่อรับการคัดเลือกเรียนต่อในมหาวิทยาลัยรวมทั้งการศึกษาระดับอื่นๆ ด้วย ยังเป็นการสอบแบบปรนัย เพื่อวัดความสามารถในการจดจำข้อมูล ทำให้ขัดแย้งกับแนวคิดปฏิรูปการเรียนรู้แบบใหม่ที่เสนอว่า ควรให้ผู้เรียนได้หัดคิดวิเคราะห์เป็นซึ่งระบบการประเมินผลแบบนี้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนรู้แบบใหม่ที่ต้องการให้ผู้เรียนเก่ง ดี มีความสุข คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์เป็น เพราะผู้ปกครอง ครูอาจารย์ นักเรียนก็ห่วงแต่เรื่องทำเกรดเพื่อการแข่งขันในระบบแพ้คัดออก คัดเลือกคนส่วนน้อยไปเรียนในระดับสูง ขณะเดียวกันก็ยังมีปัญหาสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐที่ตั้งมานานและได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐมาก ทำให้มีชื่อเสียงและผู้เรียนก็เสียค่าเล่าเรียนที่ต่ำกว่ามหาวิทยาลัยเอกชน ทำให้นักเรียนต้องแข่งขันแย่งกันเข้าไปเรียน เพื่อที่จะได้รับปริญญาไปแข่งขันหางานทำ หาเงินให้มากภายใต้ระบบและนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการเพิ่มผลผลิตและการแสวงหากำไรสูงสุด

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลก ตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องเผชิญกับสถานะการแข่งขันสูงและต้องเร่งการพัฒนาคนของตนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถรับมือกับสิ่งท้าทายดังกล่าวได้ ดังจะเห็นได้จากการที่ประชุมรัฐมนตรีศึกษาของอาเซียนเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้ออกถ้อยแถลงร่วม (Joint Statement) ถึงความจำเป็นของอาเซียนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของภูมิภาคและสร้างอาเซียนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากโลกาภิวัตน์อย่างเท่าเทียม ด้วยเหตุนี้นานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยจึงต้องเร่งปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการหล่อหลอมเยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นแรงงานที่มีศักยภาพ ทั้งนี้ปัจจัยหลักประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพครูซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนให้การปฏิรูปข้างต้นประสบความสำเร็จ โดย ดร.รุ่ง แก้วแดง มีความเห็นสอดคล้องกันว่าถ้าครูมีความรู้ความสามารถ เสียสละ และตั้งใจสอนสั่งผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กไทยเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดี เก่ง ฉลาด มีศักยภาพ มีความสุขและสามารถแข่งขันกับทุกประเทศได้อย่างมาประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบกับนานาประเทศแล้วจะพบว่าการจัดการศึกษาของไทยใช้งบประมาณสูงมากแต่ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับกลับด้อยกว่าทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันนานาชาติของ IMD (International Institute for Management Development) ได้จัดให้การศึกษาของไทยมีคุณภาพอยู่ในลำดับที่ ๔๖ จาก ๖๐ ประเทศ รวมถึงการจัดดัชนีการพัฒนาระบบราชการประจำปี ๒๕๔๙ ที่ไทยได้รับการจัดให้อยู่ลำดับที่ ๗๔ จากทั้งหมด ๑๐๙ ประเทศ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของครู ซึ่งหากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่าปัจจุบันครูมีปัญหาหลักในสามด้าน คือ เรื่องคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การมีหนี้สินล้นพ้นตัว รวมถึงภาวะการขาดแคลนครูสะสมโดยเฉพาะในสาขาที่สำคัญ

ปัญหาด้านการศึกษา ที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่อง คุณภาพการศึกษาในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของประชาชนในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ยังถือว่าอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำเนื่องจากต้องให้ความสำคัญในเรื่องการหารายได้ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิด ที่มีรากฐานของปัญหามาจากความเห็นต่างทางความคิดและความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับการเผชิญกับความเสี่ยงจากปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์ที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การโจมตีระบบองค์กรขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบในวงกว้างและมูลค่าความเสียหายสูง ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้เริ่มขยายตัวมาสู่ชนบทเนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญคือระบบสื่อสารและเทคโนโลยีดิจิทัล ก่อให้เกิดการรับรู้ที่รวดเร็ว แต่ประชาชนยังขาดข้อมูลที่ครบทุกด้านก่อนการตัดสินใจเชื่อและปฏิบัติตามกระแสข้อมูลข่าวสาร

ดังนั้น ปัญหาด้านการศึกษาที่สำคัญก็คือการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม อาทิเช่น บทบาทหน้าที่พลเมือง สิทธิเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตัวบุคคลและสังคมให้เห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ตามแนวทางแผนพัฒนาคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ โดยมีวิสัยทัศน์ที่สำคัญได้แก่ ความพอเพียง วินัย

สุจริต และจิตอาสา ส่วนปัญหาทางการศึกษาซึ่งสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีส่วนในการร่วมรับผิดชอบคือ การให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่นักเรียนซึ่งไม่มีเลขประจำตัวประชาชน เนื่องจากไม่มีสัญชาติไทย หรือเป็นบุคคลซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียน หรือเป็นบุคคลไร้รากเหง้า ซึ่งกระทรวงศึกษาได้แก้ปัญหาในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้การศึกษาแก่นักเรียนกลุ่มดังกล่าวโดยกำหนดให้เป็นเด็กนักเรียนที่เรียกว่า “เด็กนักเรียนกลุ่ม จี” เพื่อใช้แทนเลขประจำตัวประชาชน ๑๓ หลัก ในการอ้างอิงขอรับงบประมาณ ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าในการพิจารณากำหนดสัญชาติไทยโดยอาศัยหลักสายโลหิตและหลักดินแดน รวมทั้งจัดทะเบียนประวัติราษฎรในอันที่จะกำหนดเลขประจำตัวประชาชนให้แก่บุคคลสัญชาติไทย ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ ๘ ประเภท อันเป็นสิทธิพื้นฐานในการเป็นพลเมืองของประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมีเงื่อนไขแห่งกฎหมายและความสลับซับซ้อนไม่แน่ชัดในการเกิดรวมทั้งการอ้างอิงบุพการี (บิดามารดา) ตลอดทั้งการขาดองค์ประกอบหรือการแสวงหาจัดทำเอกสารเพื่อประกอบการยื่นคำร้องขอลงชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงอาจทำให้การเข้ารับการศึกษาในระดับสูงขึ้นเป็นไปได้ยากหรือแม้แต่หากสำเร็จการศึกษาแล้วเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานก็ยังประสบปัญหาการถูกกำหนดค่าจ้างในอัตราที่ต่ำกว่าบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยหรือถูกจำกัดให้ทำงานในบางอาชีพ ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอันเป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๓.๓ บทบาทของข้าราชการฝ่ายปกครองในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

สืบเนื่องจากในอดีตได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (อยุธยา) ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแผ่นดินเป็น ๒ ส่วน^{๑๕๗} ได้แก่

ก) การปกครองส่วนกลาง

ข) การปกครองส่วนภูมิภาค หรือเรียกว่า การปกครองอาณาเขต

การปกครองส่วนภูมิภาค หรือการปกครองอาณาเขต มีเมืองหรือหัวเมืองเป็นศูนย์การบริหาร มีผู้รั้ง หรือพระยามหานครเป็นผู้ปกครอง จัดระเบียบการปกครองภายในเมืองหนึ่งๆ ออกเป็นหน่วย การปกครองรับผิดชอบลดหลั่นกันลงมา คือ

แขวง ประกอบด้วย ตำบลหลายแห่งรวมกัน มี “หมื่นแขวง” เป็นผู้ปกครอง

ตำบล ประกอบด้วย หมู่บ้านหลายแห่งรวมกัน มีกำนันเป็นหัวหน้า ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พัน”

หมู่บ้าน มี ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ว่าราชการเมืองเลือกตั้งเป็นหัวหน้า

ในสมัยต่อมาหัวเมืองต่างๆ บางเมืองได้ละเลยไม่ปฏิบัติตามพระราชกำหนดกฎหมายที่ระบุไว้ รวมทั้งสถานการณ์บ้านเมืองในบางขณะไม่เอื้ออำนวย ทำให้บางครั้งหมู่บ้านไม่มีผู้ปกครอง ประกอบกับลักษณะการจัดการปกครองก็ไม่ได้มีระเบียบวางไว้เป็นที่แน่นอนแต่อย่างใดทำให้มีการละเว้นการจัดรูปการปกครองในระดับหมู่บ้านคงมีแต่พนักงานปกครองระดับตำบลมี “กำนัน” เป็นผู้ปกครองชั้นต้น ดังนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) จึงได้ทรงพระราชดำริ

^{๑๕๗} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธรรมาธิราชานุศาสน์, ลักษณะการปกครองสยามแต่โบราณ (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๘), หน้า ๑๐๗

ให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านขึ้นใหม่ เพราะเล็งเห็นว่าการปกครองระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน เมื่อ ร.ศ. ๑๑๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งการจัดการปกครองตำบล หมู่บ้านใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ คือ ให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านเอง แทนการแต่งตั้งโดยผู้รั้งเมืองดังแต่ก่อน สำหรับการบังคับบัญชานั้นได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ การป้องกันโจรกรรมและผู้ร้าย และกำหนดให้มีผลประโยชน์ตอบแทนในหน้าที่ ได้แก่ สีนลค่านา ภาษีไม้ไผ่ ค่าเหยียบย่ำที่นาราชภูร ซึ่งมีความมุ่งหมายในการปกครองระดับหมู่บ้านก็เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านซึ่งราษฎรเลือกสรรขึ้นด้วยความยินยอมช่วยกันดำเนินกิจการในหมู่บ้านให้เรียบร้อย เป็นหู เป็นตาแก่ทางราชการ ที่จะช่วยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรทั่วไป ตลอดจนช่วยเก็บภาษีอากรเพื่อใช้ในกิจการบริหารงานของแผ่นดิน

ภายหลังปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประสบความสำเร็จด้วยดี จึงได้วางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้าน ตำบล เรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองประเทศไทย (สยามประเทศ) โดยประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) ข้อความและหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัตินี้ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองท้องที่ของประเทศไทยสืบมา นับว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ได้กำหนดการจัดระเบียบตำบล และหมู่บ้าน รวมทั้งกำหนดหน้าที่ไว้อย่างละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายฉบับนี้มีจุดเด่นที่กำหนดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านด้วยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเอง ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ ๖) จึงได้ทรงประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าวและประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน สืบเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ตามมาตรา ๔ ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้ (๑) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง (๒) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค (๓) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีฐานะเป็นไปตามระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ และนายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นผู้บังคับบัญชาตามลำดับ ซึ่งในระดับพื้นที่มีสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหน่วยงานในสังกัดที่ทำการปกครองอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารงานปกครอง ฝ่ายทะเบียนและบัตร ฝ่ายอำนวยการความเป็นธรรม ฝ่ายความมั่นคง และสำนักงานอำเภอ โดยฝ่ายทะเบียนและบัตรรับผิดชอบงานในสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการงานทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน ประกอบด้วย งานทะเบียนราษฎร ประกอบด้วย การรับแจ้งการเกิด การรับแจ้งปลูกสร้างบ้าน การรับแจ้งการย้ายที่อยู่ และการรับแจ้งการตาย งานทะเบียนครอบครัว ประกอบด้วย การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนการหย่า การจดทะเบียนรับรองบุตร การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม การบันทึกฐานะแห่งภรรยา และการบันทึกฐานะแห่งครอบครัว งานทะเบียนทั่วไป อาทิเช่น งานพินัยกรรม

สมาคม มูลนิธิ เป็นต้น งานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน (การขอมีบัตร การขอมีบัตรใหม่ การขอเปลี่ยนบัตร) และงานสนับสนุนการเลือกตั้ง ตลอดทั้งงานในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอตามกฎหมาย

๓.๓.๑ บทบาทตามกฎหมายของข้าราชการฝ่ายปกครอง

ข้าราชการฝ่ายปกครอง มีบทบาทตามกฎหมายอาทิ เช่น อธิบดี รองอธิบดี ผู้อำนวยการสำนัก/กอง (ราชการส่วนกลาง) ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ (ราชการส่วนภูมิภาค) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน (การปกครองท้องที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗) ต่างก็มีหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้วโดยกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกำหนดให้กรมการปกครองมีภารกิจเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย การรักษาความมั่นคงภายในประเทศ การอำนวยความสะดวก การปกครองท้องที่ การอาสารักษาดินแดน และการทะเบียน ส่วนในหลักการทางกฎหมายมีปรากฏตามความหมายศัพท์ทางรัฐศาสตร์ คำว่า “รัฐ” ซึ่งพจนานุกรมหมายถึง แคว้นหรือประเทศ^{๑๕๘} แต่ในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ว่าด้วยการการเมืองการปกครองพบว่าได้มีการพิจารณาแยกองค์ในคำว่า “รัฐ” จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ดินแดน ประชากร และอำนาจอธิปไตย ส่วนคำว่า “ประชาชน” ตามพจนานุกรมหมายถึง พลเมืองหรือสามัญชนทั่วไปที่ไม่ใช่ข้าราชการ พ่อค้า หรือนักบวชในความเป็นข้าราชการ พ่อค้าและประชาชน^{๑๕๙} ซึ่งหากพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการฝ่ายปกครองจะมีบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายระดับ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน) ได้ให้อำนาจข้าราชการฝ่ายปกครอง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ในการเป็นตัวแทนของรัฐหรือคณะรัฐมนตรี (รัฐบาล) เพื่อทำหน้าที่ในการนำนโยบายแห่งรัฐซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในด้านต่างๆ รวมถึงมติคณะรัฐมนตรีแปลงสู่การปฏิบัติ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศโดยรวม

นอกจากนี้ข้าราชการฝ่ายปกครองยังจะต้องยึดหลักการเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ๗ ประการ ตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบด้วย

- ๑) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
- ๒) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
- ๓) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
- ๔) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
- ๕) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
- ๖) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ
- ๗) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

^{๑๕๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน)), หน้า ๙๘๖.

^{๑๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐๓.

รวมทั้ง การมีส่วนร่วมในรูปแบบประชารัฐ ประกอบด้วย การสร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ ประกอบด้วย หน่วยงานราชการต่างๆ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมและปราชญ์ชาวบ้าน และปัจจุบันยังได้มีการดำเนินงานอำเภอคุณธรรม ซึ่งในการดำเนินงานอำเภอคุณธรรมได้กำหนดเป้าหมายสำคัญไว้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก.) คุณธรรมในการปฏิบัติราชการ หมายถึง หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น และหน่วยงานที่มีสถานที่ตั้งในพื้นที่อำเภอมีแนวทางการปฏิบัติราชการโดยยึดหลักการทรงงาน ๒๓ ประการ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช อันเป็นหลักสำคัญสอดคล้องกับคุณธรรมข้าราชการ และหลักธรรมาภิบาล ในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอ “หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ดังนี้^{๑๖๐}

๑) การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ เห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องรวดเร็วตรงตามความต้องการของประชาชน

๒) ระเบิดจากข้างใน เห็นได้จากการที่พระองค์ทรงมุ่งเน้น เรื่องการพัฒนาคน “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่าต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อนแล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหรือหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

๓) แก้ปัญหาที่จุดเล็ก เห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหามองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็กๆ (Micro) คือ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักมองข้าม

๔) ทำตามลำดับขั้น เห็นได้จาก ในการทรงงานพระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่ายเน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด

๕) ภูมิสังคม เห็นได้จาก การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน

๖) ทำงานแบบองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร เห็นได้จากการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทช.ใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดิน

^{๑๖๐} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ “พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา” หน้า ๑๔

โดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ ๑๐-๑๕ ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ เมื่อมีน้ำใน การทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการ จัดการและการตลาดรวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การ เปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั้นคือ ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ ๑, ๒ และ ๓

๗) ไม่ติดตำรา เห็นได้จากการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ ๙) มีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลม และรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่ เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของคนไทย

๘) ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด เห็นได้จากการที่ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วย ความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ใน ภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก

๙) ทำให้ง่าย เห็นได้จากพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และการแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศตามแนว พระราชดำริดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน และสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพ ความเป็นอยู่และระบบนิเวศน์โดยรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ทรงโปรดที่จะทำ สิ่งที่ยากให้กลายเป็นสิ่งที่ง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้นเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่ง ธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นสิ่งที่ง่ายขึ้นนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑๐) การมีส่วนร่วม เห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึง ทรงนำ “ประชาธิปไตย” มาใช้ในการบริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ ทุกกระดับ ได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน

๑๑) ยึดประโยชน์ส่วนรวม เห็นได้จากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทาน พระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระลึกถึง ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

๑๒) บริการที่จุดเดียว เห็นได้จากการบริการรวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบ เบ็ดเสร็จ หรือ “One Stop Services” ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของ ประเทศไทย โดยทรงใช้ศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการ บริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอรับบริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

๑๓) ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ เห็นได้จากการทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ เห็นได้จากการที่ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเรา ต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิการแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้ พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้แก่ การปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พิน

นอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้เกิดแก่พื้นดินด้วย เห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติและมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันป่าได้อย่างยั่งยืน

๑๔) ใช้อุทธรมปราบอธรรม เห็นได้จากทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่ น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสีย ให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

๑๕) ปลุกป่าในใจคน เห็นได้จากการที่ทรงปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเอง และสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้น ดังนั้นในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน

๑๖) ขาดทุนคือกำไร เห็นได้จาก “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎรซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้

๑๗) การพึ่งตนเอง เห็นได้จากการพัฒนาตามแนวพระราชดำริสเพื่อแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ “พึ่งตนเองได้”

๑๘) พออยู่พอกิน เห็นได้จากการพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้เริ่มจากการเสด็จฯ ไปเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศไทยได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่า มีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกรมีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในชั้น “พออยู่พอกิน” ก่อนแล้วจึงขยายให้มีความสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

๑๙) เศรษฐกิจพอเพียง เห็นได้จากการพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม และสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๒๐) ความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกัน เห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัส เรื่อง ความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพราะเห็นว่าหากคน

ไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติ พัฒนาชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจต่อกันแล้ว ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าอย่างมาก

๒๑) ทำงานอย่างมีความสุข เห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญ และทรงมีความสุขทุกครั้งที่ช่วยเหลือประชาชน

๒๒) ความเพียร เห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มทำโครงการต่างๆ ในระยะเวลาแรก ที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัยมุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

๒๓) รู้ รัก สามัคคี เห็นได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นคำสามคำ ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย กล่าวคือ รู้ (การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา) รัก (คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ สามัคคี (การที่จะลงมือปฏิบัตินั้นควรคำนึงว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจกันเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ข.) คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม หมายถึง ประชาชนในพื้นที่อำเภอมีการประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสังคมซึ่งปัจจุบันเป็นที่น่ายินดีว่าผู้บริหารประเทศและสังคมได้ตระหนักถึงรู้ถึงการส่งเสริมคุณธรรมในตัวบุคคลเห็นได้จากการมีแผนส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ขึ้นมาเป็นแนวทางร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบราชการก็ได้มีการจัดทำประมวลจริยธรรมของแต่ละหน่วยงาน แต่ยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนเนื่องจากเป็นเพียงแนวทางแต่ยังไม่มีบทบัญญัติในการให้คุณให้โทษเท่านั้น

๓.๓.๒ บทบาทในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครอง

บทบาทในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครองได้น้อมนำพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาใส่เกล้าใส่กระหม่อมและใช้เป็นเสมือนดวงประทีปในการให้บริการประชาชน ความเป็นว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”^{๑๖๑} มาเป็นหลักชัยในการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะวิธีทำงานที่มุ่งเพื่อพัฒนาประเทศและชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรเป็นสำคัญด้วยการประยุกต์วิธีการทำงานโครงการพระราชดำริ^{๑๖๒} ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูล, การหาข้อมูลในพื้นที่ (สำรวจพื้นที่ และถามจากประชาชน และเจ้าหน้าที่), ศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ, การดำเนินโครงการ และการติดตามผลงาน ในส่วนบทบาทในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครองเมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและความสำคัญของการปฏิบัติราชการแล้วสามารถจำแนกงานตามภารกิจของ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้เป็น ๕ ด้าน ได้แก่

๑) งานตามภารกิจ (Function) กฎหมายกำหนดไว้แล้วว่าอำนาจหน้าที่ฝ่ายปกครองและวิธี

^{๑๖๑} อาจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร, พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๘), หน้า ๓๗.

^{๑๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘

ปฏิบัติ เช่น ตาม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน อำนาจหน้าที่บริหารราชการตาม กฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง กรม มอบหมาย หรือ ตามที่ผู้บริหารสั่งการ การควบคุมดูแลการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รวมถึงกฎหมายซึ่งมีผลบังคับ ใช้ในการดำเนินงานปัจจุบัน เช่น พระราชบัญญัติอำนวยการความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทาง ราชการ พ.ศ. ๒๕๕๘ พระราชบัญญัติทวงถามหนี้ พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นต้น รวมถึงภารกิจในพื้นที่ (Area) คือ การทำงานและประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรอิสระรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งฝ่ายปกครองต้องใช้ความเป็นผู้นำ ในการตัดสินใจ การสั่งการ สร้างความเชื่อมั่น เชื่อถือ ให้ได้รับความร่วมมือและการยอมรับจะทำให้ การขับเคลื่อนการทำงานประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

๒) งานตามนโยบายรัฐบาล/กระทรวง (Function) ในที่นี้ยังหมายความรวมถึงงานที่ เป็นวาระเร่งด่วนตามสถานการณ์ที่รัฐบาลได้ดำเนินการตามเวลาที่กำหนด ซึ่งอาจจะเป็นวาระ แห่งชาติ เช่น นโยบายรัฐบาล ๑๑ ข้อ นโยบาย คสช.๑๑ ข้อ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วาระเร่งด่วนเรื่องการค้ามนุษย์ การกระตุ้นเศรษฐกิจ การจัดให้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นต้น นโยบายต่างๆ เหล่านี้ เป็นนโยบายหรือเป็นภารกิจหนึ่งของกระทรวงมหาดไทยและเป็นอำนาจหน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติ เพื่อขับเคลื่อนให้เห็นผลเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนมากขึ้น

๓) งานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของกรมการปกครอง และกระทรวงมหาดไทยในระดับพื้นที่ (Area) ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การปฏิบัติงาน บรรลุวัตถุประสงค์และมีความสอดคล้องเห็นผลเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีทีมงานคลังสมอง มาร่วมกันคิดแนวทางการจัดทำ Road map ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อให้มีการปฏิบัติงาน อย่างเป็นระบบและนำไปปฏิบัติได้จริง

๔) งานสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ พื้นที่ซึ่งมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหรือโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการนำแนว ทางทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพระบรมวงศานุวงศ์มาปฏิบัติ เพื่อให้ ประชาชนในพื้นที่เกิดความสามัคคีและมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและชุมชนสามารถพึ่งพา ตนเองได้อย่างยั่งยืน

๕) งานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายเป็นการเฉพาะ หรือไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ ซึ่งภารกิจ ดังกล่าวส่วนใหญ่ภูมิภาคจะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยเฉพาะอำเภอ เนื่องจากในส่วนภูมิภาค หน่วยงานอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่มีจำนวนน้อย และจะอยู่ที่จังหวัด จึงเป็นหน้าที่ของอำเภอที่ต้อง นำไปปฏิบัติ

บทบาทในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครอง ในด้านอำนาจหน้าที่ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นกัน กล่าวคือ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างเป็นทางการของรัฐ โดยเฉพาะในส่วนของการข้าราชการซึ่งเป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระภักดิ์ของพระเจ้าแผ่นดิน มาแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าปัจจุบันจะมีปฏิรูปกระทรวง ทบวง กรม ทำให้เกิดคำเรียก รวมๆ ว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” และเมื่อพิจารณาลงในรายละเอียดของการบังคับใช้กฎหมาย ก็จะเห็น ว่ามีคำเรียกเฉพาะ อาทิเช่น นายทะเบียน พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวน

ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่ถึงอย่างไรบุคคลผู้ทำหน้าที่แทนรัฐทุกตำแหน่งต่างก็มีหน้าที่สำคัญร่วมกัน คือ การให้บริการกับการแก้ไขปัญหาของประชาชนและประเทศชาติ

โดยมีประชาชน หรือพลเมืองของรัฐหรือบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั่นเอง จึงเป็นคำซึ่งมีความหมายรวมถึงข้าราชการ พ่อค้าและประชาชน นั่นเอง

จากความหมายและคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าบุคคลทั้งสองฝ่ายต่าง อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญกัน แตกต่างกันเพียงบทบาทอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเป็นเพียงบุคคลซึ่งรัฐโดยกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ในการ ดำเนินการแทนรัฐ ส่วนประชาชนคือผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยแต่ได้มอบอำนาจให้แก่ตัวแทนหรือ ผู้แทนในการทำหน้าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสมมุติคือรัฐบาล ดังนั้นเมื่อข้าราชการเป็นฝ่ายผู้ให้บริการ ส่วนประชาชนเป็นฝ่ายผู้รับบริการต่างมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและพยายามแสดง บทบาทและทำหน้าที่ให้ถูกต้องสมบูรณ์ก็จะยังประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากได้มีการศึกษาและทำความเข้าใจให้เกิดความเชี่ยวชาญในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นคำสอนในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ ตลอดทั้งเมื่อได้มีการขยายผลนำหลักธรรม ที่เรียกว่า พรหมวิหาร ๔ ในส่วนขององค์ธรรมว่าด้วย “เมตตา” ไปสู่การปฏิบัติในระดับบุคคล คณะ บุคคล และองค์กรสาธารณะต่างๆ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกสามัคคี และความปรองดองสมานฉันท์ ซึ่ง จะเห็นได้จากรอยยิ้มแห่งความเมตตาปราณีปรารภกันต่อกันเป็นเบื้องหน้า

๓.๓.๓ บทบาทในฐานะผู้ให้บริการประชาชน

บทบาทในฐานะผู้ให้บริการประชาชน โดยมีกรมการปกครองเป็นส่วนราชการในการ กำหนดภารกิจ คือ การดูแลงานทะเบียนของประเทศ ประกอบด้วย งานทะเบียนราษฎร งานทะเบียน บัตรประจำตัวประชาชน และงานทะเบียนอื่นๆ รวมถึงการบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางเพื่อการใช้ ประโยชน์ร่วมกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตลอดเวลาที่ผ่านมากรมการปกครองได้มีการพัฒนา ปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี รวมถึงนโยบายรัฐบาลที่มุ่งหวังให้กรมการปกครองเป็นศูนย์กลางการบริหาร ข้อมูลงานทะเบียนของประเทศไทย พร้อมรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงมีความจำเป็นที่ จะต้องพัฒนาระบบบริหารงานทะเบียนให้สามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ โดย กำหนดขอบเขตการพัฒนาเป็น ๕ ด้าน ดังต่อไปนี้

- ๑) ด้านโครงสร้าง
- ๒) ด้านกฎหมาย
- ๓) ด้านบุคลากร
- ๔) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- ๕) ด้านการให้บริการงานทะเบียน

ในส่วนบทบาทในฐานะผู้ให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นส่วนราชการสังกัดที่ทำการปกครองอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ภายในอาคาร ที่ว่าการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีนายทะเบียนอำเภอและผู้ช่วยนายทะเบียน อำเภอเป็นนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียน มีหน้าที่รับผิดชอบและควบคุมการปฏิบัติงานการ

ทะเบียนราษฎรในเขตอำเภอ^{๑๖๓} ซึ่งในส่วนรายละเอียดของการให้บริการประกอบด้วย การแจ้งการเกิด การแจ้งการปลูกสร้างบ้าน การแจ้งการย้ายที่อยู่ และการแจ้งการตาย รวมตลอดทั้งการแจ้งแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการทางการทะเบียนราษฎรซึ่งต้องอาศัยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ (ฉบับรวมแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๕)^{๑๖๔} นอกจากนี้ยังมีกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัวที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและกำหนดหน้าที่ของบุคคล ได้แก่ การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนการหย่า การจดทะเบียนรับรองบุตร การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม การบันทึกทะเบียนฐานะของภริยา และการบันทึกทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว^{๑๖๕} การปฏิบัติงานทะเบียนชื่อบุคคลและการใช้คำนำหน้านาม ได้แก่ คำนำหน้านาม ชื่อตัว ชื่อรอง และชื่อสกุล^{๑๖๖} และการทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ได้แก่ การขอมีบัตร การขอมีบัตรใหม่ และการเปลี่ยนบัตร^{๑๖๗}

ในส่วนของงานบริการที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคมโดยรวม เห็นได้จากงานบริการประชาชนในบทบาทของข้าราชการฝ่ายปกครอง ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความสำคัญในด้านต่างๆ ซึ่งหากมีการปฏิบัติที่บกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ก็จะกลายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเช่นกัน ดังต่อไปนี้

- ก. ทางด้านกฎหมาย คือ ใช้เป็นเอกสารทางกฎหมายที่มีอำนาจใช้บังคับให้ต้องปฏิบัติ หรือ ละเว้นการปฏิบัติ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีความผิดและจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นๆ
- ข. ทางด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ คือ มีงานทะเบียนหลายประเภทมีส่วนสำคัญในการรักษาความมั่นคงของชาติ เช่น งานทะเบียนราษฎร ใช้เป็นหลักฐานในการแยกแยะตัวบุคคลที่เป็นคนต่างด้าวออกจากคนสัญชาติไทย การพิสูจน์ด้วยบุคคลสัญชาติไทยในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน การควบคุมการจดทะเบียนอาวุธปืน การจัดทำทะเบียนสัตว์พาหนะ การจัดทำทะเบียนเกาะ เป็นต้น
- ค. ทางด้านการเมือง คือ ใช้เป็นหลักฐานในด้านการกำหนดหน่วยเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสิทธิทางการเมืองของพลเมืองในการเลือกตั้งนั้นๆ
- ง. ทางด้านการศึกษา คือ ใช้เป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางแผนการศึกษาของชาติ การจัดสรรงบประมาณ การจัดสร้างโรงเรียนเพิ่มเติม การจัดสร้างอาคารเรียน

^{๑๖๓} สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, **คู่มือปฏิบัติการทะเบียนราษฎรและสัญชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตาธิดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

^{๑๖๔} สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, **คู่มือปฏิบัติการทะเบียนราษฎรและสัญชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตาธิดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๗.

^{๑๖๕} ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, **คู่มือปฏิบัติงานทะเบียนครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตาธิดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

^{๑๖๖} ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, **คู่มือปฏิบัติงานทะเบียนชื่อบุคคลและการใช้คำนำหน้านาม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตาธิดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๑๖๗} ส่วนบัตรประจำตัวประชาชน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, **คู่มือปฏิบัติงานบัตรประจำตัวประชาชน ๒๕๕๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธิตาธิดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

จ. ทางด้านการสาธารณสุข คือ การจดทะเบียนในส่วนที่เกี่ยวกับการเกิด การตาย การจดทะเบียนสมรส การหย่า นับว่าเป็นข้อมูลด้านสถิติที่นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาอนามัยและการวางแผนครอบครัว

ฉ. ทางด้านการปกครอง คือ ใช้การจัดตั้งจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมอาชีพราษฎร การเคลื่อนย้ายประชากร การแรงงาน รวมทั้งการจัดตั้งหน่วยราชการ อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับท้องที่และสัดส่วนความต้องการของประชาชน

ช. ทางด้านสิทธิของประชาชน คือ เอกสารการทะเบียนหลายประเภท ก่อให้เกิดสิทธิแก่ประชาชนหลายประการ เช่น แสดงฐานะ สัญชาติ สถานะครอบครัว การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์จากการจดทะเบียนนิติกรรม หรือพินัยกรรม รวมทั้งการจดทะเบียนครอบครัวในลักษณะต่างๆ เช่น สมรสหย่า รับรองบุตร รับบุตรบุญธรรม เป็นต้น

จากขอบเขตและความสำคัญในเนื่องงานการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอในตำแหน่งต่างเป็นผู้รับผิดชอบจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาในทางกายภาพและคุณธรรมในตัวบุคคลของเจ้าหน้าที่ในทุกกระดับ โดยการการสะท้อนภาพในความเป็นจริงโดยเฉพาะความสำคัญและปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและร่วมกันวิจัยค้นหาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขงานบริการให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ตามกฎหมาย ยังผลให้บุคคลได้ใช้หรือรับการคุ้มครองโดยผลของกฎหมายและเกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืนโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาใช้ร่วมกับการทำหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการ

๓.๓.๔ บทบาทด้านอื่นๆ

ส่วนบทบาทที่สำคัญในด้านอื่นๆ อาทิเช่น การช่วยเหลือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน/หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศชาติ และสังคมโลก ภายใต้แนวคิดเรื่อง ความซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ความพอเพียง และการมีจิตสาธารณะ คือ ความรู้สึกส่วนบุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วมซึ่งปรากฏออกมาจากภายในจิตใจของบุคคลโดยอัตโนมัติ โดยจะพัฒนาจิตสาธารณะในตัวบุคคลโดยเฉพาะในส่วนของผู้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้ก็จำเป็นที่จะต้องมีความอดทน เบื้องต้นคือความเมตตาเป็นตัวนำหน้า และตามด้วยความกรุณา อีกทั้งยังต้องอาศัยพุทธธรรมส่งเสริมสนับสนุน อาทิเช่น ความวิริยะ ความขยัน อดทน มาประกอบเพิ่มกำลังในขณะทำหน้าที่ให้บริการไม่ว่าจะเป็นการรับแจ้ง การรับคำร้อง การอนุมัติ อนุญาต ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้รวมถึงความรู้สึกแห่งจิตใจเกี่ยวกับงานสาธารณะที่เรียกโดยทั่วไปว่า “จิตสาธารณะ” ด้วยเหตุที่จิตเป็นสิ่งซึ่งไม่สามารถจับต้องได้เนื่องจากเป็นนามธรรมจึงมีเพียงการพัฒนาโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้เกิดจิตดีขึ้นมาทำประโยชน์สาธารณะ โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะขอยกเอาหลักธรรมและแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะมาทำการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคนเป็นสิ่งสำคัญกว่าการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วยการนำหลักธรรมและปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมอันเป็นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์คือ เมตตา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตัวบุคคลผู้ให้บริการและสามารถสร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างผู้ให้บริการในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐกับผู้รับบริการในฐานะประชาชนผู้เข้ารับบริการ โดยจะได้อาศัยหลักความเมตตาธรรม เป็นจุดเริ่มต้นในการเชื่อมต่อกับความรู้สึกที่จะก่อให้เกิดองค์ธรรมในลำดับต่อมาคือ กรุณา

ซึ่งในส่วนของกรณานี้จะนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างบุคคลและสังคมโดยรวม กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รู้และเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทว่าด้วยพรหมวิหาร ๔ อย่างกระจ่างแจ้ง จนเกิดศรัทธานำไปสู่การน้อมนำสู่การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันและการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างเต็มกำลังสติปัญญาความรู้ความสามารถตลอดทั้งตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลซึ่งอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะเกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือจริยธรรมทางด้านจิตใจอันนำไปสู่การแสดงออกทางกายที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นโดยรวมเรียกปรากฏการณ์ว่า “การทำความดีด้วยหัวใจ” โดยในปัจจุบันในหลวงรัชการที่ ๑๐ ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานแนวทางในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรมข้อนี้ภายใต้ชื่อว่า “จิตอาสา” ภายใต้ชื่อโครงการว่า จิตอาสาเราทำความดีด้วยหัวใจ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นหากองค์กรธรรมาด้วยเมตตาได้ถูกนำมาศึกษาวิจัยเพื่ออธิบายในลักษณะการปฏิบัติเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในคุณงามความดีของการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” โดยเฉพาะบุคคลซึ่งทำหน้าที่ใช้อำนาจรัฐที่เรียกว่า “ข้าราชการ” กับบุคคลซึ่งอยู่ภายในรัฐที่มีหน้าที่และต้องการได้รับการคุ้มครองสิทธิตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เรียกว่า “ประชาชน” ซึ่งหากบุคคลทั้งสองเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาความรู้สึกระหว่างกันก็เชื่อว่าบุคคลทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ ดังนั้นเมื่อหน้าที่หลักอันสำคัญของข้าราชการทุกคนจะทำหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนหากสามารถศึกษาจนเกิดความเข้าใจ เข้าถึง และเชื่อมั่นในผลของการปฏิบัติตามองค์ธรรมว่าด้วยเมตตาก็จะสามารถพัฒนาความรู้สึกจิตสาธารณะได้อย่างสมบูรณ์

๓.๔ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย สังกัดฝ่ายทะเบียนและบัตร ที่ทำการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์และไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ขึ้นตรงการบังคับบัญชาต่อสำนักทะเบียนจังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งภารกิจสำคัญในการให้บริการงานด้านการทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน ตลอดทั้งงานทะเบียนในความรับผิดชอบของกรมการปกครองรวมถึงงานสนับสนุนภารกิจของส่วนราชการอื่นๆ ซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยฐานข้อมูลทะเบียนกลางของประเทศในการบูรณาการใช้ข้อมูลร่วมกัน เช่น การเลือกตั้งทุกระดับ, การใช้เลขประจำตัวประชาชนในการอ้างอิงตรวจสอบรายการส่วนบุคคลเพื่อการบริหารของทุกระบบกรมภายใต้กรอบแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เห็นได้จากการพัฒนาระบบบัตรประจำตัวประชาชนแบบเอนกประสงค์และการจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ (การสแกนเอกสารจัดเก็บในฐานข้อมูลทะเบียนกลาง) และด้วยเหตุผลที่ว่าในอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการข้อมูลประชากรจะยังมีความสำคัญเนื่องจากปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารและการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างประเทศต่างๆ ในโลกก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างเห็นได้ชัด อาทิ เช่นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านและรวดเร็วก่อให้เกิดความเห็นต่างทางความคิด การพัฒนาเทคโนโลยีด้านระบบสื่อสารข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนและการทำธุรกรรมด้านการเงินโดยผ่านโทรศัพท์สมาร์ทโฟน รวมทั้งการก่อกวนสิทธิในทางครอบครัว (การจดทะเบียนสมรสกับบุคคลต่างด้าว) โดยไม่มีพรมแดนประเทศในการขัดขวางเนื่องจากแต่ละประเทศต่างก็มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการคุ้มครองพลเมืองของตนเองทำให้ทุกรัฐต่างก็พัฒนาระบบฐานข้อมูล

ของประชากรเพื่อบริหารและคุ้มครองสิทธิของประชากรตลอดทั้งเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงแห่งรัฐของนครรวมถึงใช้ในการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการพัฒนาประเทศ จากเหตุผลข้างต้นทำให้เห็นถึงปัญหาในภาพรวมของประเทศ และสังคมโลกในอนาคต ในที่นี้จะผู้วิจัย จะได้ทำการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและความสำคัญตลอดทั้งแนวทางในการป้องกันแก้ไข ปัญหาและพัฒนาให้เกิปัญหาดังกล่าวข้างต้นซึ่งมีปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนให้เกิดปัญหาด้านการ ทะเบียน คือ ความสลับซับซ้อนของข้อเท็จจริงและความแตกต่างแห่งบทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละ ประเทศด้วยการทำวิจัยเนื่องานดังกล่าวข้างต้น ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในปัจจุบันก็ได้เกิด ปัญหาอาทิเช่นความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงบริการของรัฐ การปฏิเสธการให้บริการเพื่อหลบหลีก ความรับผิดชอบละเมิด และความไม่สมบูรณ์แห่งการจัดทำเอกสารทางการทะเบียนเพื่อคุ้มครองสิทธิ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าวิธีการและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวิธีการสร้างทรัพยากร มนุษย์ให้มีศักยภาพในทางความคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารด้วยสติรู้ตัวและปัญญาคิด ซึ่งจะต้องใช้เครื่องมือสำคัญก็คือหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐ มาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาในทุกๆ ด้านที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้น ณ สำนักทะเบียนอำเภอ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านงานทะเบียนราษฎร งานทะเบียนครอบครัว งานทะเบียน ทั่วไป และงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ โดยอาศัยหลักเมตตาธรรมมาศึกษาและประยุกต์ เพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานทะเบียนดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ สภาพปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎร

ปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎร พบว่ามีประเด็นสำคัญอยู่ที่เรื่องสัญชาติกล่าวคือตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้มุ่งที่จะให้การคุ้มครองสิทธิพลเมืองในบังคับแห่งรัฐตนจึงได้มีกฎหมาย เกี่ยวกับสัญชาติเห็นได้จากการสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อป้องกันและ แก้ไขปัญหาบุคคลไร้รัฐในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ก็พบว่ามี ปัญหาเรื่องการไม่มีสัญชาติของบุคคลอันเกิดจากปัญหาฐานะทางครอบครัวยากจนต้องเคลื่อนย้ายที่ อยู่เพื่อทำงานหารายได้จนเป็นเหตุให้ไม่ได้แจ้งการเกิดให้กับบุตร และการไม่สามารถรวบรวม พยานหลักฐานทางเครือญาติตามหลักสายโลหิต เนื่องจากเสียชีวิตหรือเรื่องราวได้เกิดขึ้นมานานแล้ว ก่อให้เกิดสภาพปัญหาการไม่มีชื่อในสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) และการไม่สามารถขอมีบัตร ประจำตัวประชาชนได้ ซึ่งมีต้นเหตุจากการไม่เห็นความสำคัญของการแจ้งการเกิดเพราะต้องหารายได้ เลี้ยงชีวิตและปล่อยให้เวลาล่วงเลยมานาน อาทิเช่นบุคคลผู้สืบเชื้อสายคนไทยและหรือเกิดบนดินแดน ไทยและยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน เช่น บุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนหรือบุคคลไร้รัฐ

๓.๔.๒ สภาพปัญหาด้านงานทะเบียนครอบครัว

บทบัญญัติแห่งระเบียบกฎหมาย และหนังสือสั่งการมีความหลากหลายแตกต่างในประเด็นแก้ปัญหา เฉพาะหน้าทั้งนี้เพื่ออุดช่องว่างแห่งกฎหมายทำให้การพิจารณาองค์ประกอบและการปฏิบัติตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุมัติ อนุญาต รวมทั้งการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองอื่นๆ มีความสลับซับซ้อนโดยเฉพาะในประเด็นที่กฎหมาย

ให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจก็จะมีผลแตกต่างตามคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการให้บริการ การปฏิเสธการให้บริการเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในทางละเมิดหากเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจได้สั่งการพิจารณาอนุญาต อนุมัติ หรือออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่เป็นไปในหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาก็คือการขาดประสบการณ์และศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายยังไม่ท่องแท้โดยเฉพาะการเข้าถึงเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่สมบูรณ์ในการออกเอกสารสิทธิคุ้มครองและอ้างสิทธิในทางครอบครัว (ทายาทและมรดก) อาทิเช่น การจดทะเบียนสมรสหรือการจดทะเบียนรับรองบุตร หรือการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม แต่มีผลเป็นโมฆียะหรือโมฆะ (ไม่มีผลคุ้มครองหรือบังคับตามกฎหมายเพราะไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย) ตลอดทั้งการที่บุคคลสัญชาติไทยได้ไปมีนิติสัมพันธ์ในทางครอบครัวซึ่งได้จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายประเทศนั้นๆ ต่อมาได้นำหลักฐานดังกล่าวซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศมาแปลเป็นภาษาไทยผ่านการรับรองโดยกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ แล้วนำมาเขียนไว้เป็นหลักฐานภาษาไทย เพื่อใช้อ้างอิงและพิสูจน์สิทธิเรียกว่า บันทึกในทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว (ค.ร. ๒๒) จำต้องให้ความสำคัญในการแปลเอกสารและการนำใจความสำคัญแห่งเอกสารสิทธิซึ่งจัดทำในต่างประเทศตามบทบัญญัติแห่งประเทศนั้นๆ มาบันทึกสรุปย่อเป็นภาษาไทย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการออกเอกสารหนังสือสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยต่อไป

๓.๔.๓ สภาพปัญหาด้านงานทะเบียนทั่วไป พบว่ามีประเด็นสำคัญอยู่ที่เรื่องจำนวนตัวบทบัญญัติแห่งระเบียบกฎหมาย และหนังสือสั่งการมีหลายฉบับ (ยกเลิกแก้ไขเปลี่ยนแปลง) ความหลากหลายแตกต่างทั้งนี้เพื่ออุดช่องว่างแห่งกฎหมายทำให้การพิจารณาองค์ประกอบและการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุมัติ อนุญาต รวมทั้งการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองอื่นๆ มีความสลับซับซ้อนโดยเฉพาะในประเด็นที่กฎหมายให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจก็จะมีผลแตกต่างตามคุณลักษณะและประสบการณ์ในการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการให้บริการ การปฏิเสธการให้บริการเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในทางละเมิดหากเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจได้สั่งการพิจารณาอนุญาต อนุมัติ หรือออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่เป็นไปในหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาจากการขาดประสบการณ์และศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายยังไม่สามารถเข้าถึงเจตนารมณ์แห่งกฎหมายก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันแก้ไขและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม อาทิเช่นการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขายทอดตลาดและค้าของเก่า การพนัน สถานบริการ และโรงแรม ซึ่งในทางปฏิบัติมีหลายชนิด หลายประเภท ตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายในการควบคุมการประกอบกิจการในทางประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์สาธารณะ

๓.๔.๔ สภาพปัญหาด้านงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ พบว่ามีประเด็นสำคัญอยู่ที่เรื่องการไม่มีหน่วยงานอื่นใดของรัฐทำหน้าที่ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านเอกสารให้แก่ประชาชน เนื่องจากเป็นปัญหาความเดือดร้อนที่มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นแล้วอดีตแต่ปัจจุบันไม่สามารถค้นหาหลักฐานเอกสารหรือพยานบุคคลมาแสดงเพื่อปรับเข้ากับข้อกฎหมายในการขอรับ

สิทธิเกี่ยวกับเรื่องการพิจารณาสั่งอนุมัติ อนุญาต รวมทั้งการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองอื่นๆ อีก ทั้งปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐเกิดขึ้นมากมายต่างก็มีระเบียบกฎหมายโดยเฉพาะที่ได้ให้อำนาจในการ ใช้ดุลพินิจก็จะมี ความเข้มงวดตามคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็น ธรรมในการให้บริการ การปฏิเสธการให้บริการเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในทางละเมิดหากเจ้าหน้าที่ ผู้ใช้ดุลพินิจได้สั่งการพิจารณาอนุญาต อนุมัติ หรือออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่เป็นไปในหน้าที่ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาก็คือเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับเอกสารที่ต้องการค้นหามาอ้างอิงแก่หน่วยงานของรัฐที่ปฏิเสธในการที่จะดำเนินการต่อตาม ความประสงค์ของผู้เดือดร้อนได้มีเกิดขึ้นหรือมีการบันทึกไว้นานแล้วในอดีตและปัจจุบันไม่สามารถ ค้นหาได้หรือถ้าสามารถค้นหาได้ก็ขัดแย้งในทางตัวอักษรตัวเลขหรือข้อความอื่นใดในอันที่จะใช้พิสูจน์ สิทธิในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน อาทิเช่น กรณีเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เป็น ผู้รับผิดชอบเฉพาะเรื่อง (มรดกที่ดิน) ได้ปฏิเสธการดำเนินการต่อให้โดยอ้างว่าต้องค้นหาหลักฐานมา แสดงยืนยันหรือได้รับหนังสือรับรองจากนายอำเภอท้องที่จึงจะดำเนินการต่อไปให้ เช่น กรณีไม่ สามารถค้นหาหลักฐานแสดงการตาย (มรณบัตร) ของเจ้ามรดกหรือทายาทลำดับต่างๆ ของเจ้ามรดก ได้, การบันทึกชื่อตัวชื่อสกุลของผู้มีกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินไม่ตรงกับใบมรณบัตรของผู้มีกรรมสิทธิ์ใน โฉนดที่ดิน, หรือแม้แต่การออกหนังสือเพื่อรับรองการใช้อำนาจปกครองบุตรแต่เพียงฝ่ายเดียวของ มารดาเนื่องจากมารดามีได้สมรสกับบิดาหรือบิดามีได้จดทะเบียนรับรองบุตรหรือมิได้มีคำพิพากษาให้ เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา จึงเห็นได้ว่าเป็นปัญหาซึ่งจะยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องเรื่อยไป เนื่องจากการแก้ไขปัญหาของประชาชนเกี่ยวกับเอกสารอันเกิดจากการบันทึกหรือการจัดทำขึ้น ในอดีตและปัจจุบันซึ่งมีความขัดแย้งไม่สอดคล้องตรงกันเป็นเหตุให้หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เฉพาะเรื่อง นั้นๆ ในปัจจุบันได้เรียกหาหลักฐานและปฏิเสธการดำเนินการต่อให้แก่ประชาชนจนกว่าจะหา หลักฐานมาแสดงความไม่ตรงหรือหนังสือรับรองจากนายอำเภอท้องที่เพื่อจัดการกับปัญหาความ เดือดร้อนในการที่ประชาชนไม่สามารถหาเอกสารมาแสดงได้

ดังนั้น จึงพบว่าสภาพปัญหาการให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญเช่น การที่ยังมีบุคคลในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีสภาพเป็นบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน, ความไม่สมบูรณ์แห่งเอกสารสิทธิเพื่อการ ค้ำครองหรือการอ้างสิทธิทางกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว, ความไม่สงบเรียบร้อยใน สังคมหรือการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม และความเดือดร้อนของประชาชนในทุกๆ เรื่องซึ่ง เกี่ยวเนื่องกับการไม่สามารถค้นหาหลักฐานเอกสารสำคัญต่างๆ ซึ่งเคยเกิดขึ้นหรือเคยมี/ไม่มีในอดีต และเวลาได้ล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบัน โดยเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด บุรีรัมย์จึงได้อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในอันที่จะทำการสอบสวนข้อเท็จจริงโดย พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง (ปลัดอำเภอ) เพื่อสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ (พยาน เอกสาร, พยานบุคคล และวัตถุพยาน) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงแล้วสรุปเป็นหนังสือรับรองเพื่อ บรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน (บำบัดทุกข์ บำรุงสุข)

๓.๕ สรุป

จากข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ ภูมิสังคม และบทบาทอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ (ข้าราชการ ฝ่ายปกครอง) ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายใต้ตัวแปรหลักที่สำคัญ คือ ประชาชน (ผู้รับบริการ)

โดยเฉพาะการนำบริการภาครัฐไปสู่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการรับแจ้ง การรับคำร้อง การอนุญาต การอนุมัติ ล้วนแล้วแต่มุ่งสู่ผลลัพธ์และประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวที่ว่า “งานสัมฤทธิ์ ชีวิตรื่นรมย์” ประกอบกับสังคมไทยมีประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนโดยการศึกษาทำความเข้าใจให้กระจ่างหมดความสงสัยจนเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในผลแห่งการปฏิบัติตลอดทั้งนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาตนเองเป็นเบื้องต้นจนก่อเกิดสู่การที่ตัวบุคคลร่วมกันประพฤติปฏิบัติหลักธรรมในการดำเนินชีวิตและทำหน้าที่ที่ถูกต้องด้วยความไม่ประมาท จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาศึกษาและประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับรู้ถึงปัญหาเกี่ยวกับการกระทำ (การให้บริการ/ทำหน้าที่) ของเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการฝ่ายปกครองในทุกระดับ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่ามีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมโดยรวมไปภายหน้าทั้งด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านอื่นๆ ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุแห่งปัญหาและวิธีการป้องกันขจัดแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ เช่น งานทะเบียนราษฎรและสัญชาติเป็นปัญหาด้านความมั่นคงภายในประเทศซึ่งต้องขจัดปัญหาด้วยการใช้หลักเมตตาและกรุณาในการพยายามที่จะแสวงหารวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อสรุปขออนุมัติเพิ่มชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) หรือกำหนดประเภทและสถานะของบุคคล งานทะเบียนครอบครัวเป็นปัญหาด้านความการรับรองและคุ้มครองสิทธิซึ่งต้องขจัดปัญหาด้วยการใช้หลักเมตตาและวิริยะในอันที่จะศึกษาทำความเข้าใจในการปรับข้อเท็จจริงกับข้อกฎหมาย เพื่อรับรองคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ งานทะเบียนทั่วไปเป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีซึ่งต้องขจัดปัญหาด้วยการใช้หลักเมตตาและความเพียรในอันที่จะศึกษาทำความเข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อสามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ งานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเป็นปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนซึ่งต้องขจัดปัญหาด้วยความเมตตาและกรุณาในอันที่จะรับฟังปัญหาความเดือดร้อน เพื่อทราบข้อเท็จจริงแล้วจึงสอบปากคำ (ป.ค. ๑๔) ก่อนที่จะอนุมัติให้ออกหนังสือรับรองจึงถือได้ว่าสภาพงานการให้บริการแต่ละด้านดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญควรอย่างยิ่งที่จะพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้ลดน้อยหรือหมดสิ้นไป ทั้งนี้โดยการสะท้อนผลการปฏิบัติด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันประเสริฐและมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดเห็นได้จากหลักการทรงงานทั้ง ๒๓ ประการ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (ในหลวงรัชกาลที่ ๙) ได้ทรงมีพระเมตตาการุณยศึกษา ทดลอง และพัฒนาด้วยพระองค์เองปรากฏเป็นประจักษ์พยาน คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในภูมิภาคต่างๆยังผลเกิดเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้ทรงอาศัยแนวทางทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสำเร็จอย่างยั่งยืน รวมทั้งบทพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ก็ทรงมีพระเมตตาประยุกต์หลักธรรมว่าด้วยความเพียรมาใช้ในการแก้ไขสังคมอวิชชา (ความโลภ ความโกรธ และความหลง) และการส่งเสริมคนดีให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสังคม (วิธีการขยายพันธุ์มะม่วงพันธุ์ดีซึ่งถูกผู้คนโค่นถอนเพื่อจะกินผลมะม่วงอันมีรสดี)

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ฝ่ายปกครองในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๔.๑ การประยุกต์เมตตาในการให้บริการแก่ประชาชนด้านงานทะเบียน

คำว่า “ประยุกต์” หมายถึง ปรับใช้ประโยชน์ ดังนั้นวิธีการบูรณาการ (Intergration) แบบนี้ จึงเป็นการศึกษาแบบธรรมประยุกต์ ซึ่งหมายถึงการปรับใช้ธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ โดยอาศัยศาสตร์สมัยใหม่เป็นสะพาน วิธีการนี้ นอกจากจะทำให้ธรรมะเป็น “อภิปรัชญา”^{๑๖๘} คือ ไม่ล้าสมัย เพราะสามารถปรับเข้ากับวิถีแห่งชีวิตของทุกคนทุกยุคทุกสมัย แล้วยังจะเป็นการช่วยนำศีลธรรมกลับมาสู่โลกนี้อีกด้วย ส่วนการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองประชาชนในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติที่เห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมก็คือ การพัฒนาจิตใจและสังคม^{๑๖๙} ด้วยการทำหน้าที่เกี่ยวกับงานการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จะเห็นได้ว่าเป็นงานเกี่ยวกับการให้บริการเพื่อรับแจ้ง และออกเอกสารสิทธิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิตลอดทั้งเป็นหลักฐานในการพิสูจน์สิทธิของประชาชน เห็นได้จากลักษณะของเนื้อหาางานดังนี้

๑) งานทะเบียนราษฎร

เมื่อมีการเกิดก็ต้องมีการแจ้งการเกิดเพื่อออกสูติบัตร (ท.ร.๑/ท.ร.๓) เมื่อมีการปลูกสร้างบ้านใหม่ก็ต้องมีการกำหนดเลขหมายประจำบ้าน (บ้านเลขที่) เมื่อมีการย้ายที่อยู่ทางกายภาพก็ต้องมีการแจ้งการย้ายที่อยู่เข้าหรือออก (ท.ร.๖) และเมื่อมีการตายก็ต้องมีการแจ้งการตายเพื่อออกมรณบัตร (ท.ร.๔) ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นเป็นการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกฎหมายว่าด้วยสัญชาติเพราะบุคคลผู้จะมีชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) จะต้องเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติไทยเท่านั้น ต่อจากนั้นประชาชนหรือราษฎรเมื่อเจริญเติบโตจนกระทั่งอายุครบ ๗ ปี บริบูรณ์ กฎหมายก็ยังได้บัญญัติให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยยื่นคำขอมมีบัตรประจำตัว

^{๑๖๘} อภิปรัชญา หมายความว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติโดยไม่จำกัดกาลเวลา ไม่ขึ้นกับกาลเวลา ให้ผลทุกเมื่อทุกโอกาส ให้ผลตามลำดับแห่งการปฏิบัติ คือ ได้บรรลุเมื่อใดก็ได้รับผลเมื่อนั้น ได้บรรลุถึงระดับไหนก็ให้ผลในระดับนั้นเมื่อนั้นทั้งความจริงความแท้แห่งพระธรรมนี้ไม่มีกำหนดอายุกาล จริงแท้อยู่ตลอดกาล จริงแท้อย่างนั้นทุกยุคทุกสมัย ด้วยเหตุนี้ พระธรรมจึงได้ชื่อว่า อภิปรัชญา (ไม่ขึ้นกับกาลเวลา) ดูเพิ่มเติมใน พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘), หน้า

^{๑๖๙} พระธรรมโกศาจารย์, วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่, หน้า ๕๔

ประชาชน เพื่อได้รับการรับรองและอ้างสิทธิในด้านภาพถ่ายใบหน้า จึงเห็นได้ว่าบัตรประจำตัวประชาชนมีพื้นฐานมาจากการมีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือโดยหลักดินแดนซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นมีชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔)

๒) งานทะเบียนครอบครัว

เมื่อสภาพบุคคลเริ่มแต่เกิดอยู่รอดเป็นทารกและเจริญวัยเติบโตตามลำดับจนถึงวัยอันควรมีครอบครัวบุคคลจึงต้องการให้กฎหมายรับรองคุ้มครองสิทธิโดยการจดทะเบียนสมรส ซึ่งต่อมาหากมีความจำเป็นด้วยเหตุผลต่างไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ก็ต้องการให้กฎหมายเข้ามารับรองคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลโดยการจดทะเบียนการหย่า ส่วนกรณีความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงซึ่งได้อยู่กินฉันท์สามีภรรยาจนให้กำเนิดบุตรซึ่งเรียกว่าผู้สืบสันดานขึ้นก็มีความประสงค์ให้กฎหมายรับรองคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรก็โดยการจดทะเบียนรับรองบุตรโดยมีเงื่อนไขว่าชายและหญิงไม่ประสงค์ที่จะจดทะเบียนสมรสกันหรือมีเหตุผลว่าชายหรือหญิงซึ่งเป็นบิดามารดาอยู่ระหว่างต่างฝ่ายต่างมีคู่สมรสตามกฎหมายอยู่แล้ว ตลอดทั้งกรณีที่ชายและหญิงซึ่งอยู่กินฉันท์สามีภรรยากันแต่ไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้แต่ก็มีความประสงค์ให้กฎหมายรับรองคุ้มครองสิทธิบุคคลเกี่ยวกับการเป็นบุตรตามกฎหมายหรือเรียกว่าทนายทงได้ใช้วิธีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมซึ่งต่อมาบิดาหรือมารดาบุญธรรมและผู้เป็นบุตรบุญธรรมมีความประสงค์จะยกเลิกความสัมพันธ์และผลการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายก็ใช้การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม ส่วนการบันทึกทะเบียนฐานะแห่งภรรยาซึ่งปัจจุบันยังมีการให้บริการแต่ไม่มีบุคคลผู้มีความสมบัติที่จะดำเนินการได้ รวมทั้งทะเบียนครอบครัวประเภทสุดท้ายเรียกว่า ทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว ซึ่งมีหลักสำคัญของบุคคลสัญชาติไทยฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงได้ไปมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวตามกฎหมายในต่างประเทศและมีความประสงค์ให้ประเทศไทยรับทราบหรือรับรองความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยการนำหลักฐานการกระทำตามกฎหมายในต่างประเทศมาแปลเป็นภาษาไทยแล้วนำไปให้กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศตรวจรับรองคำแปลและความถูกต้องของเอกสารหลักฐานก่อนนำมาให้อำเภอจัดทำบันทึกฐานะแห่งครอบครัว (คร.๒๒) ขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

๓) งานทะเบียนทั่วไป

เมื่อบุคคลได้แจ้งและยื่นคำร้องในการขอให้ทางราชการจัดทำเอกสารเพื่อใช้อ้างในการรับรองสิทธิตามกฎหมายแล้ว ในการดำเนินชีวิตของประชาชนยังต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกจึงต้องมีการแสดงข้อมูลส่วนบุคคลเรียกว่า ชื่อตัว ชื่อรอง และชื่อสกุล เพื่อให้สามารถจำแนกแยกแยะความแตกต่างระหว่างตัวบุคคลกับสถานความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม รวมทั้งการดำเนินการในลักษณะทะเบียนทั่วไป อาทิเช่น ทะเบียนสมรส (การรวมคนเพื่อประโยชน์สาธารณะ) ทะเบียนมูลนิธิ (การรวมเงินหรือทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สาธารณะ) หรือแม้แต่การแสดงเจตนาในการจัดการทรัพย์สินภายหลังการตายที่เรียกว่า พินัยกรรม ตลอดทั้งทะเบียนเพื่อความมั่นคงภายในประเทศ เช่น ทะเบียนสุสานและฌาปนสถาน ทะเบียนเกาะ ทะเบียนสัตว์พาหนะ เป็นต้น

๔) งานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน

เมื่อบุคคลนับแต่เวลาวันแรกเกิดเรื่อยมาจนถึงวันที่อายุครบ ๗ ปีบริบูรณ์ ก็จะสามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกเรียกว่าการยื่นคำขอมีบัตร ส่วนกรณีการยื่นคำขอมีบัตรใหม่ คือบุคคลซึ่งเคยมีภาพใบหน้าอยู่ในฐานะข้อมูลทะเบียนบัตรแต่บัตรหมดอายุหรือไม่สามารถใช้บัตรประจำตัวประชาชนซึ่งเป็นบัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card)^{๓๗๐} ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ที่มีลักษณะพิเศษคือมีการฝังไมโครชิพ (Micro Chip) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดเก็บข้อมูลและใช้เป็นกุญแจในการพิสูจน์ตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของบัตรซึ่งเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศในภาพรวมให้ดียิ่งขึ้นและใช้แสดงตนเพื่อขอรับบริการต่างๆ จากภาครัฐ กับเครื่องอ่านบัตร (Reader Chip) ได้ รวมทั้งกรณีการยื่นคำขอเปลี่ยนบัตรก็ถือเป็นกรณีบัตรประจำตัวประชาชนยังสามารถใช้ราชการได้ แต่ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุลและเปลี่ยนชื่อตัวและชื่อสกุล หรือแม้แต่การเปลี่ยนที่อยู่ซึ่งเจ้าของบัตรประจำตัวประชาชนมีความประสงค์จะขอเปลี่ยนบัตรเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้บัตรประจำตัวประชาชนที่เจ้าของรายการมีการเปลี่ยนที่อยู่สามารถใช้บัตรประจำตัวประชาชนได้ต่อไป

๕) งานทะเบียนหรือหนังสือรับรองอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ

นอกจากงานให้บริการเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร การทะเบียนครอบครัว การทะเบียนทั่วไป การทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน และการทะเบียนอื่นในความรับผิดชอบของกรมการปกครองรวมตลอดทั้งงานในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ได้ให้อำนาจอันสำคัญยิ่งแก่นายอำเภอท้องที่ คือ อำนาจในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในเขตท้องที่การปกครองของตนเอง ปัจจุบันจึงได้กลายเป็นช่องทางในการให้บริการประชาชนที่สำคัญในการให้บริการช่วยเหลือหรือการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอาทิเช่น การออกหนังสือรับรองสถานที่เกิดจะใช้ในกรณีประชาชนไม่มีหรือเคยมีสูติบัตรปัจจุบันไม่สามารถค้นหาหรือมีเอกสารอื่นใดเพื่อใช้ในการอ้างอิง การออกหนังสือรับรองการตายจะใช้ในกรณีประชาชนซึ่งมีฐานะเป็นผู้สืบสันดาน ทายาท เครือญาติ หรือผู้มีส่วนได้เสียมีความประสงค์จะอ้างถึงการตายของเจ้ามรดก การออกหนังสือรับรองบุคคลคนเดียวกันใช้ในกรณีประชาชนผู้มีความเดือดร้อนไม่สามารถหาหลักฐานแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างเอกสารหรือหลักฐานสำคัญของทางราชการเพื่อแสดงว่าบุคคลซึ่งปรากฏชื่อและรายการบุคคลระหว่างเอกสารหลักฐานทั้งสองดังกล่าว ตลอดทั้งหนังสือรับรองสถานภาพสมรสใช้ในกรณีประชาชนมีความประสงค์อ้างสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองเกี่ยวกับสถานภาพสมรส เช่น โสด สมรส หย่า เป็นต้น เพื่อใช้ในการจดทะเบียนสมรสหรืออ้างอิงในการทำนิติกรรมต่างๆ ส่วนหนังสือรับรองสถานภาพทางครอบครัวเป็นการยื่นคำร้องขอเพื่อให้ทางราชการจัดทำบัญชีหรือรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ใน

^{๓๗๐} สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, คู่มือการบริหารจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart card) กฎหมาย และหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษา ดินแดน กรมการปกครอง), คำนำ

ครอบครัว หรือข้อมูลอื่นๆ ให้ปรากฏอยู่ในหน้ากระดาษเพียงหนึ่งใบเพื่อนำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพราะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายแทนการแปลเอกสารทุกฉบับ

ฉะนั้น จากเนื้อหาสาระของงานและบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ถูกกำหนดขึ้นส่งผลให้บุคคลธรรมดาซึ่งเรียกว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการมีอำนาจหน้าที่อันชอบธรรมในการใช้อำนาจรัฐ กล่าวคือมีฐานะหรือบทบาทเหนือกว่าประชาชนโดยอาศัยผลของกฎหมาย (กติกาสังคม) เห็นได้จากสามารถพิจารณาและใช้อำนาจทางปกครองในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองเช่น การรับแจ้ง การอนุมัติ อนุญาต หรือการใดๆ ที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการปฏิบัติต่อประชาชนในราชอาณาจักรไทย อันส่งผลให้กฎหมายรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ซึ่งเป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน กล่าวโดยย่อก็คือ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่พร้อมทั้งให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้สามารถออกคำสั่งทางปกครองใดๆ อันมีผลบังคับใช้ต่อประชาชนและสังคมโดยรวมซึ่งเมื่อข้อเท็จจริงเป็นเช่นนี้จึงควรอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการจะต้องพยายามทำความเข้าใจในการใช้ความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ที่ต้องสมบูรณ์ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ด้วยการใช้คุณธรรมนำจริยธรรมหรือคุณธรรมนำการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาส่วนบุคคลและสาธารณะเพราะคำสั่งสอนและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนแสงสว่างนำทางการดำเนินชีวิตและการทำหน้าที่ของบุคคล ปรากฏดังคำพระบาลีว่า “ปัญญา โลกสมิ ปชฺโชโต”^{๑๗๑} แปลว่า ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก ดังนั้นปัญญาคือแสงสว่างที่ไม่มีสิ่งประดิษฐ์ขึ้นใดกำเนิดแสงสว่างเสมอด้วยแสงสว่างแห่งปัญญาได้ แต่จะต้องอาศัยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนว่าด้วย “ไตรสิกขา” ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาปัญญาขึ้นเป็นสุตมยปัญญา จิตตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา ตามลำดับ ในที่ผู้วิจัยมีความเห็นส่วนตัวว่าคุณธรรมความเมตตาซึ่งเป็นพื้นฐานของจิตเจตนาทุกคนมากน้อยต่างกันตามเหตุปัจจัยเห็นได้จากชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลแต่ละคนจะประสบพบเจอสถานการณ์ต่างๆ แตกต่างกันในแต่ละวันเวลาซึ่งหากได้มีการส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกันพัฒนาคุณธรรมความเมตตาให้เกิดมีขึ้นในตัวบุคคลและสังคมไทยแล้วจะปรากฏสังคมแห่งความเอื้ออาทรฉันทญาณิมิตร เกิดการช่วยเหลือแบ่งปัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวเปรียบเสมือนอัญมณีอันทรงคุณค่าที่ทุกคนในสังคมต้องการพบเจอและได้รับ แต่จะไม่สามารถเกิดมีขึ้นได้หากคนในสังคมขาดซึ่งกำลังกายกำลังใจที่บริสุทธิ์ และมีปัญญาที่เฉียบแหลมอันเป็นหลักธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ที่มุ่งจะขจัดปัญหาสังคมแห่งความไม่รู้ (สังคมอวิชชา) อันเต็มไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งปรากฏภาพวาดและข้อความแห่งมหาภิเลศทั้งสามประการบนหน้าบรรณของศาลาในบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวในหน้าที่....และการที่จะข้ามพ้นจากสังคมแห่งความไม่รู้ก็เห็นมีแต่เพียงความเพียรพยายามฝึกตนของแต่ละบุคคลเพื่อสร้างสังคมแห่งความมุ่งมั่นขจัดความไม่รู้ให้หมดไป (สังคมวิริยะ) ด้วยการใช้ประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

^{๑๗๑} พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.และคณะ,คู่มือ ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์, (พระนครศรีอยุธยา :), หน้าปกท้ายและดวงตรามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจให้กระจ่างจนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาว่าเป็นหลักชัยแห่งการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมไปสู่ความสุขความเจริญอันแท้จริง จนในที่สุดจะพบว่าผลแห่งความเพียรพยายามนั้นมิได้เสียเปล่าหากแต่ได้รวมผนึกกำลังของคุณธรรมซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลให้มีมากขึ้นตามลำดับจนปรากฏเป็นพลังแห่งความดีเพื่อสร้างสรรค์สังคมอันเป็นที่หวังได้นั้นก็คือ สังคมแห่งความเมตตาเอื้ออาทรแบ่งปันช่วยเหลือเสมือนหนึ่งเป็นพี่น้องญาติมิตรโดยธรรม (สังคมคุณธรรม) อีกทั้งเพื่อสืบสานพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และสนองตอบต่อมติคณะรัฐมนตรีในการที่จะขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๔) ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยนี้ โดยมีสมมติฐานว่าหากเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งใช้อำนาจของรัฐกับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ (รัฐ) ได้ปฏิบัติราชการให้บริการประชาชนควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการรับฟังข้อเท็จจริงและปรับเข้ากับข้อกฎหมายในแต่ละฉบับ เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือและหรือป้องกันแก้ไขปัญหาของประชาชนและประเทศชาติแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้้นอกจากทำงานเสร็จยังได้ผลซึ่งถือว่าดียิ่งกว่าการทำงานเสร็จที่เรียกว่า “ความสุขทุกครั้งที่เราเลิกงานถึงการทำงานนั้น” และที่สำคัญไม่เพียงแต่ความสุขที่เจ้าหน้าที่ได้รับเท่านั้นยังปรากฏผลลัพธ์ตามอีกมากมาย เช่น ประชาชนผู้รับบริการและญาติมิตรตลอดทั้งผู้มีส่วนได้เสียในงานซึ่งขอรับบริการนั้นก็พลอยได้รับและยินดีไปด้วยซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ตั้งอยู่ในความประมาทยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นอย่างถึงพร้อม ในที่นี้เพื่อเป็นการหาคำตอบแห่งสมมติฐานแห่งนามธรรมอันส่งผลเป็นรูปธรรมจากการปฏิบัติกับความสมบูรณ์สิทธิตามกฎหมายซึ่งดูได้จากความคิดความรู้สึกของประชาชนผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้สะท้อนออกทางน้ำเสียงใบหน้าแววตาและการตอบแบบสัมภาษณ์รวมทั้งพฤติกรรมแห่งการให้บริการเช่น ความสะดวกรวดเร็ว สมบูรณ์ ถูกต้อง ตลอดทั้งความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของสังคมและความสมบูรณ์แห่งเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติ (ตรา) กฎหมาย ซึ่งผลการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ให้บริการในแต่ละงาน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ามีผลปรากฏจากการที่ได้ประยุกต์หลักเมตตาธรรมร่วมกับการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนผู้เข้ารับบริการ ดังนี้

๔.๑.๑ การประยุกต์เมตตาธรรมในงานทะเบียนราษฎร

งานทะเบียนราษฎรประกอบด้วย การรับแจ้งเกี่ยวกับเรื่องการเกิด การย้ายที่อยู่ การตาย และการปลูกสร้างบ้าน โดยสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการประชาชนตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

- ๑) การรับแจ้งการเกิด
- ๒) การรับแจ้งย้ายที่อยู่
- ๓) การรับแจ้งปลูกสร้างบ้านใหม่
- ๔) การรับแจ้งการตาย

ในการประยุกต์เมตตามาใช้ในการงานทะเบียนราษฎร เห็นได้จากการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ในการปรับข้อเท็จจริงของบุคคลให้เข้ากับระเบียบ กฎหมาย ซึ่งมีหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเป็นแนวทางไว้ แต่ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจและประสบการณ์การพิจารณาปรับแก้ และออกหลักฐานแห่งการอ้างสิทธิและใช้ในการคุ้มครองผลประโยชน์ จึงมีความสำคัญที่เจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จะต้องการศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขไว้แล้วระดับหนึ่ง ประกอบกับต้องอาศัยประสบการณ์ในการรับฟังข้อเท็จจริง ปัญหาและความต้องการตลอดทั้งรายละเอียดในบางประเด็นที่เป็นเรื่องส่วนบุคคลหรืออาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสาธารณชน ซึ่งในส่วนของข้อเท็จจริงทั่วไปคงไม่มีปัญหาในการพิจารณา แต่จะมีข้อเท็จจริงบางอย่างที่ไม่อาจนำมากล่าวอ้างหรือแสดงเป็นเอกสารหลักฐานต่อเจ้าหน้าที่ได้ เนื่องจากสูญหายหรือไม่สามารถค้นหาได้ ในที่นี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่จะต้องใช้คุณธรรมประจำตัวที่สำคัญ คือ ความเมตตา เป็นจุดเริ่มต้นในการนำไปสู่ ความกรุณา อีกทั้งยังต้องอาศัยความเพียรพยายามในการคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาของประชาชนเกี่ยวกับเอกสารซึ่งไม่ได้นำมาหรือไม่สามารถค้นหาได้ โดยการเข้าตรวจสอบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อพิสูจน์ถึงการมีอยู่ของเอกสารและการเทียบเคียงเอกสารอื่นๆ ที่สามารถนำมาอธิบายและใช้เป็นหลักฐานในการประกอบการรับแจ้งต่างๆ ซึ่งในลำดับต่อมาก็จะได้ออกหลักฐานสำคัญ อาทิเช่น สูติบัตร (ท.ร.๑, ท.ร.๒ หรือ ท.ร.๓) ใบแจ้งการย้ายที่อยู่ (ท.ร.๖) สมุดสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) และมรณบัตร (ท.ร.๔) นอกจากการประยุกต์ใช้เมตตามาตามแนวทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังพบว่าจากการจำแนกแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ทั้งในส่วนของฝ่ายผู้รับแจ้ง ฝ่ายผู้แจ้ง และฝ่ายติดตามหรือบุคคลผู้มีความเข้าใจในรายละเอียดการให้และรับบริการซึ่งมีความเป็นกลางระหว่างทั้งสองฝ่ายพบว่า^{๑๗๒} มีประชาชนผู้เคยเป็นทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการซึ่งในอดีตเคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน (ราชการส่วนภูมิภาค) แต่ปัจจุบันดำรงนายกเทศมนตรีตำบลยายแยมวัฒนา (ราชการส่วนท้องถิ่น) ได้กล่าวว่าในอดีตตนเองเคยทำหน้าที่ผู้ให้บริการประชาชนในบทบาทผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนผู้รับแจ้งเกี่ยวกับการเกิด การย้ายที่อยู่ และการตาย แต่ปัจจุบันตนเองได้พ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแล้วซึ่งได้เคยใช้บริการงานทะเบียนราษฎร คือ การแจ้งการเกิด จนกระทั่งปัจจุบันขณะตอบแบบสัมภาษณ์ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลยายแยมวัฒนา และได้แสดงความคิดเห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้สำหรับงานบริการภาครัฐ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา กล่าวโดยรวมเรียกว่า พรหมวิหาร ๔

โดยให้เหตุผลว่าสามารถนำมาประยุกต์โดยการปฏิบัติได้จริง ในที่นี้จะได้ให้ความเห็นในฐานะผู้รับบริการว่าโดยส่วนตัวแล้วพบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในทางพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อให้

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นายอภิสิทธิ์ วรศักดิ์กัญญา, นายกเทศมนตรีตำบลยายแยมวัฒนา, ๒๐ กันยายน

บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งในความรู้สึกส่วนตัวกล่าวว่าได้รับความเมตตาจากการเข้ารับบริการจากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอพบว่าได้รับความสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากได้มีการนำระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลประกอบการพิจารณาอนุญาตและการใช้ดุลพินิจของนายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนท้องที่ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมตลอดถึงเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบอำนาจตามระเบียบของราชการเช่น ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอซึ่งทำหน้าที่ตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร ปลัดอำเภอผู้รักษาราชการนายอำเภอ ท้องที่ในฐานะนายทะเบียนท้องที่ตามกฎหมายทะเบียนครอบครัว และปลัดอำเภอในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายบัตรประจำตัวประชาชนเป็นต้น ตลอดทั้งได้ให้ความเห็นอีกว่าหากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนได้มีการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในการให้บริการประชาชนแล้ว ประชาชนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง ตลอดทั้งยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการประชาชนของภาครัฐ เพื่อสร้างคุณธรรมสำหรับอริยะ และในฐานะผู้รับบริการในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้^{๑๗๓} มีความคาดหวังความรวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ส่วนบุคคลและสาธารณะ ตลอดทั้งได้ให้ความเห็นว่าหากตนเองได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการก็จะประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนเช่นกัน ส่วนความเห็นสุดท้ายที่ว่า “เมตตาธรรมคำจุนโลก” นั้น ได้แสดงความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศอย่างยิ่ง เพราะตนเองอดีตในฐานะเคยทำหน้าที่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการซึ่งปัจจุบันทำหน้าที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นในเขตท้องที่ตำบลยายแยมวัฒนาในราชการส่วนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนาได้ให้ความเห็นสรุปว่า สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประกอบด้วย นายทะเบียนอำเภอ (นายอำเภอ) ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (ปลัดอำเภอ) ตลอดทั้งสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) และลูกจ้างกาชาด (คนพิการช่วยเหลือบริการประชาชน) ได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาในการให้บริการประชาชนจริง เห็นได้จากแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างสมบูรณ์และเสมอภาค ก่อนที่จะดำเนินการจัดทำคำร้องหรือคำขอรับบริการอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเมื่อพบปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความครบหรือสมบูรณ์ของเอกสารประกอบคำร้องหรือคำขอก็ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือโดยการค้นในระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการยื่นคำร้องหรือคำขอตลอดทั้งให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ส่งอนุมัติ อนุญาต จนเกิดเป็นพฤติกรรมร่วมกันระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ คือ ความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม อีกทั้งยังได้ย้ำว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “เมตตาธรรมคำจุนโลก” นั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นายอภิสิทธิ์ วรศักดิ์กัญญา, นายกเทศมนตรีตำบลยายแยมวัฒนา, ๒๐ กันยายน

๔.๑.๒ การประยุกต์เมตตธรรมในงานทะเบียนครอบครัว

งานทะเบียนครอบครัวประกอบด้วย การสมรส การหย่า การรับรองบุตรการรับบุตรบุญธรรม การเลิกรับบุตรบุญธรรม การบันทึกฐานะภริยา และการบันทึกฐานะแห่งครอบครัว โดยสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการประชาชนตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

- ๑) การจดทะเบียนสมรส
- ๒) การจดทะเบียนการหย่า
- ๓) การจดทะเบียนรับรองบุตร
- ๔) การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม
- ๕) การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม
- ๖) การบันทึกทะเบียนฐานะแห่งภริยา
- ๗) การบันทึกทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว

ในการประยุกต์เมตตธรรมใช้ในการงานทะเบียนครอบครัว เห็นได้จากการพิจารณาของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปรับข้อเท็จจริงของบุคคลให้เข้ากับระเบียบ กฎหมาย ซึ่งมีหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเป็นแนวทางไว้ แต่ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ยังมีความจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจและประสบการณ์การพิจารณารับคำร้อง และออกหลักฐานแห่งการอ้างสิทธิและใช้ในการคุ้มครองผลประโยชน์ จึงมีความสำคัญที่เจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จะต้องทำการศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขไว้แล้วระดับหนึ่ง ประกอบกับต้องอาศัยประสบการณ์ในการรับฟังข้อเท็จจริง ปัญหาและความต้องการตลอดทั้งรายละเอียดในบางประเด็นที่เป็นเรื่องส่วนบุคคลหรืออาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสาธารณะชน ซึ่งในส่วนของข้อเท็จจริงทั่วไปคงไม่มีปัญหาในการพิจารณา แต่จะมีข้อเท็จจริงบางอย่างที่ไม่อาจนำมากล่าวอ้างหรือแสดงเป็นเอกสารหลักฐานต่อเจ้าหน้าที่ได้เนื่องจากสูญหายหรือไม่สามารถค้นหาได้

ในที่นี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่จะต้องใช้คุณธรรมประจำตัวที่สำคัญ คือ ความเมตตา เป็นจุดเริ่มต้นในการนำไปสู่ ความกรุณา อีกทั้งยังต้องอาศัยความเพียรพยายามในการคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาของประชาชนเกี่ยวกับเอกสารซึ่งไม่ได้นำมาหรือไม่สามารถค้นหาได้ โดยการเข้าตรวจสอบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อพิสูจน์ถึงการมีอยู่ของเอกสารและการเทียบเคียงเอกสารอื่นๆ ที่สามารถนำมาอธิบายและใช้เป็นหลักฐานในการประกอบการรับแจ้งต่างๆ ซึ่งในลำดับต่อมาก็จะได้ออกหลักฐานสำคัญ อาทิเช่น ใบสำคัญการสมรส (คร.๓) ใบสำคัญการหย่า (ค.ร.๗) ทะเบียนรับรองบุตร (ค.ร.๑๔) ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม (ค.ร.) ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม (ท.ร.๔) ทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว (ค.ร.๒๒) และทะเบียนฐานะแห่งภรรยา (ค.ร.)

นอกจากการประยุกต์ใช้เมตตธรรมแนวทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังพบว่าจากการจ่ายแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ทั้งในส่วนของฝ่ายผู้รับคำร้อง ฝ่ายผู้ยื่นคำร้อง และฝ่ายติดตามหรือบุคคลผู้มีความเข้าใจในรายละเอียดการให้และรับบริการซึ่งมี

ความเป็นกลางระหว่างทั้งสองฝ่ายพบว่า^{๑๗๔} ได้มีประชาชนผู้เคยรับบริการงานทะเบียนครอบครัวเกี่ยวกับการจดทะเบียนสมรส ได้กล่าวว่าตนเองเคย ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสซึ่งแสดงความเห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้สำหรับงานบริการภาครัฐ คือ เมตตาธรรม โดยให้เหตุผลว่าสามารถนำมาประยุกต์โดยการปฏิบัติได้จริง ในที่นี้จะได้ให้ความเห็นในฐานะผู้รับบริการว่าโดยส่วนตัวแล้วพบว่า^{๑๗๕} เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในทางพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อให้บริการประชาชน ณ สำนักสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งในความรู้สึกส่วนตัวกล่าวว่าได้รับความเมตตาจากการเข้ารับบริการจากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอพบว่าได้รับความสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากได้มีการนำระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลประกอบการพิจารณาอนุญาตและการใช้ดุลพินิจของนายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนท้องที่ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมตลอดถึงเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบอำนาจตามระเบียบของราชการเช่น ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอซึ่งทำหน้าที่ตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร ปลัดอำเภอผู้รักษาราชการนายอำเภอท้องที่ในฐานะนายทะเบียนท้องที่ตามกฎหมายทะเบียนครอบครัว และปลัดอำเภอในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายบัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น

ตลอดทั้งนี้ได้ให้ความเห็นอีกว่าหากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนได้มีการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในการให้บริการประชาชนแล้ว ประชาชนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ตลอดทั้งยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการประชาชนของภาครัฐ เพื่อสร้างคุณธรรมสำหรับผู้ให้บริการ และในฐานะผู้รับบริการในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ ไม่มีความคาดหวัง ตลอดทั้งนี้ได้ให้ความเห็นว่าหากตนเองได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการก็จะประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เมตตาธรรม อันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่าย ส่วนความเห็นสุดท้ายที่ว่า “เมตตาธรรมคำจุนโลก” นั้น ได้แสดงความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะตนเองในฐานะประชาชนผู้เข้ารับบริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จึงสรุปว่า สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประกอบด้วย นายทะเบียนอำเภอ (นายอำเภอ) ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (ปลัดอำเภอ) ตลอดทั้งสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) และลูกจ้างกาชาด (คนพิการช่วยเหลือบริการประชาชน) ได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาในการให้บริการประชาชนจริง เห็นได้จากแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างสมบูรณ์และเสมอภาค ก่อนที่จะดำเนินการจัดทำคำร้องหรือคำขอรับบริการอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเมื่อพบปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความครบหรือสมบูรณ์ของเอกสารประกอบคำร้องหรือคำขอก็ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือโดยการค้นในระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการยื่นคำร้องหรือคำขอตลอดทั้งให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ส่งอนุมัติ อนุญาตจนเกิดเป็นพฤติกรรมร่วมกัน

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นางสาวศรีสุตา เนริกุล, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นางสาวศรีสุตา เนริกุล, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

ระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ คือ ความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม อีกทั้งยังได้ย่ำว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “เมตตาธรรมค้ำจุนโลก” นั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดี

๔.๑.๓ การประยุกต์เมตตาธรรมในงานทะเบียนทั่วไป

งานทะเบียนทั่วไปประกอบด้วย ทะเบียนสมคม ทะเบียนมูลนิธิ ทะเบียนสุสานและฌาปนสถาน ทะเบียนสัตว์พาหนะ โดยสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการประชาชนตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

- ๑) งานทะเบียนทั่วไป
- ๒) งานทะเบียนชื่อบุคคล
- ๓) งานทะเบียนพินัยกรรม
- ๔) งานทะเบียนสมาคม
- ๕) งานทะเบียนมูลนิธิ
- ๖) งานทะเบียนสุสานและฌาปนสถาน
- ๗) งานทะเบียนสัตว์พาหนะ
- ๘) งานทะเบียนเกาะ
- ๙) งานทะเบียนศาลเจ้า

นอกจากนี้ ยังมีงานในความรับผิดชอบของสำนักทะเบียนอำเภอที่สำคัญ คืองานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ประกอบด้วย

- ๑) ขอมีบัตร
- ๒) ขอมีบัตรใหม่
- ๓) ขอเปลี่ยนบัตร

งานทะเบียนหรือหนังสือรับรองอื่นๆ เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน เช่น

- หนังสือรับรองสถานที่เกิด
- หนังสือรับรองสถานภาพการสมรส
- หนังสือรับรองสถานะครอบครัว
- หนังสือรับรองบุคคลคนเดียว
- หนังสือรับรองการตาย
- งานทะเบียนการเลือกตั้งเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งในทุกระดับ
- งานทะเบียนอื่นซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอ

ในการประยุกต์เมตตาธรรมใช้ในการงานทะเบียนทั่วไป เห็นได้จากการพิจารณาของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปรับข้อเท็จจริงของบุคคลให้เข้ากับระเบียบ กฎหมาย ซึ่งมีหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเป็นแนวทางไว้ แต่ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ยังมีความจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจและประสบการณ์การพิจารณารับคำร้อง และออกหลักฐานแห่งการอ้างสิทธิและใช้ในการคุ้มครองผลประโยชน์ จึงมีความสำคัญที่เจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

จะต้องทำการศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขไว้แล้วระดับหนึ่ง ประกอบกับต้องอาศัยประสบการณ์ในการรับฟังข้อเท็จจริง ปัญหาและความต้องการตลอดทั้งรายละเอียดในบางประเด็นที่เป็นเรื่องส่วนบุคคลหรืออาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสาธารณะชน ซึ่งในส่วนของข้อเท็จจริงทั่วไปคงไม่มีปัญหาในการพิจารณา แต่จะมีข้อเท็จจริงบางอย่างที่ไม่อาจนำมากล่าวอ้างหรือแสดงเป็นเอกสารหลักฐานต่อเจ้าหน้าที่ได้ เนื่องจากสูญหายหรือไม่สามารถค้นหาได้

ในที่นี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่จะต้องใช้คุณธรรมประจำตัวที่สำคัญ คือ ความเมตตา เป็นจุดเริ่มต้นในการนำไปสู่ ความกรุณา อีกทั้งยังต้องอาศัยความเพียรพยายามในการคิดพิจารณาแก้ไขปัญหาของประชาชนเกี่ยวกับเอกสารซึ่งไม่ได้นำมาหรือไม่สามารถค้นหาได้ โดยการเข้าตรวจสอบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อพิสูจน์ถึงการมีอยู่ของเอกสารและการเทียบเคียงเอกสารอื่นๆ ที่สามารถนำมาอธิบายและใช้เป็นหลักฐานในการประกอบการรับแจ้งต่างๆ ซึ่งในลำดับต่อมาก็จะได้ออกหลักฐานสำคัญ อาทิเช่น การออกหลักฐานแสดงการรับคำร้อง และการออกหลักฐานใบสำคัญแสดงสิทธิต่างๆ นอกจากการประยุกต์ใช้เมตตาตามแนวทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังพบว่าจากการจ่ายแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ทั้งในส่วนของฝ่ายผู้รับคำร้อง ฝ่ายผู้ยื่นคำร้อง และฝ่ายติดตามหรือบุคคลผู้มีความเข้าใจในรายละเอียดการให้และรับบริการซึ่งมีความเป็นกลางระหว่างทั้งสองฝ่ายพบว่า^{๑๗๖} มีประชาชนผู้เคยเข้าสังเกตและศึกษางานบริการของสำนักทะเบียนในส่วนกลาง ณ จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากตนเองมีอาชีพเป็นตัวแทนแนะนำการสอบบรรจุเข้ารับราชการในหลายตำแหน่ง ทำให้เข้าใจและรับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้บริการและผู้รับบริการเพราะจะทำให้สามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาของกฎหมายและขั้นตอนปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ตลอดทั้งสะท้อนความรู้สึกระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนซึ่งต่างก็มีหน้าที่ต่อกันในการประสานข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเข้าด้วยกันอันจะนำไปสู่การพิจารณาอนุญาต อนุมัติ เพื่อสร้างเอกสารอันสามารถคุ้มครองสิทธิและพิสูจน์สิทธิให้แก่ประชาชน ได้กล่าวว่าตนเองและภรรยาได้เคยและปัจจุบันเข้าใช้บริการงานทะเบียนทั่วไป คือ ทะเบียนชื่อบุคคลโดยการขอหนังสือรับรองคำนำหน้านามภายหลังการจดทะเบียนสมรส โดยปัจจุบันขณะตอบแบบสัมภาษณ์ตนเองประกอบอาชีพตัวแทนแนะนำการสอบบรรจุบุคคลเข้ารับราชการอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และได้แสดงความเห็นว่า^{๑๗๗} หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้สำหรับงานบริการภาครัฐประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา กล่าวโดยรวมเรียกว่า พรหมวิหาร ๔ โดยให้เหตุผลว่าสามารถนำมาประยุกต์โดยการปฏิบัติ

ในที่นี้จะได้ให้ความเห็นในฐานะผู้รับบริการว่าโดยส่วนตัวแล้วพบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในทางพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายชลสิทธิ์ ชาญนุชิต , ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นายชลสิทธิ์ ชาญนุชิต , ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

บุรีรัมย์ เห็นได้จากประจักษ์พยานแห่งพฤติกรรมกาปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ คือ การบริการเป็นมิตรกับประชาชน โดยในความรู้สึกส่วนตัวกล่าวว่าได้รับความเมตตาจากการเข้ารับบริการจากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอ คือ มีการบริการด้วยความสุภาพ ด้วยบริการที่เป็นมิตร ทำให้เกิดผลอันได้แก่ความสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากได้มีการนำระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลประกอบการพิจารณาอนุญาตและการใช้ดุลพินิจของนายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนท้องที่ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมตลอดถึงเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบอำนาจตามระเบียบของราชการเช่น ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอซึ่งทำหน้าที่ตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร ปลัดอำเภอผู้รักษาราชการนายอำเภอท้องที่ในฐานะนายทะเบียนท้องที่ตามกฎหมายทะเบียนครอบครัว และปลัดอำเภอในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายบัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น

ตลอดทั้งได้ให้ความเห็นอีกว่าหากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนได้มีการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในการให้บริการประชาชนแล้ว จะบังเกิดสิ่งที่มีค่านึงนั่นก็คือทั้งผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน เห็นได้จากทั้งสองฝ่ายจะมีความพึงพอใจ ตลอดทั้งยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการให้บริการประชาชนของภาครัฐ เพราะจะทำให้การบริการของเจ้าหน้าที่มีการใช้สติ อดทน อดกลั้น ต่อสิ่งที่กำลังเผชิญอยู่ขณะทำหน้าที่ผู้ให้บริการ และในฐานะผู้รับบริการในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้^{๑๗๘} มีความคาดหวังจะได้รับบริการอย่างครบถ้วน สะดวก มีไมตรีจิตต่อผู้รับบริการ ตลอดทั้งได้ให้ความเห็นว่าหากตนเองได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการก็จะประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน คือ อิทธิบาท ๔ เช่นกัน ส่วนความเห็นสุดท้ายที่ว่า “เมตตาธรรมคำจุนโลก” นั้น ได้แสดงความคิดเห็นว่าเป็นธรรมที่จะทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อ ไมตรีจิต สรุปว่า สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประกอบด้วย นายทะเบียนอำเภอ (นายอำเภอ) ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (ปลัดอำเภอ) ตลอดทั้งสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) และลูกจ้างกาชาด (คนพิการช่วยเหลือบริการประชาชน) ได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาในการให้บริการประชาชนจริง เห็นได้จากแสดงออกถึงการให้บริการประชาชนด้วยความเป็นมิตรด้วยการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างสมบูรณ์และเสมอภาค ก่อนที่จะดำเนินการจัดทำคำร้องหรือคำขอรับบริการอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเมื่อพบปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความครบหรือสมบูรณ์ของเอกสารประกอบคำร้องหรือคำขอก็ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือโดยการค้นในระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการยื่นคำร้องหรือคำขอตลอดทั้งให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ส่งอนุมัติ อนุญาตจนเกิดเป็นพฤติกรรมร่วมกันระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ คือ ความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม อีกทั้งยังได้ย่ำว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “เมตตาธรรมคำจุนโลก” นั้นถือว่าเป็นหลักธรรมที่จะทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อ และไมตรีจิตต่อกัน

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายชลสิทธิ์ ชาญนุชิต , ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

๔.๑.๔ สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับงานทะเบียน

การนำหลักเมตตาเข้ามาใช้เพื่อพัฒนางานเกี่ยวกับการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์นั้น จะต้องเริ่มต้นจากตนเองก่อนเป็นอันดับแรกโดยจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และการกระทำ ให้แสดงออกด้วยความมีเมตตาทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งมีเหตุปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญ คือ อุปกิเลส ๑๖ ประการ แม้ประการใดประการหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในใจแล้วก็จะทำให้ใจสกปรก ไม่ผ่องใสทันที จึงทำให้เกิดความทุกข์กายและทุกข์ใจ เป็นความเร่าร้อนทรมานทรมายต์ไปตามจังหวะที่อุปกิเลสเหล่านั้นๆ จะบงการให้เป็นไป ดังจะได้อธิบายต่อไปดังต่อไปนี้

ก. เหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเจริญเมตตา โดยการที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง มีจิตใจงดงาม เป็นผู้ที่มีสะอาดบริสุทธิ์ผ่องใส สงบเย็น ปราศจากการเบียดเบียน มีความรักใคร่ ปราศจากอคติ และเกื้อกูลประโยชน์สุขความเจริญแก่ผู้อื่นได้นั้น จะต้องมีการพัฒนา ๔ แนวทางด้วยกัน คือ นอกจากงานทะเบียนต่างๆ แล้ว ยังมีงานบัตรประจำตัวประชาชน ตลอดทั้งงานหน้าที่ด้านอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ประกอบด้วย หนังสือรับรองสถานที่เกิด หนังสือรับรองการตาย หนังสือรับรองสถานภาพครอบครัว หนังสือรับรองสถานภาพการสมรส หนังสือรับรองการเป็นบุคคลคนเดียวกัน เป็นต้น โดยการให้บริการประชาชนจะต้องอาศัยบุคลากรซึ่งมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเข้ากับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขแห่งระเบียบกฎหมายตลอดทั้งหนังสือสั่งการซึ่งเป็นนโยบายหรือข้อสั่งการของผู้บังคับบัญชาระดับสูง นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญที่สุดแห่งการให้บริการ คือ การรับแจ้งหรือคำร้องและการออกหลักฐานสำคัญอันแสดงถึงการรับรอง ให้สิทธิ และคุ้มครองสิทธิในทางกฎหมายแก่ประชาชนนั้นจะต้องมีความถูกต้องสมบูรณ์ในทางเอกสารและข้อกฎหมายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือจะต้องไม่มีความผิดพลาดหรือหากผิดพลาดก็เป็นเพียงประเด็นปลีกย่อยซึ่งไม่ทำให้เอกสารสิทธิที่ต้องการให้กฎหมายรับรองคุ้มครองหลักต้องเสียไป (โมฆะหรือโมฆียะ) ด้วย และจากการตอบแบบสัมภาษณ์ประกอบสอบถามพบว่า^{๑๗๙} การให้บริการของเจ้าหน้าที่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการให้บริการประชาชนด้วยความเป็นมิตรไมตรีแก่ประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ยังมีคุณธรรมสำคัญคือ ความเมตตากรุณาปราศจากอคติและให้การช่วยเหลือประชาชน รวมทั้งผู้ตอบแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์^{๑๘๐} ประกอบด้วยผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดทั้งบุคคลซึ่งมีความเป็นกลางและมิได้เข้ารับบริการแต่ได้สมัครใจในการตอบแบบสอบถามเพื่อร่วมสะท้อนคุณธรรมสำคัญอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน คือ ความเมตตา พบว่าการให้บริการโดยเจ้าหน้าที่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเมตตา เห็นได้จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์จากผู้รับบริการและผู้ให้บริการ เห็นได้จากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความกระตือรือร้นในการให้บริการอย่างสะดวก รวดเร็ว ทันสมัย และเป็นธรรม ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางเอกสารและความสมบูรณ์แห่งข้อกฎหมายยังผลให้เกิดเป็นหลักฐานในการคุ้มครองและพิสูจน์

^{๑๗๙} สัมภาษณ์, นายเป่า ฉิมโพธิ์กลาง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๘๐} สัมภาษณ์, นายธนากร มณีแสง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

อ้างอิงสิทธิของประชาชนอย่างแท้จริง อีกทั้งผู้ตอบแบบสัมภาษณ์บางส่วน^{๑๘๑}ยังได้กล่าวความประสงค์ที่จะให้การบริการของสำนักทะเบียนอำเภอและสำนักทะเบียนท้องถิ่นแห่งอื่นๆ มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการในทุกงานและทุกระดับ ยังผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่มีชื่อว่า “งานสำเร็จ ชีวิตเป็นสุข” รวมทั้งยังมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์^{๑๘๒}ได้กล่าวว่าการให้บริการโดยการประยุกต์หลักธรรมว่าด้วยเมตตาเพราะเป็นหลักธรรมนำมาซึ่ง “ความปรารถนาดีต้องการให้ผู้มาใช้บริการมีความสุข มีความพอใจ เมื่อมาติดต่อราชการในแต่ละครั้ง”^{๑๘๓}และในฐานะตนเองในฐานะผู้รับบริการโดยความเห็นส่วนตัวจากการเข้ารับบริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์คิดว่าเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีการใช้หลักเมตตาธรรมซึ่งดูจากการที่เมื่อประชาชนเดินทางเข้ามาติดต่อราชการ เจ้าหน้าที่จะกล่าวคำสอบถามว่า “มาติดต่อราชการเรื่องอะไร” ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้รับความเมตตาจากเจ้าหน้าที่ที่ประกอบกับสังเกตพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่จะมี “การกระตือรือร้นในการบริการประชาชนอย่างเต็มกำลังและเต็มใจ” รวมทั้งได้ให้การรับรองและยืนยันว่าหากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมร่วมกับการปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่แล้วจะพบว่าผู้ได้รับประโยชน์ก็คือ องค์กร และเจ้าหน้าที่รวมทั้งประชาชนผู้มารับบริการ จากนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะว่าภาครัฐควรอย่างยิ่งในการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ในการให้บริการเพราะจะทำให้ประชาชนผู้มาติดต่อจะได้มีความคิดและความเชื่อมั่นว่าเจ้าหน้าที่จะไม่ดูหมิ่นหรือมีการแบ่งแยกชนชั้น (การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม) นอกจากนั้นยังได้กล่าวว่าตนเองและมารดาได้เข้ามาใช้บริการเกี่ยวกับเรื่องการออกหนังสือรับรองการตายของมารดาและบิดาของเจ้ามรดก (บิดา) เพื่อนำไปใช้แสดงต่อเจ้าหน้าที่กรมที่ดิน ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดบุรีรัมย์ สาขานางรอง หรือประกอบการยื่นคำขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของบิดา ณ ศาลจังหวัดนางรอง โดยได้มีความคาดหวังจากการเข้ารับบริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ คือ การได้รับบริการที่ดีและเป็นมิตร และหากตนเองได้มีโอกาสได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการก็จะประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยความเมตตา เพื่อสร้างความรู้สึกในจิตใจถึงความปรารถนาดีอยากให้ประชาชน (ผู้รับบริการ) ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการมารับบริการของตน สุดท้ายได้กล่าวอีกว่าโดยความเห็นส่วนตัวต่อหลักธรรมว่าด้วย “เมตตาธรรม คำจุนโลก” ถือว่าเป็นจริงเพราะเป็นฐานแห่งความรู้สึกปรารถนาดีอยากให้คนหรือประชาชนทั่วไปมีความสุข ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมมากำกับความคิด การพูด และการกระทำซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องดีงาม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติยังผลให้เกิดประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมขึ้นในสังคมอย่างยั่งยืน

อนึ่ง จากการสัมภาษณ์และการตอบแบบสัมภาษณ์^{๑๘๔}ของ นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ ตำแหน่ง นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะนายทะเบียนอำเภอตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร นายทะเบียนท้องถิ่นในฐานะนายทะเบียนครอบครัวและทะเบียนทั่วไป ได้กล่าวว่า

^{๑๘๑} สัมภาษณ์, นายไกรฤทธิ์ เนิริกุล, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๘๒} สัมภาษณ์, นางลำดวน โอซารส, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๑๘๓} สัมภาษณ์, นางลำดวน โอซารส, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ, นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๗ กันยายน

หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้สำหรับงานบริการของภาครัฐ คือ เมตตา และที่สำคัญในฐานะเป็นผู้ให้บริการโดยตำแหน่งเห็นว่าการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการใช้เมตตาธรรมมาประกอบกับการใช้ดุลพินิจ เห็นได้จาก นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ ตำแหน่งนายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ และนายทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้กล่าวว่าตนเองได้ใช้หลักธรรมว่าด้วย “พรหมวิหาร ๔ และสังคหวัตถุ ๔” ในการปฏิบัติราชการ เพื่อให้การทำหน้าที่ให้บริการประชาชนเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ตลอดทั้งยังกล่าวอีกว่าหากเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนอำเภอในส่วนของผู้ปฏิบัติได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการประชาชนแล้วจะทำให้ผู้มาใช้บริการจะได้รับบริการและได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการอย่างดีทำให้ปัญหาทุกปัญหาจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง และยังกล่าวอีกว่าควรได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการของภาครัฐ เพราะหลักธรรมเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดสำหรับความเจริญที่แท้จริง โดย นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่าตนเองในฐานะผู้ให้บริการได้มีความคาดหวังจากการทำหน้าที่ให้บริการประชาชนที่สำคัญก็คือปัญหาทุกปัญหาต้องได้รับการแก้ไข ความสุขใจและรอยยิ้มของประชาชนจะกลายเป็นความสุขของคนให้บริการ โดยส่วนตัวแล้วจะใช้หลักธรรม คือ พรหมวิหาร ๔ และสังคหวัตถุ ๔ ตลอดทั้งยังได้กล่าวสรุปว่าหลักธรรมที่สำคัญตามพระบาลีว่า “โลโกปตมมิกา” แปลความว่า “เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก”^{๑๘๕} นั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๔.๒ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมในการให้บริการแก่ประชาชนด้านงานปกครอง

๔.๒.๑ การประยุกต์เมตตาธรรมกับการปกครองในสำนักงาน

สำนักงานในที่นี้หมายถึงที่ทำการปกครองอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายบริหารงานปกครอง ฝ่ายทะเบียนและบัตร ฝ่ายอำนวยการความเป็นธรรม และฝ่ายความมั่นคง รวมทั้งสำนักงานอำเภอซึ่งในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอก็อยู่ในฝ่ายทะเบียนและบัตร จึงเห็นได้ว่าฝ่ายต่างๆ ข้างต้นต่างมีบทบาทในการสนองตอบต่อราชการส่วนภูมิภาคเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นการแบ่งมอบอำนาจจากราชการส่วนกลาง และเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดที่มีการแบ่งฝ่ายตามบทบาทอำนาจและหน้าที่ ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าในที่ว่าการอำเภอประกอบด้วยส่วนราชการต่างๆ ที่ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติราชการ อาทิเช่น ที่ทำการปกครองอำเภอ สำนักงานที่ดินอำเภอ และสำนักงานพัฒนาชุมชน สังกัดกระทรวงมหาดไทย สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ และสำนักงานประมงอำเภอ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานสรรพากรพื้นที่ สังกัดกระทรวงการคลัง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสัสดี สังกัดกระทรวงกลาโหม เป็นต้น ซึ่งในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเป็นหน่วยปฏิบัติงานย่อยในที่ทำการปกครองอำเภอโดยรับผิดชอบงานทะเบียนราษฎร ทะเบียนครอบครัว ทะเบียนชื่อบุคคล ทะเบียนทั่วไป และทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ตลอดทั้งสนับสนุนการเลือกตั้งทุกระดับในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นซึ่งรับผิดชอบเฉพาะงานทะเบียนราษฎร และหรืองานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน แต่สิ่งสำคัญในการให้บริการประชาชนในทุกส่วนราชการก็คือ

^{๑๘๕} กรมการศาสนา, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๒.

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเรียกชื่อตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแตกต่างกัน เช่น นายทะเบียนอำเภอ ตามกําหนดการทะเบียนราษฎร นายทะเบียนท้องที่ตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน โดยบุคคลดังกล่าวต่างมีอำนาจหน้าที่เฉพาะ เรื่องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ระบุเป็นการเฉพาะ

ในส่วนของการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในสำนักงานจึงมุ่งไปที่การจัดการ ความขัดแย้งในการประสานไมตรีและงานของราชการพบว่าจากแบบสัมภาษณ์พบว่ามีเจ้าหน้าที่ ตำแหน่งปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ)^{๑๘๖} กล่าวว่าตนเองในฐานะปลัดอำเภอรักษา ราชการแทนนายอำเภอได้มีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมในพรหม วิหาร ๔ คือ อุเบกขา ซึ่งให้เหตุผลว่าทำให้เกิดการวางเฉยอันเป็นแนวทางการวางใจเป็นกลางๆ โดย ไม่เอนเอียง และหากเจ้าหน้าที่ได้มีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ปฏิบัติราชการ เช่น หลักเมตตาธรรม จะส่งผลดีกล่าวคือ จะไม่มีเรื่องร้องเรียน รวมทั้งควรอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องนำหลักธรรมว่าด้วยอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา นอกจากนี้ยังได้ กล่าวเพิ่มเติมว่าหากเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการ ประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการประชาชนแล้วจะทำให้ประชาชนผู้มารับบริการเกิดความ ศรัทธาและเชื่อมั่นต่องานบริการที่ตนได้รับอันจะส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร คือ ที่ว่าการ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์, ที่ทำการปกครองอำเภอ (ฝ่ายทะเบียนและบัตร) สำนักงาน อำเภอ รวมตลอดทั้งส่วนราชการต่างๆ ที่กระทรวงต่างๆ ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาประจำเพื่อขับเคลื่อนงาน นโยบายของรัฐบาล ภารกิจเฉพาะของส่วนราชการ และการให้บริการประชาชน ในการส่งเสริม คุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศ ตลอดทั้งการป้องกันแก้ไขปัญหาของประเทศชาติและประชาชน และเป้าหมายสำคัญในการทำงานให้สำเร็จประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ยังต้องอาศัยหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาอาทิเช่น การเจริญเมตตาให้ได้ผลจะต้องอาศัยระยะเวลาและความขยันหมั่นเพียร เจริญเมตตาอยู่บ่อยๆ หนึ่งๆ และกระทำให้เป็นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจึงจะสามารถทำให้เมตตา มีผลกำลังต่อกรกับอุปกิเลสทั้ง ๑๖ ประการ ซึ่งมีวิธีการอยู่ ๓ แนวทาง ประกอบด้วย

๑.) การประยุกต์ใช้ต่อตนเอง ได้แก่ การมีความหวังดีและรักตนเองให้เป็น ก็คือ การไม่ กระทำการใดที่เป็นการเบียดเบียนตนเอง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง การไม่รู้จักระมัดระวัง ความคิด คือ การไม่คิดในเชิงลบหรือในแนวทางที่จะเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การใช้ความสงบสยบการ เคลื่อนไหว คือ การรู้จักข่มใจตนเอง การรู้จักอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดอารมณ์ และการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ คือ ไม่หมกมุ่นอยู่ในเหตุปัจจัยที่เกิดกิเลสเครื่องเศร้าหมอง เป็นต้น

๒.) การประยุกต์ใช้ต่อผู้อื่น ได้แก่ การรู้จักเปิดใจให้กว้าง คือ การมองโลกให้หลากหลาย มุมมองการยินยอมและยอมรับฟังเหตุผลของผู้อื่น การให้อภัยและให้โอกาส การเคารพในสิทธิส่วน บุคคล ความเกรงใจ การผูกพัน และการรักษาสัมพันธภาพ เป็นต้น

๓.) การประยุกต์ใช้ต่อสังคม ได้แก่ การยอมรับกฎระเบียบข้อบังคับในสังคม การเคารพ บุคคลและสถานที่ การรับมติของที่ประชุม การให้ความร่วมมือในกิจกรรมสัมพันธ์ ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นต้น

^{๑๘๖} สัมภาษณ์, นายทวี ไชว์พันธุ์ ปลัดอำเภอ, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

๔.๒.๒ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองประชาชนในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ในส่วนของการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองประชาชนในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าจากแบบสัมภาษณ์พบว่ามีการชี้แจงการซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของราชการส่วนภูมิภาค นั้นก็คือ ปลัดอำเภอซึ่งได้กล่าวว่า^{๑๘๗} ภาครัฐควรนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการ (การให้บริการประชาชน) เพราะเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติมีอยู่ ๔ ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อันจะทำให้งานของประเทศสำเร็จเกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่าย นอกจากนี้ตนเองยังคาดหวังว่าประชาชนจะเกิดความรักและเชื่อมั่นต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีการประยุกต์หลักธรรมในอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ เพื่อให้เกิดความรู้สึกการมีใจรักในสิ่งที่ทำ อีกทั้งยังเกิดประโยชน์แก่ตนเอง ประชาชน และประเทศชาติโดยรวม และในที่สุดท้ายได้กล่าวถึงความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับหลักธรรมว่าด้วย “เมตตาธรรมคำจุนโลก” ในลักษณะสำคัญกล่าวคือ เป็นความสุขในโลกที่เรียกกว้างหากันทุกวันนี้ซึ่งการที่ต้องเรียกร้องและไม่สามารถมีได้ก็เพราะขาดคำว่า “เมตตา” ดังนั้น ในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครองตำแหน่งปลัดอำเภอซึ่งทำหน้าที่ตามกฎหมายในการช่วยเหลือนายอำเภอโดยอาศัยอำนาจตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่เรียกว่า การรักษาราชการแทน หรือการปฏิบัติราชการ จึงมีโอกาสนในการทำหน้าที่เนื่องจากมีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและสามารถนำคุณธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการใช้อำนาจที่เรียกว่า “ทำหน้าที่ของข้าราชการที่ดี เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน” ซึ่งจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการนำนโยบายของรัฐบาล กระทรวง จังหวัด ตลอดจนทั้งประสานการปฏิบัติที่เรียกว่าการบูรณาการกับส่วนราชการกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ เช่น รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การมหาชน เป็นต้นจึงเห็นได้ว่าหลักเมตตาธรรมมีความสำคัญในการเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะกำกับความความคิด คำพูดและการกระทำต่อกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ (บุคคลธรรมดา) หรือระหว่างหน่วยงาน (นิติบุคคล) โดยอาศัยผู้ทำการแทนในการแสดงคุณธรรมแห่งการมีเมตตาธรรม เมื่อเหตุผลข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญยิ่งของการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กล่าวคือ การทำให้เห็นผลของการปฏิบัติระหว่าง **การทำหน้าที่ธรรมดา** กับ **การทำหน้าที่เหนือธรรมดา** โดยมีผลเป็นรูปธรรมสามารถพิสูจน์และจับต้องได้ อาทิเช่น การให้บริการที่สะดวก ถูกต้อง รวดเร็ว และได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย, การเกิดความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ และการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและผลประโยชน์โดยอาศัยหลักสันติวิธี อันจะนำพาเราทุกคนไปพบกันความสุขความเจริญ อันแท้จริง ซึ่งทุกคนปรารถนาความสุขและการจะพบความสุขจึงต้องเน้นไปที่การประยุกต์หลักเมตตาเพื่อการขัดอูปกิเลส กล่าวคือเพื่อก่อให้เกิดความเมตตาต่อตนเอง เมตตาต่อบุคคลอื่น เมตตาต่อ

^{๑๘๗} สัมภาษณ์, นายทวี ไชว์พันธุ์ ปลัดอำเภอ, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

ประเทศชาติ และเมตตาต่อโลก อันจะทำให้คำว่า “ความสุข” มีขึ้นโดยง่าย จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและความขัดแย้งจากเหตุปัจจัยภายในเป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการขึ้น หากมีวิธีการจัดการกับเหตุปัจจัยภายในได้ก็จะช่วยบรรเทาความขัดแย้งต่างๆ ซึ่งขัดขวางความสุขที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม ซึ่งสามารถอธิบายประกอบคำแปลพจนานุกรมพระพุทธศาสนา^{๑๘๘}ได้ดังนี้

- ๑.) การจัดการกับ “อภิชฌาวิสมโลภะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนมีสันโดษ รู้จักพอเพียงและยินดีพอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ รู้จักเสียสละและแบ่งปัน
- ๒.) การจัดการกับ “พยาบาท” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รักตนเองให้เป็น ให้ก่อภัยและความโกรธ รู้จักทุกข์ โทษ และภัยของความพยาบาท
- ๓.) การจัดการกับ “โกรธ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่มีใจเย็น เจริญสติให้รู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่ปรากฏขึ้น เพื่อยับยั้งควบคุมความโกรธไม่ให้เกิดการทำร้ายทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น
- ๔.) การจัดการกับ “อุปนาหะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักคิดให้อภัยและเมตตาต่อตนเอง เพราะความผูกโกรธนี้มีแต่จำทำร้ายตนเอง ทำให้ตนเองอยู่ด้วยความรุ่มร้อนและเป็นทุกข์
- ๕.) การจัดการกับ “มักขะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักการยอมรับและยกย่องในคุณงามความดีของผู้อื่นให้เป็น
- ๖.) การจัดการกับ “ปลาสะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนเป็น มีความเคารพและให้เกียรติในคุณธรรมของผู้อื่นอยู่เสมอ
- ๗.) การจัดการกับ “อิสสา” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่มีความยินดีพอใจในความสำเร็จของผู้อื่นให้เป็น เพราะความริษยานี้มีแต่สร้างความทุกข์ให้กายกับใจและอยู่อย่างไม่เป็นสุข
- ๘.) การจัดการกับ “มัจฉริยะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักการเสียสละ รู้จักการแบ่งปัน รู้จักพอเพียง ฝึกมองให้เห็นถึงโทษของการยึดติดในทรัพย์สมบัติที่เป็นเพียงวัตถุภายนอก
- ๙.) การจัดการกับ “มายา” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักพูดจริง ทำจริง มีความจริงใจ มีความซื่อสัตย์ รู้จักรักษาสัจจะ
- ๑๐.) การจัดการกับ “สาธูญยะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่ รู้จักปล่อยวางความดีไม่ยึดติดในสิ่งที่ได้กระทำมาแล้ว
- ๑๑.) การจัดการกับ “ถัมภะ” คือ จะต้องฝึกเป็นผู้ที่ว่่านอนสอนง่าย รู้จักการยอมรับ และฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่แสดงความห้าวต่อผู้อื่น
- ๑๒.) การจัดการกับ “สารัมภะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักการยอมรับความเป็นจริง มองเห็นความเป็นทุกข์ โทษ และภัยจากการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน
- ๑๓.) การจัดการกับ “มานะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่มีอหังการที่ต่ำ รู้จักการมีสัมมาคารวะ สามารถเข้ากับคนได้ง่าย

^{๑๘๘} บริษัท สกายบุ๊กส์, พจนานุกรม พระพุทธศาสนา ฉบับการ์ตูน, (ปฐมธานี : โรงพิมพ์สกายบุ๊กส์, ๒๕๕๓), หน้า ๙-๔๐๒

๑๔.) การจัดการกับ “อติมานะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักความเป็นมนุษย์ผู้มีใจสูง รู้จักเคารพในความเป็นคน ไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น

๑๕.) การจัดการกับ “มทะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักตั้งตนไว้ชอบ มีสมมาทิฐิ ไม่ระมาท ไม่หลงมัวเมา ไม่ลุ่มหลงในสิ่งที่ไม่ควร เพราะความประมาทเป็นหนทางสู่ความตาย

๑๖.) การจัดการกับ “ปมาทะ” คือ จะต้องฝึกให้เป็นคนที่รู้จักการมีสติสัมปชัญญะ รู้จักยับยั้งชั่งใจ แยกดีชั่วให้ออก ให้รู้จักนำโยนิโสมนสิการมาใช้

เมื่อเจ้าหน้าที่ของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการประยุกต์หลักเมตตา มาเพื่อใช้ในการเริ่มต้นในการให้บริการอย่างถูกต้องเหมาะสม การเบียดเบียน การทำร้าย การปองร้าย ก็ไม่เกิดขึ้น ต่างมีน้ำใจไมตรี รู้จักเกื้อกูลประโยชน์สุขความเจริญร่วมกัน ย่อมทำให้เกิดสันติสุขแก่ตนเอง และยังส่งผลให้เกิดสังคมสันติสุข

๔.๒.๓ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาการศึกษา

ในส่วนของการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาการศึกษา จะเน้นไปที่การประยุกต์หลักเมตตาเพื่อการศึกษาเรียนรู้จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลไว้ ๓ ประการ คือ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและความขัดแย้งจากเหตุปัจจัยภายในเป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการขึ้น หากสามารถทำความเข้าใจและมีวิธีการจัดการกับเหตุปัจจัยภายในได้ก็จะช่วยบรรเทาความขัดแย้งที่เกิดแก่สังคมได้โดยการปกครองเพื่อการพัฒนาการศึกษา (พัฒนาคนให้เกิดปัญญารู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) การศึกษาเพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้ การอบรมเลี้ยงดู คำสั่งสอนของบิดามารดา ญาติพี่น้องและผู้ปกครอง เนื่องจากการเป็นบุคคลที่เราได้ใกล้ชิดที่สุดตั้งแต่วัยเด็กจึงทำให้มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่จำทำให้เกิดความโน้มเอียงไปตามบิดามารดาได้

๒) การศึกษาเพื่อให้เกิดความสามารถในการแยกแยะความแตกต่าง คือ แยกสิ่งดีดีและไม่ดีซึ่งเด็กผู้ใหญ่จะมีการกระทำที่แตกต่างกัน จากวัฒนธรรมภายในสังคมจากการที่บุคคลอยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคมซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สั่งสอนหรือสืบทอดต่อกันมาจากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่งเรื่อยๆ ไป

๓) การศึกษาเพื่อให้เกิดประสบการณ์ของบุคคลที่แตกต่างกันออกไป และการศึกษาเป็นการทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ต่างๆ มากขึ้นเกิดความรู้ความคิดใหม่ๆ ที่ส่งผลให้ทัศนคติมีการเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้น ในการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาการศึกษา จึงควรอาศัยโอกาส คือ การศึกษาและบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายปกครองรวมทั้งการสามารถบูรณาการงานทุกด้านในสังคมซึ่งตามบทบาทอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายได้กำหนดเจ้าภาพหลัก คือ ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ มีภารกิจในการพัฒนาประเทศและการให้บริการประชาชน ทำให้เห็นว่าการสอนเพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทัศนคติอันยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะต้องอาศัยแรงบันดาลใจจากบุคคลแบบอย่างหรือสถานการณ์ซับซ้อนซึ่งสร้างวีรบุรุษในแต่ละ

เหตุการณ์ อาทิเช่น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นแรงบันดาลใจของความพอเพียงซึ่งสอดคล้องกันหลักธรรมว่าด้วย “สันโดษ” ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามแนวทางคำสอนเกี่ยวกับความพอเพียง และประยุกต์หลักเมตตาธรรมในการปฏิบัติราชการทำให้เกิดผลแห่งการปฏิบัติและการประยุกต์ คือ รายได้สมดุลกับรายจ่าย และการแก้ไขปัญหาของประเทศและประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ ถูกต้อง ยั่งยืน หรือแม้แต่การประยุกต์การพัฒนาการศึกษากับงานปกครองที่ส่งผลให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน คือ การสนองตอบต่อนโยบายการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามนโยบายจังหวัด ณ เชื้อนห้วยยาง ตำบลดอนอะราง อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยได้ใช้หลักเมตตาในการใช้ความคิด วาจา และการประสานบูรณาการกับท้องถิ่น (อบต.ดอนอะราง) ทำให้ปัจจุบันได้ปรากฏพื้นที่ป่าซึ่งต้นไม้ปลูกเป็นระเบียบสวยงามอีกทั้งยังเป็นแหล่งอาหาร (เห็ด) ของประชาชน รวมทั้งสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้กับเชื้อนห้วยยางเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

ทำให้เป็นประจักษ์พยานแห่งการใช้หลักเมตตาในการประสานใจกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พ่อค้าประชาชน โดยการใช้ความคิด วาจาอันมีความเมตตาเมตตาที่จะรังสรรค์สถานที่ท่องเที่ยวบริเวณเชื้อนห้วยยางให้เป็นสถานที่พักผ่อน ยังผลให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนบริเวณพื้นที่ซึ่งมีฐานะยากจนได้มีงานทำและนำผลผลิตมาค้าขาย จึงเห็นได้ว่างานด้านการปกครองกับการพัฒนาการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการพัฒนาผู้นำและผู้ตามไปพร้อมๆกัน เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอันเกิดจากการเรียนรู้ การอบรมเลี้ยงดูและบุคคลผู้ใกล้ชิด ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ทำให้เกิดความโน้มเอียงเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติเกิดการแยกแยะความแตกต่าง แยกสิ่งดีสิ่งไม่ดี เกิดจากวัฒนธรรมหรือสังคมที่สืบทอดจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง เกิดจากประสบการณ์ทำให้เกิดความรู้ใหม่ ความคิดใหม่ เกิดจากการเลียนแบบจากสิ่งต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติของบุคคลได้เช่นเดียวกัน

๔.๒.๔ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในส่วนของการประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ จะเน้นไปที่การประยุกต์หลักเมตตาเพื่อการส่งเสริมอาชีพด้านการผลิตสินค้าและบริการจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ โดยอาศัยหลักธรรมเมตตาธรรมในตัวบุคคลของข้าราชการเป็นองค์นำ ตามด้วยความกรุณาตามอำนาจหน้าที่ อีกทั้งหลักธรรมในการปฏิบัติ คือ “วิริยะ” ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า พรหมวิหาร ๔ ในส่วนของเมตตา มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาตัวบุคคลและสังคม โดยอาศัยหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกจากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและความขัดแย้งจากเหตุปัจจัยภายในเป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการขึ้น หากสามารถทำความเข้าใจและมีวิธีการจัดการกับเหตุปัจจัยภายในได้ก็จะช่วยบรรเทาความขัดแย้งด้านอาชีพและรายได้ที่เกิดแก่สังคมได้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

- ๑) การปกครองในแต่ละระดับต่างมีผลต่อการกำหนดนโยบายอันนำไปสู่การกำหนดแผนงาน

โครงการ แผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการสร้างความสมดุลของการมีงานทำและรายได้ เพื่อการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของผู้อยู่ภายใต้การปกครอง อันกล่าวอีกนัยได้ว่าภาครัฐมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางในการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างงานให้เกิดแก่ภาคประชาสังคมอย่างยั่งยืน เพราะภาครัฐซึ่งมีข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒) การปกครองที่ดี อาจกล่าวได้ว่าเป็น การปกครองที่มีต้องใช้อำนาจรัฐในการปกครองหรือกล่าวให้เข้าใจง่ายก็คือการที่บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบของกฎหมายหรือกติกาแห่งสังคมโดยต่างมีเมตตาปราณีปรารถนาดีต่อกันและกันอย่างจริงใจ มุ่งสร้างความรู้รักสามัคคีในการอยู่ร่วมกันอันจะนำไปสู่การสร้างความปลอดภัยทางความคิด การพูด และการปฏิบัติส่วนบุคคล อันเป็นการพัฒนาส่วนบุคคลและสังคมไปพร้อมๆ กัน

๓) การปกครองมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้ปกครองกับผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ซึ่งหากทั้งฝ่ายต่างรู้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายก็จะยังประโยชน์ร่วมกัน โดยอาศัยคุณธรรมสำคัญพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ก็คือ ความเมตตา ส่วนการจะสร้างประโยชน์ในลำดับต่อไปก็ต้องอาศัยคุณธรรมลำดับต่อๆ เช่น ความกรุณา การช่วยเหลืออนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน ความเพียรพยายาม ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคุณธรรมสำคัญยิ่งนอกจากการเข้าใจ เข้าถึงหนทางในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจแล้ว แต่ในการกระทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายยังต้องสร้างคุณธรรมสำคัญส่วนบุคคลที่เป็นกำลังใจในการขับเคลื่อนแนวความคิด การประสานประโยชน์ และการบูรณาการงานปกครองเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยหลักธรรมแห่งความสำเร็จ คือ วิริยะ โดยท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิริยะ หมายถึง ความเพียร ในลักษณะที่เป็นความกล้าหาญ หรือจะเรียกว่า ปรานะ คือ ทรงตัวอยู่ในลักษณะอย่างนั้นเรื่อย หรือจะเรียกว่า จิตะ คือ ความตั้งมั่น หรือจะเรียกว่า อปปฏิวาณิ คือ ไม่ยอมถอยหลังหรือจะเรียกกันในที่นี้ว่า ความเพียร โดยธรรมดา แต่ในภาษาบาลีเรียกว่า วายามะ เป็นภาษาไทยเรียกว่า พยายาม^{๑๘๘}

๔) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ นอกจากนโยบายของรัฐเป็นสิ่งสำคัญยิ่งแล้ว ยังมีตัวแปรสำคัญคือการปฏิบัติของพลเมืองของรัฐซึ่งเรียกว่าประชาชน ต่างจะต้องมีคุณธรรมของจิตใจพื้นฐานเรียกว่าความเมตตา อันจะนำไปสู่ความปรารถนาดีต่อกันและกัน อีกทั้งในส่วนบุคคลระหว่างภาครัฐในที่นี้เรียกว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการ” และภาคพลเมือง เรียกว่า “ประชาชน” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยการอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาการศึกษาทำความเข้าใจและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างงานและการประกอบอาชีพจะต้องมีความเพียร พยายาม หรือความกล้าหาญ ความขยันหมั่นเพียรที่จะทำกิจต่างๆ ในทางสุจริตถูกต้องชอบธรรมไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทท่านหมายเอาความเพียรพยายามชอบ คือ ความเพียรป้องกันบาปอกุศล คือ ความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น เพียร

^{๑๘๘} พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมาน. ๒๕๔๑), หน้า ๑๘๔

ละบาปอกุศล คือ ความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างกุศล คือ ความดีที่เกิดขึ้น และเพียรรักษากุศล คือ รักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมคลาย

การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เห็นได้จากปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งมีสาเหตุจากพัฒนาของเทคโนโลยีด้านต่างๆ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เรียกว่า “โลกไร้พรมแดน” เมื่อความเป็นจริงมีอยู่ว่ามนุษย์เป็นผู้คิดและสร้างสรรค์เทคโนโลยี เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้น แต่หากการสร้างนั้นมุ่งเพียงการใช้ทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการปัจจุบันโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในอนาคตก็จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างแน่นอน โดยปัญหาหนึ่งซึ่งเห็นได้ชัดคือ ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากการพัฒนาทางวัตถุมากกว่าจิตใจ จึงก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ปัญหาการค้ำมนุษย์ ปัญหายาเสพติด รวมทั้งปัญหามลพิษทางน้ำ และทางอากาศ แต่ถึงอย่างไรมีเพียงวิธีเดียว คือ การพัฒนาคนให้ได้มีปัญญาในการคิดเพื่อทำหน้าที่สร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งแปรผกผันกับความต้องการอันมีอยู่อย่างไม่จำกัด อันจะนำไปสู่การคิดและสร้างสรรค์ ตลอดทั้งการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยน้อมนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่างๆ

๔.๒.๕ การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาสังคม

การประยุกต์ใช้เมตตาธรรมกับการปกครองในด้านการพัฒนาสังคม ก็คือการพัฒนาปัจเจกบุคคล โดยการพัฒนาคนุชยทางด้านจริยศาสตร์ตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จริยศาสตร์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Ethics and Philosophy of Sufficiency Economy) ในที่นี้จะนำเสนอในประเด็นในส่วนคำว่า “ชีวิต” โดยชีวิตประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ^{๓๙๐} ซึ่งมีความสัมพันธ์กันตามกระบวนการอัตโนมัติที่เรียกว่า “ธรรมชาติ” เมื่อการกระทำและความคิดมีความเกี่ยวข้องกันจึงแสดงกริยาท่าทางออกมาเป็นพฤติกรรม (จริยธรรม) โดยมีความคิด (คุณธรรม) เป็นตัวกำกับการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ในการที่จะสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์และมักจะพบกับทางตันเสมอซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “แม่น้ำเสมอด้วยตันทหา ย่อมไม่มี”^{๓๙๑} เมื่อมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะพิเศษ คือสามารถพัฒนาความคิดอันส่งผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมต่างๆ จึงควรใช้โอกาสนี้เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์จากการมีชีวิต ด้วยการให้หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า “๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข” คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี รวมทั้งเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม อันสอดคล้องเทียบเคียงได้กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าด้วย “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการสำรวมระวังทางกาย วาจา และใจ ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่ประเสริฐ คือ สมดุลและยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่

^{๓๙๐} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร),รศ.ดร., พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๒๗

^{๓๙๑} พุ.จ. (บาลี) ๒๕/๒๕๑/๖๐, “นตฺถิ ตณฺหาสมา นทึ.”

ทรงมีพระเมตตากรุณาพระราชทานแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกสาขาอาชีพ และเพื่อเป็นการถ่ายทอดข้อความข้างต้นไปสู่สากลจึงขอแนะนำเสนอในรูปแบบภาษาอังกฤษอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

Life consists of body and mind. It is connected by an automatic process called “natural”, When actions and ideas are related, they express behaviors (ethics) the idea (moral) is directed by the action called “karma”. To respond to human needs and always meet the dead end according to the Buddha, “the river always has no passion. when a human being is a living creature. it can develop ideas that result in behavior. You should use this opportunity to benefit form living. The philosophy of sufficiency economy is that “ 3 loop 2 conditions” as tolerance, rationality and good immunity. The knowledge of moral integrity. That is consistent with the principle of Buddhism that is Tisikkha consist with morality concentration and wisdom. Under the condition of physical , mental and spiritual. This is the way to lead the development of good life is balanced and sustainable in all dimensions. This is a reminder of the grace of King Rama IX his MaJesty has graciously provided a way of life and sustainable development. It can also be used for all branches

๔.๓ ประโยชน์ของการใช้หลักเมตตาธรรม

๔.๓.๑ ประโยชน์ที่มีต่อปัจเจกบุคคล

ประโยชน์ที่มีต่อปัจเจกบุคคล เห็นได้จาก “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการทำหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำที่เรียกว่า “พฤติกรรม” อันมีผลมาจากความคิดที่เรียกว่า “ปัญญา” เมื่อปัญญามีผลต่อการแสดงพฤติกรรมและสาขาวิชาที่ศึกษาเฉพาะเรียกว่า “จริยศาสตร์” นั้นเอง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะต้องพัฒนาปัญญา หรืออย่างจะเรียกอีกอย่างได้ว่าการพัฒนาแนวความคิดที่ถูกต้อง อันจะยังให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริงในสังคม โดยการน้อมนำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^{๓๙๒} มาสู่การปฏิบัติให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ๓ ท่วง ๒ เงื่อนไข ดังนี้

- ๑) ความพอประมาณ
 - ๒) ความมีเหตุมีผล
 - ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- และเงื่อนไข ว่าด้วย
- ก. การมีความรู้
 - ข. การมีคุณธรรม

^{๓๙๒} ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา.คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๑), คำปรารภ

เมื่อเราเห็นถึงเครื่องมือซึ่งจะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคน เพื่อให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏในมัชฌิมนิกายยังได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ชายควรเว้นจากการฉ้อโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม และโกงด้วยเครื่องตวงวัด เมื่อประมวลโดยภาพรวม หลักการในทางจริยศาสตร์เกี่ยวเนื่องกับอาชีพค้าขาย เราสามารถที่จะสรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าท่าน ทรงมีพระประสงค์ต่อการที่จะให้เกิดความยุติธรรมต่อการประกอบกิจการในการ แลกเปลี่ยนสินค้าตามตลาด กล่าวคือ ผู้ชายมีกำไรพอเลี้ยงชีพหากแต่ไม่เอาเปรียบคนอื่นที่อยู่ในสังคม ผู้ชายนั้นสามารถที่จะดำรงตนอยู่ในฐานะของการค้าต่อไปได้โดยไม่ลำบากเท่าใดนักจึงควรอย่างยิ่งที่ ทุกคนจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จประจักษ์แก่ตนเองในชั้นจัดสรร ทรัพย์^{๑๙๓} (เอเกน โภเค ฤณเชย : กินใช้ ๑ / ๔, ทวีทิ กัมมัง ปโยชเย : ลงทุน ๒ / ๔ และจตุตถัญจ นิธายเย : เก็บเอาไว้ใช้เมื่อคราวจำเป็น ๑ / ๔) และชั้นจับจ่ายใช้กิน^{๑๙๔} (โภคอาทิยะ : ประโยชน์ที่ควร ถือเอาจากโภคทรัพย์ ประกอบด้วย เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยาและคนในปกครองให้เป็นสุข/ บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข/ ใช้ป้องกันอันตรายหรือใช้จ่ายในด้านรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน/ ใช้ทำพิธีกรรม ๕ อย่าง คือ สงเคราะห์ญาติ (ญาติพลี), ต้อนรับแขก (อติญาติ), ทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับไป (บุพเพตพลี), เสียภาษีอากรให้แก่รัฐ (ราชพลี) และสังเวทเวดา (เทวดาพลี)/ และใช้บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบซึ่งบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม อีกทั้งในส่วนของการที่จะสร้างความเชื่อมั่นในการนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ก็สืบเนื่องมาจากหลักการดังกล่าวเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทย เห็นได้จากตลอดระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติได้ทรงใช้หลักธรรมในการปกครองอันเป็นการปฏิบัติตามปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้บังเกิดประจักษ์พยานหลายประการที่แสดงถึงพระปัญญา เช่น พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกอันเป็นสมบัติอันทรงคุณค่า เนื่องจากมีหลักธรรมสำคัญคือ ความเพียรอันบริสุทธิ์ ดังนั้น เมื่อหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางการประพฤติปฏิบัติอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน อีกทั้งเมื่อบุคคลใดน้อมนำไปสู่การประยุกต์ปฏิบัติก็จะเกิดผลเป็นรูปธรรม และสามารถเกิดประจักษ์พยานได้ด้วยการปฏิบัติของบุคคลนั่นเอง หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากการพัฒนาคนจากภายในที่เรียกว่า “ปัญญา” ซึ่งสอดคล้องกันหลักธรรมว่าด้วย “ไตรสิกขา”^{๑๙๕} และอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นเอง เมื่อคนได้มีการทำความเห็นให้ถูกต้องและดำเนินชีวิตตามแนวทางของ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (ความระมัดระวังหรือไม่ประมาท) ภายใต้เงื่อนไขการประพฤติปฏิบัติที่สำคัญคือ มีความรู้คู่คุณธรรม

^{๑๙๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๗/๒๐๒.

^{๑๙๔} อัง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๔๑/๔๘.

^{๑๙๕} ...ทีสุ สิกขาสู สิกขิตพพ์ อธิสัสสิกขาย อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขาย... (อัง. ฉก. ๒๒/๑๐๕/๔๒๒; พุ.วิ. ๒๖/๑๒/๒๖๑. ฉบับ มหาจุฬาลงกรณ ๒๕๐๐).

ก็จะนำไปสู่การพัฒนาคนและคนก็จะพัฒนาสังคมไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนสืบไป อีกทั้งหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการพัฒนาคนที่ดีที่สุด เนื่องจากเป็นแนวทางซึ่งสอดคล้องกันกับหลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เห็นได้จากตั้งอยู่บน “ความไม่ประมาท” แต่ถึงอย่างไรบุคคลผู้จะเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาตนเอง/สังคม จะต้องมีความเพียรจึงจะสำเร็จประโยชน์ได้

๔.๓.๒ ประโยชน์ที่มีต่อสาธารณะ

ประโยชน์ที่มีต่อสาธารณชน เห็นได้จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจผ่านรูปแบบการปกครองแบบรัฐสภา อันประกอบด้วย

๑) อำนาจอธิปไตย

๒) อำนาจบริหาร

๓) อำนาจตุลาการ

โดยในส่วนของอำนาจอธิปไตยเห็นได้จากพระมหากษัตริย์ทรงเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก อำนาจบริหารเห็นได้จากทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการเห็นได้จากทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้พิพากษา แต่ในที่นี่ ผู้วิจัยจะได้นำหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งใช้ในการปฏิบัติราชการมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าการทำหน้าที่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์จะนำมาซึ่งความสุขและความเจริญอย่างแน่นแฟ้น ก่อนอื่นจะต้องนำเสนอหลักการพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน ในที่นี้จะได้นำเสนอความจริงของชีวิตด้วยบทความแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักการพัฒนาทางด้านจริยศาสตร์ โดยอาศัยหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และปัจจัยสำคัญแห่งการดำรงอยู่ของชีวิต คือ อาหาร ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่บริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก เพื่อเป็นการนำเสนอแนวความคิดในการพัฒนาส่วนบุคคลทางจิตใจและกายภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในลำดับที่สูงขึ้นต่อไป โดยเฉพาะองค์ธรรมว่าด้วย “เมตตา” ในหลักพรหมวิหาร ๔

๔.๔ โทษของการขาดหลักเมตตา

จากการที่ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๔) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนแม่บทฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทางและรายละเอียดของยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย เพื่อมุ่งสู่เป้าประสงค์ คือ สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม คนไทยปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ อนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน ทำให้เห็นได้ว่าปัจจุบันสังคมมีความจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรมขึ้นในตัวบุคคลและสังคม เนื่องจากการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดปัญหาสังคมนานาประการ ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม โดยปัญหาเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องมี

กันเร่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมให้แก่ เด็ก เยาวชน และพลเมืองของประเทศอันถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาประเทศให้สมดุลทั้งทางวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป เรียกว่า “คุณธรรมนำการพัฒนา” เพื่อสร้างสังคมแห่งคุณธรรมตามแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และโมเดลขับเคลื่อนประเทศไทย ๔.๐ เพื่อให้สังคมเกิดความมั่นคง สงบร่มเย็นด้วยมิติทางศาสนา และหาปล่อยไว้โดยไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนและรู้เท่าทันปัญหาแห่งการเป็นสังคมอวิชชาอันประกอบด้วย โลภะ โทสะ และโมหะ ด้วยการอาศัยความมุ่งมั่นตั้งใจที่เรียกว่า “ความวิริยะ” ซึ่งหากไม่มีการดำเนินการดังกล่าวก็จะเกิดผลกระทบต่อบุคคลและสังคมโดยรวม ดังนี้

๔.๔.๑ ผลกระทบที่มีต่อบุคคล

ผลกระทบที่มีต่อบุคคล จะเห็นได้จากในทางพระพุทธศาสนาสามารถสรุปย่อโดยสังเขป ๖ ประการ ซึ่งหากบุคคลไม่เจริญ (ปฏิบัติ) โดยตั้งมั่นย่อมน่าจะได้พึงหวังอันสูงส่ง ๑๑ ประการ^{๑๙๖} ดังต่อไปนี้

- ๑) หลับไม่เป็นสุขและตื่นเป็นทุกข์
- ๒) นอนฝันร้าย^{๑๙๗} (มูลเหตุของความฝันมีอยู่ ๕ ประการ และแบ่งออก ๓ ลักษณะ^{๑๙๘})
- ๓) จิตไม่ตั้งมั่น เป็นสมาธิได้ยาก
- ๔) สิ้นหน้ไม่ผ่องใส
- ๕) หลงใหลเมื่อทำกาละ
- ๖) ย่อมไม่เข้าถึงพรหมโลก

แต่ในทางการปฏิบัติราชการหรือการทำหน้าที่ให้บริการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์นั้นสามารถแยกเป็นประเด็น ดังนี้

สำหรับผู้ให้บริการ คือ ไม่ก่อให้เกิดความสุขใจที่ได้ทำหน้าที่ เพราะเมื่อจิตใจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองซึ่งทำหน้าที่ในการให้บริการประชาชนไม่ประกอบด้วยพื้นฐานแห่งคุณธรรมสำคัญ คือ ความมีเมตตาเป็นหลักธรรมแห่งการกำเนิดคุณธรรมประกอบ อาทิเช่น ความกรุณา ความวิริยะ ความซนติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการรับฟังปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมายเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อพิจารณาตัดสินใจใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการให้คำแนะนำหรือการจัดทำเอกสารรับรองสิทธินั้นโดยเฉพาะในปัจจุบันพบว่ามีการที่ประชาชนผู้รับบริการมีการฟ้องคดีเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดสิทธิก่อให้เกิดความเสียหายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งผลให้ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กล้าที่จะตัดสินใจใช้อำนาจเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ที่สุ่มเสี่ยงในการให้คำแนะนำและการจัดทำเอกสารเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือพิสูจน์สิทธิให้แก่ประชาชนเพราะเกรงว่าหากให้คำแนะนำหรือจัดทำเอกสารไม่ครบตามบทบัญญัติของกฎหมายอันก่อให้เกิดผลทางกฎหมายเป็นอันเสียตั้งแต่เริ่มจัดทำไปเรียกว่า “โมฆะ” และการออกเอกสารสิทธิซึ่งมีผลกระทบต่อการรับประโยชน์ในลำดับต่อของผู้รับบริการมีตัวอย่างเช่น

^{๑๙๖} วินย. ๘/๓๓๑/๒๔๘ ; อ.เงกาทสก. ๒๕/๑๕/๒๔๔-๒๔๕ ; ขุ.ปฎิ. ๓๑/๒๒/๓๔๑. ฉบับมหาจุฬา
เตปิฎก ๒๕๐๐.

^{๑๙๗} พระศรีวิสุทธิวงศ์, ความฝันในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. (พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๙๖), หน้า ๔๙.

^{๑๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

การรับแจ้งการตายโดยการออกมรณบัตร (ท.ร.๔ ตอน ๑) ให้แก่ประชาชนผู้แจ้งแต่สาเหตุการตายในมรณบัตรขัดแย้งหรือไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกรรมธรรม์ของบริษัทประกันชีวิตทำให้ผู้มีส่วนได้เสียในกรรมธรรม์ไม่ได้รับผลประโยชน์ ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วถือว่าเป็นการถูกต้องเนื่องจากสาเหตุการตายตรวจสอบจากทะเบียนประวัติผู้ป่วยและหรือได้รับการระบุจากแพทย์ผู้ทำการรักษาก่อนการเสียชีวิต ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่จะต้องมีการศึกษาหลักกรรมและประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งหรือความเห็นต่างดังกล่าวด้วยเหตุผลและสติปัญญาในทางพระพุทธศาสนา หรือแม้แต่การให้ความช่วยเหลือโดยการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลจากสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อันเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทางกลับไปนำเอกสารมาแสดงให้ครบถ้วนทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอันเกิดจากการประยุกต์ใช้เมตตาได้แก่ ความกรุณาในการรับแจ้ง รับคำร้อง อาทิเช่น การรับแจ้งการเกิด การรับแจ้งการย้ายที่อยู่ การรับแจ้งการตาย การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนการหย่า การจดทะเบียนรับรองบุตร การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม การบันทึกฐานะแห่งครอบครัว การบันทึกฐานะแห่งภรรยา การจดทะเบียนสมาคม การจดทะเบียนมูลนิธิ การจดทะเบียนศาลเจ้า การจดทะเบียนสุสานและฌาปนสถาน การจดทะเบียนเกาะ การจดทะเบียนมัสยิด การจดทะเบียนเกาะ การจดทะเบียนสัตว์พาหนะ เป็นต้น

สำหรับผู้รับบริการ คือ ไม่ก่อให้เกิดความสุขที่ได้รับบริการหรือไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนเกี่ยวกับเอกสารในด้านการทะเบียนเพราะเหตุว่าเมื่อจิตใจของผู้รับบริการซึ่งขณะเข้ารับบริการหรือขอรับบริการไม่ประกอบด้วยพื้นฐานแห่งคุณธรรมสำคัญ คือ ความมีเมตตาเป็นหลักกรรมแห่งการกำเนิดคุณธรรมประกอบ อาทิเช่น ความเข้าใจในเหตุและผล ความซื่อสัตย์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งจำเป็นต้องใช้ขณะเข้าใจข้อเท็จจริงของปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมาย เนื่องจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะใช้เพื่อพิจารณาตัดสินใจใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการให้คำแนะนำและหรือการจัดทำเอกสารรับรองสิทธินั้นโดยเฉพาะในปัจจุบันพบว่าได้มีประชาชนผู้รับบริการมีการฟ้องคดีเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดสิทธิซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิเสธการทำหน้าที่หรือไม่กล้าที่จะตัดสินใจใช้อำนาจเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ที่สุ่มเสี่ยงดังกล่าว ส่งผลให้การให้คำแนะนำและการจัดทำเอกสารเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือพิสูจน์สิทธิให้แก่ประชาชนเพราะเกรงว่าหากให้คำแนะนำหรือจัดทำเอกสารไม่ครบตามบทบัญญัติของกฎหมายอันก่อให้เกิดผลทางกฎหมายเป็นอันเสียตั้งแต่เริ่มจัดทำไปเรียกว่า “โมฆะ” และการออกเอกสารสิทธิซึ่งมีผลกระทบต่อการรับประโยชน์ในลำดับต่อของผู้รับบริการมีตัวอย่างเช่น การรับแจ้งการตายโดยการออกมรณบัตร (ท.ร.๔ ตอน ๑) ให้แก่ประชาชนผู้แจ้งแต่สาเหตุการตายในมรณบัตรขัดแย้งหรือไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกรรมธรรม์ของบริษัทประกันชีวิตทำให้ผู้มีส่วนได้เสียในกรรมธรรม์ไม่ได้รับผลประโยชน์ ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วถือว่าเป็นการถูกต้องเนื่องจากสาเหตุการตายตรวจสอบจากทะเบียนประวัติผู้ป่วยและหรือได้รับการระบุจากแพทย์ผู้ทำการรักษาก่อนการเสียชีวิต ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้รับบริการเองก็จะต้องมีความรู้และเข้าใจหลักกรรมและประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งหรือความเห็นต่างดังกล่าวด้วยเหตุผลและสติปัญญาในทางพระพุทธศาสนา โดยการมองการปฏิบัติในลักษณะต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่และใช้เหตุผลซึ่งสุจริต

ในการพูดคุยทำความเข้าใจ อาทิเช่น การเจ้าหน้าที่ได้พยายามค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลจากสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทางกลับไปนำเอกสารซึ่งไม่ได้นำมาแสดง อันเป็นความรู้สึกแสดงถึงคุณธรรมความเมตตาซึ่งมีอยู่กับบุคคลทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

๔.๔.๒ ผลกระทบที่มีต่อองค์กร

ผลกระทบที่มีต่อองค์กร จะเห็นได้จากในทางพระพุทธศาสนาสามารถสรุปย่อโดยสังเขป อันว่าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ตลอดจนทั้งองค์กรของรัฐซึ่งเรียกชื่ออื่นใดหากข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติงานมีเจตนาหรือพฤติกรรมไปในทางไม่สุจริตเสื่อมเสียต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการก็จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นที่รักของมนุษย์ (ประชาชน) ไม่เป็นที่รักของมนุษย เทวดาไม่รักษา และไฟ ยาพิษ หรือศาสตราয়่อมทำอันตราย กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการขาดคุณธรรมสำคัญคือ เมตตาธรรมก็จะทำให้ประชาชนผู้เข้ารับบริการไม่เกิดความรู้สึกอันเป็นมิตรไมตรี เนื่องจากคุณธรรมความเมตตาสามารถสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมการปฏิบัติในการทำหน้าที่ส่งผลให้องค์กรหรือหน่วยงานราชการไม่ได้รับความเชื่อถือศรัทธา จนนำไปสู่ปัญหาการร้องเรียนเกี่ยวกับการให้บริการของภาครัฐยังศาลปกครอง

กล่าวโดยย่อคือ เกิดความรู้สึกขัดแย้งระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการอันอาจนำไปสู่การยื่นหนังสือร้องเรียนหรือกลายเป็นคดีสู่ศาลปกครอง ส่วนผู้รับบริการก็จะไม่ได้รับการบริการหรือการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เพราะต่างฝ่ายต่างมองที่ประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญจนลืมบทบาทหน้าที่ของตนเอง จนเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

๔.๔.๓ ผลกระทบที่มีต่อระบบราชการ

ผลกระทบที่มีต่อระบบราชการ จะเห็นได้จากปัจจุบันระบบราชการได้มีมาตรฐานคุณธรรม เช่น พระราชการกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งมุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชน และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ตลอดจนทั้งการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ ซึ่งเป็นหลักประกันมาตรฐานการให้บริการของภาครัฐ

กล่าวโดยย่อ คือ ผลกระทบต่อระบบราชการถือว่าเป็นผลกระทบซึ่งเกิดขึ้นแก่ประโยชน์สาธารณะ คือ เกิดความรู้สึกไม่เชื่อมั่นในบริการของรัฐ เนื่องจากรัฐได้ให้บริการผ่านบุคคลธรรมดาซึ่งเรียกว่าข้าราชการ หรือที่ปัจจุบันรวมความถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งในส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ จนเป็นจุดเริ่มต้นของความเห็นต่างทางการปกครองหรือการต่อต้านรัฐ

๔.๔.๔ ผลกระทบที่มีต่อประชาชน

ผลกระทบที่มีต่อประชาชน ถือเป็นประโยชน์สาธารณะในวงกว้าง เนื่องจากภายหลังจากที่ผู้ให้บริการได้รับแจ้งหรือรับคำร้องเพื่อจัดทำเอกสารเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือพิสูจน์สิทธิให้แก่ประชาชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ถือว่าเป็นเอกสารราชการสามารถใช้ในการอ้างอิงในสังคมยังผลให้เกิดผลอันบุคคลภายนอกทั้งผู้สุจริตและไม่สุจริตและต้องเป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมาย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองซึ่งได้ว่าเป็นความมั่นคงภายในของประเทศอย่างเห็นได้ชัด โดยเห็นได้จากปัญหาการร้องทุกข์ ร้องเรียนหน่วยงานของรัฐ และจำนวนคดีขึ้นสู่ศาลปกครอง

สำหรับผู้ให้บริการ คือ ไม่ก่อให้เกิดความศรัทธาในหน่วยงานว่าสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สำหรับผู้รับบริการ คือ ไม่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง เนื่องจากประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิหรือใช้เป็นหลักฐานในการพิสูจน์สิทธิทางกฎหมาย

๔.๕ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการจัดการกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการจัดการกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้บทบาทหน้าที่ในการให้บริการโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้บูรณาการด้วยการน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเมตตาธรรมมาศึกษา สังเกต ทดลองโดยการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถามระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนผู้เข้ารับบริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเจ้าหน้าที่และประชาชนต่างก็มีความเข้าใจในหลักเมตตาธรรมแตกต่างกันตามความรู้ สติปัญญาและฐานะทางสังคม แต่ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีเป้าหมายสำคัญยิ่งร่วมกัน คือ ความปรารถนาที่จะให้มีการนำหลักเมตตาธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินชีวิตประจำวันเห็นได้จากหลักฐานสำคัญคือ ตัวอักษรซึ่งปรากฏในแบบสัมภาษณ์ (สอบถาม) และสีหน้าแววตาท่าทางการแสดงออกของทั้งสองฝ่าย

ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในปัจจุบันก็ได้มีการแก้ไขปัญหา สำคัญๆ อาทิเช่น ความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงบริการของรัฐ การปฏิเสธการให้บริการเพื่อหลบหลีกความรับผิดชอบละเมิด (ค่าเสียหาย/สินไหมทดแทน) และความไม่สมบูรณ์แห่งการจัดทำเอกสารทางการทะเบียนเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นว่ามีวิธีการและแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหาก็โดยใช้วิธีการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพในทางความคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารด้วยสติรู้ตัวและปัญญารู้คิดซึ่งจะต้องใช้เครื่องมือสำคัญก็คือ หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐมาพัฒนาให้เกิดความเข้าใจและรู้แจ้งในปัญญาและหนทางแก้ปัญหายั่งยืน ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนต่างก็มีความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อจัดการกับปัญหาในทุกๆ มิติที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นในความคิดจิตใจและการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละฝ่าย ซึ่งในส่วนของหน่วยงานของรัฐที่เรียกชื่อว่า สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดที่ทำการปกครองอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งรับผิดชอบงานของฝ่ายทะเบียนและบัตรก็ได้มีการประยุกต์มาใช้ในการปฏิบัติราชการเกี่ยวกับงานในด้านงานทะเบียนราษฎร งานทะเบียนครอบครัว งานทะเบียนทั่วไป และงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ เพื่อจัดการกับสภาพปัญหาเฉพาะด้าน ดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎร

จากสภาพปัญหาด้านงานทะเบียนราษฎรซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาก็คือ การที่บุคคลไม่มีสัญชาติไทย ก่อให้เกิดปัญหาการไม่มีสถานะทางทะเบียนของบุคคลก่อให้เกิดมีบุคคลไร้รัฐ เช่น กรณีที่คนไทยซึ่งเกิดโดยบิดาและมารดาหรือบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทยรวมถึงสถานที่เกิดก็อยู่ในราชอาณาจักรไทยแต่ก็ยังไม่มีการแจ้งเกิดหรือแจ้งเกิดแต่ยังไม่มีการแจ้งเกิดมาจนถึงปัจจุบันทำให้ไม่มีสิทธิเข้าถึง

บริการพื้นฐานแห่งรัฐ เช่น สิทธิบัตรทอง ๓๐ บาท รักษาทุกโรค และบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รวมตลอดทั้งการช่วยเหลืออื่นใดของรัฐซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนี้บุคคลเหล่านี้อาจจะเกิดความรู้สึกน้อยใจในการเป็นคนไทยนำมาซึ่งปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ

ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอขออนุมัติเพิ่มชื่อบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ซึ่งเป็นอำนาจของนายอำเภอท้องที่จึงได้ทำการรับคำร้อง (ท.ร.๓๑) ขอเพิ่มชื่อและรายการบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามหลักกฎหมายสัญชาติ โดยการทำหน้าที่ของปลัดอำเภอซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอในการสืบสวนและสอบสวนเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ด้วยวิธีการสอบปากคำ (ป.ค.๑๔) พยานบุคคลผู้ให้กำเนิดและหรือเครือญาติตลอดทั้งพยานแวดล้อมต่างๆ เพื่อสรุปสำนวนให้ได้ว่าบุคคลผู้ยื่นคำร้องเป็นบุคคลซึ่งมีสิทธิในการได้สัญชาติไทยและจากการสังเกต/สัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความเมตตา (รู้สึกสงสาร) และกรุณา (เข้าช่วยเหลือ) ด้วยความเพียรพยายามในการที่จะรับฟังประวัติเกี่ยวกับการเกิดซึ่งเป็นเรื่องราวซึ่งได้เกิดขึ้นในอดีตโดยสังเขป เพื่อจัดทำผังเครือญาติและสรุปสำนวนการสอบสวนเสนอขออนุมัติต่อนายอำเภอซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลผู้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อจะไม่มีพยานหลักฐานและพยานบุคคลที่สำคัญโดยส่วนใหญ่ได้เสียชีวิตจนบางครั้งเมื่อพยานเอกสารและพยานบุคคลไม่เพียงพอจึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์คือผลตรวจ ดี เอ็น เอ (DNA) เทียบเคียงทางเครือญาติแต่วิธีนี้จะเป็นการสร้างภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ยื่นคำร้องซึ่งมีฐานะยากจนอยู่แล้ว (ขาดโอกาส)

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้ทำการประยุกต์หลักเมตตาธรรมมาใช้ในการให้บริการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เห็นได้จากการใช้ความกรุณาในอันที่จะเพียรพยายามรับฟังปัญหาซึ่งเป็นความทุกข์และสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้มากที่สุดและสร้างภาระในการเดินทางหรือค่าใช้จ่ายในการนำพยานบุคคลเข้าให้ปากคำ (ป.ค.๑๔)ให้น้อยที่สุด เห็นได้จากความสำเร็จในเพิ่มทะเบียนคุมการเพิ่มชื่อและการแจ้งการเกิดเกินกำหนดของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ อันถือว่าเป็นประจักษ์พยานหลักฐานได้ว่าเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการประยุกต์หลักเมตตาธรรมมาใช้ในการปฏิบัติราชการจริง

๔.๕.๒ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานด้านงานทะเบียนครอบครัว

จากสภาพปัญหาซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาก็คือ การขาดประสบการณ์และการศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายยังไม่ท่องแท้โดยเฉพาะการเข้าถึงเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติของกฎหมายก่อให้เกิดปัญหาความไม่สมบูรณ์ในการออกเอกสารสิทธิคุ้มครองและอ้างสิทธิในทางครอบครัว (ทายาทและมรดก) เช่น การจดทะเบียนสมรสหรือการจดทะเบียนรองบุตร หรือการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ส่งผลให้หลักซึ่งได้จัดทำขึ้นเป็นโมฆียะ (จะสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์อยู่ที่องค์ประกอบครบหรือการให้สัตยาบันภายหลัง) หรือโมฆะ (ไม่มีผลตามกฎหมายเลยแต่แรก) ตลอดทั้งการที่บุคคลสัญชาติไทยได้ไปมีนิติสัมพันธ์ในทางครอบครัวซึ่งได้จัดทำขึ้นในต่างประเทศตามบทบัญญัติแห่งประเทศนั้นๆ ต่อมานำหลักฐานดังกล่าวซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศมาแปลเป็นภาษาไทยผ่านการรับรอง

โดยกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ แล้วนำมาเขียนไว้เป็นหลักฐานภาษาไทยเพื่อการอ้างอิง และพิสูจน์สิทธิในทางกฎหมายเรียกว่า ทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว (ค.ร. ๒๒) จำต้องให้ความสำคัญในคำแปลเอกสารและสรุปความเพื่อนำใจความสำคัญแห่งเอกสารสิทธิในต่างประเทศซึ่งจัดทำในต่างประเทศตามบทบัญญัติแห่งประเทศนั้นๆ มาบันทึกสรุปย่อเป็นภาษาไทย เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการออกเอกสารหนังสือสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยต่อไป

ซึ่งหากปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้เกิดขึ้นทำให้เกิดปัญหาในระดับบุคคล และยังอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในลำดับต่อไป เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากสถาบันครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม

ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบพยานหลักฐานและพิจารณาอนุมัติ อนุญาตหรือสั่งการใดๆ ซึ่งเป็นอำนาจของนายอำเภอท้องที่ (ปลัดอำเภอรักษาราชการแทนนายอำเภอ) จึงได้ทำการตรวจสอบสมบัติและหลักฐานเบื้องต้นเพื่อรับคำร้องทั่วไป (คร.๑) ในการขอจดทะเบียนหรือบันทึกเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับทะเบียนครอบครัวและจากการสังเกต/สัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความเมตตา (รู้สึกสงสาร) และกรุณา (เข้าช่วยเหลือ) ด้วยความเพียรพยายามในการที่จะรับฟังความประสงค์และเจตนาในการยื่นคำร้องในอันที่จะให้กฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิ เพื่อที่จะออกคำสั่งรับจดทะเบียนหรือบันทึก (คำสั่งทางปกครอง) ให้ตามต่อไป และโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลผู้ยื่นคำร้องทั่วไปจะมีหลักฐานประกอบการพิจารณาไม่เพียงพอและหรือไม่ได้นำพยานบุคคลจำนวนอย่างน้อย ๒ คน มาเป็นพยาน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังจะต้องใช้ความเมตตากรุณาประกอบกับความรู้สึกรับผิดชอบในอันที่จะจัดทำเอกสารหลักฐานด้วยความละเอียดรอบคอบห่วงใยอย่างเต็มกำลังสติปัญญาความสามารถโดยอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมมาในการปฏิบัติราชการ

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ประยุกต์หลักเมตตาธรรมมาใช้ในการให้บริการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ความกรุณาในการที่เพียรพยายามรับฟังความต้องการและพิจารณาถึงเจตนาอันแท้จริงของประชาชนซึ่งหากพบว่ามีเจตนาสุจริตแต่ขาดหลักฐานประกอบการพิจารณาเพื่อสั่งการอนุมัติหรืออนุญาตก็จะช่วยเหลือด้วยการสืบค้นจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยผู้ยื่นคำร้องไม่ต้องเดินทางกลับไปเอา ณ สถานที่พักซึ่งจะเป็นการสร้างภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เห็นได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้เข้ารับบริการ และผลลัพธ์แห่งการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับทะเบียนครอบครัวซึ่งไม่เคยมีการยื่นคำร้องขอแก้ไขภายหลังการจัดทำขึ้นทำให้เห็นถึงประสิทธิภาพได้ว่าเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการประยุกต์หลักเมตตาธรรมมาใช้ในการปฏิบัติราชการจริง

๔.๕.๓ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานด้านทะเบียนทั่วไป

จากสภาพปัญหาซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาก็คือ ความหลากหลายแห่งบทบัญญัติกฎหมาย เฉพาะเรื่องและการศึกษาทำความเข้าใจในระเบียบกฎหมายยังไม่ท่องแท้โดยเฉพาะการเข้าถึงเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันแก้ไขและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เช่น การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขายทอดตลาดและค่าของเก่า การพนัน สถานบริการ และโรงแรม ซึ่งในทางปฏิบัติกฎหมายกำหนดไว้มีหลายชนิด หลาย

ประเภท ตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายในการควบคุมการดำเนินกิจการ (นิติบุคคล) ในทางประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์สาธารณะ

ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบพยานหลักฐานและพิจารณาอนุมัติ อนุญาตหรือสั่งการใดๆ ซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะของนายอำเภอท้องที่ (ปลัดอำเภอรักษาราชการแทนนายอำเภอ) หรือผู้ว่าราชการจังหวัดจึงได้ทำการตรวจคุณสมบัติและหลักฐานเบื้องต้นเพื่อรับคำร้องหรือคำขอเกี่ยวกับงานทะเบียนทั่วไปจากการสังเกต/สัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความเมตตา (รู้สึกสงสาร) และกรุณา (เข้าช่วยเหลือ) ด้วยความเพียรพยายามในการที่จะรับฟังความประสงค์และเจตนาอันแท้จริงเกี่ยวกับการดำเนินกิจการสาธารณะในการยื่นคำร้องเพื่อที่จะสรุปคำสั่งอนุมัติ อนุญาต หรือออกคำสั่งทางปกครองตามอำนาจหน้าที่หรือบันทึกเสนอต่อไปยังผู้มีอำนาจอนุมัติ อนุญาต และโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลผู้ยื่นคำร้องจะนำหลักฐานประกอบการพิจารณาไม่เพียงพอและหรือสถานที่ซึ่งจะใช้เป็นที่ประกอบการไม่เป็นที่ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนดตลอดทั้งยังได้ใช้ความสุจริตในการมองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญตลอดทั้งการตรวจแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการที่กฎหมายกำหนดอย่างเต็มกำลังสติปัญญาความสามารถ

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้ทำการประยุกต์หลักเมตตาธรรมมาใช้ในการให้บริการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ความกรุณาในการที่เพียรพยายามรับฟังความประสงค์และพิจารณาถึงเจตนาอันแท้จริงมุ่งประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ อีกทั้งยังพบว่าหากผู้ยื่นคำร้อง/คำขอมิเจตนาสุจริตในการยื่นคำร้องขอประกอบกิจการแต่ขาดหลักฐานหรือการจัดเตรียมสถานที่ซึ่งไม่เป็นที่ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนดก็จะได้ให้คำแนะนำ (ตรวจแนะนำ) ยังผลให้เกิดความครบถ้วนและสมบูรณ์เพื่อสั่งการอนุมัติหรืออนุญาตก็จะช่วยในเรื่องการลดขั้นตอนและระยะเวลาเห็นได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้เข้ารับบริการและผลลัพธ์แห่งการประกอบกิจการต่างๆ ในพื้นที่ซึ่งไม่ปรากฏมีเรื่องร้องเรียนถึงผลกระทบในการประกอบกิจการก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายและความสงบเรียบร้อยในสังคมโดยรวม

๔.๕.๔ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมเพื่อจัดการกับสภาพปัญหาด้านงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ

จากสภาพปัญหาซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาสำคัญอยู่ที่เรื่องการที่ไม่มีหน่วยงานอื่นใดของรัฐที่จะทำหน้าที่ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านเอกสารให้แก่ประชาชนอย่างรอบด้าน เนื่องจากเป็นปัญหาความเดือดร้อนที่มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นแล้วอดีตแต่ปัจจุบันไม่สามารถค้นหาหลักฐานเอกสารหรือพยานบุคคลมาแสดงเพื่อปรับเข้ากับข้อกฎหมายในการขอรับสิทธิเกี่ยวกับเรื่องการพิจารณาสั่งอนุมัติ อนุญาต รวมทั้งการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองอื่นๆ อีกทั้งปัจจุบันได้มีหน่วยงานของรัฐเกิดขึ้นมากมาย (เฉพาะด้าน) ต่างก็มีระเบียบกฎหมายโดยเฉพาะของตนในการใช้ดุลพินิจก็จะยิ่งเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจพิสูจน์เอกสารและตามคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการให้บริการ การปฏิเสธการให้บริการเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในทางละเมิด (การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองหรือการฟ้องคดีสู่ศาลปกครอง) หากเจ้าหน้าที่ผู้ใช้ดุลพินิจได้สั่งการพิจารณาอนุญาต อนุมัติ หรือออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่เป็นไปในหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

แก่ประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีต้นเหตุแห่งปัญหาก็คือ เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับเอกสารได้เคยมี (แจ้งไว้) หรือไม่มี (ไม่ได้แจ้ง) เกิดขึ้นหรือมีการบันทึกไว้นานแล้วในอดีตและปัจจุบันไม่สามารถค้นหาได้หรือถ้าสามารถค้นหาได้ก็ขัดแย้งในทางตัวอักษรตัวเลขหรือข้อความอื่นใดในอันที่จะใช้พิสูจน์สิทธิในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนเนื่องจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบ (เฉพาะเรื่อง) ได้ปฏิเสธการดำเนินการต่อให้โดยอ้างว่าต้องค้นหาหลักฐานมาแสดงยืนยันหรือได้รับหนังสือรับรองจากนายอำเภอท้องที่จึงจะดำเนินการต่อไปให้ เช่น กรณีไม่สามารถค้นหาหลักฐานแสดงการตาย (มรณบัตร) ของเจ้ามรดกหรือทายาทลำดับต่างๆ ของเจ้ามรดกได้, การบันทึกชื่อตัวชื่อสกุลของผู้มีกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดิน (น.ส.๔ จ.) ไม่ตรงกับใบมรณบัตรของผู้มีกรรมสิทธิ์ (เจ้ามรดก) ในโฉนดที่ดิน, หรือแม้แต่การออกหนังสือเพื่อรับรองการใช้อำนาจปกครองบุตรแต่เพียงฝ่ายเดียวของมารดาเนื่องจากการตามมิได้สมรสกับบิดาหรือบิดามีได้จดทะเบียนรับรองบุตรหรือไม่ได้มีคำพิพากษาให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา แต่มารดามีความประสงค์จะอ้างต่อสาธารณะว่าตนใช้อำนาจปกครองบุตรแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงเห็นได้ว่าเป็นปัญหาซึ่งจะยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องต่อไปในอนาคตเนื่องจากการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนเกี่ยวกับเอกสารอันเกิดจากการบันทึกหรือการจัดทำขึ้นในอดีตและปัจจุบันซึ่งมีความขัดแย้งไม่สอดคล้องตรงกันจึงทำให้เห็นได้ว่าการปฏิเสธที่จะดำเนินการต่อให้แก่ประชาชนจนกว่าจะหาหลักฐานมาแสดงความไม่ตรงหรือหนังสือรับรองจากนายอำเภอท้องที่เป็นความเดือดร้อนเฉพาะบุคคลแต่ส่งผลสู่สาธารณะหากปล่อยให้มีความเพิ่มมากขึ้น

ในส่วนของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในช่วยเหลือนายอำเภอในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในทุกๆ เรื่อง และจากการสังเกต/สัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความเมตตา (รู้สึกสงสาร) และกรุณา (เข้าช่วยเหลือ) ด้วยความเพียรพยายามในการที่จะรับฟังเรื่องราวความเดือดร้อนและเจตนาอันแท้จริงเกี่ยวกับการดำเนินการตามความประสงค์กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐซึ่งเรียกเอกสารซึ่งมีหรือไม่สามารถค้นหาได้หรือกรณีการขัดกันแห่งข้อความตัวอักษรในเอกสารสองฉบับ เพื่อที่จะทราบปัญหาและวิเคราะห์ต้นเหตุเพื่อสังเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาย่างรอบด้านก่อนที่จะทำการสอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปข้อความให้ปรากฏเสมือนเป็นหลักฐานราชการที่ประชาชนไม่สามารถค้นหาได้หรือการรับรองความเป็นสิ่งเดียวกันที่เรียกว่า “หนังสือรับรอง” ในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการสรุปประเด็นเพื่อเรียบเรียงตัวอักษรชี้แจงโดยย่อให้เป็นที่เข้าใจและเชื่อมต่อข้อความตัวอักษรแห่งการขัดกัน (ตัวอักษรตัวเลขหรือเรื่องอื่นใด) ซึ่งเป็นความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเต็มกำลังสติปัญญาความสามารถและประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้ทำการประยุกต์หลักเมตตาธรรม (รู้สึกสงสาร) มาใช้ในการให้บริการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ความกรุณาเข้าช่วยเหลือและบำบัดทุกข์หรือบรรเทาความเดือดร้อนเกี่ยวกับเอกสารขัดกันทำให้ประชาชนถูกหน่วยงานต่างๆ (มีหน้าที่เฉพาะเรื่อง) ปฏิเสธที่จะดำเนินการต่อให้สำเร็จตามความประสงค์ของประชาชนด้วยการใช้ความเพียรพยายามรับฟังความเดือดร้อนและพิจารณาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะหากพบว่ามีเจตนาสุจริตในการขอหนังสือรับรองแต่ขาดพยานเอกสารหรือหลักฐานสำคัญในการพิจารณาจึงได้ใช้ดุลพินิจช่วยเหลือให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายโดยอนุโลมอีกทางหนึ่ง เห็นได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้เข้ารับบริการและสถิติการออกหนังสือ

รับรองในเรื่องต่างๆซึ่งปรากฏในทะเบียนคุมหนังสือรับรองของสำนักทะเบียนอำเภออย่างผลให้สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านเอกสารนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคมโดยรวมได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากสภาพปัญหาในงานบริการแต่ละด้านและผลแห่งแนวทางในการใช้หลักธรรมในการประยุกต์ใช้เพื่อจัดการกับสภาพปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร ทะเบียนครอบครัว ทะเบียนทั่วไป และงานอื่นๆ ในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ปรากฏว่าสภาพปัญหาการให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญยิ่ง อาทิเช่น การที่ยังมีบุคคลในเขตท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีสภาพเป็นบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน, ความไม่สมบูรณ์แห่งเอกสารสิทธิเพื่อการคุ้มครองหรือการอ้างสิทธิทางกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว, ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมหรือการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม และความเดือดร้อนของประชาชนในทุกๆ เรื่องซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเอกสารสำคัญต่างๆ โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เมตตา ซึ่งเป็นองค์ธรรมหนึ่งในหลักพรหมวิหาร ๔ เห็นได้จากการใช้อำนาจหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่ นายทะเบียนผู้รับแจ้ง ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ และอำนาจปลัดอำเภอในการรักษาราชการแทนนายอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน) ตลอดทั้งอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง (ปลัดอำเภอ) ในการสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแล้วสรุปเป็นหนังสือรับรองเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน จากต้นเหตุแห่งปัญหาและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมพบว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติราชการและเมตตาธรรมซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐานแห่งจิตใจซึ่งมีอยู่แล้วสามารถพัฒนาระดับให้สูงขึ้นได้จนทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าจะร่วมกันทำหน้าที่เพื่อหน้าที่และสามารถเข้าไปนั่งอยู่ในจิตใจของประชาชนได้อย่างแน่นแฟ้น

๔.๕ สรุป

ดังนั้น การนำหลักธรรมในพรหมวิหาร ๔ ในส่วนขององค์เมตตาธรรมมาศึกษาและประยุกต์ใช้ในการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ นั้น ถือได้ว่าเป็นบูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ (รัฐศาสตร์/นิติศาสตร์) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริง (Truth) ความดี (Goodness) ความงาม (Aesthetic) และความสุข (Happiness)^{๑๙๙} อันเกิดจากหลักศีลธรรมซึ่งเอื้อต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมไปพร้อมๆ กันอีกทั้งยังเป็นเสมือนกระจกส่องสะท้อนผลแห่งการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนนั้นก็คือความสุขใจ กล่าวคือฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งในที่นี้จะเรียกว่า “ผู้ให้บริการ” ก็ได้รับความสุขใจที่ได้ทำหน้าที่ให้คำแนะนำและให้การช่วยเหลือ ส่วนฝ่ายประชาชนซึ่งในที่นี้จะเรียกว่า “ผู้รับบริการ” ก็ได้รับความสุขใจที่มีผู้ให้คำแนะนำและให้การช่วยเหลือ แต่ทั้งนี้การที่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถรับรู้และเข้าใจความจริงนี้ได้จะต้องพยายามพัฒนาคุณธรรม

^{๑๙๙} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), รศ.ดร., พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๗

ภายในตัวบุคคล คือ ความเมตตาให้เจริญตามลำดับ และต่างฝ่ายจะต้องใช้ความวิริยะในการข่มใจตนเองไม่ให้ยอมตามอำนาจแห่งกิเลสตัณหา (โลภ โกรธ และหลง) ด้วยการอาศัยเครื่องมือที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ คือ ไตรสิกขา กล่าวคือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพราะคำว่า “สิกขา”^{๒๐๐} ก็คือ การศึกษาตามกรอบพระพุทธศาสนาอันจะทำให้เกิดการตระหนักรู้และเห็นความทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ การดับทุกข์ และหนทางแห่งการดับทุกข์ด้วยจิตใจของบุคคล จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาด้านการแสดงออกทางกายภาพของตนเองก่อนเป็นอันดับแรก โดยการจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และการกระทำ เพื่อให้สามารถแสดงออกด้วยความมีเมตตาทั้งทางกาย วาจา และใจ แต่การจะเป็นผู้มีจิตใจที่สงบร่มเย็นดังกล่าวได้ ต้องอาศัยการพัฒนา ศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้ปราศจากความรู้สึกแห่งการเบียดเบียน มีความรักใคร่ ปราบณาคี และเกื้อกูลประโยชน์สุขความเจริญแก่ผู้อื่น คือ การรู้จักการวางตนให้เหมาะสม และไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นเหตุให้เกิดอกุศลกรรม โดยอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลกัน ละเว้นจากการเบียดเบียนทำชีวิตผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อบุคคลมีสภาพจิตใจที่ไม่ขุ่นมัวก็จะช่วยบรรเทาความรู้สึกอันเป็นปฏิกิริยาขัดแย้งต่อการทำหน้าที่และการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับงานให้บริการประชาชนเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร งานทะเบียนครอบครัว งานทะเบียนทั่วไป และงานทะเบียนอื่นในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอท้องที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างดียิ่งแก่ประชาชนและประเทศชาติ

และเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ข้าราชการฝ่ายปกครอง) ในการให้บริการประชาชนที่เรียกว่าบุคคลทุกระดับชั้นว่า “ข้าราชการ” ซึ่งในทางปฏิบัติถือว่าเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการนํานโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศและการให้บริการประชาชนมาขับเคลื่อนจนเกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งหากว่าบุคคลดังกล่าวหรือผู้ประสงค์จะได้รับประโยชน์จากบุคคลผู้ทำหน้าที่ให้บริการในสาขาอื่นๆ มีโอกาสในการศึกษาและทำความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาตลอดทั้งการได้ปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยการประยุกต์ใช้ในทุกสาขาอาชีพจนเกิดผลสำเร็จสมประโยชน์แก่ทุกฝ่ายจนนำมาซึ่งความศรัทธาเชื่อมั่นในระบบราชการไทย นอกจากนี้ในการดำเนินชีวิตประจำวันยังควรที่จะน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันถือได้ว่าเป็นแนวทางหรือวิธีการประพฤติปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน เห็นได้จากบุคคลใดเมื่อเกิดความเชื่อมั่นในแนวทางและศรัทธาในหลักธรรมด้วยการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่หรือการดำเนินชีวิตก็จะเกิดผลเป็นรูปธรรมซึ่งจะประจักษ์ผลลัพธ์เป็นพยานด้วยตนเอง ในอันที่บุคคลและสังคมจะดำเนินชีวิตและการทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องประสานสอดคล้องกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมในตัวบุคคลและสังคมส่วนรวมในลำดับสูงยิ่งขึ้นต่อไปที่เรียกว่าการเอื้ออาทรหรือช่วยเหลือแบ่งกัน โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร ๔ ในส่วนขององค์ธรรมว่าด้วย “เมตตา” และ “กรุณา” ตามลำดับ

^{๒๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๗

อนึ่ง จากผลการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมของข้าราชการฝ่ายปกครอง ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับความมั่นคงภายในประเทศเกี่ยวกับการได้สัญชาติของบุคคลในงานทะเบียนราษฎร ปัญหาความบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ในรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงกับข้อกำหนดในในงานทะเบียนครอบครัว ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับงานทะเบียนทั่วไปเพื่อควบคุมกิจกรรมต่างของบุคคลในสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย และปัญหาความเดือดร้อนอื่นๆ ของประชาชนเกี่ยวกับการขาดเอกสารอ้างอิงเรื่องราวหรือสิทธิในทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือเอกสารที่เกิดขึ้นหรือเคยมีในอดีตแต่ปัจจุบันไม่มีประจักษ์พยานบุคคลหรือเอกสารได้สูญหายหรือไม่เคยมีมาก่อน และจากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้นสามารถป้องกันและแก้ไขได้โดยการประยุกต์หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปสู่การคิด การพูดและการกระทำการตามอำนาจหน้าที่ซึ่งจากการวิจัยพบว่าสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาของประเทศชาติและประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งก่อให้เกิดผลของการทำหน้าที่ คือ ความสะดวกรวดเร็ว และถูกต้อง อีกทั้งปัจจุบันประเทศไทยโดยคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติก็ได้มีการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๔) ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙ แล้ว เพื่อที่จะให้เกิดความเป็นเอกภาพสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และเป็นกลไกเครื่องมือในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย โดยมีทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน มาร่วมกันดำเนินการบูรณาการตามแนวทาง “ประชารัฐ” โดยมีเป้าหมายในการสร้างสรรค์สังคมแห่งคุณธรรมให้ปรากฏขึ้นในประเทศไทยอย่างแน่แท้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สืบเนื่องจากผลกระทบอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดทำให้คนในสังคมซึ่งเรียกว่า “มนุษย์” มีการรับรู้และพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจในลักษณะแปรผกผันหรือตรงกันข้ามอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ คุณธรรมและจริยธรรมได้ถูกกลดทอนในการให้ความสำคัญแต่ในทางกลับกันวัตถุนิยมซึ่งอาศัยเงินตราในการแสวงหากลับถูกให้ความสำคัญรวมทั้งการยึดถือประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าประโยชน์สาธารณะจนนำไปสู่ปัญหาในระดับปัจเจกบุคคลและสาธารณะในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และด้านอื่นๆ และก่อให้เกิดปัญหาซึ่งมีความสลับซับซ้อนในทุกองคาพยพของสังคมทั้งระดับครอบครัว ภาคราชการ ธุรกิจ และเอกชน อาทิเช่น ปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะปัญหาความเห็นต่างทางความคิดอย่างสุดโต่งหรือไร้เหตุผลจึงมีความจำเป็นจะต้องร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนโดยเฉพาะการปลูกฝังในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ของบุคคล กลุ่มคนในสังคมไทยด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเครื่องมือที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ คือ “ไตรสิกขา”^{๒๐๑} เพื่อให้เป็นตัวชี้วัดความสุขมวลรวมของประเทศอย่างแท้จริง

งานวิจัยเล่มนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งได้กล่าวถึงคุณธรรมในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น ความเพียร และการส่งเสริมคนดีในอันที่จะข้ามให้พ้นจากสภาพสังคมอวิชชา^{๒๐๒} (เต็มไปด้วยกิเลส : โลภะ โทสะ โมหะ) ด้วยการร่วมมือสร้างสรรค์สังคมวิริยะ^{๒๐๓} (เพียรสร้างสุขความเจริญด้วยการอนุรักษ์และพัฒนาอันปราศจากกิเลส) และยังผลให้เกิดสภาพสังคมแห่งคุณธรรม^{๒๐๔} (มีความเห็นที่ถูกต้องและคนมีปัญญารู้ดีชั่ว) โดยได้นำหลักธรรมสำคัญในพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ซึ่งได้ให้ความสำคัญเน้นไปที่เมตตาธรรมอันเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำคัญในตัวบุคคลซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ ในลำดับต่อมา ในการนี้จึงได้ใช้สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสถานที่ทำวิจัยเนื่องจากเป็นส่วนราชการสังกัดที่ทำการปกครองอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้บริการแก่ประชาชนทุกช่วงวัยอย่างรอบด้าน เช่น งานทะเบียนราษฎร (การเกิด การ

^{๒๐๑} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), รศ., ดร., พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๗.

^{๒๐๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, พระมหาชนก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๗

^{๒๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓

^{๒๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔

ปลูกสร้างบ้าน การย้ายที่อยู่ และการตาย รวมทั้งการเป็นฐานสำคัญในการรองรับ (บันทึก) เกี่ยวกับสัญญาติของบุคคลอันนำไปสู่การมีบัตรประจำตัวประชาชน), งานทะเบียนครอบครัว (ความสัมพันธ์ในทางครอบครัว), งานทะเบียนทั่วไป (ความสงบเรียบร้อยในสังคม) และงานอื่นในอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ (การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในทุกเรื่องที่ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ) โดยการวิธีการศึกษาปฏิบัติสังเกตและใช้เครื่องมือแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการและประชาชนผู้รับบริการ เพื่อมุ่งหวังที่จะทราบถึงการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ว่าจะปรากฏผลสัมฤทธิ์และผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมยังผลให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรมเพื่อพัฒนาคนและสังคมได้อย่างไร

เมื่อข้อเท็จจริงในการทำหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายปกครองซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่และใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหลายฉบับจึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังและเสริมสร้างหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในอันที่จะเป็นแบบอย่างของการส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำหน้าที่ของการเป็นข้าราชการที่ดี หรือผู้ให้บริการประชาชนด้วยรอยยิ้มและมีน้ำใจด้วยหลักเมตตาธรรม กล่าวคือ การสร้างความเห็นที่ถูกต้องและความรู้สึกแห่งการปรารถนาดีที่จะให้ประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการงานภาครัฐหรือขอรับคำปรึกษาจากทางราชการได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง หรือแม้แต่ปัญหาความเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ ก็จะต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทันทั่วถึง จนก่อให้เกิดความศรัทธาขึ้นในจิตใจของประชาชนว่าข้าราชการ คือ **“ผู้ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ”** ซึ่งสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีตำแหน่งสำคัญตามกฎหมายเช่น นายทะเบียนอำเภอ (นายอำเภอ) และผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (ปลัดอำเภอ และเจ้าหน้าที่ปกครอง) รวมทั้งนายทะเบียนผู้รับแจ้ง (ผู้ใหญ่บ้าน/กำนันท้องที่) ตามกฎหมายทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับเรื่อง การเกิด การปลูกสร้างบ้าน การย้ายที่อยู่ การตาย และการลงรายการสัญชาติไทยยังผลให้สามารถขอมีบัตรประจำตัวประชาชนได้ในลำดับต่อไป อีกทั้งยังต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนายทะเบียนท้องที่ (นายอำเภอ) ตามกฎหมายทะเบียนครอบครัว อาทิเช่น ทะเบียนสมรส ทะเบียนการหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม บันทึกทะเบียนฐานะแห่งครอบครัว และบันทึกทะเบียนฐานะแห่งภรรยา ตลอดจนทะเบียนทั่วไป เช่น สมာคม มูลนิธิ ศาลเจ้า สุสานและฌาปนสถาน พิณยกรรม เป็นต้น โดยถือว่าเป็นภารกิจหลักในการให้บริการประชาชนทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต จึงกล่าวได้ว่า ในการให้บริการประชาชนของข้าราชการฝ่ายปกครอง ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำเป็นที่จะต้องอาศัยการมีเมตตาในการที่จะรับฟังปัญหาความต้องการ ความเดือดร้อน และหรือความขัดแย้งของคู่กรณี เพื่อใช้ความรู้ความสามารถและทักษะประสบการณ์ประกอบคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาประจำจิตใจที่เรียกว่า **“ปัญญา”** ในการพิจารณาปรับข้อเท็จจริงเข้ากับระเบียบกฎหมาย เพื่อที่จะใช้อำนาจทางปกครองในการออกคำสั่งรับหรือไม่รับเกี่ยวกับ การรับแจ้งในเรื่องต่างๆ การพิจารณาอนุญาต อนุมัติ ตามอำนาจหน้าที่ ตลอดจนการเลือกแนวทางหรือวิธีการในการให้ความช่วยเหลือหรือคำแนะนำ รวมทั้งจัดการกับปัญหาความต้องการ ความเดือดร้อน และปัญหาความขัดแย้งของคู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสีย ผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมคำสอนเรื่อง **“เมตตาธรรม”** อันถือว่าเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งในการเป็น **“ผู้ให้”** หรือ **“ผู้ใช้อำนาจรัฐ”**

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๔) เป็นแผนแม่บทระดับชาติ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เพื่อให้ทุกหน่วยงานใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๔) เป็นแผนแม่บท (Master Plan) เป็นกรอบและทิศทางในการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรมของทุกหน่วยงาน โดยนำกลไกประชารัฐมาใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๔) ภายใต้อิทธิพลและความจำเป็นที่ต้องมีแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ๓ ประการ ดังนี้

- ๑) คนไทยได้ตระหนักในคุณค่าของชาติ ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่คู่สังคมไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืน
- ๒) เกิดสังคมคุณธรรม อยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ภายใต้หลักธรรมทางศาสนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมอันดีงามตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และโมเดลประเทศไทย ๔.๐ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว
- ๓) แก้ไขปัญหาวิกฤตคุณธรรมของคนในชาติให้ “คุณธรรมนำการพัฒนา” ด้วยการบูรณาการของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากหลักธรรมสำคัญแห่งการตรัสรู้ของพระผู้มีภาคเจ้า คือ อริยสัจ ๔^{๒๐๕} และปฏิจลสมุปบาท^{๒๐๖} ซึ่งถือเป็นแก่นแห่งพระธรรมคำสอน ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะใช้หลักธรรมว่าด้วย “เมตตา” ซึ่งเป็นบาทฐานแห่งจิตใจมนุษย์ทุกคนเพื่อปลูกให้ตื่นรู้ถึงความสามารถในการพัฒนาไปสู่หนทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ จนสามารถนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคมอย่างสมดุลยั่งยืน ในที่นี้ปัจจุบันผู้วิจัยได้เห็นและรับรู้ถึงปัญหา (ทุกข์) เกี่ยวกับเรื่องสัญญา (สถานะของบุคคล) ซึ่งเป็นปัญหาด้านความมั่นคงภายในประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน ตลอดจนปัญหาบุคคลต่างด้าวและแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) ,ปัญหาความบกพร่องและไม่สมบูรณ์แห่งกฎหมายเนื่องจากการปฏิบัติและประสบการณ์ ซึ่งเป็นด้านการพิสูจน์อ้างอิงและคุ้มครองสิทธิซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายทะเบียนครอบครัว, ปัญหาความสงบเรียบร้อยในสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ อาทิเช่น พินัยกรรม สมาคม มูลนิธิ รวมทั้งสถานบริการ สถานบันเทิง โรงแรม โรงรับจำนำ เป็นต้น และปัญหาความเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช ๒๕๕๗ ในอำนาจของนายอำเภอ จึงได้ตั้งสมมุติฐาน (สมุทัย) ว่าการไม่มีสัญญาของบุคคลและสถานะแห่งการเป็นบุคคลไร้รัฐเป็นต้นเหตุแห่งความมั่นคงภายในประเทศ, ความบกพร่องแห่งการปรับข้อเท็จจริงกับข้อมูลกฎหมายเป็นต้นเหตุแห่งความไม่สมบูรณ์แห่งกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจในการออกหลักฐานราชการเพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิหรือพิสูจน์สิทธิในทางทะเบียนครอบครัว, ความหลากหลายแห่งตัวบทกฎหมายเป็นเหตุที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการหรือทำกิจกรรมต่างๆในสังคมเกิดช่องว่างในการปฏิบัติ และความไม่มี สุนทรียหรือบกพร่องแห่งเอกสารสิทธิที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นในอดีตเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนหรือติดขัดไม่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน

^{๒๐๕} บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด,พจนานุกรม พระพุทธศาสนา ฉบับการ์ตูน,(ปทุมธานี : โรงพิมพ์ สกายบุ๊กส์, ๒๕๕๓.), หน้า ๓๖๘

^{๒๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖

และมรดกได้ ส่วนหนทางแห่งการป้องกันแก้ไข (มรรค) จึงควรที่จะต้องศึกษา ทำความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนโดยเฉพาะเทคนิคในการประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์และผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในที่นี้ได้ใช้หลักเมตตาธรรมกับกรุณาในการจัดการกับปัญหาทางทะเบียนราษฎรและสัญชาติของบุคคลโดยการใช้ความเมตตาต่อกันแล้วตามด้วยความกรุณาที่จะรวบรวมพยานเอกสาร วัตถุพยานและสอบสวนจากพยานบุคคลเพื่อบ่งชี้ถึงการได้สัญชาติตามหลักสายโลหิตหรือหลักดินแดนจนนำไปสู่การเพิ่มชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) และสามารถขอมิบัตรประจำตัวประชาชนเพื่ออ้างสิทธิในฐานะบุคคลสัญชาติไทยต่อไปหรือหากไม่สามารถลงรายการสัญชาติไทยได้ก็สามารถจัดกลุ่มสถานะของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรี, ใช้หลักเมตตาต่อกับกัลยาณมิตรในการจัดการกับปัญหาทางทะเบียนครอบครัวทั้ง ๗ ประเภท โดยการใช้หลักเมตตาต่อกันแล้วตามด้วยความรู้สึกระหว่างการเป็นพี่น้องญาติมิตรในการที่จะใช้ความรู้และประสบการณ์เพื่อปรับข้อเท็จจริงจากการสอบถามและรับฟังเข้ากับข้อกฎหมายด้วยความระมัดระวังด้วยความปรารถนาดีต่อผู้รับบริการหรือประชาชนเสมือนหนึ่งเป็นญาติพี่น้องกัน (มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน), ใช้หลักเมตตาต่อกับวิธีะในการจัดการกับปัญหาทางทะเบียนทั่วไปซึ่งมีกฎหมายเกี่ยวข้องหลายฉบับ โดยการใช้หลักเมตตาต่อกันแล้วตามด้วยความเพียรพยายามในอันที่จะศึกษากฎหมายแต่ละฉบับเพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์แห่งกฎหมายแต่ละฉบับ อาทิเช่น ทะเบียนสมาคามีเจตนาในการรวบรวมสมาชิกเพื่อร่วมทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์โดยไม่มีการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน ส่วนมูลนิธิมีเจตนาในการรวบรวมเงินเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์โดยไม่มีการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน และพินัยกรรมเป็นคำสั่งเผื่อตายของเจ้ามรดกที่ต้องการจัดทำขึ้นไว้ก่อนเสียชีวิตและมีผลบังคับเมื่อผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตายรวมทั้งความคงอยู่แห่งทรัพย์สินตามพินัยกรรมมีอยู่ตามจริงภายหลังผู้เขียนพินัยกรรมเสียชีวิต (ขณะผู้ทำพินัยกรรมมีชีวิตสามารถยกเลิก เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงถ่ายโอนพินัยกรรมหรือทรัพย์สินได้ตลอดเวลา) และใช้เมตตากรุณา อิทธิบาท ๔ ในการจัดการกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเกี่ยวกับความไม่มีหรือการไม่สามารถค้นหาเอกสารเพื่อแสดงหรืออ้างอิง เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตแต่ปัจจุบันพยานเอกสารไม่ได้จัดทำไว้หรือสามารถค้นหาได้และพยานบุคคลซึ่งรับทราบข้อเท็จจริงปัจจุบันไม่สามารถติดต่อหรือได้เสียชีวิตไปแล้ว ยังผลให้เกิดประโยชน์ คือ ก่อให้เกิดความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ, ประชาชนได้รับสิทธิและการคุ้มครองตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย, สังคมโดยรวมเกิดความสงบเรียบร้อย และราชการโดยข้าราชการสามารถบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งผลประโยชน์ได้ตามที่สำคัญ คือ ประชาชนเกิดความศรัทธาในข้าราชการ แลเชื่อมั่นในระบบราชการ อันจะนำไปสู่ความสุขความเจริญแก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืนสืบไป

ในท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประทานซึ่งคำสอนเป็นเสมือนแสงเทียนส่องสว่างหนทางในการดำเนินชีวิตและแนวทางในการป้องกันแก้ไขปัญหา อีกทั้งระลึกถึงซึ่งพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระกรุณาธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ประทานองค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔^{๒๐๗} อันถือว่าเป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ

^{๒๐๗} บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, **พจนานุกรม พระพุทธศาสนา ฉบับการ์ตูน**, (ปทุมธานี : โรงพิมพ์ สกายบุ๊กส์, ๒๕๕๓.), หน้า ๒๐๔

อุเบกขา โดยมีเมตตาเป็นองค์นำ ซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุน และสร้างคุณธรรมระดับชาติภายใต้หลักการที่ว่า “คุณธรรมนำการพัฒนา” เพื่อร่วมกันสรรค์สร้าง สังคมแห่งคุณธรรม ด้วยความวิริยะโดยการปลูกฝังความเพียรอันบริสุทธิ์และร่วมกันศึกษาเรียนรู้ ฝึกอบรมร่างกายและจิตใจซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาที่เฉียบแหลมขึ้นในตัวบุคคล เพื่อสืบสานพระราช ปณิธานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้วยการศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติ (ประยุกต์) ให้เกิดผลประจักษ์จนสามารถพิสูจน์ให้สังคมยอมรับว่าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและป้องกันแก้ไขปัญหาชีวิตส่วนบุคคลและสภาพสังคม โดยรวมได้ตลอดกาลด้วยเหตุผลอันเป็นความจริง คือ **อกาลิโก** ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความ คาดหวังว่าจะได้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมสนับสนุนและปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของบุคคล และ สร้างคนดีให้ปรากฏขึ้นในสังคมตามแนวทางพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนกในตอนที่พระมหาชนก เรียกนักปราชญ์ราชบัณฑิตเข้าปรึกษาหารือถึงสาเหตุที่ต้นมะม่วงมีผลรสดีต้องถูกทำลายและขอให้ ช่วยกันเสนอแนวทางขยายพันธุ์มะม่วงมีผลรสดีให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการเป็นส่วนหนึ่งที่จะ ทำให้เกิดความเข้าใจในองค์ธรรมอย่างง่ายตามแนวทางพระนิพนธ์เรื่อง จิตนคร ในสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๙ โดยใช้วิธีการสะท้อนภาพองค์ธรรมที่อยู่ในตัวบุคคลอันเป็นบาทฐาน ของจิตใจสู่การทำหน้าที่ (ร่างกายอันเป็นที่ตั้งแห่งตำแหน่งราชการ) ที่ถูกต้องจนกระทั่งปรากฏผลลัพธ์ ตามแบบสัมภาษณ์ในงานวิจัยเล่มนี้ เพื่อสรุปว่าคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมา ประยุกต์ใช้การปฏิบัติราชการและการดำเนินชีวิตได้ทุกยุคทุกสมัย กล่าวโดยย่อในงานวิจัยนี้ก็คือ การศึกษาคุณธรรมว่าด้วยเมตตาอันมีอยู่แล้วในตัวบุคคลทุกคน เพียงแต่ยังมิได้มีการรับรู้และทำความเข้าใจให้เกิดความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) เพื่อทำความเข้าใจหรือความเข้าใจ และพัฒนาให้เจริญอก งามตามลำดับ ในที่นี้งานวิจัยนี้จึงเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนภาพแห่งความรู้สึกรู้สึกหรือจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นนามธรรมให้ปรากฏและให้รับรู้หรือเห็นได้ด้วยพฤติกรรมและผลสำเร็จของงานที่ทำหรือ ปฏิบัติอันถือว่าเป็นประจักษ์พยานอันสำคัญอย่างยิ่งก่อให้เกิดพลังศรัทธาในหลักธรรมคำสอนใน พระพุทธศาสนาสืบไป จนกระทั่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร ในส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ หากแต่ในปัจจุบันก็ยังคงรู้จักกันดีภายใต้คำว่า “ข้าราชการ” ซึ่งหากข้าราชการทุกระดับได้ศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางหลักการทรงงาน ๒๓ ประการ รวมทั้งประยุกต์แนวทางตามพระราชดำริ พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาใช้ในการปฏิบัติราชการโดยเฉพาะตำแหน่งที่มี อำนาจหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการกับประชาชนซึ่งอยู่ในฐานะผู้รับบริการมีความเข้าใจในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ใจ (ความเพียรอันบริสุทธิ์) แล้วจะพบเป้าหมายร่วมกันว่าทั้งสอง ฝ่ายต่างได้รับความสุขร่วมกันกล่าวคือ ผู้ให้บริการก็สุขใจที่ได้ทำหน้าที่โดยการให้บริการ ส่วน ผู้รับบริการก็พอใจในการได้รับบริการหรือการแนะนำช่วยเหลือ ซึ่งยังผลให้เกิดความปรองดอง สมานฉันท์ขึ้นในชาติอีกทางหนึ่ง

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จะได้ศึกษาวิเคราะห์หลักความเมตตาธรรม ในการให้บริการ ประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในประเด็นเหล่านี้ คือ ๑) เพื่อ ศึกษาหลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการของสำนัก ทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการ

ให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำหลักธรรมมาใช้ในการปลูกจิตสำนึกให้แก่ข้าราชการฝ่ายปกครองได้เกิดศรัทธาเชื่อมั่นในจิตใจจนนำไปสู่การปฏิบัติราชการ (ทำหน้าที่) ในอันที่จะ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดถึงเป็นส่วนหนึ่งในการชี้แนะสังคมไทยไปสู่สังคมแห่งคุณธรรมต่อไปในภายหน้า

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาหาเถรวาทในส่วนขององค์ธรรมที่จะสามารถทำการวิจัย โดยการนำหลักธรรมมาเขียนอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย และแสดงให้เห็นถึงผลการนำไปประยุกต์ใช้เกิดเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคมสืบไป ประกอบกับประเทศไทยในปัจจุบันได้มีคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ซึ่งได้มีการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๔) โดยปัจจุบันได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙ และเพื่อเกิดความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และเป็นกลไกเครื่องมือในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย โดยมีทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ ภาคสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน มาร่วมกันดำเนินการบูรณาการตามแนวทาง “ประชารัฐ”

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- เห็นควรนำพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก (MAHAJANAKA) ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (His Majesty King Bhumibol Adulyadej) และพระนิพนธ์เรื่อง จิตนคร ในสมเด็จพระสังฆราชฯ องค์ที่ ๑๙ มาศึกษาวิจัยองค์ธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ เพื่อนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลและสร้างคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยและนานาชาติ
- เห็นควรประยุกต์และส่งเสริมคุณธรรมในพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนก เพื่อการพัฒนาคน ด้วยเหตุเพราะเป็นต้นทุนที่ลงทุนน้อยที่สุดในการพัฒนาสังคมโลก
- เห็นควรประยุกต์และส่งเสริมคุณธรรมในพระนิพนธ์ เรื่อง จิตนคร เพื่อพัฒนาจิตใจ ด้วยเหตุเพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำกับพฤติกรรมของมนุษย์
- เห็นควรประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้กับการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๔) ด้วยเหตุเพราะเป็นก้าวแรกแห่งกฎหมายในการพัฒนาด้านจิตใจ เห็นได้จากในอดีตได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้วหลายฉบับซึ่งปัจจุบันเป็นฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) อันจะทำให้เกิดคุณธรรมนำการพัฒนาเพื่อความผาสุกในประเทศไทยและประชาคมโลกในที่สุดแห่งสันติภาพนิรันดร์กาล

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources)

(๑) หนังสือ:

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ. พระมหาชนก. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ปกอ่อน).

กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๐.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและ

พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฒนมหาเถร).

หลักพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์
สุรวิวัฒน์, ๒๕๕๒.

สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :

ประยูรวงศ์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๖

ธรรมปิฎก, พระ. (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย, พระ. (โชดก ป.ธ.๙). ทางสายกลาง. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๑.

มหาวิรรณ, สมเด็จพระ (พิมพ์ ธรรมธโร). บทสร้างนิสัย. กรุงเทพมหานคร : แสงฟ้าจำกัด, ๒๕๑๘.

เมธีธรรมาภรณ์, พระ. (ประยูร ธรรมจิตโต). พุทธศาสนากับปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : อักษร

เจริญทัศน์, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๗.

กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๖.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :

ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๒.

_____. สารานุกรมธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

_____. ธรรมะกับการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐.

_____. การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. ปรัชญาประยุกต์ : ชุดอินเดีย. พระนคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, ๒๕๑๔.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน

จำกัด สามเจริญแผนกการพิมพ์, ๒๕๓๓.

เสฐียร พันธรังษี. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเยื่อการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๒.

กิติ ตัยคานนท์. เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : เปลวอักษรการพิมพ์, ๒๕๔๓.

การศาสนา, ฝ่ายฝึกอบรม. คู่มือพระสังฆาธิการ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

กวี วงศ์พุม. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี, ๒๕๓๕.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

จรรยา คุณมี. การบริหารจัดการ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ และคณะ. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

โชติ ทองประยูร. คำบรรยายกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ ว่าด้วยวิธีการจัดศาสนาสมบัติของวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

คำบรรยายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕. แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๐๖.

ชูชัย สมธิไกร, ผศ.ดร. การพัฒนาบุคคลกรด้วยกลุ่มสร้างสรรค์ความมั่งคั่งทางจิตใจ. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘.

ดิลกบุญเรืองรอด และคณะ. “ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม”. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดการศึกษาสำหรับนักบริหารสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖.

ดิน ปรชัญพฤทธิ. ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗.

เถาว์วัลย์ นันทาภวัฒน์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ทวิช เปล่งวิทยา. จิตวิทยาผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐.

ทองใบ สุดชาติ. เอกสารคำสอนรายวิชาภาวะผู้นำและการจูงใจ. อุบลราชธานี : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓.

ทองอินทร์ วงศ์โสธร. หลักและระบบบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

ธีรโชติ เกิดแก้ว. พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคม. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์สื่อตะวัน, ๒๕๔๗.

ธีรยุทธ พึ่งเทียร. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๕.

นิตย์ สัมมาพันธ์. ภาวะผู้นำพลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอินโนกราฟฟิกส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๖.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔.

เนตร์พัฒนา ยาวีราช. ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. ม.ป.ท. : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๘ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. **วิธีวิทยาการศึกษาสังคมไทยวิถีใหม่แห่งการพัฒนา.**

กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

ปริญญ์ ตันสกุล. **ศาสตร์แห่งผู้นำ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จิตจักรวาล, ๒๕๔๓.

ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑.

_____. **ภาวะผู้นำ พยาธิสภาพในสังคมไทยและวิธีการแก้ไข.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๒.

ประยูร อาษานาม. **คู่มือวิจัยทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

ปลื้ม โชติชูธยากร. **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๒๔.

พรนพ พุกกะพันธ์. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

พระครูสิริจันทวิริฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ.** กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๙.

พระครูอาทรประชากิจ (อาทร สิริธมโม). **วัดพัฒนา ๕๑.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **การคณะสงฆ์และพระศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **อุดมธรรมาจริตสำนึกของสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พระกับปามีปัญหาอะไร.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ภาพการพิมพ์, ๒๕๓๕.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมจำกัด, ๒๕๓๗.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). **สงฆ์ผู้นำสังคม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

_____. **ชุดพุทธศาสนาประยุกต์ สงฆ์ผู้นำสังคม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. **สำนึกไทยที่พึงงานปรารถนา.** กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๔๔.

ไพบูลย์เสียงก้อง. **“หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔.** กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.

ยงยุทธ เกษสาคร. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๓.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก, ๒๕๓๔.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ธนรัชการพิมพ์, ๒๕๔๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒.

รัศมี ภิบาลแทน. **คุณลักษณะของความเป็นผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.

วิเชียร วิทยอดม. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๘.

วรวิทย์ จินดาผล. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : เทคนิค ๑๙, ๒๕๔๐.

สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. **ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.

สถิต วงศ์สวรรค์. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : บำรุงสาส์น วังบูรพา, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์:

นันทวรรณ อีสรานุวัฒน์ชัย. “ศึกษาแนวคิดและหลักการเป็นผู้นำที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีผู้นำทางตะวันตก”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาบุญเรือน ปวงกโร (พิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาสุทธิชัย อดชโย (ถาวรศีล). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหาร ๔ ในคัมภีรทางพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเมธีธรรมาลังการ. (ประยุทธ์ ภูริทัตโต). “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารจัดการคณะสงฆ์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูประสิทธิ์ธรรมวัฒน์ (ประกอบ จุกวโร/เกิดกาหลง). “ศึกษาความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์. “การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำในชาดก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พินิตารวจตรี พรหมวุฒิวิวัฒน์ชัย. “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต”.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

พระครูภัทรธรรมคุณ. “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วาณิช ประทุมรัตน์. “ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

สมชาย วรรณลู. “การใช้ พรหมวิหารธรรมในการยุติข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัดยโสธร”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

Tonginn Wongklan. **Leadership**. Bangkok : Innovative Graphics, 2546.

Bunton Dockthaisong. **Enterprise Management**. Edition 8 Bangkok : Maha Chulalongkornrajavidyalaya University, 2545.

Master Tansakul. **The Science of Leadership**. Bangkok : Universal Mind, 2543.

_____. **The Clergy and Religion**. Bangkok : Chulalongkorn University. Royal College, 2540.

ภาคผนวก

ผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ

๑. รองศาสตราจารย์ วิเชียร ชาบุดรบุญทริก
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

ผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือ
ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๐๓

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รศ.วิเชียร ชาบุดรบุญทริก

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธิชน และ ดร.บรรพต แคไธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุมัติในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอานาจ พลบุญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ไม่ประสงค์ขอแก้ไขเครื่องมือ
หนังสือ ๕๑๔๘.๙/ว ๐๓

ศ. พญ. ๖๐

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ.๖๑๔๘.๙/ว ๐๓

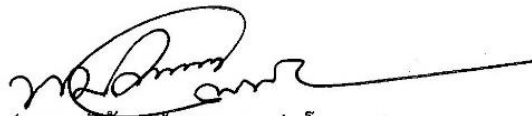
๒๒ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญไธ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

๒๑/๑๐๘/๑๖/๑๕๖๕๕
๒๕๖

๒. ๒๖/๕๖๗

๕๔ มกราคม ๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสนธรรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๐๓

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำรัง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสนธรรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่ไธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสนธรรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศธ.ดร.ฉันทนา ชันแก้ว

๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญไธ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนธรรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสนธรรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (สำหรับประชาชนผู้รับบริการ.)

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย เรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของ
สำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ ๑ คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือทำเครื่องหมาย ☒ ในที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

ชื่อ..... นามสกุล.....

๑.๑ เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

๑.๒ อายุ ☐ ๒๕ ปี หรือน้อยกว่า ☐ ๒๖ - ๓๐ ปี ☐ ๓๑ - ๓๕ ปี ☐ ๓๖ - ๔๐ ปี
☐ ๒๑ - ๔๕ ปี ☐ ๔๖ - ๕๐ ปี ☐ ๕๑ - ๕๕ ปี ☐ สูงกว่า ๕๕ ปี

๑.๓ การศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา ☐ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก ☐ อื่นๆ.....

๑.๔ สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หม้าย ☐ หย่า-แยก ☐ อื่นๆ.....

๑.๕ สถานภาพครอบครัว ☐ บิดา ☐ มารดา ☐ ลูก ☐ อื่นๆ.....

๑.๖ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ☐ ๑ - ๒ คน ☐ ๓ - ๔ คน ☐ ๕ คน ขึ้นไป

๑.๗ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน

☐ ๕,๐๐๐ บาทและต่ำกว่า ☐ ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ☐ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท
☐ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท ☐ ๒๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท ☐ สูงกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท

ส่วนที่ ๒ คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือทำเครื่องหมาย ☒ ในที่ตรงกับความประสงค์ในการ
ติดต่อขอรับบริการจากสำนักทะเบียนอำเภอของท่าน

๒.๑ งานทะเบียนราษฎร ☐ การเกิด ☐ การย้าย ☐ การตาย ☐ อื่นๆ.....

๒.๒ งานทะเบียนครอบครัว ☐ การสมรส ☐ การหย่า ☐ การรับรองบุตร
☐ การรับบุตรบุญธรรม ☐ การเลิกรับบุตรบุญธรรม
☐ การบันทึกฐานะภริยา ☐ การบันทึกฐานะแห่งครอบครัว

๒.๓ งานทะเบียนทั่วไป ☐ สมาคม ☐ มูลนิธิ ☐ สุสานและฌาปนสถาน
☐ สัตว์พาหนะ ☐ ชื่อบุคคล ☐ อื่นๆ.....

๒.๔ งานทะเบียนบัตรประชาชน ☐ ขอมิบัตร ☐ ขอมิบัตรใหม่ ☐ ขอเปลี่ยนบัตร

๒.๕ งานอื่นๆ ในอำนาจนายอำเภอ ☐ รับรองบุคคล ☐ ขอคำปรึกษา ☐ อื่นๆ.....

ส่วนที่ ๓ คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือทำเครื่องหมาย ☒ ในที่ตรงกับความเห็นของท่าน

๓.๑ ท่านคิดว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในข้อใด ควรนำมาประยุกต์ใช้สำหรับงาน
บริการของภาครัฐ ☐ เมตตา ☐ กรุณา ☐ มุทิตา ☐ อุเบกขา

๓.๒ เพราะเหตุใด ท่านจึงเลือกหลักธรรมตาม ข้อ ๓.๑

.....
.....

หน้าที่ ๒/๓.๓ ท่าน...

๒

๓.๓ ท่านในฐานะผู้รับบริการ โดยความเห็นของท่านในการรับบริการในครั้งนี้ คิดว่า
เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ณ สำนักทะเบียนอำเภอได้มีการใช้หลักเมตตาธรรมหรือไม่ อย่างไร

.....

๓.๔ ท่านมีความรู้สึกว่าได้รับความเมตตาจากการเข้ารับบริการของเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียน
อำเภอในครั้งนี้หรือไม่ อย่างไร

.....

๓.๕ หากเจ้าหน้าที่ของสำนักทะเบียนอำเภอได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้
บริการประชาชนแล้ว ใครจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์อย่างไร

.....

ส่วนที่ ๔ คำชี้แจง โปรดเติมคำหรือทำเครื่องหมาย ☒ ในการให้ข้อเสนอแนะของท่าน

๔.๑ ท่านคิดว่าควรนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ในการให้บริการของ
ภาครัฐ ใช้หรือไม่ ☐ ควรใช้ ☐ ไม่ควรใช้ ☐ อื่นๆ.....

๔.๒ เพราะเหตุใด ท่านจึงให้ข้อเสนอแนะตาม ข้อ ๔.๑

.....

๔.๓ ท่านในฐานะผู้รับบริการ มีความคาดหวังอะไรจากการให้บริการจากเจ้าหน้าที่ของ
สำนักทะเบียนอำเภอ

.....

๔.๔ หากท่านมีโอกาสได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ ท่านจะใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ข้อใดในการประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

.....

๔.๕ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อหลักธรรมว่าด้วย “เมตตาธรรมคำจูนโลก”

.....

นายคุณากร ช่างกระจำจาง ผู้สัมภาษณ์

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สถานที่สัมภาษณ์..... หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

วันที่สัมภาษณ์..... เดือน..... พ.ศ.....

ผนวก ง

รายนามผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ลำดับที่	ชื่อตัว - ชื่อสกุล	ตำแหน่ง
๑	นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ	นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
๒	นายอภิสิทธิ์ วรศักดิ์กัญญา	นายกเทศมนตรีตำบลยายแม้ววัฒนา
๓	นายทวี ไชว์พันธุ์	ปลัดอำเภอ
๔	นายไมตรี ครอบอุดม	ลูกจ้างสภาอากาศไทยช่วยเหลืองานทะเบียนและบัตร
๕	นายจอน ผ่องอำ	กำนันตำบลตาเป็ก
๖	นายเพชร มีแสง	ผู้ใหญ่บ้าน (นายทะเบียนผู้รับแจ้ง)
๗	นายชำนาญ เสาวพันธ์	ผู้ใหญ่บ้าน (นายทะเบียนผู้รับแจ้ง)
๘	นายศุภวิชญ์ สังข์กุล	ผู้ใหญ่บ้าน (นายทะเบียนผู้รับแจ้ง)
๙	นายพงษ์ศักดิ์ พรศรี	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๑๐	น.ส.ชุตติกาญจน์ สุขสบาย	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๑๑	น.ส.สุนันทา โสประโคน	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๑๒	นายชลสิทธิ์ ขาญนุชิต	ประชาชนผู้เข้ารับบริการงานทะเบียนครอบครัว
๑๓	น.ส.พรพิมล อยู่แท้กุล	ประชาชนผู้รับบริการงานทะเบียนทั่วไป
๑๔	นางเสาวภา สัมพล	ข้าราชการครูผู้มีส่วนนำประชนมารับบริการ
๑๕	นางวาสนา มณีแสง	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๑๖	น.ส.จิราพร หน่อแก้ว	ประชาชนผู้รับบริการงานทะเบียนราษฎร
๑๗	ด.ช.กฤษฎา วงษ์หมั่น	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๑๘	นายชาญชัย วงษ์หมั่น	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๑๙	นายพีระพงษ์ ยอดโยธี	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๒๐	นายธนากร มณีแสง	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๒๑	น.ส.ศรีสุดา เนริกุล	ประชาชนผู้เข้ารับบริการงานทะเบียนครอบครัว
๒๒	นายไกรฤทธิ เนริกุล	ประชาชนผู้เข้ารับบริการ
๒๓	นางลำดวน โอหารส	ผู้ให้บริการหนังสือรับรองในอำนาจ นอ.
๒๔	น.ส.วัลกร เสประโคน	ประชาชนผู้เข้ารับบริการงานทะเบียนราษฎร
๒๕	น.ส.จุฬารัตน์ กรรณ์เจียงจร	ผู้ให้บริการหนังสือรับรองในอำนาจ นอ.
๒๖	นางประวันรัตน์ กรรจ์เจียงจร	ประชาชนผู้เข้ารับบริการงานทะเบียนราษฎร
๒๗	ฯลฯ	ฯลฯ

ผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตารธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โฮสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

- ฉันได้อ่านข้อมูลในสัมภาษณ์

(นางสาวเพชรรัตน์ ภูมาศ)

นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นาย อภิสิทธิ์ อธิวัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโสม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

นาย อภิสิทธิ์ อธิวัฒน์

(นาย อภิสิทธิ์ อธิวัฒน์)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะหส์ัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นาย วิชาญ ใจวันดี (๑๐. ๑๖๐๖๖๖๖๖)

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โธสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอทุนค่าตอบแทน
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

(นายวิชาญ ใจวันดี)

ปลัดอำเภอ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ป
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นายไมตรี อมฤต

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตร ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตธรรมในการให้บริการของสำนักงานทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนี้จะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออภัยในความล่าช้า
โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

- ยินดี/รับอนุญาต/ให้ความช่วยเหลือ

นายไมตรี อมฤต

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ๑๕๗ จอม ๗๐๖๖๖ (๑๗.๓.๖๖)

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
 เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
 ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่ไธสง
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนี้สั้ดจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนโมนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อหาวิขาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

๒๔๑ / ๒๕๐๗
 ๒๔๑ / ๒๕๐๗
 (๒๔๑๗๐๗ ๒๕๐๗)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตยืมทรัพย์สินของสภามหาวิทยาลัย

เรียน/เจริญพร นาย เพชร มีแสง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตารธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโสสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุญาตไม่ทนายขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

(นายเพชร มีแสง)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นาย ชัยวุฒิ เก่งพานิช (อ.อ. ช.อ.ส. (อ.อ.อ.))

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุญาตขอพบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณฺโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ฉันทะใจชัย
๒๘/๑/๖๑
(อ.อ. ชัยวุฒิ เก่งพานิช)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเสนอให้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นายสุวิทย์ ธีระกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตรประชาชน ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
 เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
 ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
 ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก
 ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา
 ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณฺโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๓๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นาย พงษ์ศักดิ์ พงษ์ศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตรประชาชน ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิติบัญญัติ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโงสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิติบัญญัติจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บันทึกในข้อหา

นาย พงษ์ศักดิ์ พงษ์ศรี

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๔-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ร.ร. ชูวิภาณีย์ สุระนิมัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

อ.ร.ร. ชูวิภาณีย์
พิกิต ๒๐๑ กทม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตรื้อถอนสัมภาระประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.ส. สุรินทร์ ใสสะอาด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโฮสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอทุนค่าตอบแทน
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ยื่นที่ใน ร.๐๘๖

ทนายสุวิทย์ ใสสะอาด

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นายบัณฑิต อภิวณิช

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โฮง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

วิเศษ นริชญา

วิเศษ นริชญา

(นายบัณฑิต อภิวณิช)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พงษ์วิภา อัญพัญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนไธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

อินดี ไร่ ๐๖๖

คณิศร

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นางสาว อรุณรัตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปลโย, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ฉันทนา ใจรุ่งเรือง

(นางสาว อรุณรัตน์ ใจรุ่งเรือง)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นางสาววิภา มณีแสง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด้โฮสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอทุนค่าตอบแทน
โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ฉันได้อ่านแล้ว
นางสาววิภา มณีแสง

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พ.ล. ช่างพร น้อยแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ยื่นข้อไขข้อสงสัย
จิราพร น้อยแก้ว
19/๑๒/๖๕

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร อ. อ. ภาณุ วรมันท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนี้สิดจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนไมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

อ. อ. ภาณุ วรมันท์

อ. อ. ภาณุ วรมันท์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นาย ชัยชัย วงษ์จันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนไมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

นาย ชัยชัย วงษ์จันทร์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะหส์ัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นายพีระพงษ์ ยอดไธสง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่างกระจำจ รหัสนิติ ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
 เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
 ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โธสง
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
 ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
 ส่วนการติดต่อประสานงานนิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออณุโมนาขอคุณล่วงหน้า
 ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

(นายพีระพงษ์ ยอดไธสง)

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร

นาย ชนากร มณีแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตรประชาชน ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
 เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
 ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนไธสง
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
 ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
 ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
 ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

นาย ชนากร มณีแก้ว

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๖๓๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการให้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร

ร.ร. ๖๒๕๓๑ เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตรประชาชน ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิติบัญญัติ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โธสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิติคดีจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้รับผิดชอบ

ร.ร. ๖๒๕๓๑ เจริญพร

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นายไพโรจน์ หนึ่งกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สมัครใจสมัคร

นายไพโรจน์ หนึ่งกุล

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย

ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๖๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการสัมมนาประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นางสาว อรุณพร ใจงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตร ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
 เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
 ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แคนโสสง
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
 ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
 ส่วนการติดต่อประสานงานนิตินจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออภัยขอขอบคุณล่วงหน้ามา
 ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอรับไว้
 (นางสาว อรุณพร ใจงาม)
 30 พ.ค.๖1

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโน, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร

ชวกร

เชษฐา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสนิติบัตร ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลัก
เมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์”
ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โธสง
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก
ส่วนการติดต่อประสานงานนิติจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา
ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปลโย, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

๑๖๒๙๖๖๖๖๖๖

๑๖๒๙๖๖๖๖๖๖

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

๐๘๖-4๐๖๕๖๖๕

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๔๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๑๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุฑให้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พ.ศ. จุฬารัตน์ ๑๕๖๓ เชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจำจ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โธสง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญไธ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ยินยอมให้สัมภาษณ์
พ.ศ. จุฬารัตน์ ๑๕๖๓ เชียงใหม่

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙-๘๓๒๓ ๑๖๘๓

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย
ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
๓๑๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๔๕๖๓ ๗๒๕๖

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙/ว ๕๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร นาง ปรียาธิศ นามสกุล (สงฆ์) เลขที่ ๑๐๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ (แบบสัมภาษณ์)

ด้วย นายคุณากร นามสกุล ช่วงกระจ่าง รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๐๙ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมในการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน และ ดร.บรรพต แด่โฮง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

มีมติให้รับ
ปณิธาน
กรรมาธิการ

ผนวก จ
บรรยากาศการสัมภาษณ์

บรรยากาศการสัมภาษณ์

ผนวก ข

ภาพบรรยากาศการให้บริการ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นายคุณากร ช่วงกระจ่าง
- วันเดือนปีเกิด : ๒๑ กันยายน ๒๕๑๖
- สถานที่เกิด : โรงพยาบาลวชิระ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- หน้าที่ปัจจุบัน : ปลัดอำเภอฝ่ายทะเบียนและบัตร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๙๓ หมู่ที่ ๓ บ้านดอนหนองแห่นพัฒนา ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
- เบอร์โทรศัพท์ : ๐๖ ๓๙๐๓ ๗๗๖๖
- จบการศึกษา : ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาการปกครอง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๙
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๑